

Specjalne strefy ekonomiczne w Polsce w latach 1995–2009

Przemysław Siudak, Bogumiła Wątarek

seria wydawnicza

Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Witolda w Legnicy

Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. Witelona w Legnicy

Przemysław Siudak
Bogumiła Wątopek

**Specjalne strefy ekonomiczne w Polsce
w latach 1995–2009**

Monografia

Legnica 2011

Recenzenci:

prof. dr hab. Bogumił Bernaś, dr Henryk Kozarowicz

Korekta:

Krystyna Gajaszek, Waldemar Gajaszek

Projekt okładki:

Adam Chamera

Redakcja techniczna, układ typograficzny, skład i łamanie:

Waldemar Gajaszek, Halina Kawa

Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju

Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Witelona w Legnicy

„Wspólnota Akademicka”

ul. Sejmowa 5 A, 59-220 Legnica

tel. 76 723 21 20, tel./fax 76 723 29 04

www.wa.legnica.edu.pl

Wydawca:

Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. Witelona w Legnicy

ul. Sejmowa 5 A, 59-220 Legnica

tel. 76 723 22 80 do 83

pwsz@pwsz.legnica.edu.pl

www.pwsz.legnica.edu.pl

© Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. Witelona w Legnicy

Wszystkie prawa zastrzeżone. Żadna część tej publikacji nie może być powielana ani rozpowszechniana za pomocą urządzeń elektronicznych, mechanicznych, kopiujących, nagrywających i innych bez uprzedniego wyrażenia zgody przez wydawcę.

ISBN 978-83-61389-41-5

Wprowadzenie

Każda interwencja ze strony państwa w przebieg procesów gospodarczych rodzi szereg pytań, m.in. o jej celowość, rezultaty, które mają zostać osiągnięte, oraz o koszty podejmowanych działań. Nie inaczej jest w przypadku tworzenia obszarów uprzywilejowanych w postaci specjalnych stref ekonomicznych (SSE). Program takich stref został zapoczątkowany w Polsce utworzeniem Mieleckiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej w roku 1995, a następnie w latach 1996–1997 szesnastu kolejnych, z których do chwili obecnej funkcjonuje 14.

Podejmowane w przeszłości badania efektywności polskich specjalnych stref ekonomicznych, choć bardzo cenne ze względu na swój pionierski charakter, nie mogły dać kompletnych odpowiedzi na szereg pytań z racji krótkiego okresu funkcjonowania stref. Inne, przeprowadzone później, choć bardzo gruntowne, ograniczyły się do oceny zaledwie jednej ze stref.

Na koniec grudnia 2009 r. tereny objęte statusem specjalnych stref ekonomicznych zlokalizowane były na obszarze niemal 300 miejscowości. Tak szerokie rozpowszechnienie stref w Polsce było równoznaczne z odejściem od ich pierwotnej idei. Zostały one przekształcone z głównego narzędzia wspierania rozwoju regionalnego w narzędzie pomocy publicznej dla przedsiębiorców. Wszechobecność stref wynikająca z tak znacznego ich rozproszenia oraz relatywnie długi okres funkcjonowania całego programu, uzasadniały podjęcie kolejnych badań szeroko rozumianej efektywności specjalnych stref ekonomicznych. Dokonana zmiana koncepcji stref narzuca jednak konieczność uwzględnienia innej optyki przy ocenie rezultatów, które dzięki nim zostały osiągnięte.

Cele i zakres badań

Zasadniczym celem podjętych badań było stworzenie bilansów kosztów i bezpośrednich korzyści systemu finansów publicznych wynikających z funkcjonowania każdej z 14 polskich specjalnych stref ekonomicznych (SSE). Realizacja tak postawionego celu wymagała dokonania zestawień pozycji składających się na koszty działalności stref, rozumiane jako wydatki bądź uszczuplenia wpływów, z pozycjami generującymi korzyści dla systemu finansów publicznych. Na bilans każdej ze stref po stronie kosztów składają się:

- a) pomoc publiczna udzielona przedsiębiorcom;
- b) koszty budowy i modernizacji infrastruktury;
- c) utrata wpływów z podatku dochodowego od spółek zarządzających specjalnymi strefami ekonomicznymi.

Z kolei korzyściami systemu finansów publicznych są:

- a) wpływy z podatku VAT od firm działających w strefach;
- b) dochody gmin z tytułu podatku od nieruchomości zapłaconego przez firmy z obszarów stref zlokalizowanych na terenie tych gmin;
- c) zwiększone wpływy do ZUS-u z tytułu zwiększonych narzutów płacowych;
- d) oszczędności z tytułu niewypłaconych zasiłków dla bezrobotnych.

Inne cele badań to:

a) identyfikacja czynników decydujących o wyborze przez firmy obszaru SSE albo konkretnej SSE jako miejsca prowadzenia działalności gospodarczej;

b) rozpoznanie powiązań kooperacyjnych firm z innymi przedsiębiorcami prowadzącymi działalność gospodarczą zarówno na terenie SSE, jak i poza jej obszarem, również ewentualnych powiązań podmiotów gospodarczych z uczelniami wyższymi i ośrodkami badawczo-rozwojowymi;

c) określenie źródeł pozyskiwania pracowników przez firmy strefowe oraz zasięgu oddziaływania stref na lokalny, regionalny i krajowy rynek pracy;

d) możliwość potwierdzenia bądź odrzucenia zarzutów wysuwanych przez krytyków powoływania i funkcjonowania obszarów uprzywilejowanych o wywoływanie przez SSE negatywnych skutków w postaci:

– efektu biegu jałowego, zachodzącego wówczas, gdy decyzja lokalizacyjna przedsiębiorstwa jest niezależna od istnienia strefy, tak więc jej powołanie należy uznać za niepotrzebne;

– efektu substytucji, gdy rezultatem podjęcia przez firmę działalności w strefie jest likwidacja bądź znaczne ograniczenie jej działalności na innym terenie;

– efektu wypierania, kiedy pomoc udzielana firmom zlokalizowanym w strefach daje im taką przewagę konkurencyjną, że jej skutkiem jest wyparcie z rynku podmiotów zajmujących się działalnością o podobnych charakterze;

– efektu enklawy, polegającego na zaopatrywaniu się przez firmy strefowe w części i materiały niezbędne do ich produkcji poza regionem, a następnie sprzedawaniu jej także poza jego obszarem;

e) porównanie nakładów inwestycyjnych poniesionych w specjalnych strefach ekonomicznych przez przedsiębiorców polskich w stosunku do nakładów inwestycyjnych poczynionych na ich terenie przez firmy zagraniczne.

Źródła danych i metodyka badań

Materiały źródłowe wykorzystane w niniejszej publikacji obejmowały:

a) akty prawne normujące powoływanie i funkcjonowanie specjalnych stref ekonomicznych w Polsce;

b) dokumenty programowe Ministerstwa Przemysłu i Handlu określające praktykę postępowania w zakresie powoływania SSE;

c) raporty Ministerstwa Gospodarki i Pracy, a następnie Ministerstwa Gospodarki z lat 2004–2009, które obejmują dane z okresu 2001–2009, dotyczące efektów funkcjonowania SSE, takich jak poniesione nakłady inwestycyjne, wielkość zatrudnienia, struktura branżowa inwestycji;

d) sporządzone przez urzędy centralne, specjalnie na potrzeby podjętych badań, zestawienia obejmujące:

– zagregowane dane na temat kwot podatku podlegających wpłatom do urzędu skarbowego i kwot do zwrotu na rachunek bankowy podatnika podatników podatku VAT działających w specjalnych strefach ekonomicznych za lata 2003–2009 (Departament Podatku od Towarów i Usług Ministerstwa Finansów);

– zagregowane kwoty pomocy publicznej udzielonej przedsiębiorcom funkcjonującym w obszarze SSE w latach 2002–2008 (Departament Monitorowania Pomocy Publicznej Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów);

e) zestawienia sporządzone przez 214 urzędów miast i gmin z 267, w obszarze których na koniec grudnia 2008 r. znajdowały się tereny objęte statusem specjalnej strefy ekonomicznej, dotyczące wpływów z tytułu podatku od nieruchomości płaconego w poszczególnych latach przez firmy strefowe prowadzące działalność na terenie tych gmin oraz sumy wydatków poniesione przez samorządy na budowę i modernizację infrastruktury umożliwiającej działalność przedsiębiorcom strefowym;

f) dane statystyczne Banku Danych Regionalnych udostępnione przez GUS.

Literatura wykorzystana w niniejszej publikacji obejmowała:

1. Pozycje w sposób kompleksowy ukazujące problematykę polskich specjalnych stref ekonomicznych, na które składają się: praca pod redakcją E. Kryńskiej¹, w której zastosowana metoda badawcza stała się inspiracją dla autorów i po poszerzeniu jej została wykorzystana w wydłużonym o 8 lat horyzoncie czasowym; praca pod redakcją B. Domańskiego i K. Gwosdza² podsumowująca w sposób całościowy 10 lat funkcjonowania SSE Euro-Park Mielec oraz publikacja M. Kozaczki³, który przedstawił uwarunkowania powstania każdej ze stref i ich osiągnięcia w latach 1995–2007. W sposób mniej obszerny o strefach pisali także: M. Mokrzyć, J. K. Ocipka, Ostrowski, K. Kozińska, J. Królak, A. Gwiazda, R. Gibuła i K. Naglik, A. Sołoma, T. Bardzo, a o poszczególnych strefach: F. Adamczuk oraz M. Zdunek i in.⁴

¹ E. Kryńska (red.), *Polskie specjalne strefy ekonomiczne: zamierzenia i efekty*, Uniwersytet Warszawski, Europejski Instytut Rozwoju Regionalnego i Lokalnego, Wydawnictwo Scholar, Warszawa 2000.

² B. Domański, K. Gwosdz (red.), *Dziesięć lat doświadczeń pierwszej polskiej specjalnej strefy ekonomicznej*, Instytut Geografii i Gospodarki Przestrzennej UJ, Kraków–Mielec 2005.

³ M. Kozaczka, *Specjalne strefy ekonomiczne w Polsce 1995–2007*, Katolicki Uniwersytet Lubelski w Lublinie, Wydział Zamiejscowy Nauk o Społeczeństwie w Stalowej Woli, Instytut Ekonomii, Stalowa Wola 2008.

⁴ M. Mokrzyć, *Funkcjonowanie specjalnych stref ekonomicznych w Polsce*, „Gospodarka Narodowa” 1998, nr 8–9; J. K. Ocipka, *Specjalne strefy ekonomiczne w Polsce*, „Ekonomika i Organizacja Przedsiębiorstw” 1999, nr 2; J. K. Ocipka, *Jak i gdzie tworzyć parki technologiczne*, „Ekonomika i Organizacja Przedsiębiorstw” 1999, nr 8; Ostrowski, *Strefy niezgody ekonomicznej*, „Manager” 1999, nr 6; K. Kozińska, *Szefowie SSE czekają na zmiany granic stref*, „Puls Biznesu”, 24 lipca 2001; K. Kozińska, *SSE wracają do życia*, „Puls Biznesu”, 21 października 2001; J. Królak, *SSE zapłacą podatki od nieruchomości*, „Puls Biznesu”, 11 stycznia 2001; J. Królak, *Ulgi podatkowe sięgną 15,5 mld zł*, „Puls Biznesu”, 1 sierpnia 2001; A. Gwiazda, *Specjalne strefy ekonomiczne – koniec przywilejów*, „Manager” 2002, nr 5; R. Gibuła, K. Naglik, *Polskie specjalne strefy ekonomiczne a Unia Europejska*, „Prace Naukowe Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu”, nr 976, Wrocław 2003; A. Sołoma, *Specjalne strefy ekonomiczne – sukcesy i porażki. Na przykładzie województwa warmińsko-mazurskiego*, „Ekonomika i Organizacja Przedsiębiorstw” 2003, nr 11; T. Bardzo, *Najlepiej jest*

2. Opracowania dotyczące ewolucji aktów prawnych regulujących funkcjonowania SSE w Polsce, w tym dostosowywania ich do ustawodawstwa wspólnotowego, o czym pisali: R. Szulc, J. Rosińska, A. Ambroziak, I. Postuła, A. Michaliszyn i A. Pośniak oraz in.⁵

3. Publikacje poświęcone innym, szczegółowym zagadnieniom: rozpraszaniu specjalnych stref ekonomicznych – R. Gibuła⁶, pomocy regionalnej w SSE – J. Kachel⁷, kontroli pomocy publicznej udzielanej w strefach – Z. Jurczyk⁸, wpływie SSE na lokalny rynek pracy – H. Sobocka-Szczapa⁹, udziału SSE w przyciąganiu kapitału zagranicznego – A. Cieślak¹⁰.

Najbardziej obszerną część publikacji stanowi prezentacja wyników badań przeprowadzonych w firmach prowadzących działalność na terenie specjalnych stref ekonomicznych w okresie od sierpnia do października 2008 roku. Do ich realizacji posłużono się wywiadem kwestionariuszowym i ankietą. Adresatem wywiadu byli prezesi firm, często jednak odpowiedzi udzielali ich dyrektorzy do spraw personalnych albo dyrektorzy finansowi. Kwestionariusz wywiadu składał się z 38 pytań, których celem było m.in.:

a) określenie czasu, jaki upłynął od złożenia wniosku o pozwolenie na prowadzenie działalności w specjalnej strefie ekonomicznej przez firmę do rozpoczęcia tej działalności i przyczyn ewentualnej zwłoki;

b) określenie skutków, jakie mogły wystąpić w sytuacji, gdy firma przed podjęciem działalności w SSE prowadziła tę działalność poza obszarem strefy;

c) zidentyfikowanie kluczowych czynników, które zadecydowały o wyborze przez firmę SSE jako miejsca prowadzenia działalności gospodarczej;

d) rozpoznanie powiązań kooperacyjnych firmy z innymi podmiotami gospodarczymi prowadzącymi działalność gospodarczą zarówno na terenie SSE, jak i poza jej obszarem;

w *Walbrzychu. Raport „Gazety Prawnej”, KPMG i Radia PIN*, „Gazeta Prawna”, 10 lipca 2006; F. Adamczuk, *Specjalna Strefa Ekonomiczna w Polsce na przykładzie legnickiej SSE*, „Prace Naukowe AE we Wrocławiu” nr 843, Wrocław 2000; M. Zdunek, *KSSE zwiększyła swoje tereny do ponad 1015 ha*, „Puls Biznesu”, 29 sierpnia 2001.

⁵ R. Szulc, *Rządowy projekt ustawy o zmianie ustawy o specjalnych strefach ekonomicznych w Polsce*, „Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego” 2001, nr 2; J. Rosińska, *Trzeba zmienić ustawę o strefach*, „Puls Biznesu”, 31 października 2001; A. Ambroziak, *Rozwiązanie kwestii udzielania pomocy publicznej w specjalnych strefach ekonomicznych w Polsce (I)*, „Wspólnoty Europejskie” 2003, nr 2; A. Ambroziak, *Rozwiązanie kwestii udzielania pomocy publicznej w specjalnych strefach ekonomicznych w Polsce (II)*, „Wspólnoty Europejskie” 2003, nr 3; I. Postuła, *Problemy implementacji wspólnotowych reguł dopuszczalności pomocy publicznej do prawa polskiego*, „Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego” 2004, nr 5; A. Michaliszyn, A. Pośniak, *Specjalne strefy ekonomiczne po 1 maja 2004 roku*, „Przegląd Podatkowy” 2004, nr 5.

⁶ R. Gibuła, *Rozpraszanie specjalnych stref ekonomicznych elementem ich rozwoju* [w:] J. Rymarczyk, W. Michalczyk (red.), *Integracja a globalizacja*, tom I, Katedra Międzynarodowych Stosunków Gospodarczych, Wydawnictwo AE, Wrocław 2006.

⁷ J. Kachel, *Pomoc regionalna w specjalnych strefach ekonomicznych*, „Forum Podatkowe”, 3 grudnia 2001.

⁸ Z. Jurczyk, *Specjalne strefy ekonomiczne w świetle kontroli pomocy publicznej sprawowanej przez Komisję Europejską*, „Prawo Unii Europejskiej” 2004, nr 9

⁹ H. Sobocka-Szczapa, *Wpływ łódzkiej specjalnej strefy ekonomicznej na lokalny rynek pracy*, „Polityka Społeczna” 2001, nr 7

¹⁰ A. Cieślak, *Geografia inwestycji zagranicznych. Przyczyny i skutki lokalizacji spółek z udziałem kapitału zagranicznego w Polsce*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2005.

również ewentualnych powiązań firmy z uczelniami wyższymi i ośrodkami badawczo-rozwojowymi z terenu województwa, w którym funkcjonują, i innych;

e) rozpoznanie głównych kierunków zaopatrzenia i zbytu towarów (usług) oferowanych przez firmę;

f) określenie źródeł pozyskiwania pracowników przez firmę;

g) dokonanie ogólnej oceny kontaktów firmy z Powiatowym Urzędem Pracy, władzami lokalnymi i spółką zarządzającą daną SSE.

Ankieta skierowana była do pracowników firm strefowych, wcześniej objętych badaniem kwestionariuszowym. Obejmowała 28 pytań, a jej celem było poznanie m.in.:

a) zasięgu oddziaływania podstrefy na rynek pracy;

b) motywów decyzji pracownika o rozpoczęciu pracy w zakładzie zlokalizowanym w podstrefie specjalnej strefy ekonomicznej;

c) źródeł pozyskiwania pracowników przez firmy z obszaru SSE;

d) wysokości osiągniętych przez pracowników wynagrodzeń.

Pierwotnie przyjęto założenie o konieczności przebadania kwestionariuszem wywiadu przynajmniej 10 firm z każdej strefy ekonomicznej oraz 100 zatrudnianych przez nie pracowników. Finalnie zgodę na przeprowadzenie wywiadu wyraziło 195 firm¹¹ zlokalizowanych w 58 miastach oraz gminach¹², posiadających na swoim terenie obszary objęte statusem specjalnej strefy ekonomicznej, zaś zgodę na przebadanie swoich pracowników wyraziły 122 organizacje, co pozwoliło uzyskać 2411 wypełnionych ankiet.

Wyższa od oczekiwanej skuteczność badań przeprowadzonych w terenie była pochodną m.in. zapewnienia przedsiębiorców o nieujawnianiu danych badanych organizacji. Dla wielu z nich było to zresztą obojętne. Po części umożliwiało to przemyślana konstrukcja wywiadu, w którym pytaniom o ewentualnie wrażliwe informacje nadano neutralny charakter.

Dane pozyskane z każdego ze źródeł poddano analizie, następnie zostały one przedstawione w postaci kilkudziesięciu zestawień tabelarycznych i wykresów.

Horyzont czasowy badań

Granice czasowe badań z jednej strony określa rok 1995, kiedy w Mielcu utworzono pierwszą z polskich specjalnych stref ekonomicznych, z drugiej natomiast koniec roku 2009. Według pierwotnych założeń horyzont czasowy miał być ograniczony końcem roku 2008. Jednak opóźnienie, jakie nastąpiło w przekazaniu zagregowanych danych będących w wyłącznym posiadaniu Ministerstwa Finansów i Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów, umożliwiło prezentację powszechnie dostępnych, głównych parametrów rozwoju stref także z roku 2009. Ze względu na powyższe, jak również na fakt, że pierwsze efekty funkcjonowania specjalnych stref ekonomicznych odnotowano w roku 1996, bilans ich kosztów i korzyści obejmuje lata 1996–2008.

¹¹ Spośród 1132, które na dzień 30.06.2008 r. posiadały zezwolenie na prowadzenie działalności w jednej z czternastu specjalnych stref ekonomicznych.

¹² Wg stanu na 31.12.2007 r. status specjalnej strefy ekonomicznej miały tereny zlokalizowane na obszarze 126 miast i 116 gmin.

Układ pracy

Książka składa się z czterech rozdziałów i zakończenia. W początkowej części rozdziału pierwszego zostały przedstawione uwarunkowania, które uzasadniały utworzenie obszarów uprzywilejowanych w postaci SSE na terenie Polski. Następnie zaprezentowano proces powstania ustawy o SSE i scharakteryzowano samą ustawę. W dalszej części zostały przybliżone procedury tworzenia SSE. Rozdział kończą prezentacje zarówno pozytywnych efektów wywoływanych przez SSE, jak i zarzutów przeciwko temu instrumentowi polityki gospodarczej. Rozdział drugi przybliży każdą z czternastu polskich SSE. Jego zasadniczą część poświęcona jest przedstawieniu dotychczasowych efektów funkcjonowania programu SSE. W rozdziale trzecim zaprezentowano wyniki badań przeprowadzonych w 195 firmach funkcjonujących w obszarach SSE oraz wśród 2 411 pracowników takich firm. Rozdział czwarty poświęcony jest skonstruowaniu bilansów korzyści i kosztów systemu finansów publicznych każdej z funkcjonujących stref w oparciu o wskazane wcześniej źródła. Analiza wielkości zaprezentowanych w tych bilansach umożliwia sformułowanie wniosków – przedstawionych na końcu rozdziału – co do dotychczasowych, jak i przyszłych efektów funkcjonowania polskich specjalnych stref ekonomicznych.

Podziękowania

Powstanie niniejszej książki nie byłoby możliwe bez zaangażowania wielu osób. Autorzy chcą wyrazić w pierwszej kolejności wdzięczność najliczniejszej grupie badanych – pracownikom firm. Ich badanie nie byłoby jednak możliwe bez zrozumienia wykazanego przez managerów firm, którzy badania takie organizowali, poświęcając swój czas także na udzielanie odpowiedzi zawartych w wywiadzie skierowanym do nich. Podziękowania należą się pracownikom 214 urzędów miast i gmin, którzy w sposób niezwykle skrupulatny wyliczyli kwoty poniesionych w określonych latach nakładów na budowę infrastruktury oraz wpływy z podatku od nieruchomości. Nie do przecenienia jest także żmudna praca wykonana przez urzędników Departamentu Podatku od Towarów i Usług Ministerstwa Finansów i Departamentu Monitorowania Pomocy Publicznej Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów. Bez zestawień sporządzonych przez nich zagregowanych danych, przy tak wielkiej ilości firm funkcjonujących w specjalnych strefach ekonomicznych, żaden bilans stref nie mógłby powstać. Ponadto skonstruowanie wspomnianych bilansów nie byłoby możliwe bez pomocy Agaty Jaroszewskiej, Aleksandry Lewickiej, Anny Jaworskiej, Joanny Pisarczyk, Agnieszki Simkiewicz, Wiesława Sowińskiego, Łukasza Maciejewskiego, Barbary Wityńskiej, Jacka Bielawskiego, Agnieszki Sobieszek, Sylwii Sylwestrzak, Damiana Dziadury, Janusza Misia, Anny Różyckiej, Wojciecha Ruska, Krzysztofa Gąsiora i Elżbiety Grabowskiej – pracowników spółek zarządzających specjalnymi strefami ekonomicznymi oraz Eweliny Przygody – Naczelnika Wydziału Specjalnych Stref Ekonomicznych Ministerstwa Gospodarki, którzy dostarczyli wielu informacji dotyczących początkowych lat funkcjonowania poszczególnych stref, za co autorzy gorąco dziękują.

ROZDZIAŁ 1

Tworzenie i funkcjonowanie specjalnych stref ekonomicznych w Polsce

1.1. Pierwotne uwarunkowania tworzenia SSE

Specjalne strefy ekonomiczne (SSE) to pewnego rodzaju enklawa na terytorium państwa, gdzie nie mają zastosowania przepisy regulujące krajową działalność gospodarczą. Obowiązują tam preferencyjne w stosunku do reszty kraju warunki administracyjno-prawne, które umożliwiają uzyskanie szybszego zwrotu z zainwestowanego kapitału. Stąd też jedną z funkcji tego stosowanego od lat pięćdziesiątych ubiegłego wieku instrumentu jest stymulowanie napływu inwestycji na określone terytorium.

Potrzeba powołania w Polsce obszarów uprzywilejowanych w formie specjalnych stref ekonomicznych zrodziła się jako skutek transformacji społeczno-gospodarczej i politycznej z 1989 roku. Transformacja ta wywarła bowiem znaczny wpływ na przestrzenne zróżnicowanie społeczno-gospodarczego rozwoju kraju, powodując wyraźne skoncentrowanie w pewnych regionach zjawisk destrukcji zasobów produkcyjnych, spadku produkcji i wzrostu bezrobocia. W trudnym położeniu znalazły się regiony posiadające na swoim terenie przemysłowe obszary schyłkowe. Do regionów tych należy zaliczyć dawne województwo wałbrzyskie (likwidacja górnictwa węgla kamiennego), katowickie (restrukturyzacja przemysłu górniczego i hutniczego), czy łódzkie – likwidacja przemysłu dziewiarskiego. Podobne problemy miały też i pojedyncze miasta zdominowane przez jedną bądź co najwyżej nieliczne branże przemysłu. Dotyczy to w szczególności takich miast jak Mielec, którego znaczenie do połowy ostatniej dekady XX wieku wiązało się ściśle z działającymi tam Państwowymi Zakładami Lotniczymi, stanowiącymi część Wytwórni Sprzętu Komunikacyjnego (WSK PZL – Mielec), oraz Kamienna Góra, która do 1989 r. była centrum przemysłu lniarskiego w Polsce. W procesie decyzyjnym przy ustanawianiu SSE uwzględniono także fakt przyszłego rozpoczęcia procesów wygaszania niektórych monokultur przemysłowych, jak np. przemysłu miedziowego w byłym województwie legnickim. Celem powołania trzech stref (Ślępskiej, Suwalskiej i Warmińsko-Mazurskiej) było przyspieszenie rozwoju gospodarczego regionów o tradycyjnie niskim jego poziomie. Z kolei strefy Kostrzyńsko-Słubicka i częściowo Suwalska miały stać się biegunami przyspieszonego rozwoju ze względu na korzystne położenie względem granic państwa. Inne od pozostałych stref miały być dwa technoparki: modliński i krakowski, które w zamyśle urzeczywistniały ideę połączenia technoparków z uczelniami wyższymi, zagospodarowując zaplecze naukowo-badawcze.

1.2. Ustawa o specjalnych strefach ekonomicznych

We wrześniu 1995 r. otwarto w Mielcu pierwszą w Polsce specjalną strefę ekonomiczną. Było to możliwe po wydaniu przez Radę Ministrów rozporządzenia z 5 września 1995 r.¹³ powołującego na 20 lat Specjalną Strefę Ekonomiczną Euro-Park Mielec. Wydanie tego rozporządzenia umożliwiła ustawa o specjalnych strefach ekonomicznych z 20 października 1994 r.¹⁴ Źródłem tej ustawy należy doszukiwać się w Mielcu, bo też tam od 1992 r. zaczęła powstawać koncepcja stworzenia strefy w obliczu lokalnej zapaści gospodarczej. Proces stworzenia samego aktu prawnego był długi, ponieważ nie mógł on powstać w oparciu o istniejące prawo ze względu na nowatorski charakter koncepcji stref w Polsce, ale także dlatego, że przeciwnikiem tego instrumentu rozwoju lokalnego był Leszek Balcerowicz, krytycznie oceniający przejawy interwencji państwa w przebieg procesów gospodarczych. Sytuacja zmieniła się jesienią 1993 r. wraz z przejęciem władzy przez koalicję SLD-PSL. Wówczas prace nad ustawą nabrały tempa¹⁵. Brak doświadczeń w tworzeniu obszarów uprzywilejowanych wymusił sięgnięcie po wzory sprawdzone w innych krajach. Najbliższe naszej specyfice gospodarczej były rozwiązania legislacyjne z tych krajów, które stosunkowo niedawno znalazły się we Wspólnocie Europejskiej (obecnie Unii Europejskiej) i które prowadzą aktywną politykę wyrównywania dysproporcji regionalnych (Hiszpania, Portugalia, Grecja, Irlandia). Ostatecznie przy tworzeniu polskich legislacji wzorowano się na podobnych rozwiązaniach irlandzkich – można zaryzykować stwierdzenie, że polskie i irlandzkie przepisy prawne w tym zakresie są niemal tożsame. Wpływ na to niewątpliwie miało zlecenie w wyniku przetargu przez Ministra Gospodarki w 1993 r. opracowania szczegółowej analizy techniczno-ekonomicznej celowości ustanowienia strefy w Mielcu irlandzkiej firmie International Development Ireland Ltd.

Ustawa z 20 października 1994 r. o specjalnych strefach ekonomicznych definiuje pojęcie specjalnej strefy ekonomicznej jako wyodrębnioną i niezamieszkałą część terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, na którym podmioty gospodarcze – po uzyskaniu zezwolenia – mogą prowadzić działalność gospodarczą, a po spełnieniu określonych wymogów uzyskują prawo do częściowego lub pełnego zwolnienia z podatku dochodowego. Powołanie specjalnej strefy ekonomicznej, zgodnie z artykułem trzecim, ma służyć przyspieszeniu rozwoju gospodarczego części terytorium kraju, w szczególności przez realizację jednego z następujących celów:

- a) rozwój określonych dziedzin działalności gospodarczej;
- b) rozwój nowych rozwiązań technicznych i technologicznych oraz ich wykorzystanie w gospodarce narodowej;
- c) rozwój eksportu;
- d) zwiększenie konkurencyjności wytwarzanych wyrobów i świadczonych usług;
- e) zagospodarowanie istniejącego majątku przemysłowego i infrastruktury;
- f) tworzenie nowych miejsc pracy;

¹³ Dz. U. z 1995 r. nr 107.

¹⁴ Dz. U. z 1994 r. nr 123, poz. 600.

¹⁵ Proces powstania ustawy o specjalnych strefach ekonomicznych wyczerpująco przedstawia W. Jarczewski, *Kontekst powstania SSE w Mielcu* [w:] B. Domański, K. Gwosdz (red.), *op. cit.*, s. 39–44.

g) zagospodarowanie nie wykorzystanych zasobów naturalnych z zachowaniem zasad równowagi ekologicznej.

Takie sformułowanie celów stawianych przed specjalnymi strefami ekonomicznymi sugeruje, że powinny one z jednej strony być instrumentem realizacji polityki przemysłowej w zakresie rozwoju określonych branż przemysłowych, transferu nowoczesnych technologii oraz wspierania produkcji proeksportowej, z drugiej zaś istotnym instrumentem polityki regionalnej¹⁶.

Warto również zwrócić uwagę na fakt zauważony przez A. Ambroziaka, że w projekcie ustawy przyjętym przez Radę Ministrów cel polegający na tworzeniu nowych miejsc pracy był ostatnim z wymienionych w przytoczonym artykule, a dopiero w wyniku prac parlamentarnych dokonano zamiany kolejności celów w brzmieniu obowiązującej ustawy. Jest to o tyle istotne, iż może świadczyć, że odnośnie funkcjonowania specjalnych stref ekonomicznych w Polsce nieco inne intencje i koncepcje przyświecały autorom po stronie rządowej, a inne ustawodawcy. Spostrzeżenie powyższe jest ważne, ponieważ jednym z warunków możliwości udzielania pomocy publicznej w poszczególnych regionach w Unii Europejskiej jest przeznaczanie jej na tworzenie nowych miejsc pracy lub realizowanie nowych inwestycji. To – jak zauważa dalej wspomniany autor – że projektodawca, a ostatecznie i ustawodawca, nie przewidywali tworzenia nowych miejsc pracy jako jednego z głównych założeń powoływania SSE, może świadczyć o tym, iż strefy nie były tworzone w ramach polityki rozwoju regionalnego kraju (jeśli taka istniała wówczas), a pomoc regionalna udzielana była w sprzeczności z *acquis*¹⁷.

1.2.1. Powoływanie specjalnych stref ekonomicznych

Specjalne strefy ekonomiczne tworzone są w drodze rozporządzenia Rady Ministrów na wniosek Ministra Gospodarki (wcześniej Ministra Przemysłu i Handlu)¹⁸. Minister Gospodarki przedstawia wniosek o ustanowienie strefy po uzyskaniu opinii wojewody oraz zgody

¹⁶ A. Bazydło, M. Smętkowski, *op. cit.*, *Specjalne strefy ekonomiczne – światowe zróżnicowanie instrumentu* [w:] E. Kryńska (red.), *op. cit.*, s. 35.

¹⁷ A. Ambroziak, *Rozwiązanie kwestii udzielania...* (I), s. 19.

¹⁸ Rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie ustanowienia strefy określa: 1) nazwę, teren i granice strefy; 2) przedmioty działalności gospodarczej, na które nie będzie wydawane zezwolenie; 3) zarządzającego strefą; 4) okres na jaki ustanawia się strefę; 5) wielkość pomocy publicznej udzielanej przedsiębiorcom prowadzącym działalność gospodarczą na terenie strefy na podstawie zezwolenia; 5) warunki udzielania pomocy publicznej przedsiębiorcom prowadzącym działalność gospodarczą na terenie strefy na podstawie zezwolenia, biorąc pod uwagę konieczność zapewnienia zgodności udzielonej pomocy z prawem Unii Europejskiej; 6) szczegółowe warunki uznawania wydatków za wydatki poniesione na inwestycje na terenie strefy, a także ich minimalną wysokość, zwolnienia i preferencje dla podmiotów prowadzących działalność gospodarczą na terenie strefy; 7) koszty inwestycji uwzględniane przy obliczaniu wielkości pomocy publicznej dla przedsiębiorców, którzy uzyskali zezwolenie po dniu 31 grudnia 2000 r., oraz dla przedsiębiorców, o których mowa w art. 5 ust. 2 ustawy z dnia 2 października 2003 r. o zmianie ustawy o specjalnych strefach ekonomicznych i niektórych ustaw (Dz. U. nr 188, poz. 1840, z późn. zm.); 8) sposób dyskontowania kosztów inwestycji i wielkości pomocy publicznej na dzień uzyskania zezwolenia. Za: art. 4, ust. 4 załącznika do obwieszczenia marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 14 lutego 2007 (poz. 274) w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy o specjalnych strefach ekonomicznych.

radę gminy (rad gmin) właściwej (właściwych) ze względu na jej położenie. Do wniosku Minister dołącza założenia planu rozwoju SSE obejmujące w szczególności analizę przewidywanych skutków społecznych i ekonomicznych ustanowienia danej strefy¹⁹.

Z przepisów powyższych wynika, że inicjatywa animowania działań na rzecz powołania nowych stref leży w rękach Ministra Gospodarki, w praktyce jednak, poza nielicznymi wyjątkami (jak np. strefa mielecka i katowicka), tworzenie stref było efektem „oddolnej” aktywności samorządów lokalnych, posłów oraz wojewodów. Przewidując taki przebieg wydarzeń, ustawa umożliwia wykonanie wniosku o powołanie strefy przez właściwego wojewodę. Efektem takiego uregulowania jest możliwość wymknięcia się inicjatywy z rąk Ministra Gospodarki, który jest odpowiedzialny za kreowanie skutecznej regionalnej polityki gospodarczej, na rzecz lokalnych lobby gospodarczych i regionalnych. Powoływanie stref na wniosek władzy lokalnej rodzi i inną wątpliwość. Można bowiem domniemywać, że władze lokalne zawsze, bez analizy ogólnego rozwoju kraju, będą – co jest ich statutowym zadaniem – promowały swój region²⁰. Równocześnie jednak analiza atrakcyjności inwestycyjnej polskich miast przeprowadzona przez Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową w 1999 r. wskazywała na brak związku między istnieniem SSE i wysoką oceną danego ośrodka²¹.

Inna natomiast była ocena praktyki, iż inicjatorami procesu powstawania specjalnych stref ekonomicznych byli wojewodowie oraz władze samorządowe, zawarta w raporcie Najwyższej Izby Kontroli, który dotyczył funkcjonowania specjalnych stref ekonomicznych w Polsce. Jego autorzy – powołując się na wyjaśnienia uzyskane w Ministerstwie Gospodarki – piszą w nim, że przyjęte rozwiązanie było słuszne, bowiem: „funkcjonowanie stref zależy przede wszystkim od aktywności i zaangażowania władz i organizacji regionalnych”²².

Zbliżone stanowisko prezentują także autorzy opracowania *Koncepcja współdziałania strategicznego specjalnej strefy ekonomicznej i lokalnych instytucji jej otoczenia społeczno-gospodarczego*, co znajduje wyraz w poglądzie, że „jednym z podstawowych warunków osiągnięcia zamierzonego rozwoju strefy oraz wykorzystania jej jako mocnego impulsu restrukturyzacyjnego i rozwojowego jest współdziałanie strategiczne strefy (podmiotu nią zarządzającego) z gminą rozumianą [...] jako jej najbliższe otoczenie społeczno-gospodarcze”²³. W innym miejscu przekonanie to zostaje jeszcze bardziej uwypuklone, bowiem, jak piszą autorzy: „Specjalna strefa ekonomiczna jest szczególnego typu «produktem», którego istota zależy od otoczenia. Przy wyborze strefy dogodnej do zainwestowania, inwestorzy

¹⁹ Po ustanowieniu strefy przez Radę Ministrów Minister Gospodarki wydaje pozostałe akty wykonawcze przewidziane w ustawie o SSE: 1) rozporządzenie w sprawie sposobu przeprowadzania, zasad i warunków przetargów lub rokowań, a także kryteriów oceny zamierzeń co do przedsięwzięć gospodarczych, które mają być podjęte przez podmioty gospodarcze na terenie strefy; 2) rozporządzenie w sprawie powierzenia zarządzającemu udzielania zezwoleń na prowadzenie działalności gospodarczej na terenie strefy oraz wykonywania bieżącej kontroli podmiotów gospodarczych oraz ustalenia zakresu tej kontroli; 3) rozporządzenie w sprawie ustalenia planu rozwoju strefy.

²⁰ A. Ambroziak, *Rozwiązanie kwestii udzielania... (I)*, s. 19.

²¹ M. Łazarowicz, *Niespecjalnie ekonomicznie*, „Businessman Magazine”, listopad 1999, s. 35.

²² *Informacja o wynikach kontroli tworzenia i funkcjonowania specjalnych stref ekonomicznych (SSE) na terenie Polski*, Najwyższa Izba Kontroli, Departament Gospodarki i Integracji Europejskiej, Warszawa, lipiec 1999, s. 20.

²³ H. Kozarowicz, Z. Panasiewicz, Z. Sztańdo, *Koncepcja współdziałania strategicznego specjalnej strefy ekonomicznej i lokalnych instytucji jej otoczenia społeczno-gospodarczego*, „Samorząd Terytorialny” 1998, nr 7/8, s. 32.

uwzględniają takie czynniki lokalizacyjne jak np.: infrastruktura społeczna, nasycenie otoczenia instytucjami wspierającymi biznes, stan miejscowej gospodarki, lokalizacja geograficzna strefy, infrastruktura techniczna, zasoby siły roboczej, zakres przedmiotowy ofert SSE, sprawność realizacji procedur w strefie, warunki progowe wejścia do strefy oraz ulgi podatkowe. **Poziom atrakcyjności istotnej części tych czynników jest w znacznym stopniu zdeterminowany przez stan i działanie podmiotów układu lokalnego funkcjonujących w otoczeniu strefy**²⁴.

Uregulowania zawarte w ustawie nie uściślają (poza celami ustanowienia SSE oraz spraw własnościowych) kryteriów społeczno-gospodarczych, jakie muszą spełniać obszary, by powołano w nich strefę. Dotyczy to głównie poziomu bezrobocia, recesji głównych dziedzin gospodarki obszaru, poziomu PKB na głowę mieszkańca regionu itp.²⁵. W tej mierze nasuwa się wniosek, że polskie wewnętrzne ustawodawstwo jest daleko bardziej ogólne niż porozumienia międzynarodowe, jakie Polska w tej sprawie podpisała ze Światową Organizacją Handlu (WTO) oraz Unią Europejską. Wskazuje to na rażący brak koordynacji działań poszczególnych resortów oraz na wagę, jaką władze polskie skłonne były przywiązywać do regulacji międzynarodowych. Brak choćby próby nawiązania do tych ustaleń oraz upolitycznienie procesu powoływania strefy rodzić mogło, przynajmniej w pierwszych latach funkcjonowania, poważne wątpliwości co do pełnej skuteczności realizacji tego instrumentu polityki regionalnej w Polsce.

1.2.2. Zarządzanie strefą

Zarządzającym SSE może być, zgodnie z art. 6 ustawy, wyłącznie spółka akcyjna lub spółka z ograniczoną odpowiedzialnością, w stosunku do której Skarb Państwa posiada większość głosów, które mogą być oddane na walnym zgromadzeniu lub zgromadzeniu wspólników, oraz który jest uprawniony do powoływania i odwoływania większości członków jej zarządu i rady nadzorczej. Minister Skarbu Państwa reprezentuje Skarb Państwa w zakresie jego praw i obowiązków jako akcjonariusza spółki będącej zarządzającym oraz spółki tworzonej przez Skarb Państwa lub z udziałem Skarbu Państwa w celu ustanowienia jej zarządzającym. Oprócz wymaganej zgody rady gminy (właściwej na położenie strefy) na utworzenie SSE (art. 4) Minister Skarbu Państwa w porozumieniu z Ministrem Gospodarki w pierwotnej wersji ustawy o SSE miał obowiązek zapewnienia udziału osoby wyznaczonej przez wojewodę oraz osoby wyznaczonej przez radę gminy (jeżeli osoba taka została wyznaczona) w radzie nadzorczej spółki zarządzającej. Do składu rady nadzorczej spółki mogła zostać powołana osoba wskazana przez podmioty prowadzące działalność gospodarczą na terenie strefy²⁶.

Do zadań zarządzającego należy prowadzenie działań – zgodnie z planem rozwoju strefy, jej regulaminem oraz innymi przepisami prawa – zmierzających do rozwoju działalności gospodarczej na terenie strefy poprzez:

²⁴ *Ibidem*, s. 33.

²⁵ Kryteria, o których mowa, zostały określone w innych aktach prawnych, wprowadzonych w życie w okresie późniejszym niż czas powołania ostatnich specjalnych stref ekonomicznych w Polsce.

²⁶ Do rady nadzorczej nie mogła być natomiast powołana osoba, która była członkiem władz lub pracownikiem podmiotu prowadzącego działalność gospodarczą na terenie strefy lub pozostawała w związku gospodarczym z takim podmiotem.

a) umożliwianie, na podstawie umowy, podmiotom gospodarczym prowadzącym działalność gospodarczą na terenie strefy używania i korzystania ze składników mienia położonych na jej obszarze, których jest właścicielem lub posiadaczem zależnym;

b) gospodarowanie w sposób ułatwiający prowadzenie działalności gospodarczej na terenie strefy urządzeniami infrastruktury gospodarczej i technicznej oraz innymi składnikami mienia, których jest właścicielem lub posiadaczem zależnym;

c) świadczenie, na podstawie umowy, przedsiębiorcom działającym w strefie usług oraz tworzenie warunków do świadczenia usług przez osoby trzecie;

d) prowadzenie działań promujących podejmowanie działalności gospodarczej w strefie.

Zarządzający może zbywać przysługujące mu prawo własności nieruchomości i użytkowania wieczystego gruntów położonych na terenie strefy, jednak musi być to zgodne z planem rozwoju strefy. Służy mu również prawo pierwokupu w zakresie prawa własności i użytkowania wieczystego nieruchomości położonych na obszarze strefy. Wykonywanie niektórych swoich zadań zarządzający może zlecać, przede wszystkim w drodze przetargu, osobom trzecim.

Ponadto Minister Gospodarki może w drodze rozporządzenia powierzyć zarządzającemu prawo udzielania zezwoleń na prowadzenie działalności gospodarczej na terenie strefy. Możliwość ta znajduje odzwierciedlenie w praktyce i wówczas zarządzający:

a) uzyskuje upoważnienie do dokonywania czynności kontrolnych przewidzianych dla organu koncesyjnego w przepisach o koncesjonowaniu działalności gospodarczej w zakresie ustalonym w rozporządzeniu Ministra Gospodarki;

b) jest zobowiązany do niezwłocznego zawiadomienia Ministra Gospodarki o powstaniu okoliczności uprawniających do cofnięcia zezwolenia, ograniczenia jego zakresu lub przedmiotu działalności, a także może występować z wnioskiem o cofnięcie zezwolenia, ograniczenie jego zakresu lub przedmiotu działalności określonego w zezwoleniu.

Przekazanie tych uprawnień zarządzającemu nie zwalnia jednak Ministra Gospodarki z wykonywania kontroli działalności gospodarczej podmiotów, które uzyskały zezwolenie.

Zarządzający strefą korzysta z:

a) zwolnienia z opłaty skarbowej oraz opłat sądowych z tytułu nabycia lub zbycia praw do nieruchomości położonych na terenie strefy;

b) zwolnienia na mocy rozporządzenia Rady Ministrów od podatku dochodowego od osób prawnych dochodów zarządzającego w części wydatkowanej w roku podatkowym lub roku podatkowym po nim następującym na cele rozwoju strefy, w tym nabycie przez zarządzającego nieruchomości lub innych rzeczy służących do prowadzenia działalności na terenie strefy oraz modernizację i rozbudowę infrastruktury gospodarczej i technicznej na terenie strefy (§ 14 rozporządzeń RM).

1.2.3. Zwolnienia podatkowe i preferencje

Najistotniejsze w przypadku specjalnej strefy ekonomicznej są zwolnienia i preferencje podatkowe wynikające z prowadzenia działalności gospodarczej na jej obszarze. Ich zakres oraz warunki, od których spełnienia zależało prawo do tych ulg i preferencji, określa art. 12 ustawy o SSE. W pierwotnej wersji ustawy o SSE artykuł ten przewidywał w ramach zwolnień dostępnych dla przedsiębiorców prowadzących działalność na podstawie zezwolenia:

a) możliwość zwolnienia – w drodze rozporządzenia Rady Ministrów – dochodów osób fizycznych i prawnych z podatku dochodowego od osób prawnych i podatku dochodowego

od osób fizycznych w okresie równym połowie okresu, na jaki została ustanowiona strefa (§ 5 ust. 1 rozporządzeń RM okres ten określał na 10 lat)²⁷;

b) możliwość zwolnienia – w drodze rozporządzenia Rady Ministrów – dochodów uzyskanych w pozostałym okresie, na jaki ustanowiona została strefa – tj. w okresie, w którym wygasło całkowite zwolnienie od podatku dochodowego – w części nie przekraczającej 50% tych dochodów.

Preferencje dostępne dla przedsiębiorców nie posiadających prawa do zwolnienia od podatku dochodowego obejmowały natomiast:

a) możliwość zaliczenia wydatków inwestycyjnych nie dotyczących nabycia środków trwałych związanych bezpośrednio z działalnością gospodarczą prowadzoną na terenie strefy na podstawie zezwolenia do kosztów uzyskania przychodów w roku podatkowym, w którym zostały poniesione, w pełnej wysokości (§ 11 rozporządzeń RM);

b) możliwość podwyższania stawek amortyzacji środków trwałych służących do prowadzenia działalności gospodarczej na terenie strefy na podstawie zezwolenia (§ 10 rozporządzeń RM).

Ponadto do czynników motywujących podmioty gospodarcze do podjęcia działalności na terenie strefy oraz usprawniających prowadzenie działalności – których podstawą, obok ustawy o SSE, są i inne ustawy – należało:

a) zwolnienie gruntów, budowli i budynków położonych na terenie strefy, których właścicielem lub użytkownikiem wieczystym był zarządzający lub które służyły do prowadzenia, na podstawie zezwolenia, działalności gospodarczej na jej terenie z podatku od nieruchomości²⁸;

b) ustanowienie zarządzającego strefą, który między innymi prowadzi działania umożliwiające i ułatwiające działającym w strefie korzystanie z urządzeń infrastruktury gospodarczej i technicznej oraz świadczy niezbędne usługi;

c) uprawnienie zarządzającego strefą do wydawania decyzji administracyjnych z zakresu prawa budowlanego, takich jak: pozwolenie na budowę, udzielanie pozwolenia na zmianę sposobu użytkowania obiektu budowlanego lub jego części oraz wydawanie pozwoleń na użytkowanie obiektu budowlanego²⁹; ponadto na wniosek zarządzającego rada gminy właściwa ze względu na położenie strefy może upoważnić zarządzającego do wydawania decyzji w sprawach ustalenia warunków zabudowy i zagospodarowania terenu dotyczących terenów położonych w strefie;

d) skrócenie do jednego miesiąca okresu przeznaczzonego na podjęcie decyzji w sprawie o zezwolenie na nabycie przez cudzoziemca nieruchomości położonej na terenie strefy³⁰;

²⁷ Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 14 października 1997 r. w sprawie ustanowienia Mazowieckiej SSE (Dz. U. z 1997 r. nr 135, poz. 911) oraz ustanowienia SSE w Krakowie (Dz. U. z 1997 r. nr 135, poz. 912 ze zm.) w § 5 okres ten określały na 6 lat.

²⁸ Podstawą zwolnienia, o którym mowa, był art. 7 ust. 1 pkt 12 ustawy z dnia 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych

²⁹ Oprócz tego do uprawnień tych należą: przenoszenie pozwolenia na budowę na inną osobę, orzeczenie o utracie ważności pozwolenia na budowę, przyjmowanie zawiadomień o zakończeniu budowy, nakazanie przeprowadzenia kontroli obiektu budowlanego, żądanie przedstawienia ekspertyzy stanu technicznego obiektu budowlanego.

³⁰ W myśl art. 3a ustawy z dnia 24 marca 1920 r. o nabywaniu nieruchomości przez cudzoziemców (Dz. U. z 1996 nr 54, poz. 245; Dz. U. z 1997 r. nr 140, poz. 939; Dz. U. z 1998 r. nr 106, poz. 668).

e) gwarancję, zawartą w art. 13 ustawy o SSE, że zwolnienia i preferencje podatkowe ustalone przez Radę Ministrów w rozporządzeniach ustanawiających poszczególne strefy nie mogą być pogorszone w okresie, na który je ustanowiono, z wyjątkiem wystąpienia określonych prawem przesłanek utraty zwolnienia.

1.2.4. Prowadzenie działalności gospodarczej na terenie strefy

Prowadzenie działalności gospodarczej na terenie strefy wymaga zezwolenia Ministra Gospodarki, które udzielane jest na czas oznaczony i stanowi niezbędną podstawę do korzystania przez podmiot gospodarczy, który je otrzymał, ze zwolnień i preferencji podatkowych. Wskazuje ono ponadto, jaką działalność i na jakich warunkach może podjąć inwestor oraz ustala termin jej rozpoczęcia, określając: 1) przedmiot działalności gospodarczej; 2) warunki prowadzenia działalności gospodarczej, które mogą dotyczyć: zatrudnienia minimalnej liczby pracowników, minimalnej wielkości inwestycji; 3) definicję wyrobu wytworzonego na terenie strefy lub usługi wykonywanej na terenie strefy, jeżeli wartość zakupionych komponentów spoza strefy lub usług wykonanych poza strefą jest większa niż 70%.

Ustalenie podmiotów gospodarczych, które uzyskują zezwolenie, następuje w drodze przetargu lub rokowań podjętych na podstawie publicznego zaproszenia³¹.

Ustawa o SSE w swoim pierwotnym brzmieniu precyzowała warunki, od spełnienia których uzależnione było uzyskanie zezwolenia. Minister Gospodarki lub zarządzający przed wydaniem decyzji w sprawie udzielenia, odmowy udzielenia, cofnięcia lub zmiany zezwolenia oceniał czy:

a) przedmiot działalności gospodarczej, która ma być prowadzona na terenie SSE przez przedsiębiorcę ubiegającego się o zezwolenie, jest zgodna z przedmiotem działalności gospodarczej, która może być prowadzona na terenie strefy, określonym w rozporządzeniu w sprawie jej ustanowienia;

b) na terenie strefy istnieją warunki do prowadzenia działalności, którą zamierza podjąć przedsiębiorca ubiegający się o zezwolenie, w szczególności zakres zamierzonej działalności jest zgodny z planem rozwoju strefy i zarządzający wolnymi terenami, obiektami lub pomieszczeniami, które są niezbędne do prowadzenia działalności przez podmiot ubiegający się o zezwolenie;

c) podjęcie działalności na terenie SSE jest uzasadnione stopniem przyczynienia się zamierzonej działalności do osiągnięcia celów określonych w planie rozwoju strefy.

³¹ Sposób ich przeprowadzenia, zasady i warunki przetargu lub rokowań, a także kryteria oceny zamierzeń co do przedsięwzięć gospodarczych, które mogą być podjęte przez podmioty gospodarcze na terenie strefy, ustala Minister Gospodarki w drodze rozporządzenia odrębnie w odniesieniu do każdej strefy. Warunki i kryteria oceny uwzględniają w szczególności stopień, w jakim wielkość, przedmiot i charakter ekonomiczny planowanych przez przedsiębiorcę przedsięwzięć gospodarczych na terenie strefy przyczyni się do osiągnięcia celów ustanowienia strefy określonych w planie jej rozwoju. W przypadku uzasadnionym ważnym interesem gospodarczym lub charakterem działalności gospodarczej na terenie strefy Minister Gospodarki może odstąpić jednak od przeprowadzenia przetargu i rokowań (art. 17 ust. 2) – ustęp ten został uchylony mocą ustawy z dnia 2 października 2003 r. o zmianie ustawy o specjalnych strefach ekonomicznych i niektórych ustaw (Dz. U. z 2003 r. nr 188, poz. 1840), która weszła w życie z dniem 1 maja 2004 r.

W praktyce zdarzają się odmowy udzielenia zezwolenia. Najczęstszym powodem odrzucenia ofert inwestora jest zagrożenie konkurencyjne, jakie dana inwestycja stanowiłaby dla przedsiębiorców działających poza strefą³². Było tak w przypadku wstrzymania zezwolenia m.in. dla firmy Merloni, która chciała ulokować produkcję gazowych i elektrycznych kuchenek w Łódzkiej SSE, bo zagroziłoby to Amice i Wrozametowi³³.

Zezwolenie na działalność w strefie wygasa albo może zostać cofnięte. Wygaśnięcie zezwolenia następuje w przypadku, jeżeli przedsiębiorca w terminie określonym w zezwoleniu nie podejmuje na terenie strefy działalności gospodarczej określonej w zezwoleniu³⁴. Organem kontrolującym podmioty, które uzyskały zezwolenie, nie tylko w zakresie przewidzianym ustawą o SSE, ale także jako organ koncesyjny na podstawie przepisów ustawy o działalności gospodarczej, jest Minister Gospodarki.

W razie cofnięcia zezwolenia podmiot gospodarczy traci prawo do zwolnień i preferencji i jest zobowiązany do zapłaty odpowiednio podatku dochodowego od osób prawnych lub podatku dochodowego od osób fizycznych objętego takimi zwolnieniami i preferencjami za okres od powstania okoliczności będącej podstawą cofnięcia zezwolenia.

Rozporządzenie Rady Ministrów ustanawiające daną SSE może określić przedmiot lub zakres działalności gospodarczej, której prowadzenie nie wymaga zezwolenia. W praktyce wszystkie rozporządzenia ustanawiające SSE w § 4 wymieniają kategorie działalności, które można podjąć bez jakiegokolwiek zezwolenia. Obejmują one branże usługowe, których sprawność przesądza o komforcie funkcjonowania przedsiębiorcy w strefie (np. usługi remontowe, budowlane, hotelarsko-gastronomiczne, transportowe, pośrednictwa finansowego, administracji publicznej, obrony narodowej, opieki socjalnej, edukacji, ochrony zdrowia i opieki społecznej, komunalne)³⁵.

W strefach, w których przedsiębiorcy prowadzili działalność przed ich utworzeniem (np. w Tarnobrzeszkiej SSE), w § 4 ust. 2 rozporządzeń je ustanawiających wprowadzono możliwość prowadzenia jej nadal bez konieczności uzyskania zezwolenia, o ile prowadzona działalność nie była objęta bezwzględnym zakazem³⁶.

³² A. Bazydło, M. Smętkowski, *op. cit.*, s. 37.

³³ M. Łazarowicz, *op. cit.*, s. 36.

³⁴ Ustawowymi przesłankami cofnięcia zezwolenia albo ograniczenia jego zakresu lub przedmiotu działalności w nim określonego są przypadki, w których podmiot gospodarczy: 1) zaprzestał prowadzenia działalności na obszarze strefy (art. 19 ust. 2 pkt 1); 2) naruszył przepisy prawa dewizowego, celnego lub przepisy dotyczące zobowiązań podatkowych (art. 19 ust. 2 pkt 2); 3) utracił koncesję, jeżeli była ona wymagana do podjęcia działalności (art. 19 ust. 2 pkt 3); 4) rażąco uchybił warunkom zezwolenia (art. 19 ust. 2 pkt 4); 5) nie usunął uchybień stwierdzonych w trakcie kontroli działalności gospodarczej podmiotu, który uzyskał zezwolenie, w zakresie i na zasadach określonych w przepisach o koncesjonowaniu działalności gospodarczej, w terminie wyznaczonym w wezwaniu Ministra Gospodarki do ich usunięcia (art. 19 ust. 2 pkt 5); 6) naruszył przepisy prawa dewizowego, celnego lub przepisy dotyczące zobowiązań.

³⁵ *Informacja o wynikach kontroli...*, s. 15.

³⁶ Zakaz ten określony jest w § 3 rozporządzeń ustanawiających wszystkie SSE i dotyczy dwóch rodzajów działalności gospodarczej. Po pierwsze obejmuje on branże o wysokiej przychodowości: wyrobów, rozlew i przetwarzanie spirytusu oraz napojów alkoholowych, paliw silnikowych, a także wyrobów tytoniowych – § 3 pkt 1, a także prowadzenia ośrodków gier, o których mowa w ustawie z dnia 29 lipca 1992 r. o grach losowych i zakładach wzajemnych (Dz. U. z 1992 r. nr 68, poz. 341 ze zm.). Drugą kategorię tworzą branże niebezpieczne – wytwarzanie materiałów wybuchowych [rozporządzenie RM z dnia 9 września 1997 r. w sprawie ustanowienia Tarnobrzeszkiej SSE (Dz. U. z 1997 r. nr 135, poz. 907) w § 3 pkt 1 przewiduje wyjątkowo, ze względu na specyfikę regionu, możliwość wytwarzania

1.3. Procedury tworzenia specjalnych stref ekonomicznych

O ile ustawa z 20 października 1994 r. o specjalnych strefach ekonomicznych tworzyła ramy prawne obejmujące zasady i tryb ustanawiania tych stref, sposób zarządzania nimi oraz szczególne zasady i warunki prowadzenia na ich terenie działalności gospodarczej, to praktyka postępowania w zakresie powoływania SSE określona została w dwóch dokumentach programowych. Były nimi:

- a) *Założenia ustanawiania specjalnych stref ekonomicznych w latach 1996–1997*³⁷;
- b) *Funkcjonowanie i tworzenie specjalnych stref ekonomicznych w Polsce. Założenia*³⁸.

Minister Przemysłu i Handlu, a następnie Minister Gospodarki występowali do Rady Ministrów z wnioskami o ustanowienie stref tylko w tych regionach, w których władze lokalne zgłosiły taką inicjatywę. Rozpatrzenie zaś wniosku uzależnione było od dwóch warunków. Pierwszy z nich dotyczył spełnienia jednego z następujących kryteriów:

- a) „...potrzeb restrukturyzacyjnych regionu, gdzie podejmowanie i rozwój nowych rodzajów działalności produkcyjnej otwierało możliwości przepływu zatrudnienia z sektorów wymagających głębokiej restrukturyzacji...”;
- b) „...złagodzenia regionalnych dysproporcji rozwojowych oraz perspektywy ukształtowania bazy (przyczółków) dla ekspansji w kierunku wschodnim...”;
- c) „...perspektywy funkcjonowania SSE jako ośrodka dyfuzji wysokiej techniki (wysokie kwalifikacje kadr, doświadczenie i potencjał dla produkcji komponentów i urządzeń technologicznych, zaplecze badawcze i rozwojowe...)”.

Drugim warunkiem było opracowanie wniosku inicjującego w zakresie stopnia przygotowania regionu do uruchomienia strefy. W szczególności ocenie podlegały stan prawny gruntów, niezbędne nakłady na infrastrukturę i źródła finansowania tych nakładów.

W przypadku spełnienia jednego z trzech kryteriów wymienionych w warunku pierwszym oraz chociażby w części warunku odnośnie wniosku inicjującego w trybie roboczym pracownicy ministerstwa wraz z autorami inicjatyw opracowywali wnioski w postaci założeń do planu rozwoju strefy, wymaganych ustawą o SSE³⁹.

materiałów wybuchowych] oraz nieprzyjazne dla środowiska, powodujące wprowadzenie do powietrza ładunków zanieczyszczeń, które mogą doprowadzić do przekroczenia dopuszczalnych wartości stężeń w powietrzu określonych w Załączniku Nr 1 do rozporządzenia Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 12 lutego 1990 r. w sprawie ochrony powietrza przed zanieczyszczeniem (Dz. U. z 1990 r. nr 15, poz. 92) – [rozporządzenia RM z dnia 14 października 1990 r. w sprawie ustanowienia Mazowieckiej SSE (Dz. U. z 1990 r. nr 135, poz. 911) oraz SSE w Krakowie (Dz. U. z 1990 r. nr 135, poz. 912; Dz. U. z 1999 r. nr 16, poz. 143) w § 3 nie wprowadzały zakazów w tym zakresie] lub polegające na składowaniu i transporcie odpadów określonych w rozporządzeniu Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 3 sierpnia 1993 r. w sprawie ustalenia listy odpadów niebezpiecznych (Dz. U. z 1993 r. nr 76, poz. 362).

³⁷ *Założenia...* zostały przyjęte kierunkowo przez KERM protokołem ustaleń nr 51/95 w dniu 13 listopada 1995 r.

³⁸ *Funkcjonowanie...* zostało rekomendowane przez KERM dnia 14 lipca 1997 r. oraz Komitet Rozwoju Regionalnego Rady Ministrów z dnia 26 sierpnia 1997 r. i zaakceptowane przez Radę Ministrów protokołem Nr 37/97 w dniu 2 września 1997 r.

³⁹ *Informacja o wynikach kontroli...*, s. 20.

Na podstawie wniosków b. Minister Przemysłu i Handlu i Minister Gospodarki w latach 1995–1997 wystąpili do Rady Ministrów o ustanowienie 17 specjalnych stref ekonomicznych. Były nimi kolejno:

W roku 1995:

1. Specjalna Strefa Ekonomiczna Euro-Park Mielec⁴⁰ (5 września).

W roku 1996:

1. Katowicka Specjalna Strefa Ekonomiczna⁴¹ (18 czerwca).
2. Suwalska Specjalna Strefa Ekonomiczna⁴² (25 czerwca).

W roku 1997:

1. Legnicka Specjalna Strefa Ekonomiczna⁴³ (15 kwietnia).
2. Łódzka Specjalna Strefa Ekonomiczna⁴⁴ (15 kwietnia).
3. Wałbrzyska Specjalna Strefa Ekonomiczna Invest-Park⁴⁵ (15 kwietnia).
4. Częstochowska Specjalna Strefa Ekonomiczna⁴⁶ (9 września).
5. Kamiennogórska Specjalna Strefa Ekonomiczna Małej Przedsiębiorczości⁴⁷ (9 września).
6. Kostrzyńsko-Słubicka Specjalna Strefa Ekonomiczna⁴⁸ (9 września).
7. Słupska Specjalna Strefa Ekonomiczna⁴⁹ (9 września).
8. Specjalna Strefa Ekonomiczna „Starachowice”⁵⁰ (9 września).

⁴⁰ Powołana rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 5 września 1995 r. w sprawie ustanowienia specjalnej strefy ekonomicznej w Mielcu (Dz. U. z 1995 r. nr 107, poz. 526; Dz. U. z 1997 r.: nr 120, poz. 757; nr 135, poz. 914). Wniosek wojewody rzeszowskiego ze stycznia 1995 r.

⁴¹ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 18 czerwca 1996 r. w sprawie ustanowienia specjalnej strefy ekonomicznej w województwie katowickim (Dz. U. z 1996 r. nr 88, poz. 397; Dz. U. z 1997 r. nr 28, poz. 155). Wniosek wojewody katowickiego z marca 1996 r.

⁴² Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 25 czerwca 1996 r. w sprawie ustanowienia specjalnej strefy ekonomicznej w województwie suwalskim (Dz. U. z 1996 r. nr 93, poz. 421, Dz. U. z 1997 r. nr 28, poz. 156). Wniosek wojewody suwalskiego z maja 1996 r.

⁴³ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 15 kwietnia 1997 r. w sprawie ustanowienia legnickiej specjalnej strefy ekonomicznej (Dz. U. z 1997 r. nr 44, poz. 274). Wniosek wojewody legnickiego z listopada 1996 r.

⁴⁴ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 15 kwietnia 1997 r. w sprawie ustanowienia łódzkiej specjalnej strefy ekonomicznej (Dz. U. z 1997 r. nr 46, poz. 289; nr 135, poz. 913). Wniosek wojewody łódzkiego z grudnia 1996 r.

⁴⁵ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 15 kwietnia 1997 r. w sprawie ustanowienia wałbrzyskiej specjalnej strefy ekonomicznej (Dz. U. z 1997 r. nr 46, poz. 290). Wniosek wojewody wałbrzyskiego z września 1995 r.

⁴⁶ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 9 września 1997 r. w sprawie ustanowienia specjalnej strefy ekonomicznej w Częstochowie (Dz. U. z 1997 r. nr 135, poz. 902). Wniosek wojewody częstochowskiego z października 1995 r.

⁴⁷ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 9 września 1997 r. w sprawie ustanowienia specjalnej strefy ekonomicznej w Kamiennej Górze (Dz. U. nr z 1997 r. 135, poz. 903, Dz. U. z 1998 r. nr 121, poz. 788). Wniosek wojewody jeleniogórskiego z maja 1997 r.

⁴⁸ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 9 września 1997 r. w sprawie ustanowienia Kostrzyńsko-Słubickiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej (Dz. U. z 1997 r. nr 135, poz. 904). Wniosek wojewody gorzowskiego z maja 1995 r.

⁴⁹ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 9 września 1997 r. w sprawie ustanowienia słupskiej specjalnej strefy ekonomicznej (Dz. U. z 1997 r. nr 135, poz. 905). Wniosek wojewody słupskiego z marca 1997 r.

⁵⁰ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 9 września 1997 r. w sprawie ustanowienia Specjalnej

9. Tarnobrzaska Specjalna Strefa Ekonomiczna Euro-Park Wisłosan⁵¹ (9 września).
10. Specjalna Strefa Ekonomiczna „Tczew”⁵² (9 września).
11. Warmińsko-Mazurska Specjalna Strefa Ekonomiczna⁵³ (9 września).
12. Specjalna Strefa Ekonomiczna „Żarnowiec”⁵⁴ (9 września).
13. Mazowiecka Specjalna Strefa Ekonomiczna ”Technopark-Modlin”⁵⁵ (14 października).
14. Specjalna Strefa Ekonomiczna ”Krakowski Park Technologiczny”⁵⁶ (14 października).

Powyższe zestawienie może wskazywać, że okresem przełomowym, jeśli chodzi o wzrost dynamiki powstawania SSE, był rok 1997 i to on wyznacza dwa etapy tworzenia tych stref. Nie należy zapominać jednak, że trzy pierwsze strefy powołane w roku 1997 (legnicka, łódzka, wałbrzyska) oraz te powołane w latach poprzednich, tworzone jeszcze w oparciu o *Założenia...* z listopada 1995 r., wszystkie zaś powołane później – w oparciu o *Funkcjonowanie...* z września 1997 r. Etapy tworzenia SSE zostały więc wyznaczone przez dokumenty programowe, czego odbiciem było przyspieszenie procesu powoływania stref w okresie od września do października 1997 r., kiedy to na wniosek Ministra Gospodarki Rada Ministrów utworzyła ich 11 (w tym 2 – mazowiecką i krakowską – zwane także technoparkami).

Typowe dla pierwszego okresu powstawania stref było to, że podejmowane w tym zakresie działania miały wymiar ogólnogospodarczy, co znajdowało odzwierciedlenie w uzasadnieniu powołania każdej ze stref:

1. 5 z 6 pierwszych SSE (z wyjątkiem strefy suwalskiej) służyło bezpośrednio aktywizacji ekonomicznej i społecznej regionów zagrożonych recesją bądź zdominowanych przez przemysły wymagające głębokiej restrukturyzacji (Katowicka SSE i Wałbrzyska SSE: restrukturyzacja przemysłu wydobywczego węgla kamiennego i związanego z nim przemysłu ciężkiego; Legnicka SSE: dywersyfikacja struktury gospodarczej regionu – wygaszanie monokultury związanej z wydobywaniem i przetwórstwem miedzi; Łódzka SSE: restrukturyzacja przemysłu lekkiego; Mielecka SSE: restrukturyzacja Wytwórni Sprzętu Komunikacyjnego PZL-Mielec⁵⁷).

Strefy Ekonomicznej „Starachowice” (Dz.U. z 1997 r. nr 135, poz. 906). Wniosek Zarządu Miasta Starachowice ze stycznia 1997 r.

⁵¹ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 9 września 1997 r. w sprawie ustanowienia tarnobrzesckiej specjalnej strefy ekonomicznej (Dz.U. z 1997 r. nr 135, poz. 907). Wniosek wojewody tarnobrzesckiego z kwietnia 1997 r.

⁵² Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 9 września 1997 r. w sprawie ustanowienia Specjalnej Strefy Ekonomicznej „Tczew” (Dz.U. z 1997 r. nr 135, poz. 908). Wniosek wojewody gdańskiego z września 1995 r.

⁵³ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 9 września 1997 r. w sprawie ustanowienia warmińsko-mazurskiej specjalnej strefy ekonomicznej (Dz.U. z 1997 r. nr 135, poz. 909). Wniosek wojewody olsztyńskiego z października 1995 r.

⁵⁴ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 9 września 1997 r. w sprawie ustanowienia Specjalnej Strefy Ekonomicznej „Żarnowiec” (Dz.U. z 1997 r. nr 135, poz. 910). Wniosek Wojewody Gdańskiego z września 1995 r.

⁵⁵ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 14 października 1997 r. w sprawie ustanowienia Mazowieckiej Specjalnej strefy Ekonomicznej (Dz.U. z 1997 r. nr 135, poz. 911). Wniosek wojewody warszawskiego z marca 1997 r.

⁵⁶ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 14 października 1997 r. w sprawie ustanowienia specjalnej strefy ekonomicznej w Krakowie (Dz.U. z 1997 r. nr 135, poz. 912; Dz.U. z 1999 r. nr 16, poz. 143). Wniosek wojewody krakowskiego z sierpnia 1996 r.

⁵⁷ Wśród stref powstałych w drugim rzucie, będących narzędziem restrukturyzacji starych okręgów

2. Utworzenie strefy katowickiej było rezultatem zapisów *Kontraktu regionalnego dla województwa katowickiego* podpisanego 5 października 1995 r.

3. Uzasadnieniem powołania dla 4 z 6 pierwszych stref były założenia polityki przemysłowej przyjęte przez Radę Ministrów 14 września 1993 r., które w aspekcie regionalnym zakładały wykorzystanie SSE jako instrumentu polityki gospodarczej w procesie restrukturyzacji okręgów katowickiego, wałbrzyskiego, łódzkiego i mieleckiego.

W okresie drugim praktycznie jedynym uzasadnieniem dla ustanowienia 11 stref, z wyjątkiem dwóch technoparków, było dążenie do redukcji lokalnego bezrobocia strukturalnego. Stało to w sprzeczności ze stanowiskiem wyrażonym w *Założeniach...* przez b. Ministra Przemysłu i Handlu, który twierdził m.in., że „...zmniejszenie bezrobocia strukturalnego poprzez tworzenie nowych miejsc pracy, który to cel jest często jedynym celem podejmowania tworzenia SSE, nie stanowi wystarczającego uzasadnienia do utworzenia SSE, gdyż szanse powodzenia takiej strefy są znikome...”. Ponadto z protokołu KERM przyjmującego *Założenia...* wynikało, że skala ustanawiania stref powinna być ograniczona do 3–4 rocznie. W samych zaś założeniach wskazano także na potencjalne niebezpieczeństwo uruchomienia w krótkim okresie czasu zbyt wielu SSE, stwierdzając, iż „...tworzenie nowych stref powinno nastąpić dopiero wtedy, gdy wcześniejsze okrzepną lub wykażą zdecydowaną niesprawność...”.

Na powyższe argumenty powoływała się także Najwyższa Izba Kontroli w *Informacji o wynikach kontroli tworzenia i funkcjonowania specjalnych stref ekonomicznych (SSE) na terenie Polski*, krytykując liberalizację warunków powoływania SSE w drugim etapie. Izba, formułując zarzuty, zestawiała niekorzystną – jej zdaniem – praktykę z ogólnogospodarczym celem zawartym w art. 3 ustawy o SSE, zakładającym przyspieszenie rozwoju gospodarczego części kraju, oraz z zadaniami Ministra Gospodarki, jakie na niego nakłada ustawa o urzędzie Ministra Gospodarki⁵⁸, do których należy m.in.: inicjowanie polityki państwa w zakresie gospodarczego rozwoju kraju, jej realizację oraz zapewnienie koordynacji działań w tym zakresie, a w szczególności przygotowanie i przedstawianie Radzie Ministrów krótko- i średnioterminowych programów gospodarczych o charakterze ogólnym, sektorowym i regionalnym⁵⁹.

W ocenie NIK: „wskazane obowiązki w drugim okresie tworzenia stref nie były w pełni realizowane. Ponadto [...] w pierwszym okresie tworzenia stref, poza przesłankami ogóln-

przemysłowych, A. Bazydło i M. Smętkowski wymieniają jeszcze: Tarnobrzeską SSE – dywersyfikacja struktury gospodarczej regionu – monokultura przemysłu siarkowego i jej przetwórstwa oraz Starachowicką SSE – restrukturyzacja Staropolskiego Okręgu Przemysłowego. Ponadto utworzenie stref w starych okręgach przemysłowych umożliwiło zagospodarowanie niewykorzystanych terenów poprzemysłowych. Aspekt ten zadecydował o utworzeniu Żarnowieckiej SSE – tereny nieukończonyj elektrowni atomowej w Żarnowcu. Wyżej cytowani autorzy ze względu na cel, do którego realizacji została powołana dana strefa – obok wskazanej grupy stref, będącej narzędziem restrukturyzacji starych okręgów przemysłowych – wyróżniają jeszcze cztery inne grupy stref, które są: 1) instrumentem aktywizacji (przyspieszenia rozwoju gospodarczego) – Suwalska SSE, Warmińsko-Mazurska SSE i Słupska SSE; 2) formą zagospodarowania zaplecza naukowo-badawczego – Krakowski Park Technologiczny, Technopark-Modlin; 3) narzędziem ograniczenia wysokiej stopy bezrobocia strukturalnego – Częstochowska SSE, Tczewska SSE i Kamiennogórska SSE; 4) formą wykorzystania przygranicznego położenia – Kostrzyńsko-Słubicka SSE oraz częściowo Suwalska SSE – A. B a z y d ł o, M. S m ę t k o w s k i, *op. cit.*, s. 44–45.

⁵⁸ Ustawa z dnia 21 czerwca 1996 r. o urzędzie Ministra Gospodarki (Dz. U. z 1996 r. nr 106, poz. 190 ze zm.).

⁵⁹ *Informacja o wynikach kontroli...*, s. 23.

nogospodarczymi określonymi w art. 3 ustawy o SSE, zachowana została także większa dbałość o przestrzeganie zasad rachunku ekonomicznego”⁶⁰.

Nowa koncepcja powoływania SSE zaprezentowana przez Ministra Gospodarki w *Funkcjonowaniu...*, przyjęta przez KERM i zaakceptowana przez Radę Ministrów, została krytycznie oceniona pod względem celowości m.in. dlatego, że nie zachowywała spójności z działaniami podejmowanymi w tym zakresie przez b. Ministra Przemysłu i Handlu. 12 inicjatywom regionalnym dotyczącym propozycji lokalizacyjnych przedstawionym w *Funkcjonowaniu...* zarzucono brak przeprowadzenia ich hierarchizacji oraz harmonogramu ich uruchamiania, równocześnie wskazując, że Minister w miejsce licznie tworzonych nowych SSE nie wykorzystał alternatywnej możliwości aktywizacji wybranych regionów, która wynikała z zastosowania przepisów rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 24 stycznia 1995 r. w sprawie odliczeń od dochodu wydatków inwestycyjnych oraz obniżek podatku dochodowego w gminach zagrożonych szczególnie wysokim bezrobociem strukturalnym⁶¹. Możliwość ta została wskazana w *Aneksie do Założeń...*, z którego wynikało wprost, „...że wykorzystanie tego narzędzia powinno poprzedzać ewentualne wystąpienia o ustanowienie SSE z terenu województw: ciechanowskiego, elbląskiego, gdańskiego (Tczew), jeleniogórskiego (Kamienna Góra), kieleckiego (Starachowice), koszalińskiego (poza Bornem Sulimowem), legnickiego (Chojnów, Złotoryja), olsztyńskiego (Bartoszyce, Mrągowo, Ostróda, itp.), zielonogórskiego (Szprotawa, Lubsko, Tupolice)”⁶².

Jak stwierdzono w *Informacji o wynikach kontroli...*, „...z 9 ww. obszarów w latach 1995–1997 do Ministerstwa Przemysłu i Handlu wpłynęło ogółem 8 wniosków (jedynie wojewoda ciechanowski nie złożył wniosku o utworzenie na jego terenie SSE). Z 8 wniosków ostatecznie zrealizowano aż 5, powołując na wniosek Ministra Gospodarki w kwietniu 1997 r. legnicką SSE, a we wrześniu 1997 r. tczewską, kamiennogórską, starachowicką i warmińsko-mazurską SSE. Jednocześnie odrzucono 3 propozycje dotyczące elbląskiej, koszalińskiej i zielonogórskiej SSE”⁶³.

Powiększenie liczby stref z 6 do 17 doprowadziło również do konkurencji między nimi⁶⁴ (większość z nich koncentrowała się na trzech obszarach Polski: środkowo-południowej (6 stref), północnej (5 stref) oraz południowo-zachodniej (3 strefy)). W szczególności dotyczy to np. strefy żarnowieckiej i sąsiadujących z nią stref słupskiej i tczewskiej, strefy suwalskiej i warmińsko-mazurskiej, strefy mieleckiej w odniesieniu do strefy tarnobrzeskiej

⁶⁰ *Informacja o wynikach kontroli...*, s. 23.

⁶¹ Dz. U. z 1995 r. nr 14, poz. 63 ze zm.

⁶² *Informacja o wynikach kontroli...*, s. 23.

⁶³ *Informacja o wynikach kontroli...*, s. 23. Jednak niezależnie od ostatniego zarzutu należy podkreślić, że zwolnienia i preferencje podatkowe z tytułu inwestycji stosowane w gminach zagrożonych strukturalnym bezrobociem nie przyniosły oczekiwanych skutków, bowiem „okazały się [...] niewystarczające do zrekompensowania niskiej atrakcyjności gospodarczej obszarów, charakteryzujących się często brakiem odpowiedniej infrastruktury i wykwalifikowanych kadr”. Korzystanie zaś z ulg podatkowych z tego tytułu przez 400 gmin, w tym 5 miast wojewódzkich, które znalazły się na obowiązującej w 1995 i 1996 r. liście gmin zagrożonych strukturalnym bezrobociem, było raczej skromne, bowiem w 1995 r. z tytułu ulg inwestycyjnych oraz ulg z tytułu przyspieszonej amortyzacji środków trwałych i praw niematerialnych stosowanych na terenie gmin o szczególnym zagrożeniu wysokim bezrobociem strukturalnym nie wpłynęło do budżetu 32,8 mln, natomiast w 1996 r. już tylko 23,6 mln zł. M. Morzyca, *op. cit.*, s. 24–25.

⁶⁴ Zauważają to również: A. Bazydło, M. Smętkowski, *op. cit.*, s. 44.

i starachowickiej, strefy katowickiej i częstochowskiej, a także strefy legnickiej, kamiennogórskiej i wałbrzyskiej)⁶⁵.

Konkurencję „geograficzną” między strefami pogłębiło jeszcze zróżnicowanie warunków działalności w poszczególnych strefach, określone indywidualnie w rozporządzeniu Rady Ministrów ustanawiającym daną SSE⁶⁶.

Utworzenie znacznej ilości stref spowodowało ponadto rozrzucenie i tak nielicznych inwestorów w początkowym okresie funkcjonowania stref i utrudniło kierowanie ich zainteresowań na tereny szczególnie ważne z punktu widzenia polskiej gospodarki.

Odrębnym problemem było natomiast zagrożenie konkurencyjne powstałe wskutek szybko narastającej liczby stref i inwestujących tam przedsiębiorców korzystających z ulg i zwolnień w stosunku do przedsiębiorców funkcjonujących poza obszarem stref na warunkach ogólnych. Środkiem, który miał zapobiegać temu zjawisku, miało być polecenie Ministra Gospodarki skierowane do wszystkich spółek zarządzających SSE o konsultowanie z nim ofert potencjalnych inwestorów ubiegających się o zezwolenie na prowadzenie działalności gospodarczej w strefie, których wartość docelowa przekraczała 10 mln ECU⁶⁷. Utrudnienie to jednak – jak zauważyła M. Łazarowicz, powołując się na opinie urzędników – było chętnie omijane przez zabiegających o sukcesy własnych stref ich zarządców, którzy zaniżali wartość planowanych inwestycji⁶⁸.

1.4. Kontrowersje i polemiki wokół specjalnych stref ekonomicznych

Poziom rozwoju gospodarczego kraju, w którym tworzona jest specjalna strefa ekonomiczna, określa cele, jakie mają być dzięki niej osiągnięte. W krajach rozwijających się strefy mają za zadanie przyspieszenie rozwoju całego kraju poprzez wzrost zatrudnienia i zaangażowanie kapitałów zagranicznych. Wspieranie rozwoju regionalnego ma w tym przypadku jedynie pomocnicze znaczenie, podobnie jak transfer nowoczesnej technologii, wzrost umiejętności techniczno-technologicznych pracowników zakładów strefowych, wdrażanie nowoczesnych metod zarządzania, stworzenie powiązań między sektorem eksportowym a gospodarką krajową oraz zwiększenie dostępu do rynków zagranicznych. Natomiast w krajach wysoko rozwiniętych ze względu na wysoką podaż kapitałów zagranicznych nie jest priorytetem, by strefy przyczyniały się do napływu dodatkowych inwestycji zagranicznych, chyba że wiąże się to z rozwojem zaawansowanych technologicznie gałęzi przemysłu bądź rozwojem regionów zacofanych lub wymagających restrukturyzacji. Strefy powoływane są tu przede wszystkim dla rozwiązania określonych problemów regionalnych i lokalnych. Ponadto w odróżnieniu od krajów rozwijających się podejmuje się wiele wysiłków, by uniknąć ryzyka wystąpienia efektu enklawy i tym samym do zintegrowania firm działających w strefie z gospodarką krajową⁶⁹. W odniesieniu do rozwoju regionu, w którym zlokalizowana jest strefa, należy

⁶⁵ *Informacja o wynikach kontroli...*, s. 23.

⁶⁶ W praktyce zróżnicowanie to uwarunkowane było od zainwestowania od 350 tys. ECU do 2 mln ECU lub zatrudnienia od 40 do 100 osób.

⁶⁷ Polecenie to zawarte było w piśmie z dnia 25 maja 1998 r. (znak: IG-III/EB/3080/98). W ocenie Najwyższej Izby Kontroli było to działanie celowe – podjęte zostało jednak zbyt późno. *Informacja o wynikach kontroli...*, s. 23.

⁶⁸ M. Łazarowicz, *op. cit.*, s. 36.

⁶⁹ A. Bazydło, M. Smętkowski, *op. cit.*, s. 23–30.

zauważyć, że zaspokojenie potrzeb związanych z budową i funkcjonowaniem nowego zakładu przemysłowego stymuluje rozwój wszystkich dziedzin regionalnego życia gospodarczego. Wzrasta zatrudnienie w firmach budowlanych, rozwija się cała gama usług bytowych, transportowych, edukacyjnych, finansowych czy kulturalnych oraz powstają nowe, trwałe miejsca pracy w firmach kooperujących. Szacuje się, że 100 nowych miejsc pracy utworzonych w specjalnej strefie ekonomicznej generuje – w zależności od branży – od 50 do 100 nowych miejsc pracy w jej otoczeniu⁷⁰. W omawianym wymiarze regionalnym specjalne strefy ekonomiczne przyczyniają się w obszarze usług m.in. do:

- a) rozwoju usług geodezyjnych i projektowych;
- b) wzrostu wykorzystania bazy hotelowej i gastronomicznej, a także rozbudowy i modernizacji bazy istniejącej;
- c) rozwoju usług telekomunikacyjnych, zarówno telefonii kablowej, jak i komórkowej;
- d) wzrostu liczby agencji celnych;
- e) znaczącego wzrostu usług transportowych, także towarowych przewozów kolejowych z wykorzystaniem nieczynnych już bocznic kolejowych;
- f) rozwoju usług bankowych;
- g) wzrostu popytu na usługi w zakresie pośrednictwa sprzedaży nieruchomości;
- h) rozwoju usług informatycznych;
- i) wzrostu popytu na usługi dotychczas słabo wykorzystywane, takich jak: pranie odzieży roboczej, catering, usługi pocztowe, ochrona obiektów, sprząatanie i utrzymanie czystości w obiektach i usługi komunalne (wywóz śmieci, utrzymanie zieleni).

Z kolei wpływ specjalnych stref ekonomicznych na budownictwo przejawia się w znaczącym udziale firm budowlanych – wykonawców i podwykonawców – związanych z budową w strefie obiektów przemysłowych i inwestycji towarzyszących. Przekłada się to na wzrost zatrudnienia sezonowego w związku z frontem robót budowlanych oraz na wzrost wielkości sprzedaży materiałów budowlanych.

Inwestycje podejmowane w strefach mają również wpływ na system edukacji, ponieważ następuje radykalna zmiana profilu nauczania w szkolnictwie zawodowym zgodnie z zapotrzebowaniem nowych inwestorów. Inwestorzy ci wymuszają ponadto podnoszenie kwalifikacji, szczególnie w takich dziedzinach jak języki obce, księgowość czy marketing, co powoduje rozwój bazy szkoleniowej, a niejednokrotnie powstawanie szkół wyższych w ośrodkach peryferyjnych.

Oprócz pobudzającego oddziaływania specjalnych stref ekonomicznych na sferę szeroko pojętych usług mogą one przyczyniać się do przełamywania tradycyjnych monokultur przemysłowych na rzecz dywersyfikacji branżowej oraz wytworzenia więzi kooperacyjnych między producentami funkcjonującymi w ich obszarach z firmami ulokowanymi w sąsiedztwie stref. Ponadto inwestorzy zagraniczni wdrażają nowe formy zarządzania i organizacji pracy. Następuje realizacja szeregu inwestycji infrastrukturalnych, służących nie tylko samym inwestorom, ale i społeczności lokalnej. Powstają takie obiekty użyteczności publicznej jak placówki służby zdrowia, centra kulturalne i sportowe. Strefy wywołują też potrzebę rozbudowy i modernizacji infrastruktury drogowej w miejscowościach, w których są zlokalizowane⁷¹.

⁷⁰ *Specjalne strefy ekonomiczne stan na dzień 31 grudnia 2004 r.*, Ministerstwo Gospodarki i Pracy, marzec 2005, s. 23.

⁷¹ *Ibidem*, s. 23–24.

Jednak idea powoływania SSE rodzi liczne kontrowersje. Jej zwolennicy podkreślają słusność stosowania tego instrumentu, powołując się na przykłady lokalnych sukcesów gospodarczych uwarunkowanych działaniem stref. Zawsze przy tej okazji wraca argument skuteczności irlandzkiej strefy przetwórczej Shannon, która na początku swojego funkcjonowania wsparta towarzyszącymi projektami przyczyniła się do rozwoju gospodarczego regionu, a niewiele później z jej obszaru pochodziła $\frac{1}{3}$ całego irlandzkiego eksportu. Przeciwnicy stref starają się dowieść, że brzmiające niemal jak paradygmat hasło zwolenników stref: *kto wzorował i wzoruje się na Shannon, musi odnieść sukces*, straciło swoją aktualność. Powołują się przy tym na następujące argumenty⁷²:

1. Ewentualny sukces, jaki odniosły specjalne strefy ekonomiczne w przeszłości, wynikał z tego, że pojawiły się one w odmiennych od obecnych warunkach gospodarowania. Były instrumentem stosowanym w gospodarce zasobochłonnej, w której inwestycje przemysłowe stanowiły podstawowy czynnik rozwoju gospodarczego, a ilościowe czynniki lokalizacji (dostępność surowców, energii, siły roboczej, masowego transportu) odgrywały znacznie większą rolę niż czynniki jakościowe (a więc jakość zasobów pracy, niezawodność infrastruktury, zaplecze naukowo-badawcze, atrakcyjne warunki życia dla pracowników o najwyższych kwalifikacjach).

2. Fundamentalna zmiana, jaka zaszła w związku ze zmianą modelu gospodarki światowej w sposobach stymulowania gospodarki regionalnej i lokalnej przez władze publiczne. Miasto, region, a nawet państwo przestają być jednostkami subsydiującymi, a stają się podmiotami przedsiębiorczymi⁷³. Subsidia przestają być atrakcyjne, szczególnie dla firm o wysokim poziomie innowacyjności, dla nich bowiem najważniejszym czynnikiem rozwoju jest „klimat dla przedsiębiorczości” oraz bogata tkanka gospodarcza i instytucjonalna, nie zaś dotacja uzyskiwana w miejscu ogólnie nieatrakcyjnym.

Inne argumenty przeciwników specjalnych stref ekonomicznych mają charakter ponadczasowy i wiążą się z możliwością wystąpienia każdego z trzech efektów, tj. biegu jałowego, substytucji i wypierania⁷⁴:

1. Efekt biegu jałowego zachodzi wówczas, gdy wzrost aktywności gospodarczej i popytu na pracę generowanego przez firmę nastąpiłby niezależnie od istnienia strefy. Innymi słowy, chodzi o to, że powołanie strefy niekiedy nie ma rzeczywistego wpływu na decyzję lokalizacyjną przedsiębiorstwa, które w charakterze bonusu otrzymuje możliwość korzystania z przywilejów przewidzianych dla strefy. Choć skutek ten ma charakter neutralny, to powoływanie strefy należy uznać w tej sytuacji za zbędne.

2. Efekt substytucji występuje wtedy, gdy w rezultacie podjęcia działalności przez dany podmiot w strefie następuje likwidacja (lub znaczne ograniczenie) jego działalności na innym obszarze, a więc działalność w strefie zastępuje dotychczasową aktywność w innym regionie, wpływając tam na obniżenie aktywności gospodarczej i popytu na pracę. Efekt substytucji pojawia się, gdy koszty działalności w strefach są dla podmiotów gospodarczych niższe od kosztów ponoszonych w innych miejscach kraju.

3. Efekt wypierania występuje zaś wtedy, gdy pomoc udzielona podmiotom w strefach,

⁷² G. Gorzelak, *Przedmowa* [w:] E. Kryńska (red.), *op. cit.*, s. 9–10.

⁷³ Wynika to z faktu, że uzyskanie dotacji, grantu inwestycyjnego lub otrzymanie subsydiów nie zwiększa na trwałe konkurencyjności danego przedsiębiorstwa, a czasem prowadzi do pogłębiania się jego trudności w konkurencyjnym otoczeniu.

⁷⁴ E. Kryńska (red.), *op. cit.*, s. 14, 175.

pozwalająca zmniejszyć koszty działalności gospodarczej, daje im taką przewagę konkurencyjną, że następuje wyparcie z rynku przedsiębiorstw zajmujących się działalnością o podobnym charakterze, a tym samym pozbawienie miejsc pracy zaangażowanych tam pracowników⁷⁵.

Liczne udogodnienia finansowo-fiskalne oferowane przez strefy oraz w konsekwencji możliwość wystąpienia efektów substytucji i wypierania, niezależnie od tego, że wskazane efekty wywołują negatywne skutki w sposób niezamierzony, powodują, iż omawiany instrument lokuje się z dala od obszaru liberalizmu gospodarczego.

Jeszcze inny argument wytaczany przez przeciwników stref wynika z faktu, że strefy przyciągają raczej duże firmy prowadzące działalność kapitałochłonną, ponieważ zwolnienia podatkowe są najatrakcyjniejsze właśnie dla nich. Ze względu na wpływ na rynek pracy korzystniejsze jest więc kierowanie programu specjalnych stref ekonomicznych do małych i średnich przedsiębiorstw⁷⁶.

Z kolei zarzuty, jakie stawia się specjalnym strefom ekonomicznym funkcjonującym w krajach rozwijających się, wynikają z generowania przez nie problemów społecznych i ekonomicznych. Problemy społeczne związane są z niewłaściwym traktowaniem pracowników (niskie zarobki, złe warunki i długi czas pracy, brak osłon socjalnych). Problemy ekonomiczne wynikają z braku powiązań między strefą a gospodarką krajową, co prowadzi do efektu enklawy. Można tu ponadto wskazać na następujące prawidłowości⁷⁷:

1. W strefach przeważają przemysły pracochłonne, wykorzystujące stosunkowo proste technologie i nie wymagające wykwalifikowanej siły roboczej, takie jak odzieżowy i obuwniczy oraz montaż części elektronicznych.

2. Atrakcyjne zachęty inwestycyjne i niskie koszty pracy przyciągają firmy ze schyłkowych branż przemysłu. Przedsiębiorstwa te nie mają profesjonalnej kadry menedżerskiej, co odbija się na jakości zarządzania. Poza tym brakuje im odpowiednich środków finansowych umożliwiających prowadzenie szkoleń dla pracowników, stosowanie nowoczesnych technologii i prowadzenie działalności badawczo-rozwojowej.

3. Przemysły pracochłonne w celu zwiększenia swojej konkurencyjności dążą do obniżenia kosztów pracy, które mają główny udział w strukturze kosztowej, a nie zwiększenia nakładów na środki trwałe.

4. Tylko niektóre państwa rozwijające się mają odpowiednie ustawodawstwo zapewniające transfer technologii i *know-how* oraz nawiązywanie współpracy z krajowymi przedsiębiorstwami.

⁷⁵ Jak wykazują doświadczenia krajów wysoko rozwiniętych, z tych właśnie powodów nigdy dokładnie nie da się ani przewidzieć, ani precyzyjnie oszacować rzeczywistych efektów funkcjonowania specjalnych stref ekonomicznych. E. Kryńska (red.), *op. cit.*, s. 14.

⁷⁶ E. Kryńska (red.), *op. cit.*, s. 33.

⁷⁷ E. Kryńska (red.), *op. cit.*, s. 28.

ROZDZIAŁ 2

Specjalne strefy ekonomiczne w Polsce

2.1. Powierzchnie i lokalizacje SSE

W latach 1995–1997 zostało utworzonych w Polsce 17 specjalnych stref ekonomicznych, z których funkcjonowanie rozpoczęło 15. W 2001 r. zostały zlikwidowane dwie strefy: częstochowska i mazowiecka, ponieważ chęci inwestowania w nich nie wyraził żaden inwestor. W tym samym roku połączono strefę tczewską i żarnowiecką, tworząc strefę pomorską. Aktualnie funkcjonuje 14 SSE. Ich łączny obszar wynosił w okresie od 31 grudnia 2000 r. do 30 maja 2004 r. 6325 ha. Ograniczenie sumarycznego obszaru stref zostało wprowadzone do ustawy o SSE nowelizacją z 16 listopada 2000 r. jako realizacja stanowiska negocjacyjnego strony polskiej z lutego 1999 r., w którym zobowiązano się dostosować zasady udzielania pomocy publicznej do prawa UE i nie powiększać łącznego terytorium stref w zamian za możliwość zachowania „praw nabytych”. Tak zakreślony limit obszaru stref powodował, że każda nowelizacja granic wymagała zbilansowania obszarów włączanych z wyłączanymi.

Odnutowywane od zakończenia negocjacji akcesyjnych ożywienie zainteresowania inwestorów realizacją projektów w strefach stworzyło konieczność zweryfikowania przepisów limitujących bezwarunkowo powierzchnię stref. W celu sprostania oczekiwaniom dużych koncernów zagranicznych, zamierzających ulokować w Polsce inwestycje o istotnym znaczeniu dla gospodarki kraju, od 31 maja 2004 r. istniała możliwość zwiększenia obszaru stref o 1675 ha, przy czym powierzchnia ta mogła być przeznaczona wyłącznie pod duże projekty inwestycyjne o nakładach nie mniejszych niż 40 mln euro albo zatrudnieniu co najmniej 500 osób.

Na koniec 2004 r. obszar stref wyniósł 6526 ha, w tym 201 ha pod duże projekty, a na koniec 2005 r. – 7558 ha, w tym 1251 ha pod duże projekty. W ciągu 2005 r. dokonano 24 nowelizacji granic stref, dostosowując ich obszary do potrzeb inwestycyjnych, skutkiem czego było napłynięcie w przeciągu całego roku aż 34 dużych projektów inwestycyjnych.

Uchwalona 23 czerwca 2006 r. ustawa o zmianie ustawy o specjalnych strefach ekonomicznych oraz niektórych ustaw⁷⁸ zwiększała limit łącznego obszaru stref o 4 tys. ha (do 12 tys. ha). Była to reakcja na sytuację, w której stopień zagospodarowania większości stref przekraczał 70%, a dostępne działki były w większości stref niewielkie. W stosunku do roku 2005 łączna powierzchnia stref wzrosła w 2006 r. o ponad 600 ha, by na koniec grudnia osiągnąć sumaryczną wielkość 8164 ha. W roku tym Rada Ministrów wydała łącznie 20 rozporządzeń zmieniających granice stref. Najczęściej, tzn. trzykrotnie, zmieniano obszar strefy łódzkiej i wałbrzyskiej. Żadnych zmian nie dokonano natomiast w strefach mieleckiej, suwalskiej i warmińsko-mazurskiej.

⁷⁸ Dz. U. z 2006 r. nr 141, poz. 997.

W stosunku do roku 2006 łączna powierzchnia stref wzrosła w 2007 roku niemal o 2800 ha, osiągając na koniec grudnia poziom 10 963 ha. Podobnie jak rok wcześniej, RM wydała 20 rozporządzeń zmieniających granice stref. Najczęściej, tzn. trzykrotnie, zmieniano obszar strefy mieleckiej. W pięciu strefach (kostrzyńsko-słubickiej, łódzkiej, tarnobrzeskiej, wałbrzyskiej i warmińsko-mazurskiej) zmiany granic odbyły się dwa razy w roku. Żadnych zmian nie dokonano natomiast w strefie legnickiej.

Kolejna zmiana ustawy o specjalnych strefach ekonomicznych – wprowadzona ustawą z dnia 30 maja 2008 r. – weszła w życie w dniu 4 sierpnia 2008 r. Zwiększała ona limit łącznego obszaru stref z 12 tys. do 20 tys. ha. Strefy na dzień 31 grudnia 2008 r. zajmowały obszar 11 845,11 ha. W stosunku do roku 2007 łączna powierzchnia stref wzrosła w 2008 r. o prawie 882 ha. Rada Ministrów wydała łącznie 15 rozporządzeń zmieniających granice stref. Najczęściej, tzn. trzykrotnie, zmieniano obszar strefy pomorskiej. W dwóch strefach (katowickiej, kostrzyńsko-słubickiej) miały miejsce po dwie zmiany granic. Żadnych zmian nie dokonano natomiast w strefie kamiennogórskiej, mieleckiej i warmińsko-mazurskiej.

W 2009 r. – pomimo spowolnienia obserwowanego w gospodarce – nastąpił dalszy rozwój SSE w Polsce. Ich powierzchnia wzrosła o prawie 788 ha i zajmowały obszar 12 632,87 ha, z czego 67% stanowiły tereny zagospodarowane. Zmiany granic w tym roku dotyczyły strefy warmińsko-mazurskiej, kamiennogórskiej, kostrzyńsko-słubickiej, krakowskiej, łódzkiej, mieleckiej, pomorskiej, starachowickiej i wałbrzyskiej. Wielkość i lokalizacje poszczególnych stref przedstawiono w tabeli 2.1, a ich rozmieszczenie względem siebie na rysunku 2.1.

Cechą charakterystyczną polskich specjalnych stref ekonomicznych jest ich znaczne rozproszenie geograficzne. Na dzień 31 grudnia 2009 r. strefy znajdowały się na terenie 129 miast i 174 gmin. Pierwotnie do roku 1998, kiedy to utworzono wszystkie z funkcjonujących stref, posiadały one łącznie 36 podstref powstałych wraz z ustanowieniem SSE. Wówczas wydawało się to rozwiązaniem optymalnym. Dlatego też w roku 1999 nie powstała żadna nowa podstrefa. Bardzo wcześnie okazało się jednak, że to inwestor dyktuje warunki lokalizacyjne, stąd też od roku 2000 następował nieustanny przyrost ilości podstref. Jedynie Katowicka SSE, pomimo znaczącego powiększania się jej powierzchni, utrzymuje stałą niewielką liczbę podstref. Proces ten zobrazowany jest na wykresie 2.1.

Według R. Gibuły jest wysoce prawdopodobne, iż trend wznoszący krzywej obrazującej narastającą w czasie liczbę podstref, przedstawiony na wykresie 2.1, utrzyma się jeszcze przez kilka kolejnych lat, a jego granicę czasową wyznaczą sami inwestorzy, kierując się rachunkiem ekonomicznym obejmującym okres inwestowania, rozruchu, osiągnięcia pełnej zdolności produkcyjnej oraz zwrotu z dokonanej inwestycji i konsumpcji należnych ulg podatkowych⁷⁹.

Obok konieczności sprostania oczekiwaniom lokalizacyjnym inwestorów wysoki stopień rozproszenia SSE wynikał jeszcze z co najmniej trzech innych powodów:

a) Komisja Europejska została poinformowana o funkcjonowaniu 14 SSE, co znalazło odzwierciedlenie w traktacie akcesyjnym jak i w notyfikowanych programach pomocowych, dlatego też nowe tereny są włączane do najbliższej strefy;

b) z przyczyn ekonomicznych – utworzenie nowej strefy wiązałoby się z koniecznością powołania nowej spółki zarządzającej, co wymagałoby poniesienia wysokich kosztów;

c) z istniejącej możliwości lepszego zagospodarowania posiadanych terenów.

W przypadku niektórych stref o lokalizacji ich na terenie więcej niż jednego województwa decydowały i inne powody. Na przykład o włączeniu terenów w Ożarowie, Radomiu

⁷⁹ R. Gibuła, *op. cit.*

i Pionkach (woj. mazowieckie) i Poniatowej (woj. lubelskie) do Tarnobrzelskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej zdecydowało to, że spółką zarządzającą jest Agencja Rozwoju Przemysłu S.A., która specjalizuje się w restrukturyzacji upadających przedsiębiorstw⁸⁰.

Rysunek 2.1. Lokalizacje specjalnych stref ekonomicznych w Polsce według stanu na koniec 2009 r.

Źródło: KPMG, *Specjalne strefy ekonomiczne. Edycja 2010*, KPMG 2010.

⁸⁰ *Specjalne strefy ekonomiczne stan na dzień 31 grudnia...*, s. 10.

Tabela 2.1. Wielkość i lokalizacja SSE w Polsce wg stanu na dzień 31 grudnia 2009 r.

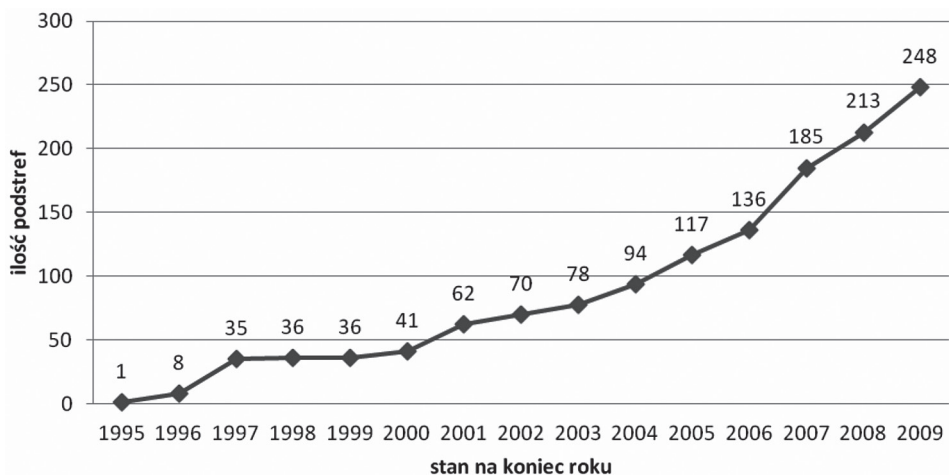
Lp	Strefa województwo	Obszar stref (ha)		Lokalizacja podstref		Ilość podstref na koniec roku	
		31.12.2008	31.12.2009	wg stanu na 31.12.2008*	obszary włączone w 2009 r.	2008	2009
1	Kamiennogórska dolnośląskie	338,70	368,78	<u>miasta</u> : Jawor, Jelenia Góra, Kamienna Góra, Kowary, Lubań, Ostrów Wielkopolski, Piechowice <u>gminy</u> : Janowice Wielkie, Kamienna Góra, Lubawka, Nowogrodziec, Odolanów, Prusice, Żmigród	<u>gminy</u> : Dobroszyce, Gryfów Śląski	13	15
2	Katowicka śląskie, małopolskie, opolskie	1 544,18	1 544,18	<u>miasta</u> : Bielsko-Biała, Bieruń, Częstochowa, Dąbrowa Górnicza, Gliwice, Jastrzębie-Zdrój, Katowice, Kietrz , Knurów, Koniecpol , Lubliniec , Rybnik, Siemianowice Śląskie, Sławków, Sosnowiec, Strzelce Opolskie, Tychy, Zabrze, Zawiercie , Żory <u>gminy</u> : Czechowice-Dziedzice, Czerwionka-Leszczyny, Godów, Myślenice, Pawłowice, Siewierz, Ujazd	—	4	4
3	Kostrzyńsko-Słubicka lubuskie, zachodniopomorskie, wielkopolskie	1 186,38	1 258,33	<u>miasta</u> : Gorzów Wielkopolski, Gubin, Kostrzyn nad Odrą, Nowa Sól, Poznań, Zielona Góra <u>gminy</u> : Barlinek, Bytom Odrzański, Chodzież, Czerwieńsk, Goleniów, Gryfino , Gubin, Karlino, Lubsko, Międzyrzecz, Nowy Tomyśl , Police, Rzepin, Słubice, Strzelce Krajeńskie, Sulęcín, Swarzędz, Zielona Góra	<u>gminy</u> : Buk, Przemęt, Skwierzyzna	22	25
4	Krakowska małopolskie, podkarpackie	416,67	528,83	<u>miasta</u> : Kraków, Krosno, Nowy Sącz, Oświęcim , Tarnów <u>gminy</u> : Andrychów , Dobczyce, Gdów , Niepołomice, Słomniki , Wolbrom , Zabierzów	<u>miasta</u> : Bochnia, Gorlice, Limanowa, <u>gminy</u> : Bochnia, Książ Wielki, Zator	14	19
5	Legnicka dolnośląskie	457,49	457,49	<u>miasta</u> : Chojnów, Głogów , Legnica, Lubin, Złotoryja <u>gminy</u> : Gromadka, Legnickie Pole, Polkowice, Prochowice , Przemków , Środa Śląska	—	11	11

6	Łódzka łódzkie, wielkopolskie, mazowieckie	908,20	1 162,30	<u>miasta</u> : Bełchatów, Koło, Konstantynów Łódzki, Kutno, Łęczycza, Łódź, Ozorków, Piotrków Trybunalski, Radomsko, Rawa Mazowiecka, Sieradz, Tomaszów Mazowiecki, Turek, Warszawa, Zduńska Wola, Zgierz, Żyrardów <u>gminy</u> : Aleksandrów Łódzki, Grodzisk Mazowiecki, Kleszczów , Ksawerów, Nowe Skalmierzyce, Opatówek , Ostrzeszów, Sławno, Słupca , Stryków, Tomaszów Mazowiecki, Ujazd, Widawa, Wieluń, Wolbórz, Zduńska Wola, Żabia Wola	<u>miasta</u> : Łowicz, Raciąż, Skierniewice <u>gminy</u> : Brójce, Koluszki, Paradyż, Przykona, Wola Krzysztoporska, Wróblew, Żychlin	31	41
7	Miecka podkarpackie, małopolskie, lubelskie	925,67	998,53	<u>miasta</u> : Dębica, Gorlice, Jarosław, Leżajsk, Lubaczów, Lublin, Mielec, Ropczyce, Sanok, Zagórz <u>gminy</u> : Dębica, Głogów Małopolski, Jarosław, Laszki, Leżajsk, Ostrów, Trzebowniko	<u>miasta</u> : Radzyń Podlaski, Zamość <u>gminy</u> : Kolbuszowa	14	17
8	Pomorska pomorskie, kujawsko-pomorskie, zachodniopomorskie	1 161,87	1 220,11	<u>miasta</u> : Gdańsk, Grudziądz, Kwidzyn, Malbork, Stargard Szczeciński, Starogard Gdański, Tczew <u>gminy</u> : Barcin , Chojnice, Człuchów, Gniewino, Kowalewo Pomorskie , Krokowa, Łysomice, Sztum, Świecie, Tczew	<u>miasta</u> : Bydgoszcz, Rypin	15	17
9	Słupska zachodniopomorskie, pomorskie, wielkopolskie	401,09	401,09	<u>miasta</u> : Koszalin, Słupsk, Szczecinek, Wałcz <u>gminy</u> : Debrzno, Rogoźno , Słupsk, Żukowo	—	8	8
10	Starachowicka świętokrzyskie, mazowieckie, opolskie, łódzkie, lubelskie	580,76	580,45	<u>miasta</u> : Ostrowiec Świętokrzyski, Puławy, Skarżysko-Kamienna, Starachowice <u>gminy</u> : Ilża, Końskie, Mniszków, Morawica, Sędziszów , Suchedniów, Stąporków, Szydłowiec, Tułowice	—	13	13
11	Suwalska podlaskie, mazowieckie, warmińsko-mazurskie	342,77	342,77	<u>miasta</u> : Białystok , Ełk, Grajewo, Suwałki <u>gminy</u> : Gołdap, Małkinia Górna, Suwałki	—	6	6

12	Tarnobrzaska podkarpackie, mazowieckie, świętokrzyskie, lubelskie, dolnośląskie	1 336,44	1 336,44	<u>miasta</u> : Jasło, Pionki, Przemyśl, Przeworsk, Radom, Siedlce, Stalowa Wola, Tarnobrzeg, Tomaszów Lubelski <u>gminy</u> : Gorzyce, Janów Lubelski, Jasło, Jedlicze, Kobierzyce, Łuków, Nisko, Nowa Dęba, Ożarów Mazowiecki, Pilawa, Połaniec, Poniatowa, Rymanów, Staszów, Tomaszów Lubelski , Tuczępy, Wyszków	—	12	12
13	Wałbrzyska dolnośląskie, opolskie, wielkopolskie, lubuskie	1 544,68	1 651,52	<u>miasta</u> : Bolesławiec, Dzierżoniów, Kłodzko, Kudowa-Zdrój, Leszno, Nowa Ruda, Oława, Opole, Świdnica, Świebodzice, Wałbrzych, Wrocław <u>gminy</u> : Brzeg Dolny, Bystrzyca Kłodzka, Jelcz-Laskowice, Kluczbork, Kobierzyce , Kościan , Krotoszyn, Namysłów, Nowa Ruda , Nysa, Oława, Praszka, Skarbimierz, Strzegom, Strzelin, Syców, Szprotawa, Śrem, Świdnica, Święta Katarzyna, Wiązów, Wołów, Września, Żąbkowice Śląskie, Żarów	<u>miasta</u> : Kalisz, Oleśnica <u>gminy</u> : Długołęka, Góra, Jarocin, Kłodzko, Prudnik, Twardogóra	32	38
14	Warmińsko-Mazurska warmińsko-mazurskie, mazowieckie	700,21	782,05	<u>miasta</u> : Bartoszyce, Ciechanów, Elbląg, Hawa, Lidzbark Warmiński, Mława, Morąg, Mrągowo, Nowe Miasto Lubawskie, Olsztyn, Ostrołęka, Ostróda <u>gminy</u> : Bartoszyce, Dobre Miasto, Howo-Osada, Olecko, Pasłęk, Szczytno, Wielbark	<u>gminy</u> : Nidzica, Olsztynek, Orzysz, Piecki	18	22
	Razem	11 845,11	12 632,87			213	248

* pogrubioną czcionką wyróżniono obszary włączone do strefy w 2008 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Informacja o realizacji ustawy o specjalnych strefach ekonomicznych. Stan na 31 grudnia 2009 r.*, Ministerstwo Gospodarki, Warszawa, maj 2010 oraz Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 15 grudnia 2008 r. w sprawie każdej ze specjalnych stref ekonomicznych, Dz. U. 2008 nr 232, poz. 1549-1562.

Wykres 2.1. Roczny przyrost liczby podstref (narastająco)

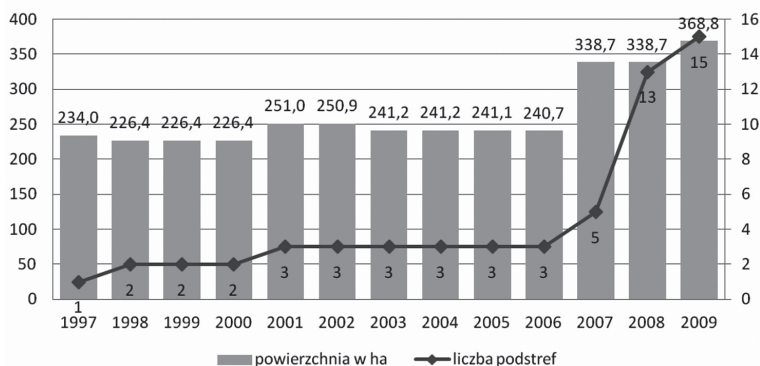
Źródło: opracowanie własne na podstawie Rozporządzeń Rady Ministrów w sprawie każdej ze specjalnych stref ekonomicznych z lat 1995–2009.

2.1.1. Kamiennogórska Specjalna Strefa Ekonomiczna Małej Przedsiębiorczości

Kamiennogórska Specjalna Strefa Ekonomiczna Małej Przedsiębiorczości została powołana *Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 9 września 1997 r. w sprawie ustanowienia specjalnej strefy ekonomicznej w Kamiennej Górze*. Obejmowała obszar 234 ha w obrębie miasta Kamienna Góra. W 1998 r. do strefy włączono tereny położone w gminie Nowogrodzic, przy czym nieznacznie zmniejszyła się jej powierzchnia (do 226,42 ha). W rozporządzeniu z 2001 r.⁸¹ po raz pierwszy dokonano podziału na podstrefy, wyróżniając: 1) podstrefę Kamienna Góra obejmującą miasto i gminę Kamienna Góra oraz gminę Lubawka; 2) podstrefę Jawor obejmującą miasto Jawor; 3) podstrefę Nowogrodzic obejmującą miasto i gminę Nowogrodzic oraz miasto Lubań Śląski. W 2003 r. do podstrefy Kamienna Góra włączono miasto Piechowice, w 2005 r. gminę Janowice Wielkie, a w 2006 r. miasto Kowary. W 2007 r. powiększono obszar strefy, włączając nowe tereny do istniejących podstref – m.in. Jelenią Górę – oraz utworzono nowe podstrefy: Trzebnica oraz Ostrów Wielkopolski. W kolejnym roku, pomimo że nie zwiększyła się ogólna powierzchnia strefy, zwiększyła się liczba podstref na skutek wydzielenia ich z poprzednio funkcjonujących. W 2009 r. powiększono strefę o Dobroszyce i Gryfów Śląski. Przemiany te obrazuje wykres 2.2.

⁸¹ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 21 sierpnia 2001 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie ustanowienia specjalnej strefy ekonomicznej w Kamiennej Górze (Dz. U. z 2001 r. nr 107, poz. 1168).

Kamienogórska SSE

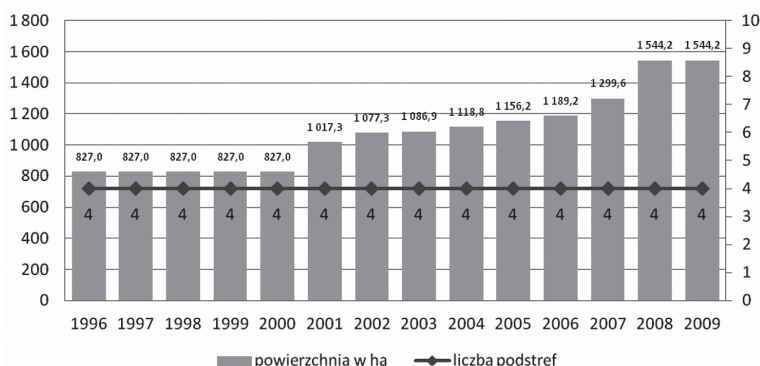
Wykres 2.2. Powierzchnia oraz liczba podstref KSSE MP na koniec lat 1997–2009

Źródło: opracowanie własne na podstawie Rozporządzeń Rady Ministrów w sprawie kamienogórskiej specjalnej strefy ekonomicznej z lat 1997–2009.

2.1.2. Katowicka Specjalna Strefa Ekonomiczna

Katowicka SSE należy do największych specjalnych stref ekonomicznych w Polsce. Ustanowiona została w 1996 r. na obszarze 826,99 ha, a w jej ramach powstały 4 podstrefy: gliwicka, jastrzębsko-żorska, sosnowiecko-dąbrowska i tyska, które objęły gminy Godów i Pawłowice oraz miasta: Dąbrowa Górnicza, Gliwice, Jastrzębie-Zdrój, Sosnowiec, Tychy i Żory. Przez cały okres funkcjonowania utrzymywana jest stała liczba podstref, mimo że od 2001 r. obserwowany jest systematyczny przyrost obszaru, który spowodował, że od 1996 r. do 2006 r. KSSE była największą strefą pod względem powierzchni, a także liczby ważnych zezwoleń na prowadzenie działalności, poniesionych nakładów inwestycyjnych oraz zatrudnienia. Zmiany powierzchni KSSE przedstawia wykres 2.3.

Katowicka SSE

Wykres 2.3. Powierzchnia oraz liczba podstref KSSE na koniec lat 1996–2009

Źródło: opracowanie własne na podstawie Rozporządzeń Rady Ministrów w sprawie katowickiej specjalnej strefy ekonomicznej z lat 1996–2009.

W 2001 r. włączono do strefy gminę Czerwonka-Leszczyny oraz miasta: Częstochowa, Bielsko-Biała i Rybnik, w 2002 r. miasto Zabrze; w 2003 r. Siewierz, w 2004 r. gminę Sławków, w 2005 r. gminę Bieruń i miasto Siemianowice Śląskie, w 2006 r. Czechowice-Dziedzice, Katowice, Knurów, Myślenice, w 2007 r. Strzelce Opolskie, a w 2008 r. Ujazd, Kietrz, Koniecpol, Lubliniec i Zawiercie.

2.1.3. Kostrzyńsko-Słubicka Specjalna Strefa Ekonomiczna

Kostrzyńsko-Słubicka Specjalna Strefa Ekonomiczna została ustanowiona w 1997 r.⁸² na terenie miasta-gminy Kostrzyn nad Odrą i gminy Słubice, na powierzchni obejmującej 457,27 ha. W 2001 r. do istniejących dwóch podstref (Kostrzyn nad Odrą, Słubice) dodano cztery nowe (Gorzów Wielkopolski, Nowa Sól, Gubin, Bytom Odrzański), nastąpiły też zmiany powierzchniowe, w efekcie których całościowa powierzchnia strefy nieznacznie zwiększyła się (462,6 ha). Kolejne zmiany powierzchni obrazuje wykres 2.4.

Wykres 2.4. Powierzchnia oraz liczba podstref K-SSSE na koniec lat 1997–2009

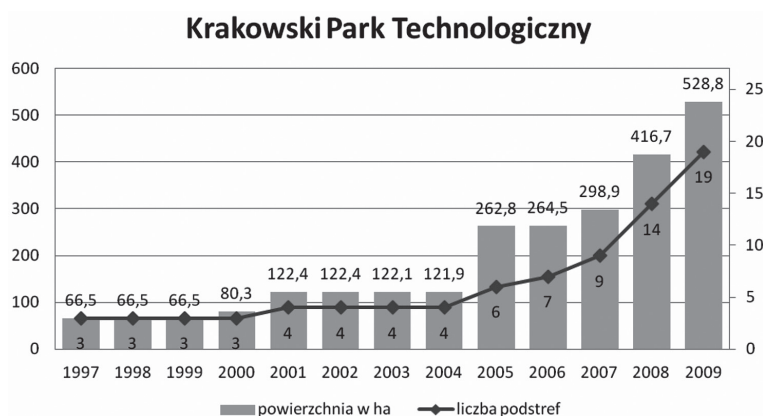
Źródło: opracowanie własne na podstawie Rozporządzeń Rady Ministrów w sprawie kostrzyńsko-słubickiej specjalnej strefy ekonomicznej z lat 1997–2009.

Obszar strefy rozszerzono w 2004 r. o podstrefy Karlino i Barlinek, w 2005 r. do powierzchni 804,5 ha o podstrefy Zielona Góra, Poznań, Goleniów, Chodzież, Czerwieńsk, Swarzędz i Police, w 2006 r. Międzyrzecz, w 2007 r. Lubsko, Rzepin, Strzelce Krajeńskie i Sulęcín, w 2008 r. Gryfino i Nowy Tomyśl w 2009 r. Buk, Przemęt i Skwierzyna. Strefa rozwijała się bardzo dynamicznie, aktualnie należy do grupy największych stref w Polsce, obejmując swoją powierzchnią 1 258,33 ha, a zlokalizowana jest na obszarze wydzielonym z trzech województw: lubuskiego, zachodniopomorskiego i wielkopolskiego.

⁸² Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 9 września 1997 r. w sprawie ustanowienia „Kostrzyńsko-Słubickiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej” (Dz. U. z 1997 r. nr 135, poz. 904).

2.1.4. Krakowska Specjalna Strefa Ekonomiczna

Specjalna Strefa Ekonomiczna „Krakowski Park Technologiczny” została ustanowiona w 1997 r., obejmując 66,48 ha na terenie miasta Krakowa⁸³, w trzech obszarach ewidencyjnych. Jako jedyna strefa w Polsce posiada status parku technologicznego. W 2000 r. rozszerzono obszar strefy do 80,25 ha, a w 2001 r. do 122,35 ha, włączając do strefy miasto Tarnów. W następnych latach Rada Ministrów kilka razy przesuwała granice strefy, zachowując jednak jej powierzchnię. Formalnie określenie podstrefy po raz pierwszy zostało użyte w rozporządzeniu z 10 października 2003 r., gdzie wyróżniono podstrefę Kraków-Podgórze, Kraków-Śródmieście, Kraków-Nowa Huta i Tarnów. W 2005 r. włączono do KPT podstrefę w Zabierzowie i Niepołomicach, znacząco zwiększając jej powierzchnię – do 262,78 ha. W 2006 r. utworzona została podstrefa Krosno, w 2007 r. Nowy Sącz i Dobczyce, w 2008 r. Gdów, Oświęcim, Słomniki, Wolbrom i Andrychów, a w 2009 r. Bochnia, Książ Wielki, Limanowa, Zator i Gorlice. Łączna powierzchnia strefy po tym rozszerzeniu wyniosła 528,83 ha. Powierzchnia i liczba podstref KPT ujęta została na wykresie 2.5.

Wykres 2.5. Powierzchnia oraz liczba podstref KPT na koniec lat 1997–2009

Źródło: opracowanie własne na podstawie Rozporządzeń Rady Ministrów w sprawie krakowskiej specjalnej strefy ekonomicznej z lat 1997–2009.

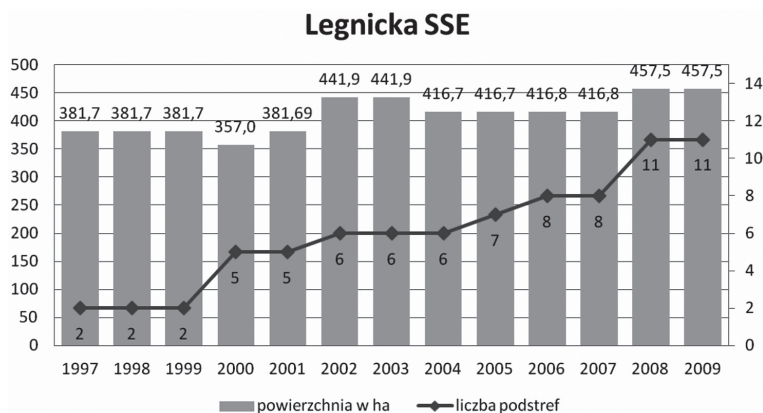
2.1.5. Legnicka Specjalna Strefa Ekonomiczna

Legnicka Specjalna Strefa Ekonomiczna została ustanowiona rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 15 kwietnia 1997 r.⁸⁴ W swoim pierwotnym kształcie zlokalizowana była w całości w województwie legnickim i obejmowała grunty położone na dwóch obszarach:

⁸³ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 14 października 1997 r. w sprawie ustanowienia specjalnej strefy ekonomicznej w Krakowie (Dz. U. z 1997 r. nr 135 poz. 912).

⁸⁴ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 15 kwietnia 1997 r. w sprawie ustanowienia legnickiej specjalnej strefy ekonomicznej (Dz. U. z. 1997 r. nr 44 poz. 274).

Legnica i Krzywa, a jej całkowita powierzchnia wynosiła 381,69 ha. Zmiany powierzchni LSSE obrazuje wykres 2.6.

Wykres 2.6. Powierzchnia oraz liczba podstref LSSE na koniec lat 1997–2009

Źródło: opracowanie własne na podstawie Rozporządzeń Rady Ministrów w sprawie legnickiej specjalnej strefy ekonomicznej z lat 1997–2009.

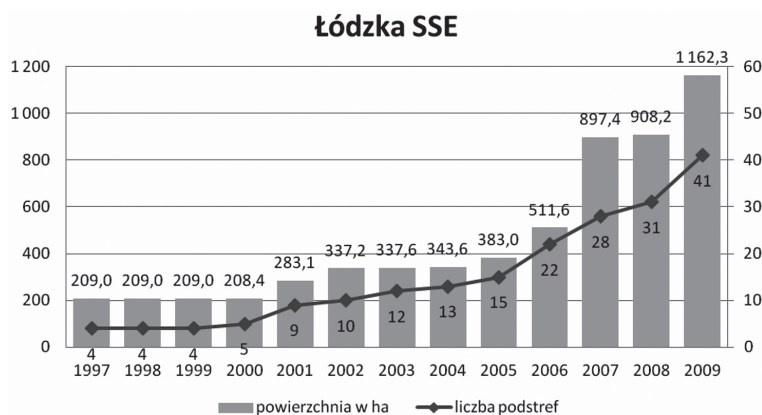
W 2000 r. wydzielono 3 nowe obszary: Złotoryja, Polkowice i Lubin, w 2002 r. obszar Legnickie Pole, w 2005 r. Środa Śląska, w 2006 r. Chojnów, a w 2008 r. Głogów, Prochowice i Przemków. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 15 grudnia 2008 r.⁸⁵ po raz pierwszy w miejsce określenia obszar wprowadziło określenie podstrefy. W analizowanym okresie obszar Legnickiej SSE wzrósł w niewielkim stopniu z pierwotnych 381,7 ha do 457,5 ha, zwiększyła się natomiast znacząco ilość podstref.

2.1.6. Łódzka Specjalna Strefa Ekonomiczna

Łódzka Specjalna Strefa Ekonomiczna została utworzona w 1997 roku w drodze rozporządzenia Rady Ministrów⁸⁶ na obszarze 204,76 ha i objęła swoim zasięgiem 4 podstrefy: Łódź, Zgierz, Ozorków i Pabianice. W tym samym roku rozszerzono jej obszar do 208,99 ha, włączając w podstrefę Pabianice kompleks Ksawerów. Kolejna podstrefa – Tomaszów Mazowiecki – została wydzielona w 2000 r., w 2001 r. w miejsce podstrefy Pabianice ujęto Ksawerów, a także utworzono nowe podstrefy: Kutno, Łęczycza, Radomsko, Rawa Mazowiecka. W kolejnych latach następował bardzo dynamiczny rozwój strefy, którego efektem jest znaczny przyrost powierzchni i liczby podstref, przedstawiony na wykresie 2.7.

⁸⁵ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 15 grudnia 2008 r. w sprawie legnickiej specjalnej strefy ekonomicznej (Dz. U. z 2008 r. nr 232, poz. 1553).

⁸⁶ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 15 kwietnia 1997 r. w sprawie ustanowienia łódzkiej specjalnej strefy ekonomicznej (Dz. U. z 1997 r. nr 46, poz. 289).

Wykres 2.7. Powierzchnia oraz liczba podstref ŁSSE na koniec lat 1997–2009

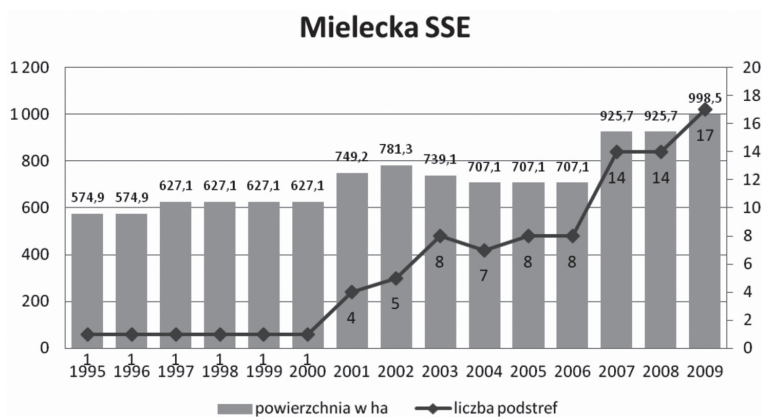
Źródło: opracowanie własne na podstawie Rozporządzeń Rady Ministrów w sprawie łódzkiej specjalnej strefy ekonomicznej z lat 1997–2009.

W 2002 r. utworzono podstrefę Sieradz, w 2003 r. Piotrków Trybunalski i Sławno, w 2004 r. Tubądzin, w 2005 r. Chociw i Wolbórz, w 2006 r. Koło, Targówek, Stryków, Nowe Skalmierzyce, Bełchatów, Zduńska Wola, Wieluń. Duże zmiany nastąpiły w 2007 r., kiedy to w miejsce podstrefy Targówek ujęto podstrefę Warszawa, skreślono podstrefę Tubądzin oraz utworzono nowe podstrefy: Aleksandrów Łódzki, Żyrardów, Grodzisk Mazowiecki, Słubica, Turek, Ostrzeszów i Ujazd. Zmiany te doprowadziły do zwiększenia obszaru strefy o ponad 380 ha w 2007 r. W 2008 r. utworzono 3 nowe podstrefy: Kleszczów, Opatówek i Słupca, a w 2009 r. powstało aż 10 podstref: Brójce, Koluszki, Łowicz, Paradyż, Przykona, Raciąż, Skierniewice, Wróblew, Wola Krzysztoporska i Żychlin. Od początku swojego istnienia ŁSSE znacząco zwiększyła swoją powierzchnię – od 209 ha do 1162 ha – oraz liczbę podstref – od 4 do 41.

2.1.7. Mielecka Specjalna Strefa Ekonomiczna

Specjalna Strefa Ekonomiczna Euro-Park Mielec jest najstarszą SSE w Polsce, została utworzona w 1995 r. na terenie miasta Mielec⁸⁷, obejmując swym obszarem 574,85 ha. W 1997 r. jej obszar nieznacznie zwiększono do 627,1 ha, nadal jedynie na obszarze miasta Mielec. Kolejne zmiany nastąpiły w 2001 r., kiedy zwiększono powierzchnię strefy, włączając do niej miasta Chełm, Dębica i Gorlice, w 2002 r. Sanok, w 2003 r. Jarosław, Leżajsk i gminę Laszki. W latach 2004–2006 zmniejszyła się powierzchnia strefy na skutek odłączenia miasta Chełm, mimo że w 2005 r. włączono Zagórz. Zmiany powierzchni i liczby podstref obrazuje wykres 2.8.

⁸⁷ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 5 września 1995 r. w sprawie ustanowienia specjalnej strefy ekonomicznej w Mielcu (Dz. U. z 1995 r. nr 107, poz. 526).

Wykres 2.8. Powierzchnia oraz liczba podstref MSSE na koniec lat 1995–2009

Źródło: opracowanie własne na podstawie Rozporządzeń Rady Ministrów w sprawie mieleckiej specjalnej strefy ekonomicznej z lat 1995–2009.

W rozporządzeniu Rady Ministrów z 2007 r.⁸⁸ wprowadzono opis podstref, zwiększając obszar poprzez dodanie podstref Głogów Małopolski, Ostrów, Lubaczów, a w drugiej połowie roku Lublin, Ropczyce i Trzebownik. W kolejnym roku włączono podstrefy Kolbuszowa, Radzyń Podlaski i Zamość, a na koniec 2009 r. obszar strefy obejmował 998,5 ha.

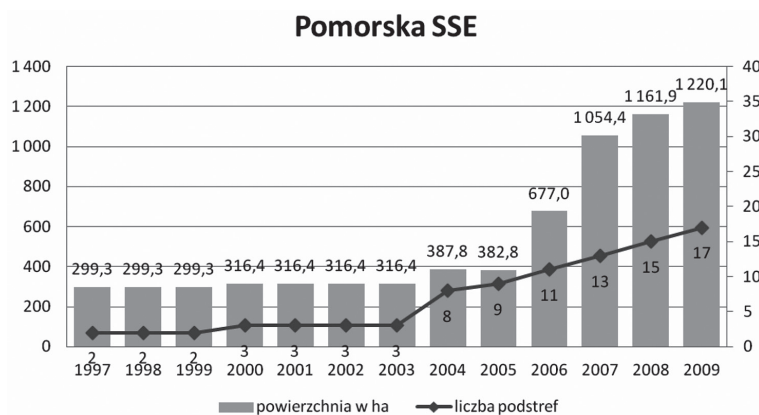
2.1.8. Pomorska Specjalna Strefa Ekonomiczna

Pomorska SSE powstała na mocy rozporządzenia Rady Ministrów z 2001 r.⁸⁹ w wyniku połączenia SSE Tczew z SSE Żarnowiec. Obydwie łączone strefy zostały powołane w 1997 r., SSE Tczew na terenie miasta-gminy Tczew i gminy Tczew, obejmując obszar 102,26 ha, SSE Żarnowiec na terenie gmin Krokowa i Gniewino, obejmując obszar 197,01 ha.

Do SSE Tczew w 2000 r. włączono gminę-miasto Kwidzyn, rozszerzając jej obszar do 119,42 ha. Po połączeniu w początkowym okresie nie nastąpiły zmiany w zajmowanej powierzchni, dopiero w 2004 r. dodane zostały nowe tereny: Starogard Gdański, Człuchów, Chojnice, Malbork i Sztum, a w 2005 r. Gdańsk. W kolejnych latach nastąpiło znaczne powiększenie obszaru strefy, co obrazuje wykres 2.9. W 2006 r. włączono Stargard Szczeciński i Łysomice, a powierzchnia wzrosła do 677 ha. Kolejny duży przyrost obszaru – o ponad 370 ha – miał miejsce w 2007 r., dołączono do strefy Grudziądz i Świecie. W latach 2008–2009 przyrosty powierzchni były nieznaczne, a nowe miejscowości w strefie to w 2008 r. Barcin i Kowalewo Pomorskie, a w 2009 r. Bydgoszcz i Rypin.

⁸⁸ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 1 lutego 2007 r. w sprawie mieleckiej specjalnej strefy ekonomicznej (Dz. U. z 2007 r. nr 26, poz. 163).

⁸⁹ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 11 lipca 2001 r. w sprawie połączenia Specjalnej Strefy Ekonomicznej „Tczew” i Specjalnej Strefy Ekonomicznej „Żarnowiec” w specjalną strefę ekonomiczną pod nazwą „Pomorska Specjalna Strefa Ekonomiczna” (Dz. U. z 2001 r. nr 84, poz. 909).

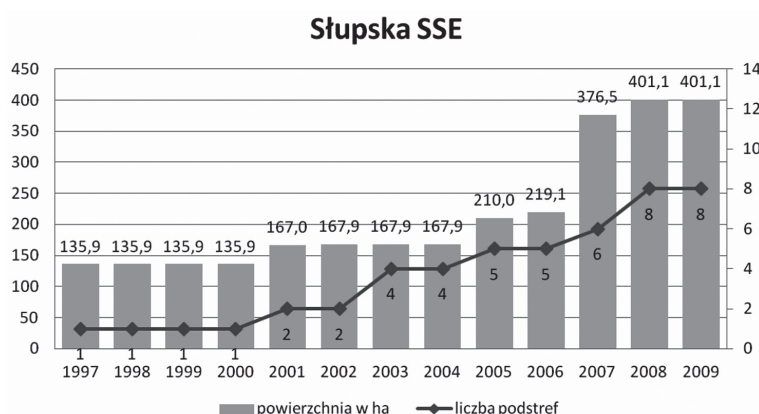

Wykres 2.9. Powierzchnia oraz liczba podstref PSSE na koniec lat 1997–2009

Źródło: opracowanie własne na podstawie Rozporządzeń Rady Ministrów w sprawie pomorskiej specjalnej strefy ekonomicznej z lat 2001–2009, w sprawie Specjalnej Strefy Ekonomicznej Tczew z lat 1997–2000, w sprawie Specjalnej Strefy Ekonomicznej Żarnowiec z 1997 r.

2.1.9. Słupska Specjalna Strefa Ekonomiczna

Słupska SSE została powołana w drodze rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 9 września 1997 roku⁹⁰ na obszarze 135,87 ha na terenie gminy-miasta Słupsk i gminy Słupsk (kompleksy Słupsk oraz Włynkówko).

Wykres 2.10. Powierzchnia oraz liczba podstref Sł. SSE na koniec lat 1997–2009

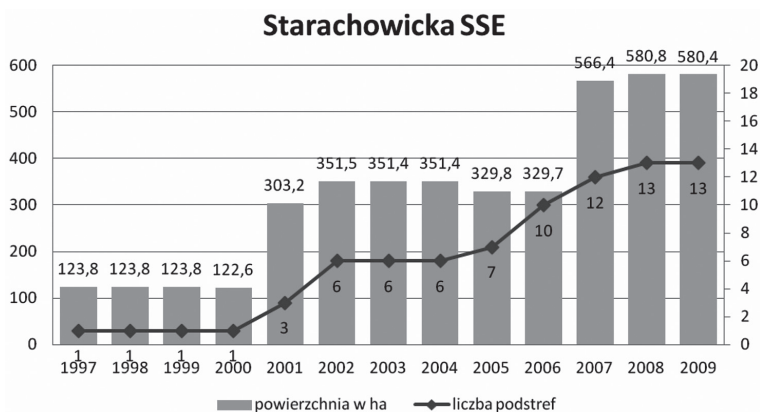
Źródło: opracowanie własne na podstawie Rozporządzeń Rady Ministrów w sprawie słupskiej specjalnej strefy ekonomicznej z lat 1997–2009.

⁹⁰ Dz. U. z 1997 r. nr 135, poz. 905.

Przez kilka lat nie dokonywano żadnych zmian, dopiero w 2001 r. nieznacznie rozszerzony został obszar strefy do 167 ha, włączono kompleks Redzikowo, w 2003 r. obszar Koszalin i Debrzno, a w 2005 r. Szczecinek. Stopniowe zwiększanie się powierzchni strefy obrazuje wykres 2.10. Największy przyrost powierzchni – o prawie 160 ha – nastąpił w 2007 r., w głównej mierze na skutek powiększenia obszarów istniejących podstref oraz dołączenia obszaru Wałcz. W 2008 r. włączono Rogoźno i Żukowo, na koniec 2009 r. obszar Słupskiej SSE obejmował 401,09 ha, a mieściła się ona na obszarze trzech województw: pomorskiego, zachodniopomorskiego i wielkopolskiego.

2.1.10. Starachowicka Specjalna Strefa Ekonomiczna

Specjalna Strefa Ekonomiczna „Starachowice” została ustanowiona rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 9 września 1997 r.⁹¹ na obszarze 123,77 ha miasta Starachowice. Przez kilka lat nie nastąpiły istotne zmiany powierzchniowe, dopiero w 2001 r. zwiększył się jej obszar o 180,6 ha i powołano dwie nowe podstrefy: Ostrowiec Świętokrzyski oraz Stąporków. W 2002 r. kolejne nowe podstrefy: Skarżysko-Kamienna, Końskie i Szydłowiec, w 2005 r. Tułowice, w 2006 r. skreślono Stąporków, dodano podstrefy Suchedniów, Hża, Morawica i Mniszków, w 2007 r. włączono Stąporków i Puławy, w 2008 r. Sędziszów. Zmiany powierzchni Starachowickiej SSE przedstawia wykres 2.11.

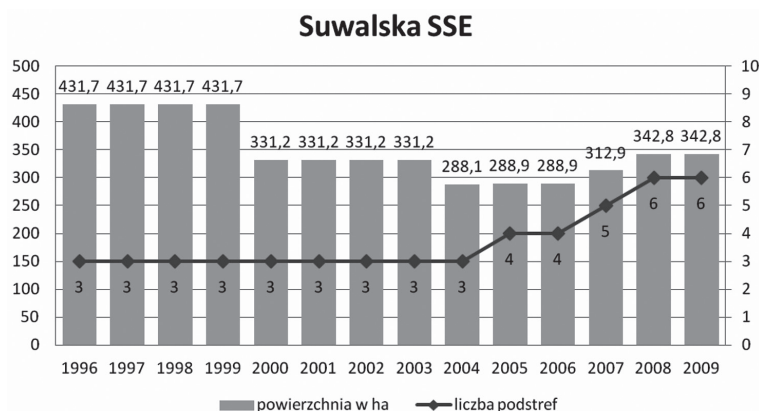
Wykres 2.11. Powierzchnia oraz liczba podstref St. SSE na koniec lat 1997–2009

Źródło: opracowanie własne na podstawie Rozporządzeń Rady Ministrów w sprawie starachowickiej specjalnej strefy ekonomicznej z lat 1997–2009.

⁹¹ Dz. U. z 1997 r. nr 135, poz. 906

2.1.11. Suwalska Specjalna Strefa Ekonomiczna

Specjalna Strefa Ekonomiczna w województwie suwalskim została powołana rozporządzeniem z dnia 26 czerwca 1996 r.⁹² na obszarze 431,67 ha w obrębie miasta-gminy Suwałki, gminy Suwałki, gminy Gołdap oraz gminy-miasta Ełk. W 2000 r. zmniejszono jej obszar do 331,19 ha, a w 2004 r. do 288,1 ha. Jest to jedyna SSE w Polsce, której powierzchnia zmniejszyła się w analizowanym okresie w stosunku do jej pierwotnej wielkości. Zmiany te ilustruje wykres 2.12.

Wykres 2.12. Powierzchnia oraz liczba podstref SSSE na koniec lat 1996–2009

Źródło: opracowanie własne na podstawie Rozporządzeń Rady Ministrów w sprawie suwalskiej specjalnej strefy ekonomicznej z lat 1996–2009.

W 2005 r. włączono do strefy miasto Grajewo, ale całkowita powierzchnia Suwalskiej SSE zwiększyła się jedynie nieznacznie. W 2007 r. włączono gminę Małkinia Górna, a w 2008 r. miasto Białystok, tworząc tam odrębne podstrefy, nie spowodowało to jednak znaczącego przyrostu powierzchni. Suwalska SSE należy do grupy najmniejszych stref w Polsce, a zlokalizowana jest na terenie trzech województw: podlaskiego, mazowieckiego i warmińsko-mazurskiego.

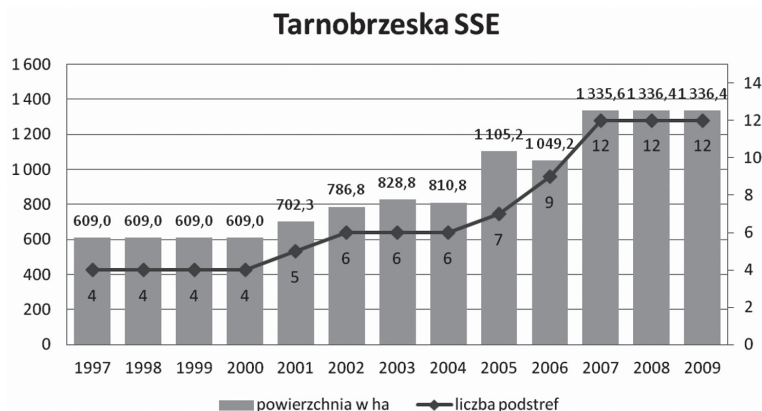
2.1.12. Tarnobrzaska Specjalna Strefa Ekonomiczna EURO-PARK WISŁOSAN

Tarnobrzaska Specjalna Strefa Ekonomiczna została utworzona w 1997 r. na obszarze obejmującym 609,03 ha⁹³. W jej ramach wyodrębniono 4 podstrefy: Nowa Dęba, Stalowa Wola,

⁹² Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 25 czerwca 1996 r. w sprawie ustanowienia specjalnej strefy ekonomicznej w województwie suwalskim (Dz. U. z 1996 r. nr 93, poz. 421).

⁹³ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 9 września 1997 r. w sprawie ustanowienia tarnobrzaskiej specjalnej strefy ekonomicznej (Dz. U. z 1997 r. nr 135, poz. 907).

Staszów i Tarnobrzeg. W 2001 r. powierzchnia wzrosła o prawie 100 ha, powstała nowa podstrefa Radom. Kolejno włączono Jasło w 2002 r., Wrocław-Kobierzyce w 2005 r., Przemysł i Wojnicz w 2006 r., Janów Lubelski, Siedlce i Łuków w 2007 r. Na koniec 2007 r. TSSE obejmowała już obszar 1335,61 ha. W 2008 r. wyłączono podstrefę Wojnicz, a włączono Tomaszów Lubelski. Wykres 2.13 przedstawia zmiany powierzchni i liczby podstref Tarnobrzeskiej SSE.

Wykres 2.13. Powierzchnia oraz liczba podstref TSSE na koniec lat 1997–2009

Źródło: opracowanie własne na podstawie Rozporządzeń Rady Ministrów w sprawie tarnobrzeskiej specjalnej strefy ekonomicznej z lat 1997–2009.

TSSE jest strefą rozproszoną na terenie pięciu województw: podkarpackiego, świętokrzyskiego, mazowieckiego, lubelskiego i dolnośląskiego.

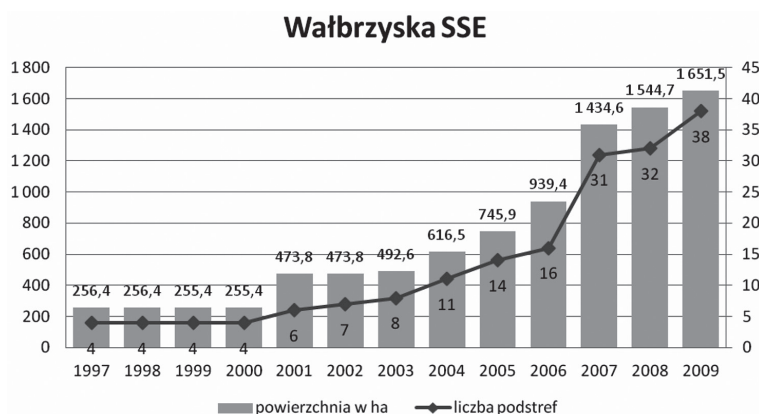
2.1.13. Wałbrzyska Specjalna Strefa Ekonomiczna INVEST-PARK

Wałbrzyska Specjalna Strefa Ekonomiczna powstała na mocy Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 15 kwietnia 1997 r.⁹⁴ na obszarze 256,43 ha. Aktualnie jest jedną z największych i najszybciej rozwijających się SSE w Polsce, a położona jest na terenie województwa dolnośląskiego, opolskiego, wielkopolskiego oraz lubuskiego. W początkowym okresie funkcjonowania WSSE obejmowała jedynie 4 podstrefy: Wałbrzych, Nowa Ruda, Kłodzko i Dzierżonów, jednak na przestrzeni lat ich liczba wzrosła do 38, co obrazuje wykres 2.14.

Od 2001 r. obszar Wałbrzyskiej SSE był systematycznie powiększany o nowe podstrefy, w 2001 r. Jelcz-Laskowice i Żarów, w 2002 r. Nysa, w 2003 r. Kudowa Zdrój, w 2004 r. Wrocław, Świdnica i Oława, w 2005 r. Strzelin, Brzeg Dolny i Krotoszyn, w 2006 r. Strzegom i Skarbimierz. W roku 2006 poziom zagospodarowania terenów strefy osiągnął 85% i podjęto działania, które zaowocowały zwiększeniem obszaru SSE o prawie 500 ha na

⁹⁴ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 15 kwietnia 1997 r. w sprawie ustanowienia wałbrzyskiej specjalnej strefy ekonomicznej (Dz. U. z 1997 r. nr 46, poz. 290).

początku 2007 r. Utworzono wtedy podstrefy Opole, Bolesławiec, Kluczbork, Syców, Ząbkowice Śląskie, Namysłów, Wołów, Szprotawa, Praszka, Wiązów i Śrem. Pod koniec 2007 r. nieznacznie zwiększono powierzchnię strefy, włączając podstrefy Bystrzyca Kłodzka, Leszno, Świebodzice i Września. W wyniku kolejnych przekształceń w 2008 r. utworzono podstrefę Kościan, a w 2009 r. Prudnik, Twardogóra, Jarocin, Góra, Oleśnica i Kalisz. Na koniec 2009 r. WSSE była największą strefą pod względem powierzchni, a jej stopień zagospodarowania wyniósł 67,8%.

Wykres 2.14. Powierzchnia oraz liczba podstref WSSE na koniec lat 1997–2009

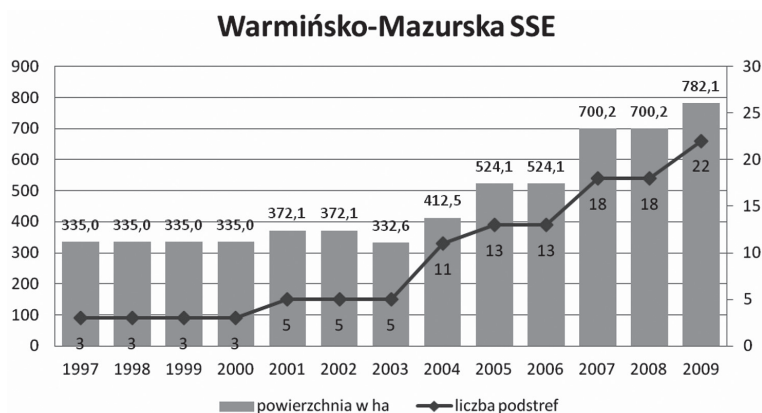
Źródło: opracowanie własne na podstawie Rozporządzeń Rady Ministrów w sprawie wałbrzyskiej specjalnej strefy ekonomicznej z lat 1997–2009.

2.1.14. Warmińsko-Mazurska Specjalna Strefa Ekonomiczna

Warmińsko-Mazurska Specjalna Strefa Ekonomiczna została ustanowiona Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 9 września 1997 r.⁹⁵ na obszarze 334,96 ha położonych na terenach gminy miasta Bartoszyce, miasta Dobre Miasto, gminy Bartoszyce i gminy Szczytno. Do października 2001 r. W-M SSE funkcjonowała w swoim pierwotnym kształcie, w ramach trzech podstref: Bartoszyce, Dobre Miasto i Szczytno. Wtedy nastąpiła pierwsza zmiana granic, w wyniku której obszar strefy wzrósł do 372,1 ha i doszły dwie nowe podstrefy – Elbląg i Pasłęk. Zmiany powierzchni i liczby podstref obrazuje wykres 2.15.

W 2004 r. powołano podstrefy Olecko, Mrągowo, Morąg, Lidzbark Warmiński, Ostróda i Olsztyn, w 2005 r. Mława, Nowe Miasto Lubawskie, w 2007 r. Wielbark, Iława, Ostrołęka, Iłowo-Osada i Ciechanów, w 2009 r. Olsztynek, Piecki, Nidzica i Orzysz. Strefa jest umiejscowiona na terenie województwa mazowieckiego i warmińsko-mazurskiego.

⁹⁵ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 9 września 1997 r. w sprawie ustanowienia warmińsko-mazurskiej specjalnej strefy ekonomicznej (Dz. U. z 1997 r. nr 135, poz. 909).

Wykres 2.15. Powierzchnia oraz liczba podstref W-MSSE na koniec lat 1997–2009

Źródło: opracowanie własne na podstawie Rozporządzeń Rady Ministrów w sprawie warmińsko-mazurskiej specjalnej strefy ekonomicznej z lat 1997–2009.

2.2. Zmiany stopnia zagospodarowania stref

Całkowite zwolnienie podatkowe w momencie tworzenia specjalnych stref ekonomicznych, w warunkach ówczesnie obowiązujących wysokich stóp podatkowych⁹⁶ wydawało się wystarczającą zachętą do wybierania ich na miejsce prowadzenia tam działalności. Skutkiem takiego założenia było objęcie strefami terenów w dużej mierze pozbawionych infrastruktury technicznej, oddalonych od szlaków komunikacyjnych i bez zaplecza kadrowego. Koncepcja ta miała pewne uzasadnienie. Zakładano, że środki uzyskane ze sprzedaży atrakcyjnych działek posłużą do przygotowania gruntów pozbawionych infrastruktury, które znajdą nabywców w drugiej kolejności. Zapowiedź ograniczenia pomocy publicznej zdecydowanie zahamowała napływ nowych inwestorów i tym samym uniemożliwiła realizację planowanego zakresu inwestycji infrastrukturalnych⁹⁷. Stan niezadowolającego stopnia zagospodarowania SSE trwał do 2005 r., kiedy to odnotowano dość wyraźny wzrost realizowanych tam inwestycji. Było to spowodowane wstąpieniem Polski do UE, przez co stała się ona dużo bardziej atrakcyjnym rynkiem dla inwestorów zagranicznych, zwłaszcza azjatyckich.

Niezależnie od powyższego poziom zagospodarowania poszczególnych stref różnił się znacząco. Było to szczególnie widoczne w początkowych latach ich funkcjonowania.

Przy średniej zagospodarowania stref na koniec 2004 r. wynoszącej 54,8% (tabela 2.2) wyróżnić można z jednej strony strefy takie jak Mielecka SSE, Wałbrzyska SSE i Pomorska SSE o poziomie zagospodarowania odpowiednio: 79%, 73,6% i 71%, a z drugiej strony strefy takie jak Krakowska SSE (33,2%) czy Kostrzyńsko-Słubicka SSE (34,5%) zagospodarowane w stopniu znacznie poniżej średniej. Od dwóch ostatnich stref ekstremalnie odbie-

⁹⁶ W 1996 r. stopa opodatkowania podatkiem CIT wynosiła 40%, chociaż stopniowo obniżana była jednak wciąż wysoka, bo w 2003 r. wynosiła jeszcze 27%.

⁹⁷ *Specjalne strefy ekonomiczne stan na dzień 31 grudnia...*, s. 11.

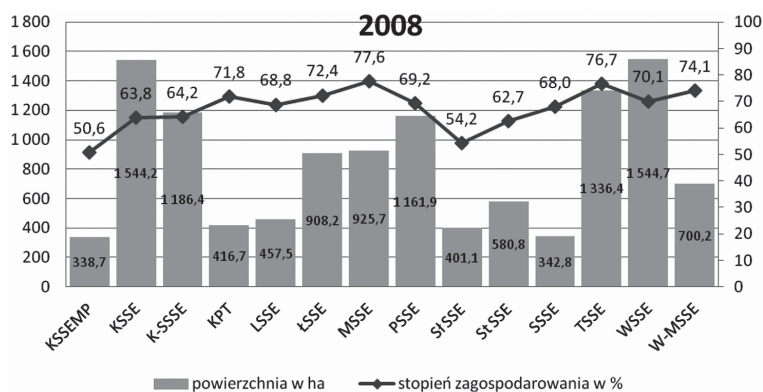
gała jeszcze Warmińsko-Mazurska SSE zagospodarowana zaledwie w 18%. Przy ówczesnie relatywnie małej powierzchni stref wystarczała jednak jedna, dwie znaczące inwestycje, jak Michelin w Olsztynie i LG w Mławie w obrębie omawianej strefy, by jej zagospodarowanie osiągnęło na koniec 2006 r. poziom 64,4%. Podobnie rzecz się miała ze wspomnianą Krakowską SSE, która na przestrzeni lat 2005–2006 nie dość, że ponad dwukrotnie zwiększyła swoją powierzchnię, to osiągnęła poziom zagospodarowania w wysokości 82,76%. Wzrost osiągnięty na koniec roku 2006 w stosunku do końca roku 2004 strefa ta zawdzięczała przede wszystkim inwestycji firmy MAN w Niepołomicach. Z kolei o znacznym podwyższeniu wskaźnika zagospodarowania strefy tarnobrzeskiej w wyróżnionym okresie zdecydowała inwestycja LG Philips i LG Electronics Wrocław w Kobierzycach.

Tabela 2.2. Porównanie stopnia zagospodarowania poszczególnych SSE w latach 2004, 2006–2009

Strefa	Zagospodarowanie obszaru stref (w %) stan na koniec roku				
	2004	2006	2007	2008	2009
Kamiennogórska	42,6	61,3	49,3	50,6	51,1
Katowicka	57,1	65,0	73,9	63,8	64,4
Kostrzyńsko-Słubicka	34,5	69,2	75,2	64,2	62,5
Krakowska	33,2	82,8	76,6	71,8	60,5
Legnicka	56,9	67,0	77,5	68,8	68,8
Łódzka	60,9	77,3	65,6	72,4	63,3
Mielecka	79,0	77,5	68,5	77,6	73,9
Pomorska	71,0	68,3	68,6	69,2	70,9
Słupska	49,4	71,8	48,4	54,2	59,9
Starachowicka	53,2	76,1	48,8	62,7	63,0
Suwalska	65,2	68,6	73,5	68,0	69,0
Tarnobrzeska	42,3	85,6	73,2	76,7	78,7
Wałbrzyska	73,6	85,0	65,8	70,1	67,8
Warmińsko-Mazurska	17,7	64,4	72,2	74,1	72,8
Razem	54,8	73,8	68,5	68,8	67,5

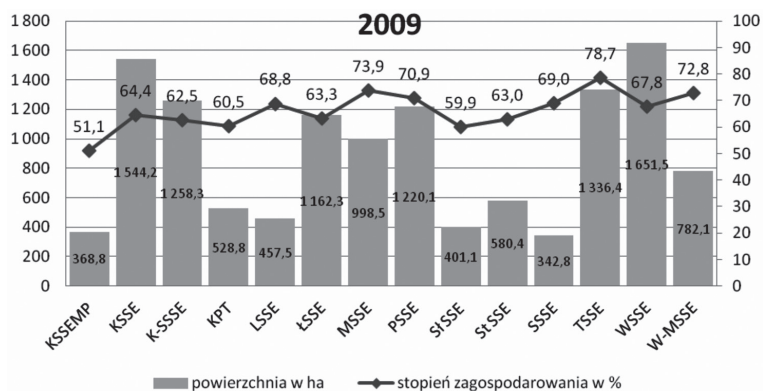
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Gospodarki.

Przedstawione, spektakularne „wejścia” inwestorów w poszczególnych strefach zdeterminowały poprawę stopnia zagospodarowania wspomnianych stref, generalnie jednak nie odzwierciedlają rzeczywistych działań na rzecz zagospodarowania ich obszaru. Wynika ono w większym stopniu z częstych zmian granic stref, które polegały nie tylko na włączaniu nowych obszarów, ale także na wyłączeniu obszarów nieatrakcyjnych. To właśnie konsekwentne dostosowywanie terenów stref do potrzeb inwestorów było decydujące dla zmniejszenia się w ostatnich latach różnicowania poziomu zagospodarowania stref. Sytuację w ostatnich latach przedstawiają wykresy 2.16 i 2.17.

Wykres 2.16. Powierzchnia oraz stopień zagospodarowania poszczególnych SSE w Polsce na koniec roku 2008

Źródło: opracowanie własne na podstawie Ministerstwo Gospodarki, *Informacja o realizacji ustawy o specjalnych strefach ekonomicznych, stan na 31.12.2008 r.*, maj 2009 r., Warszawa.

Wykres 2.17. Powierzchnia oraz stopień zagospodarowania poszczególnych SSE w Polsce na koniec roku 2009

Źródło: opracowanie własne na podstawie Ministerstwo Gospodarki, *Informacja o realizacji ustawy o specjalnych strefach ekonomicznych, stan na 31.12.2009 r.*, maj 2010 r., Warszawa.

Średni stan zagospodarowania łącznego obszaru specjalnych stref ekonomicznych na koniec 2009 r. osiągnął poziom 67,48% i był o 1,4 punktu procentowego niższy niż rok wcześniej, kiedy kształtował się na poziomie 68,84%. Ogólny obszar wszystkich stref w tym okresie zwiększył się o 1,1 punktu procentowego. Na dzień 31.12.2009 r. najczęściej gruntów do zagospodarowania znajdowało się w strefach: kamiennogórskiej i słupskiej, w których stopień zagospodarowania osiągnął poziom 51,1% i 59,9%. Z kolei najwyższy stopień zagospodarowania osiągnęły strefy: tarnobrzeska (78,7%), mielecka (73,9%) i warmińsko-mazurska (72,8%).

2.3. Główne parametry rozwoju stref w latach 1997–2009

Monitorowanie efektów funkcjonowania specjalnych stref ekonomicznych, oprócz stopnia ich zagospodarowania, odbywa się w oparciu o szereg parametrów, z których najważniejsze to: 1) ilość wydanych zezwoleń, 2) wielkość inwestycji, 3) utworzone miejsca pracy, 4) struktura kapitału, 5) struktura branżowa inwestycji, 6) wielkość pomocy publicznej udzielonej przedsiębiorcom funkcjonującym w SSE.

2.3.1. Liczba wydanych zezwoleń

W tabeli 2.3 zestawiono liczbę ważnych zezwoleń na prowadzenie działalności gospodarczej na terenie specjalnych stref ekonomicznych wydanych w latach 1995–2009 narastająco.

Pierwsze zezwolenie na prowadzenie działalności gospodarczej zostało udzielone w kwietniu 1996 r. w strefie mieleckiej. Znaczący wzrost ilości wydawanych zezwoleń w roku 2000 był wynikiem spodziewanego pogorszenia warunków inwestowania w obszarach stref, które niosła nowelizacja pierwotnej ustawy o SSE. Nowa ustawa z 16 listopada 2000 r. gwarantowała wprawdzie dotychczasowym inwestorom utrzymanie praw nabytych (zmiany dotyczyły tylko nowych inwestorów), ale stanowiska tego nie udało się utrzymać w negocjacjach z Komisją Europejską. Konsekwencją tego było odroczenie momentów rozpoczęcia inwestycji przez wielu inwestorów, co w rezultacie powodowało cofanie zezwoleń, których warunki nie zostały spełnione. W efekcie liczba zezwoleń od roku 2000 do 2003 malała, mimo że wydawano nowe. W 2004 r. wydano 98 zezwoleń, natomiast *per saldo* wzrost w stosunku do 2003 r. wyniósł tylko 9. W większości zezwoleń wydanych w 2000 r. granicznym terminem realizacji warunków był rok 2004 i wtedy też „koniunkturalnie” uzyskane zezwolenia przestały funkcjonować, co spowodowało zahamowanie tendencji spadkowej⁹⁸.

Tabela 2.3. Liczba ważnych zezwoleń na prowadzenie działalności wydanych w poszczególnych SSE w latach 1995–2009 narastająco

Strefa	liczba ważnych zezwoleń narastająco – stan na koniec roku														
	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
KSSEMP	—	—	—	2	6	29	28	22	20	24	26	39	39	44	41
KSSE	—	1	16	38	45	111	112	109	106	106	118	143	170	186	192
K-SSSE	—	—	—	1	11	57	54	59	59	50	70	91	101	110	106
KPT	—	—	—	—	4	19	19	19	22	18	21	30	38	47	54
LSSE	—	—	—	5	10	35	35	34	37	39	41	49	53	54	53
ŁSSE	—	—	—	10	15	33	34	32	33	47	59	76	91	109	121
MSSE	—	19	31	41	34	59	59	61	63	71	73	78	88	106	128

⁹⁸ *Specjalne strefy ekonomiczne stan na dzień 31 grudnia...*, s. 14

PSSE	—	—	—	1	4	72	67	65	57	47	42	51	65	62	68
Sł SSE	—	—	—	6	9	18	18	19	19	21	27	35	41	51	47
St SSE	—	—	—	8	10	39	34	36	35	39	45	60	67	77	73
SSSE	—	4	36	58	50	98	93	91	83	67	62	58	52	52	53
TSSE	—	—	—	11	18	65	61	60	53	70	81	88	102	112	115
WSSE	—	—	1	15	23	39	38	31	34	41	59	79	100	131	141
W-MSSE	—	—	—	5	11	51	51	52	49	39	43	47	52	55	61
Razem	0	24	84	201	250	725	703	690	670	679	767	924	1059	1196	1253

Źródło: opracowanie własne na podstawie informacji uzyskanych od spółek zarządzających za lata 1996–1998 oraz danych Ministerstwa Gospodarki zawartych w *Informacjach o realizacji ustawy o specjalnych strefach ekonomicznych* z lat 2004–2009.

Lata bezpośrednio po akcesji cechowały się wzrostem ilości wydawanych zezwoleń. Trend ten uległ zmianie w roku 2007, jednak ilość zezwoleń wydanych w kolejnym – 2008 r. jest porównywalna z ilością zezwoleń wydanych w rekordowym pod tym względem rokiem 2006, kiedy wydano ich 230. Wyraźny jest natomiast spadek wydanych zezwoleń w roku 2009. Wydano ich zaledwie 131. Nasilenie omawianego zjawiska zaprezentowano w tabeli 2.4.

Tabela 2.4. Liczba ważnych zezwoleń na prowadzenie działalności wydanych w poszczególnych SSE w latach 2004–2009

Strefa	Rok					
	2004	2005	2006	2007	2008	2009
KSSEMP	6	10	14	3	6	2
KSSE	7	24	36	33	24	13
K-SSSE	8	25	26	24	14	8
KPT	2	5	12	11	9	12
LSSE	6	9	15	5	7	2
LSSE	14	14	23	19	20	20
MSSE	10	9	10	14	22	23
PSSE	2	4	16	16	6	8
Sł SSE	4	8	9	9	11	5
St SSE	9	10	19	10	18	5
SSSE	2	8	1	2	4	3
TSSE	19	18	17	19	21	8
WSSE	8	22	22	23	37	14
W-MSSE	1	9	10	13	6	8
Razem	98	175	230	201	205	131

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Gospodarki zawartych w *Informacjach o realizacji ustawy o specjalnych strefach ekonomicznych* z lat 2004–2009.

Do końca 2009 r. najwięcej ważnych zezwoleń wydano w Katowickiej SSE (192), Wałbrzyskiej SSE (141), Mieleckiej SSE (128) i Łódzkiej SSE (121) spośród 1253 wydanych ogółem. Analiza danych zawartych w tabelach nr 3.3 i nr 3.4. pozwala zauważyć zmiany, które zaszły w latach 2004–2009 w stosunku do wcześniejszych, wyrażające się zmienionym zainteresowaniem inwestowaniem w poszczególnych strefach. Zwraca uwagę stabilny, wysoki poziom wydawanych zezwoleń na prowadzenie działalności w obszarze Łódzkiej SSE, co pozwoliło zbliżyć się jej do stref najlepiej obłożonych inwestorami oraz relatywnie niewielka ich ilość wydawana na działalność w Legnickiej SSE.

2.3.2. Nakłady inwestycyjne

Do końca 2009 r. przedsiębiorcy prowadzący działalność na terenie specjalnych stref ekonomicznych ponieśli nakłady inwestycyjne w wysokości ponad 66,5 mld zł. Największy udział w tej kwocie mają Katowicka SSE (24,1%), Wałbrzyska SSE (16,9%) i Łódzka SSE (10,76%). W stosunku do roku 2008 nastąpił wzrost nakładów inwestycyjnych o 17,4%. Było to jednak mniej o 5,6% w porównaniu z relacją 2008/2007, kiedy wzrost ten wyniósł 23%.

Tabela 2.5. Nakłady inwestycyjne w poszczególnych SSE w mln zł poniesione w latach 1995–2009

Strefa	Lata														
	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
	Nakłady inwestycyjne w mln zł – stan na koniec roku														
KSSEMP	—	—	—	—	6	16	18	39	84	319	606	1001	1216	1333	1436
KSSE	—	—	624	1600	2667	3097	3406	5648	6113	6632	7714	10197	11760	13844	16025
K-SSSE	—	—	—	—	35	166	393	425	623	784	1039	1500	2450	3125	3333
KPT	—	—	—	—	13	100	158	233	311	395	463	482	1026	1243	1564
LSSE	—	—	—	141	209	757	1158	1658	2012	2347	2781	3126	3626	4024	4258
LSSE	—	—	—	—	65	265	576	638	741	1192	2062	3009	3896	5801	7164
MSSE	—	—	87	817	1057	1328	1839	1978	2094	2241	2363	2804	3114	3782	4177
PSSE	—	—	—	—	96	172	396	546	666	1127	1429	1731	2649	3702	5910
Sł SSE	—	—	—	1	5	13	34	73	82	108	136	517	616	728	769
Sł SSE	—	—	—	1	10	30	82	114	153	292	373	594	740	980	1260
SSSE	—	—	18	53	175	242	289	325	356	400	478	630	1001	1341	1377
TSSE	—	—	—	35	97	121	277	354	499	708	1071	2394	4129	4733	5459
WSSE	—	—	—	47	146	289	676	988	1434	3263	4597	5872	7855	9627	11220
W-MSSE	—	—	—	0	13	26	46	67	103	120	597	1574	2008	2443	2638
Razem	—	—	729	2694	4594	6620	9347	13086	15269	19927	25707	35430	46085	56706	66590
	Struktura nakładów inwestycyjnych (%) – stan na koniec roku														
KSSEMP	—	—	—	—	0,1	0,2	0,2	0,3	0,6	1,6	2,4	2,8	2,6	2,4	2,2
KSSE	—	—	85,6	59,4	58,1	46,8	36,4	43,2	40,0	33,3	30,0	28,8	25,5	24,4	24,1
K-SSSE	—	—	—	—	0,8	2,5	4,2	3,2	4,1	3,9	4,0	4,2	5,3	5,5	5,0

KPT	—	—	—	—	0,3	1,5	1,7	1,8	2,0	2,0	1,8	1,4	2,2	2,2	2,3
LSSE	—	—	—	5,2	4,5	11,4	12,4	12,7	13,2	11,8	10,8	8,8	7,9	7,1	6,4
ŁSSE	—	—	—	—	1,4	4,0	6,2	4,9	4,8	6,0	8,0	8,5	8,5	10,2	10,8
MSSE	—	—	11,9	30,3	23,0	20,1	19,7	15,1	13,7	11,2	9,2	7,9	6,8	6,7	6,3
PSSE	—	—	—	—	2,1	2,6	4,2	4,2	4,4	5,7	5,6	4,9	5,7	6,5	8,9
Ś SSE	—	—	—	—	0,1	0,2	0,4	0,6	0,5	0,5	0,5	1,5	1,3	1,3	1,2
St SSE	—	—	—	—	0,2	0,5	0,9	0,9	1,0	1,5	1,4	1,7	1,6	1,7	1,9
SSSE	—	—	2,5	2,0	3,8	3,7	3,1	2,5	2,3	2,0	1,9	1,8	2,2	2,4	2,1
TSSE	—	—	—	1,3	2,1	1,8	3,0	2,7	3,3	3,6	4,2	6,8	9,0	8,3	8,2
WSSE	—	—	—	1,8	3,2	4,4	7,2	7,5	9,4	16,4	17,9	16,6	17,0	17,0	16,8
W-MSSE	—	—	—	—	0,3	0,4	0,5	0,5	0,7	0,6	2,3	4,4	4,4	4,3	4,0
Razem	—	—	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Dynamika nakładów inwestycyjnych, rok poprzedni = 100															
KSSEMP	—	—	—	—	—	268,3	110,6	220,8	213,7	379,5	190,1	165,1	121,5	109,6	107,8
KSSE	—	—	—	256,2	166,7	116,1	110,0	165,8	108,2	108,5	116,3	132,2	115,3	117,7	115,8
K-SSSE	—	—	—	—	—	480,0	237,2	108,1	146,7	125,9	132,5	144,3	163,3	127,5	106,6
KPT	—	—	—	—	—	793,7	158,4	147,1	133,5	127,1	117,1	104,0	212,9	121,2	125,8
LSSE	—	—	—	—	148,3	362,5	152,9	143,3	121,3	116,6	118,5	112,4	116,0	111,0	105,8
ŁSSE	—	—	—	—	—	407,6	217,8	110,7	116,1	160,9	173,0	145,9	129,5	148,9	123,5
MSSE	—	—	—	939,1	129,4	125,6	138,5	107,6	105,8	107,0	105,5	118,7	111,0	121,5	110,4
PSSE	—	—	—	—	—	178,2	230,6	137,9	122,0	169,0	126,8	121,1	153,1	139,8	159,7
Ś SSE	—	—	—	—	510,0	260,8	252,6	217,6	111,8	132,3	125,4	381,5	119,0	118,3	105,6
St SSE	—	—	—	—	2020,0	299,0	271,9	139,1	133,8	191,1	127,6	159,4	124,6	132,5	128,6
SSSE	—	—	—	294,4	330,2	138,3	119,4	112,5	109,4	112,5	119,6	131,8	158,8	134,0	102,6
TSSE	—	—	—	—	277,1	124,2	229,5	127,9	141,1	141,9	151,1	223,7	172,5	114,6	115,3
WSSE	—	—	—	—	310,0	197,2	234,3	146,2	145,2	227,6	140,9	127,8	133,8	122,6	116,5
W-MSSE	—	—	—	—	—	200,8	176,8	145,9	153,7	116,8	497,7	263,5	127,6	121,7	108,0
Razem	—	—	—	369,5	170,5	144,1	141,2	140,0	116,7	130,5	129,0	137,8	130,1	123,0	117,4

Źródło: opracowanie własne na podstawie informacji uzyskanych od spółek zarządzających za lata 1996–2000 oraz danych Ministerstwa Gospodarki zawartych w *Informacjach o realizacji ustawy o specjalnych strefach ekonomicznych* z lat 2004–2009.

Relacje z lat 2007/2006 i 2006/2005 były jeszcze wyższe, bo wynosiły odpowiednio 130,1 i 137,8. Najwyższy przyrost nakładów inwestycyjnych miał jednak miejsce w roku 2002, kiedy to nakłady inwestycyjne wzrosły względem roku 2001 aż o 41,2%.

Analizując dynamikę w poszczególnych strefach, widać duże różnice. Trudno było jednak oczekiwać równomiernej tendencji wzrostowej, ponieważ napływ inwestorów nie był systematyczny. Wystarczyła jedna duża inwestycja, szczególnie w początkowych latach funkcjonowania danej strefy, aby dynamika nakładów w danym roku znacznie przyspieszała. Najbardziej spektakularny rozwój inwestycji w 2003 r. – aż sześciokrotny w zestawieniu z 2002 r. – można było zaobserwować w Kostrzyńsko-Słubickiej SSE. Nie tak wysokie, ale

również znaczące wzrosty zanotowano w strefach: kamiennogórskiej, warmińsko-mazurskiej i łódzkiej. Ta ostatnia przeżywała wówczas boom inwestycyjny za sprawą takich inwestorów jak Gilette, Merloni czy Bosch. Dynamika nakładów w roku 2004 aż w sześciu strefach przekraczała 300%, co uprawnia do stwierdzenia, że na wzrost inwestycji w roku 2004 istotny wpływ miała akcesja Polski do Unii Europejskiej⁹⁹. W roku 2006 korzystnie pod względem dynamiki nakładów inwestycyjnych wyróżniała się Słupska SSE, która wzrost o ponad 380% zawdzięcza inwestycji Kronospan Polska Sp. z o.o., a także Warmińsko-Mazurska SSE, gdzie nakłady poniesione przez Michelin Polska S.A. wyniosły wówczas 648 mln zł i Tarnobrzeska SSE zawdzięczająca duży przyrost inwestycji LG Philips LCD Poland Sp. z o.o. w Kobierzycach, która zainwestowała w omawianym okresie 550 mln zł¹⁰⁰. W 2007 r. na uwagę zasługiwał Krakowski PT, który wzrost inwestycji o 113% zawdzięczał inwestycji MAN Trucks w Niepołomicach (ponad 410 mln zł) oraz następny rok z rzędu Tarnobrzeska SSE, gdzie nakłady inwestycyjne poniesione przez LG Philips LCD Poland Sp. z o.o. we wspomnianych Kobierzycach wyniosły 928,3 mln zł, co wtedy stanowiło 22% łącznych inwestycji w strefie. Kostrzyńsko-Słubicka SSE zawdzięczała natomiast duży przyrost inwestycji firmom takim jak: Stelmet, Homanit Polska, TPV Displays Polska¹⁰¹. Jeśli chodzi o dynamikę wzrostu inwestycji w 2008 r. wyróżniała się strefa łódzka, w której wartość inwestycji wzrosła o 49%. Wzrost ten zawdzięczała ona inwestycjom firmy Euroglas Polska, która w analizowanym okresie zainwestowała ponad 290 mln zł oraz firmom: Procter & Gamble Operations Polska, UMA Investments, Indesit i Gillette Poland International, których inwestycje zwiększyły się o ponad 100 mln zł¹⁰². W roku 2009 na tle sumarycznego przyrostu inwestycji zwraca uwagę Pomorska SSE, w której wartość inwestycji wzrosła o blisko 60% głównie dzięki inwestycjom Bridgestone Stargard, która tylko we wspomnianym 2009 roku zainwestowała ponad 745 mln zł, oraz firmie Mondi Świecie, której inwestycje zwiększyły się o blisko 575 mln zł. Znaczący wzrost dynamiki nakładów zanotowano również w strefie starachowickiej – o 28%, głównie za sprawą inwestycji Valdi-Ceramika, Air Liquide Polska i Zakładów Azotowych Puławy, oraz w strefie krakowskiej – o 26%, dzięki projektom Grupy Onet.pl, Ford Care i Jagiellońskiego Centrum Innowacji¹⁰³.

2.3.3. Zatrudnienie

Przedsiębiorcy prowadzący działalność na terenie specjalnych stref ekonomicznych do końca 2009 r. stworzyli łącznie prawie 151 tys. nowych miejsc pracy, a wraz z miejscami utrzymanymi zapewnijają ich łącznie 208,7 tys.

Gwałtowne przyrosty tworzonych miejsc pracy były rzeczą naturalną w początkach funkcjonowania programu SSE. Potwierdza to ponad jedenastokrotny wzrost zatrudnienia

⁹⁹ *Specjalne strefy ekonomiczne stan na dzień 31 grudnia...*, s. 15–16.

¹⁰⁰ *Informacja o realizacji ustawy o specjalnych strefach ekonomicznych. Stan na 31 grudnia 2006 r.*, Ministerstwo Gospodarki i Pracy, maj 2007, s. 12–13

¹⁰¹ *Informacja o realizacji ustawy o specjalnych strefach ekonomicznych. Stan na 31 grudnia 2007 r.*, Ministerstwo Gospodarki i Pracy, maj 2008, s. 16.

¹⁰² *Informacja o realizacji ustawy o specjalnych strefach ekonomicznych. Stan na 31 grudnia 2008 r.*, Ministerstwo Gospodarki i Pracy, maj 2009, s. 16.

¹⁰³ *Informacja o realizacji ustawy o specjalnych strefach ekonomicznych. Stan na 31 grudnia 2009 r.*, Ministerstwo Gospodarki i Pracy, maj 2010, s. 10.

w roku 1997 względem roku poprzedniego oraz prawie czterokrotny wzrost w roku 1998 względem roku 1997. Pierwsze lata realizacji inwestycji w poszczególnych strefach najwyraźniej ukazują efekt pierwszeństwa w obszarze tworzenia miejsc pracy przez Mielecką SSE, Katowicką SSE i Suwalską SSE, w których do końca 1999 r. łącznie utworzono ich 11 005 wobec 18 166 utworzonych we wszystkich strefach. Tak więc tylko 3 wspomniane strefy wygenerowały aż 60,6% miejsc pracy spośród wszystkich utworzonych przez 15 stref¹⁰⁴. Lata 1999 i 2000 cechują się przyrostami zatrudnienia o ponad 80% względem roku poprzedniego. W roku 2001 przyrost jest niższy – wynosi 31%, a w latach 2001–2003 liczba miejsc pracy wzrastała równomiernie o ok. 20%. Jednak w roku 2005 ich liczba w stosunku do roku 2004 zwiększyła się aż o 50%. Od roku 2006 r. następuje systematyczny spadek dynamiki przyrostu miejsc pracy w SSE. W tym roku przyrost miejsc pracy wyniósł 31,4%, w 2007 r. – 23,1%, a w roku 2008 zaledwie 14,2%. Na koniec 2009 r. firmy z obszarów SSE zatrudniały 99,3% pracowników z liczby, którą zatrudniały na koniec roku 2008.

Tabela 2.6. Utworzone miejsca pracy w latach 1996–2008 narastająco

Strefa	Utworzone miejsca pracy narastająco – stan na koniec roku													
	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
KSSEMP	—	—	1	50	310	365	633	1414	1930	2329	3302	5033	4469	4087
KSSE	—	720	3242	5468	10393	10514	12501	15432	17374	21690	32204	35285	42593	40724
K-SSSE	—	—	—	34	244	588	623	1214	1753	7241	10075	12891	16446	15601
KPT	—	—	—	—	350	545	604	900	1307	3823	4711	5566	7699	8594
LSSE	—	7	45	639	1482	2205	3078	3928	4843	5385	6945	8104	8698	8079
ŁSSE	—	—	754	1167	1909	2209	2229	2730	4955	6994	11318	16510	18670	21066
MSSE	228	1624	2920	4081	5629	8544	9713	10375	9166	11003	11983	13104	15824	15558
PSSE	—	—	—	265	2984	3751	4130	4841	8210	10152	12013	17493	17545	19500
Śl SSE	—	—	27	73	311	494	829	937	973	1541	1926	2180	2728	2383
St SSE	—	—	163	298	325	1115	1402	1783	2290	4830	6055	6970	8030	6512
SSSE	—	175	730	1456	1662	2306	2695	3053	3235	3739	4090	5096	5132	5026
TSSE	—	—	1860	3126	3453	5497	6069	6755	7769	10306	14755	18799	22538	23335
WSSE	—	—	210	1509	3517	4354	6098	7040	10786	18789	22980	28673	30924	28473
W-MSSE	—	—	—	89	218	448	583	1484	1604	5960	7206	8415	8933	9799
Razem	228	2526	9952	18166	32787	42935	51187	61886	76195	113782	149563	184119	210229	208737

Źródło: opracowanie własne na podstawie informacji uzyskanych od spółek zarządzających za lata 1996–2000 oraz danych Ministerstwa Gospodarki zawartych w *Informacjach o realizacji ustawy o specjalnych strefach ekonomicznych* z lat 2004–2009.

Autorzy *Informacji o realizacji ustawy o specjalnych strefach ekonomicznych* za 2009 r. tylko częściowo uzasadniają spadek dynamiki tworzenia nowych miejsc pracy – przy jednoczesnym wzroście nakładów inwestycyjnych – załamaniem koniunktury gospodarczej.

¹⁰⁴ Wówczas działały jeszcze osobno strefy żarnowiecka i tczewska połączone dopiero w 2001 r. w Pomorską SSE.

Według nich równie istotnym czynnikiem jest wzrost inwestycji innowacyjnych, gdzie stosowane technologie zastępują pracę ludzi¹⁰⁵.

W roku 2009, podobnie jak w przeszłości, dynamika zatrudnienia kształtowała się różnie w poszczególnych strefach. Największe przyrosty miejsc w pracy w porównaniu z rokiem 2008 odnotowano w strefie krakowskiej – o 11,6%, pomorskiej – o 11,1%, łódzkiej – o 9,8% i warmińsko-mazurskiej – o 9,7%. Z kolei największe spadki zatrudnienia nastąpiły w strefie starachowickiej – o 18,9%¹⁰⁶, śląskiej – o 12,6% i kamiennogórskiej – o 8,5%¹⁰⁷.

Spośród wszystkich stref największą ilość miejsc pracy utworzyły firmy funkcjonujące na terenie Katowickiej SSE. Miejsca te stanowiły 19,5% z ogółu utworzonych we wszystkich strefach łącznie. Swoją dominację w tym obszarze Katowicka SSE zawdzięcza inwestycjom takich firm jak: TRW Polska (4633 miejsca pracy), General Motors Manufacturing Poland (2746), LEAR Corporation Poland II (1691). Drugie miejsce pod względem utworzonych miejsc pracy zajmuje Wałbrzyska SSE. Ich ilość stanowi 13,6% z ogółu wszystkich miejsc pracy na terenie 14 SSE. Tu wyróżniają się MAHLE Polska (2616), Faurecia Wałbrzych (1956) i Toyota Motor Manufacturing Poland (1875). Miejsca pracy utworzone w kolejnej – Tarnobrzskiej SSE – stanowiły 11,2% (m.in. dzięki inwestycjom Polimex-Mostostal, Heesung Electronics Poland, LG Display Poland, LG Electronics Wrocław). Wysoką czwartą pozycję pod względem stworzonych miejsc pracy Łódzka SSE zawdzięcza głównie inwestycjom takich firm jak: Dell, Hutchinson, Ferax, Gillette i Indesit. Miejsca pracy utworzone m.in. przez wymienione podmioty stanowiły 10,1% spośród wszystkich stworzonych w obszarach SSE.

Innym miernikiem określającym skuteczność SSE w generowaniu nowych miejsc pracy jest ilość tych miejsc przypadających na 1 ha zagospodarowanego terenu. Parametr ten rozpatrywany łącznie z dwoma kolejnymi: z wielkością nakładów inwestycyjnych przypadających na 1 ha oraz z wielkością nakładów przypadających na utworzenie jednego miejsca pracy, wskazuje na charakter inwestycji ulokowanych w poszczególnych strefach. Efekty te zobrazowane są w tabeli 2.7.

Na koniec 2009 roku na jeden hektar terenu zagospodarowanego przez inwestorów posiadających zezwolenie przypadało 10,04 mln nakładów i 31 miejsc pracy. W 2008 r. średnia wartość nakładów inwestycyjnych na 1 ha była niższa o 1,59 mln, a w 2007 r. o 2,22 mln. Jeśli chodzi o liczbę miejsc pracy, to kształtowała się ona w obu wcześniejszych latach na poziomie 32. Najwyższe nakłady inwestycyjne na obszarze 1 ha zagospodarowanej powierzchni inwestorzy ponieśli w Legnickiej SSE (18,7 mln zł), Katowickiej SSE (18,17 mln zł) i Suwalskiej SSE (11,57 mln zł). Świadczy to o tym, że prowadzona tam działalność oparta jest o technologie kapitałochłonne. Charakter dwóch pierwszych stref określa głównie przemysł motoryzacyjny. Jednak zastosowanie wspomnianych kapitałochłonnych technologii przez firmy z Katowickiej SSE i Suwalskiej SSE wymaga równocześnie wysokiego zatrudnienia. Obie strefy należą do zatrudniających największą ilość pracowników na obszarze 1 ha zagospodarowanej powierzchni: Katowicka SSE – 46, a Suwalska SSE – 43.

¹⁰⁵ *Informacjach o realizacji ustawy o specjalnych strefach ekonomicznych. Stan na 31 grudnia 2009 r.*, Ministerstwo Gospodarki i Pracy, maj 2010, s. 14.

¹⁰⁶ W największym stopniu przyczyniło się do tego przeniesienie 929 pracowników do spółki działającej w strefie bez zezwolenia.

¹⁰⁷ Już rok wcześniej strefa ta jako jedyna zanotowała spadek zatrudnienia i to jeszcze wyższy, bo wynoszący 11,2%.

Pod tym względem Legnicką SSE, w której na 1 ha zatrudnionych jest 35 pracowników, wyprzedza jeszcze Mielecka SSE o zatrudnieniu – 41 na takiej powierzchni. W Legnickiej SSE najwyższe są natomiast nakłady na utworzenie jednego miejsca pracy. Na koniec 2009 r. wynosiły one 527 tys. zł. Kolejne miejsca pod tym względem zajmują: Katowicka SSE i Wałbrzyska SSE (w obu po 394 tys. zł) oraz Kamiennogórska SSEMP (351 tys. zł).

Tabela 2.7. Efekty w przeliczeniu na 1 ha zagospodarowanego terenu oraz nakłady na utworzenie jednego miejsca pracy w latach 2004–2009

Strefa	Nakłady w mln zł na 1 ha (stan na 31 grudnia każdego roku)						Miejsca pracy na 1 ha (stan na 31 grudnia każdego roku)						Nakłady na 1 miejsce pracy w tys. zł (stan na 31 grudnia każdego roku)					
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2004	2005	2006	2007	2008	2009
KSSEMP	3,1	5,1	6,78	8,11	8,62	9,45	18,8	20	22	34	29	27	164	260	303	242	298	351
KSSE	10,4	10,8	15,66	14,46	16,86	18,17	27,2	30	49	43	52	46	381	356	317	333	325	394
K-SSSE	4,2	2,3	3,34	4,94	6,18	6,77	9,4	16	22	26	31	32	447	144	148	190	190	214
KPT	9,8	2,3	3,73	4,82	4,71	6,33	32,3	19	37	26	30	35	270	121	102	184	161	182
LSSE	9,9	15,9	15,01	16,53	16,48	18,7	24,0	31	33	37	36	35	484	516	440	447	463	527
ŁSSE	5,7	7,6	8,23	7,20	8,81	10,06	14,6	20	22	27	29	29	389	383	360	236	311	340
MSSE	4,0	4,4	12,48	12,95	10,80	11,13	20,7	20	53	55	45	41	244	215	234	238	239	268
PSSE	4,1	5,6	4,14	3,97	4,99	7,33	29,8	40	29	26	26	24	135	141	144	151	211	303
Sł SSE	1,3	1,1	3,91	4,14	4,29	4,58	11,7	13	15	15	16	14	111	90	266	282	267	323
St SSE	1,6	1,5	3,80	4,19	3,88	5,42	12,3	19	39	39	31	28	128	80	97	106	122	193
SSSE	2,1	2,4	6,38	8,62	11,57	11,70	17,2	19	41	44	44	43	123	128	150	196	261	274
TSSE	2,1	2,8	3,96	6,03	6,54	7,94	22,6	27	24	27	32	34	90	104	162	220	210	234
WSSE	7,2	7,7	7,40	8,49	9,34	10,64	23,8	32	29	31	30	27	302	244	256	274	311	394
W-MSSE	1,6	1,9	5,05	5,03	5,20	5,52	21,9	19	23	21	19	21	74	100	218	239	273	269
Razem	5,6	5,6	7,13	7,82	8,45	10,04	21,7	24	31	32	32	31	267	229	242	250	270	319

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Gospodarki zawartych w *Informacjach o realizacji ustawy o specjalnych strefach ekonomicznych* z lat 2004–2009.

Konieczne jest podkreślenie, że wysokie zatrudnienie na 1 ha w latach 2004–2006 w strefach: pomorskiej, mieleckiej i tarnobrzeskiej przy stosunkowo niskich nakładach inwestycyjnych nie wynikało z rodzaju zrealizowanych tam inwestycji, ale z faktu objęcia strefą już funkcjonujących zakładów, zatrudniających znaczną liczbę pracowników. Z kolei ówczesne efekty strefy suwalskiej, warmińsko-mazurskiej i słupskiej wynikały wprost z ich profilu. Do chwili obecnej lokują się w nich przeważnie polscy mali lub średni przedsiębiorcy¹⁰⁸ działający w branżach mniej kapitałochłonnych, tworzących za to większą liczbę nowych miejsc pracy.

¹⁰⁸ Z wyjątkiem strefy warmińsko-mazurskiej, której początkowy charakter zmienił się na skutek wcześniej wzmiankowanej wielomilionowej inwestycji francuskiego koncernu Michelin.

2.3.4. Struktura inwestycji według kraju pochodzenia kapitału

Rok 2006 był pierwszym, w którym największy udział w inwestycjach zrealizowanych łącznie na terenie specjalnych stref ekonomicznych osiągnęły spółki z kapitałem polskim (20,37%). Udział dotychczasowego lidera – spółek z kapitałem amerykańskim – spadał ciągle, choć nieznacznie, już od roku 2003, kiedy kapitał zainwestowany przez te spółki stanowił aż 26% ogółu kapitału zainwestowanego na terenie SSE, aby na koniec 2006 r. osiągnąć 19,71%. Ciągle wysokie udziały, choć nieznacznie malejące, miał kapitał pochodzący z Niemiec i Japonii, który na koniec 2006 r. wynosił odpowiednio 15,55% i 12,47%. Łączny udział zainwestowanego kapitału z czterech ww. państw wyniósł na koniec 2006 r. – 68% i był niższy w stosunku do końca 2005 r. o 4,65%, kiedy to stanowił 72,65% kapitału ogółem zainwestowanego na terenie wszystkich SSE. Podkreślenia wymaga prawie 10-krotny wzrost udziału kapitału z Korei Płd., który na koniec 2005 r. wynosił zaledwie 0,38% łącznych nakładów poczynionych w strefach, by na koniec 2006 r. osiągnąć 3,2%.

Zwiększenie inwestycji niemieckich w przeciągu 2008 r. o 2,3 mld zł wobec 1,3 mld polskich pozwoliło spółkom reprezentowanym przez kapitał niemiecki na zepchnięcie kapitału polskiego na drugą pozycję w strukturze kapitałowej inwestycji. W roku 2009 inwestycje niemieckie zwiększyły się o kolejne 1,9 mld zł przy wzroście inwestycji spółek polskich o 1,5 mld, co umocniło spółki niemieckie na pozycji lidera. Ich udział w sumie inwestycji zrealizowanych na terenie SSE wyniósł 17,92% wobec 17,22% zrealizowanych przez spółki polskie. Firmy niemieckie i polskie razem z zajmującymi kolejne pozycje amerykańskimi i japońskimi zrealizowały do końca 2009 r. – 60,71% z ogółu inwestycji podjętych w obszarze stref. Udział ten był jednak niższy niż w roku 2008 (61,93%) oraz w 2007 (64,72%), co potwierdza stopniowo wzrastającą rolę inwestycji pochodzących z krajów innych niż czołowa czwórka.

Analizując dane z wykresu 2.18., ilustrujące strukturę zainwestowanego kapitału wg 3 krajów wiodących, można wyróżnić strefy z wyraźną dominacją jednego z zagranicznych inwestorów. Są to: Legnicka SSE, Kamiennogórska SSEMP, Słupska SSE, Tarnobrzaska SSE, Wałbrzyska SSE i Warmińsko-Mazurska SSE.

Dwie pierwsze strefy zdominowane są przez kapitał niemiecki. Jego udział w całkowitych nakładach inwestycyjnych wyniósł na koniec 2009 r. odpowiednio 74,5% i 69,6%. Taki stan rzeczy Legnicka SSE zawdzięcza przede wszystkim inwestycjom Volkswagen Motor Polska (Polkowice), a także inwestycjom: Viessmann, Härter, Wezi-tec, Winkelmann (wszystkie Legnica), Voss Automotive Polska (Legnickie Pole) i Hörmann (Gromadka). Z kolei Kamiennogórska SSEMP inwestycjom w Podstrefie Wykroty dokonanych przez: firmę BDN należącą do Grupy Bauer, HMS Polska, Weber Hydraulika, Palgetrans handel Transport i Sopp Polska z Kamiennej Góry. W Słupskiej SSE dominuje kapitał cypryjski (49,5%) za sprawą producenta płyt drewnopochodnych Kronospan. W Tarnobrzeskiej SSE udział w nakładach inwestycyjnych spółek z Korei Południowej osiągnął 40%. Największe z nich to: LG Display Poland, Heesung Electronics Poland i LG Electronics Wrocław¹⁰⁹. Inwestycje japońskie stanowią 33,5% zainwestowanego kapitału w Wałbrzyskiej SSE. Decydują o tym w pierwszej kolejności dwie inwestycje Toyoty: w Wałbrzychu (1,55 mld zł) i Jelczu-Laskowicach (0,98 mld zł), ale także inwestycje zrealizowane przez takie firmy jak:

¹⁰⁹ Kapitał koreański reprezentowany jest także w W-MSSE (15,6%), gdzie inwestuje LG Electronics Mława.

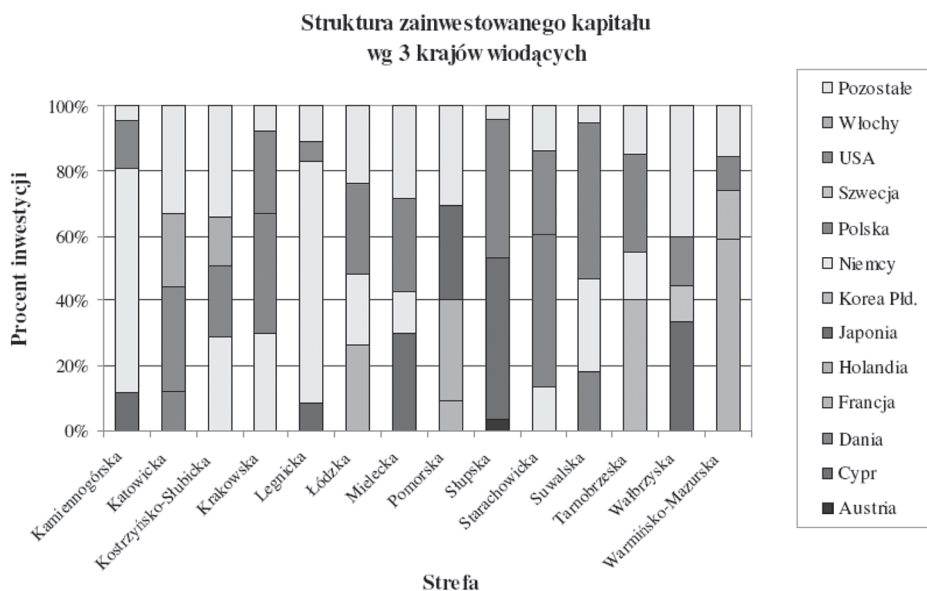
Tabela 2.8. Zmiany struktury inwestycji wg pochodzenia kapitału w latach 2004–2009

Kraj	Stan na 31 grudnia 2004 r.			Stan na 31 grudnia 2005 r.			Stan na 31 grudnia 2006 r.			Stan na 31 grudnia 2007 r.			Stan na 31 grudnia 2008 r.			Stan na 31 grudnia 2009 r.		
	Poniesione nakłady inwestycyjne (mln zł)	Udział (%)	Zajmowana pozycja	Poniesione nakłady inwestycyjne (mln zł)	Udział (%)	Zajmowana pozycja	Poniesione nakłady inwestycyjne (mln zł)	Udział (%)	Zajmowana pozycja	Poniesione nakłady inwestycyjne (mln zł)	Udział (%)	Zajmowana pozycja	Poniesione nakłady inwestycyjne (mln zł)	Udział (%)	Zajmowana pozycja	Poniesione nakłady inwestycyjne (mln zł)	Udział (%)	Zajmowana pozycja
Niemcy	3387,624	17,0	3.	4195,3	16,32	3.	5508,9	15,55	3.	7711,8	16,73	2.	10014,8	17,66	1.	11931,5	17,92	1.
Polska	4184,712	21,0	2.	5321,2	20,7	2.	7215,5	20,37	1.	8670,0	18,81	1.	10006,4	17,65	2.	11468,2	17,22	2.
USA	4583,256	23,0	1.	5465,9	21,26	1.	6983,0	19,71	2.	7070,4	15,34	3.	8064,2	14,22	3.	8897,7	13,36	3.
Japonia	2391,264	12,0	4.	3693,3	14,37	4.	4418,8	12,47	4.	6376,4	13,84	4.	7032,7	12,40	4.	8133,9	12,21	4.
Włochy	1594,176	8,0	5.	1996,9	7,77	5.	2500,3	7,06	5.	3925,2	8,52	5.	4422,8	7,80	5.	5305,6	7,97	5.
Holandia	398,544	2,0	8.	534,0	2,08	9.	1073,3	3,03	10.	1510,7	3,28	9.	3260,5	5,75	7.	4121,4	6,19	6.
Francja	597,816	3,0	7.	1076,0	4,19	7.	1927,7	5,44	6.	2475,6	5,37	6.	3606,3	6,36	6.	4026,1	6,05	7.
Korea Płd.	b.d.	—	—	98,4	0,38	13.	1135,1	3,20	9.	2386,1	5,18	7.	2469,5	4,35	8.	2638,4	3,96	8.
Szwecja	597,816	3,0	7.	829,6	3,23	8.	1146,2	3,23	8.	1365,6	2,96	10.	1894,5	3,34	9.	2301,2	3,46	9.
Cypr	—	—	—	—	—	—	313,3	0,88	12.	371,5	0,81	12.	1621,6	2,86	10.	1746,6	2,62	10.
Wlk. Brytania	b.d.	—	—	150,8	0,587	12.	48,5	0,14	21.	79,8	0,17	21.	259,2	0,46	16.	1326,8	1,99	11.
Hiszpania	398,544	2,0	8.	457,0	1,78	10.	808,4	2,28	11.	972,2	2,11	11.	1061,9	1,87	11.	1087,2	1,63	12.
Austria	1195,632	6,0	6.	1246,8	4,85	6.	1610,7	4,55	7.	1734,1	3,76	8.	676,5	1,19	12.	1069,9	1,61	13.
Dania	b.d.	—	—	72,0	0,28	15.	107,2	0,30	14.	213,0	0,46	14.	530,7	0,94	13.	621,7	0,93	14.
Finlandia	b.d.	—	—	b.d.	—	—	b.d.	—	—	86,8	0,19	19.	318,1	0,56	15.	425,7	0,64	15.
Belgia	b.d.	—	—	172,4	0,67	11.	131,6	0,37	13.	269,7	0,59	13.	332,1	0,59	14.	394,9	0,59	16.

Szwajcaria	b.d.	—	—	42,5	0,165	19.	71,2	0,20	19.	152,9	0,33	15.	173,4	0,31	17.	226,2	0,34	17.
Tajwan	b.d.	—	—	1,9	0,007	25.	b.d.	—	—	77,5	0,17	22.	133,8	0,24	18.	183,5	0,28	18.
Kanada	b.d.	—	—	68,4	0,266	18.	79,6	0,22	16.	82,1	0,18	20.	111,7	0,20	20.	176,9	0,27	19.
Portugalia	b.d.	—	—	b.d.	—	—	50,1	0,14	20.	114,3	0,25	17.	124,7	0,22	19.	124,3	0,19	20.
Indie	b.d.	—	—	b.d.	—	—	b.d.	—	—	61,9	0,13	24.	83,1	0,15	22.	86,1	0,13	21.
Chorwacja	b.d.	—	—	71,1	0,278	16.	73,5	0,21	18.	74,7	0,16	23.	74,6	0,13	24.	74,0	0,11	22.
Luksemburg	b.d.	—	—	21,6	0,084	20.	21,5	0,06	22.	b.d.	—	—	61,0	0,11	25.	62,7	0,09	23.
Chiny	b.d.	—	—	9,1	0,035	22.	10,0	0,03	24.	b.d.	—	—	b.d.	—	—	46,3	0,07	24.
Irlandia	b.d.	—	—	5,0	0,019	23.	13,9	0,04	23.	13,7	0,03	—	b.d.	—	—	37,4	0,06	25.
Grecja	b.d.	—	—	91,4	0,36	14.	91,1	0,26	15.	104,9	0,23	18.	109,2	0,19	21.	b.d.	—	—
Lichtenstein	b.d.	—	—	4,3	0,017	24.	7,9	0,02	25.	7,6	0,02	28.	b.d.	—	—	b.d.	—	—
Czechy	b.d.	—	—	69,4	0,27	17.	73,7	0,21	17.	b.d.	—	—	81,1	0,14	23.	b.d.	—	—
Estonia	b.d.	—	—	b.d.	—	—	b.d.	—	—	23,4	0,05	25.	b.d.	—	—	b.d.	—	—
Norwegia	b.d.	—	—	b.d.	—	—	b.d.	—	—	17,9	0,04	26.	b.d.	—	—	b.d.	—	—
pozostałe	597,816	3,0	9.	—	—	—	9,5	0,03	26.	11,1	0,02	29.	181,3	0,32	26.	75,4	0,11	26.
Razem	19 927,2	100,00		25 707,0	100,00		35 430,3	100,00		46 085,2	100,00		56 705,9	100,00		66 589,6	100,00	

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Gospodarki zawartych w *Informacjach o realizacji ustawy o specjalnych strefach ekonomicznych* z lat 2004–2009.

AKS Precision Ball Polska, Yagi Poland Factory, Bridgestone Diversified Products Poland (wszystkie ulokowane w Podstrefie Żarów)¹¹⁰. Ostatnią strefą zdominowaną w tak silnym stopniu przez kapitał zagraniczny pochodzący tylko z jednego kraju jest Warmińsko-Mazurska SSE. Przeważa tam kapitał francuski z udziałem wynoszącym 58,7% dzięki jednej inwestycji Michelin Polska o wartości przekraczającej 1,5 mld¹¹¹. Spółki reprezentowane przez kapitał polski dominują natomiast w Suwalskiej SSE i Starachowickiej SSE. Udział tego kapitału wynosi tam odpowiednio 47,7% i 47,0%. Wysoki udział kapitału polskiego charakteryzuje również Krakowski PT (36,9%)¹¹².

Wykres 2.18. Struktura zainwestowanego kapitału (wg 3 krajów wiodących)

Źródło: Informacja o realizacji ustawy o specjalnych strefach ekonomicznych. Stan na 31 grudnia 2009, Ministerstwo Gospodarki, maj 2010.

2.3.5. Struktura branżowa inwestycji

Do końca 2008 r. największe nakłady inwestycyjne ponieśli przedsiębiorcy reprezentujący branżę motoryzacyjną. Prawie 16,2 mld zł, które zainwestowali, stanowiło 28,5% z 56,7 mld zł zainwestowanych ogółem przez przedsiębiorców ze wszystkich branż.

¹¹⁰ Inwestycje japońskie są ponadto silnie reprezentowane w PSSE przez takie firmy jak: Bridgestone Stargard, Kimoto Poland, Orion Electric, Sharp Manufacturing Poland, Sumika Electronic Materials i in. oraz słabiej w ŁSSE i K-SSSE.

¹¹¹ Informacja o realizacji ustawy o specjalnych strefach ekonomicznych. Stan na 31 grudnia 2009 r., s. 19.

¹¹² *Ibidem*.

Jednak rok 2008 był kolejnym, w którym następował spadek udziałów tej branży mimo wzrostu o ponad 11% zainwestowanego kapitału w stosunku do roku 2007. Trend spadkowy utrzymuje się od roku 2004, kiedy to nakłady inwestycyjne producentów sprzętu transportowego stanowiły aż 43% z ogółu kapitału zainwestowanego w SSE. W 2005 r. było to już tylko 37%, na koniec 2006 r. – 35%, by na koniec 2007 r. spaść do poziomu 32%¹¹³. Miejsce drugie zajmują producenci wyrobów z gumy i tworzyw sztucznych (10,2%), kolejne – przedsiębiorcy zajmujący się produkcją wyrobów metalowych (10,1%). Warto zauważyć, że branża ta jeszcze w 2006 r. zajmowała dopiero szóstą pozycję pod względem zainwestowanego kapitału w specjalnych strefach ekonomicznych. Na miejscu czwartym ulokowali się producenci urządzeń elektrycznych i optycznych (8,6%). O ich wysokim miejscu (w 2006 r. zajmowali nawet trzecią pozycję) zdecydowały inwestycje producentów telewizorów i modułów LCD podjęte przez LG Electronics, LG Philips i jego poddostawców, a także firm Sharp i Orion.

Podkreślenia wymaga ponowny wzrost w 2008 r. udziału przedstawicieli branży papierniczej i poligraficznej do poziomu 8,6%. Z udziałem 9,2% w 2004 r. zajmowali oni drugą pozycję wśród inwestorów strefowych. Rok później jeszcze ją umocnili, osiągając udział w wysokości 11,7%, natomiast 2 kolejne lata charakteryzowały się spadkiem udziału: w 2006 r. wynosił on 7,8%, zaś w 2007 r. jedynie 7,3%, co pozwalało zajmować im odpowiednio pozycję 4. i 5.

Analizując strukturę branżową, warto zwrócić uwagę na branżę BPO (*Business Process Offshoring*), czyli usługi z dziedziny finansów, księgowości i call centers. Możliwość udzielania zezwoleń na tego typu działalność została wprowadzona w marcu 2005 r. w odpowiedzi na duże zainteresowanie ze strony inwestorów i z uwagi na szansę zapewnienia zatrudnienia absolwentom szkół wyższych. Do końca 2006 r. zezwolenia na tego rodzaju działalność uzyskało 20 firm w siedmiu strefach: wałbrzyskiej (8 firm), krakowskiej i starachowickiej (po 3), katowickiej, kostrzyńsko-słubickiej i kamiennogórskiej (po 2)¹¹⁴. Firmy te zainwestowały w sumie 95 mln zł, co stanowiło 0,3% ogółu nakładów poniesionych przez inwestorów ze wszystkich branż. Do końca 2007 r. nakłady w omawianej branży uległy niemal podwojeniu, osiągając 188,3 mln zł¹¹⁵, co przełożyło się na wzrost jej udziału w SSE o zaledwie 0,1 p.p. do poziomu 0,4%. Mimo że w roku 2008 dynamika nakładów była nieco niższa, wzrosły one o prawie 82%, to osiągnięcie poziomu 342 mln zł pozwoliło na wzrost udziału branży usług informatycznych, badawczo-rozwojowych i BPO do poziomu 0,6%. Zajmuje ona jednak ciągle odległą, 13. pozycję wśród branż reprezentowanych w strefach.

¹¹³ Spadki te zachodziły mimo ciągłego wzrostu kapitału inwestowanego w branży motoryzacyjnej: w roku 2005 w stosunku do roku 2004 o ponad 11%, w roku 2006 wobec 2005 o niemal 33%, a roku 2007 w stosunku do roku 2006 o ponad 15%.

¹¹⁴ *Informacja o realizacji ustawy o specjalnych strefach ekonomicznych. Stan na 31 grudnia 2006*, s. 19.

¹¹⁵ W roku 2007 względem 2006 jeszcze większą dynamikę nakładów w strefach niż branża BPO (K) odnotowały usługi transportowe, magazynowe oraz łączność (I). Wyniosła ona wówczas 553 (rok 2006 = 100%).

Tabela 2.9. Zmiany branżowej struktury inwestycji w latach 2004–2008

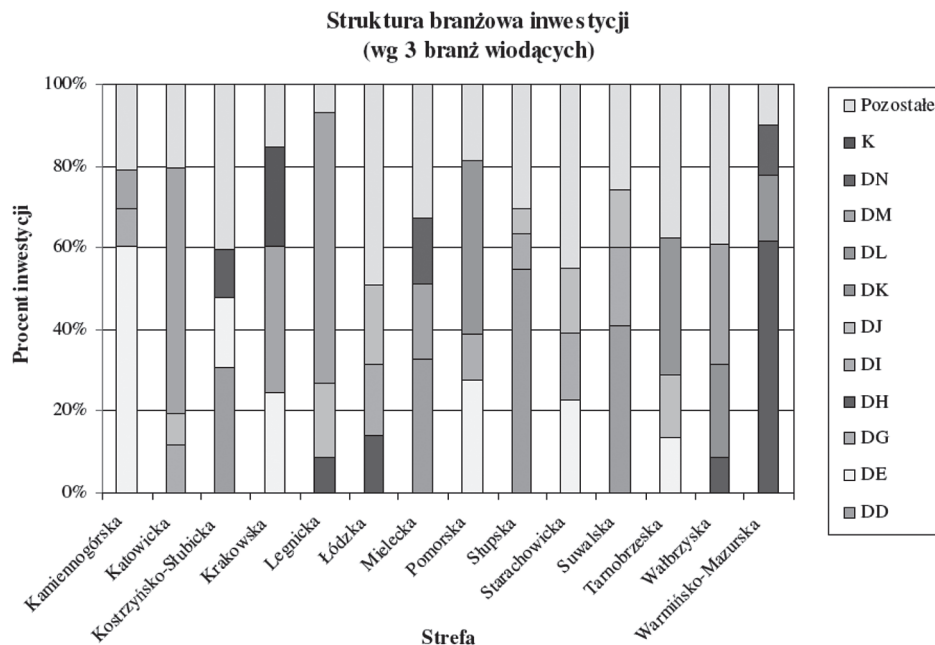
Symbol PKWiU	Nazwa branży	Stan na 31 grudnia 2004 r.			Stan na 31 grudnia 2005 r.			Stan na 31 grudnia 2006 r.			Stan na 31 grudnia 2007 r.			Stan na 31 grudnia 2008 r.		
		Pomieszczone nakłady inwestycyjne (mln zł)	Udział (%)	Zajmowana pozycja	Pomieszczone nakłady inwestycyjne (mln zł)	Udział (%)	Zajmowana pozycja	Pomieszczone nakłady inwestycyjne (mln zł)	Udział (%)	Zajmowana pozycja	Pomieszczone nakłady inwestycyjne (mln zł)	Udział (%)	Zajmowana pozycja	Pomieszczone nakłady inwestycyjne (mln zł)	Udział (%)	Zajmowana pozycja
DM	Sprzęt transportowy	8568,2	43,0	1	9530,5	37,07	1	12635,0	35,7	1	14544,4	31,6	1	16185,5	28,5	1
DH	Wyroby z gumy i tworzyw sztucznych	1694,4	8,5	3	2454,9	9,55	3	3665,0	10,3	2	4657,4	10,1	2	5781,1	10,2	2
DJ	Metale i podstawowe wyroby z metali	1323,2	6,64	5	1522,8	5,92	5	2306,0	6,5	6	4415,0	9,6	3	5706,6	10,1	3
DL	Urządzenia elektryczne i optyczne	911,7	4,58	7	1 888,3	7,35	4	3135,0	8,8	3	4324,7	9,4	4	4899,7	8,6	4
DE	Masa włóknista; papier, tektura i wyroby z nich; zapisane nośniki informacji; usługi poligraficzne	1833,0	9,2	2	3017,5	11,74	2	2768,0	7,8	4	3383,2	7,3	5	4864,4	8,6	5
DI	Wyroby z pozostałych surowców niemetalicznych	1400,2	7,03	4	2141,4	8,33	4	2729,0	7,7	5	3152,6	6,8	6	4172,5	7,4	6
DK	Maszyny i urządzenia, gdzie indziej niesklasyfikowane	498,9	2,5	11	748,9	2,91	8	1874,0	5,3	8	2842,5	6,2	8	4122,6	7,3	7
DD	Drewno i wyroby z drewna	1265,9	6,35	6	1469,3	5,72	6	2145,0	6,1	7	2869,0	6,2	7	3264,6	5,8	8
DA	Artykuły spożywcze, napoje i wyroby tytoniowe	679,2	3,41	9	969,9	3,77	7	1182,0	3,3	10	1591,8	3,5	11	2183,5	3,9	9

DG	Chemikalia, wyroby chemiczne i włókna sztuczne	743,4	3,73	8	670,1	2,61	10	1132,0	3,2	11	1593,9	3,5	8	2107,7	3,7	10
DN	Produkty wytworzone, gdzie indziej niesklasyfikowane	578,5	2,9	10	687,4	2,67	9	1285,0	3,6	9	1656,1	3,6	9	2029,9	3,6	11
I	Usługi transportowe, magazynowe oraz łączność	b.d.	-	-	54,3	0,21	14	73,0	0,2	15	404,0	0,9	12	518,4	0,9	12
K	Usługi informatyczne, badawczo-rozwojowe, BPO*	b.d.	-	-	91,2	0,23	13	95,0	0,3	14	188,3	0,4	14	342,0	0,6	13
DB	Wyroby włókiennicze (tekstylija)	b.d.	-	-	269,0	1,05	11	198,0	0,6	12	211,6	0,5	13	232,2	0,4	14
E	Energia elektryczna, gaz, para wodna i woda	b.d.	-	-	123,2	0,48	12	131,0	0,4	13	130,6	0,3	15	145,8	0,3	15
DC	Skóry wyprawione i wyroby ze skór wyprawionych	b.d.	-	-	25,7	0,01	16	43,0	0,1	16	51,6	0,1	16	b.d.	b.d.	-
	Inne	430,6	2,16	12	42,6	0,17	15	31,0	0,1	17	68,7	0,1	17	149,3	0,3	16
	Razem	19927,2	100,0		25 707,0	100,0		35 430,0	100,0		46 085,2	100,0		56 705,9	100,0	

* nazwa branży wg PKWiU brzmi „usługi związane z nieruchomościami, wynajem, nauka i prowadzenie działalności gospodarczej”, ale możliwość uzyskania zezwolenia obejmuje jedynie usługi informatyczne, badawczo-rozwojowe i BPO (usługi finansowo-księgowe, call centers).

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Gospodarki zawartych w *Informacjach o realizacji ustawy o specjalnych strefach ekonomicznych z lat 2004-2008*.

Odrebnym zagadnieniem wymagającym omówienia jest zdominowanie danej strefy przez jedną bądź kilka branż, co zostało przedstawione na wykresie 2.19.

Wykres 2.19. Struktura branżowa inwestycji (wg 3 wiodących branż)

Źródło: *Informacja o realizacji ustawy o specjalnych strefach ekonomicznych. Stan na 31 grudnia 2008 r.*, Ministerstwo Gospodarki, maj 2009.

Pierwsze miejsce, jakie zajmuje wśród wszystkich branż łącznie branża motoryzacyjna (DM), jest pochodną zdominowania przez nią następujących stref: legnickiej (dzięki firmom Volkswagen, Sitech, Sanden), katowickiej (General Motors, Isuzu, Fiat-GM Powertrain, NGK Ceramics) i wałbrzyńskiej (Toyota, Faurecia).

Z kolei inwestycje z branży drzewnej (DD) dominują w strefach mieleckiej (Kronowood, BRW), śląskiej (Kronotex Bis) i suwalskiej (Porta KMI System, Porta KMI Fornir). Branża papiernicza, wyroby z papieru i zapisane nośniki informacji jest najsilniej reprezentowana w strefach kamiennogórskiej (BDN – firma z grupy Bauer) i krakowskiej (RR Donnelley, Motorola Electronics Polska). Ponad 60-procentowy udział inwestycji zrealizowanych w strefie warmińsko-mazurskiej przypada na producentów wyrobów z gumy i tworzyw sztucznych (DH), co strefa zawdzięcza inwestycjom światowego potentata w produkcji opon – Michelin. W strefie pomorskiej ulokowali się przede wszystkim producenci elektroniki i urządzeń elektrycznych (DL) reprezentowani przez: Flextronics International Poland, Jabil Circuit Poland, Gemplus Pologne i Philips).

2.3.6. Nakłady na rozwój strefy

Program specjalnych stref ekonomicznych nie przewidywał dofinansowywania stref środkami z budżetu państwa. Budowa infrastruktury i pozyskiwanie źródeł finansowania tych

inwestycji należały do zadań spółek zarządzających. Obszary włączone pierwotnie do stref, poza nielicznymi wyjątkami, leżały na terenach nieatrakcyjnych dla inwestorów, słabo wyposażonych w infrastrukturę techniczną i komunikacyjną. Zakładano, że proponowane ulgi podatkowe spowodują napływ inwestycji do SSE.

W praktyce zachęty w postaci ulg inwestycyjnych nie okazały się tak silnym bodźcem dla potencjalnych inwestorów. W konsekwencji, aby realizować plany rozwoju SSE, spółki zarządzające zostały zmuszone do finansowania budowy infrastruktury uatrakcyjniającej te obszary. Według stanu na 31 października 1998 r. łączne potrzeby w tym zakresie Ministerstwo Gospodarki szacowało na 856 mln zł, czyli ponad 50 mln na strefę. Kapitały będące w dyspozycji spółek zarządzających strefami były daleko niewystarczające dla realizacji powyższych zadań (Legnicka SSE S.A. dysponowała kapitałem akcyjnym w wysokości 29 196 tys. zł, podczas gdy kapitały spółek zarządzających Częstochowską i Krakowską SSE wynosiły zaledwie odpowiednio 132 tys. zł i 145 tys. zł). Ograniczenia wynikały również z wielkości faktycznie realizowanych przychodów ze sprzedaży nieruchomości (głównego źródła dochodów spółek zarządzających). Jednocześnie dokapitalizowanie spółek zarządzających uwarunkowane było wielkością aportu Skarbu Państwa (dającego minimum 51% głosów) Jego wielkość decydowała o możliwościach do pozyskania kapitału innych akcjonariuszy, np. banków i innych instytucji finansowych, których obecność w spółkach zarządzających, szczególnie cenna w pierwszych latach działalności stref, była śladowa. Również w bardzo ograniczonym zakresie potrzebne środki na rozwój infrastruktury generowane były w regionach (budżety wojewodów i gmin)¹¹⁶.

Na powyższe obiektywne uwarunkowania musiała nałożyć się aktywność poszczególnych spółek zarządzających, które podejmowały różne inicjatywy mające na celu poprawę swojej trudnej sytuacji wyjściowej w tym obszarze aktywności¹¹⁷. Jednak po pokonaniu niemałych początkowych trudności budowa infrastruktury zaczęła przebiegać dość harmonijnie. Nakłady na ten cel zestawione są w tabeli 2.10.

Do końca 2009 r. wśród spółek zarządzających strefami największe nakłady od początku ich funkcjonowania poniosły kolejno: Pomorska SSE (177,1 mln zł), Tarnobrzeska SSE (129,4 mln zł), Mielecka SSE (104,7 mln zł) i Wałbrzyska SSE (99,8 mln zł), natomiast największe nakłady poniesione przez „inne” podmioty odnotowano w Katowickiej SSE (288,6 mln zł), co jest związane z formą własności gruntów tej strefy¹¹⁸, Wałbrzyska SSE (217,9 mln zł), Łódzka SSE (165,4 mln zł) i Mielecka SSE (124,6 mln zł). Również tylko w 2009 r. największe nakłady na budowę infrastruktury poniosły spółki zarządzające strefami: pomorską (16,8 mln zł) i tarnobrzeską (3,4 mln zł). Nie było to dużo w porównaniu z nakładami poniesionymi przez te spółki w roku 2006, kiedy wyniosły one odpowiednio:

¹¹⁶ *Informacja o wynikach kontroli...*, s. 6, 42.

¹¹⁷ Spółki zarządzające Legnicką, Łódzką, Wałbrzyską i Katowicką SSE wnioskowały do Ministra Gospodarki o nowelizację rozporządzeń RM ustanawiających te strefy, w celu włączenia albo terenów niewymagających olbrzymich nakładów na infrastrukturę, albo gruntów, które mogłyby być łatwo sprzedane i w ten sposób stanowić źródło finansowania strefy. Inni prowadzili działalność gospodarczą nie związaną bezpośrednio ze strefą, ale mieszczącą się w zakresie działania spółki, w celu zapewnienia środków finansowych. Polegała ona np. na obrocie nieruchomościami poza obszarem strefy. Najczęściej jednak stosowanym instrumentem pozyskiwania środków finansowych przez spółki zarządzające były wpłaty inwestorów na rzecz spółki, z przeznaczeniem na rozbudowę infrastruktury strefy. Por. *Informacja o wynikach kontroli...*, s. 44.

¹¹⁸ Cały obszar jest własnością gminy.

Tabela 2.10. Nakłady na budowę infrastruktury (narastająco) w mln zł na koniec lat 2001–2009

Strefa	2001		2002		2003		2004		2005		2006		2007		2008		2009	
	Zarząd	Inni*	Zarząd	Inni*	Zarząd	Inni*	Zarząd	Inni*	Zarząd	Inni*	Zarząd	Inni*	Zarząd	Inni*	Zarząd	Inni*	Zarząd	Inni*
KSSEMP	1,8	0,1	3,5	0,1	4,3	0,2	4,7	0,5	6,9	1,5	8,8	1,5	14,7	4,4	14,8	4,4	14,8	4,4
KSSE	8,9	135,4	10,3	147,8	12,9	155,7	15,4	159,0	16,5	175,2	19,2	212,5	23,5	240,1	30,7	256,5	32,3	288,6
K-SSSE	21,4	6,6	24,9	6,9	27,6	6,9	32,9	6,9	42,7	8,0	49,1	10,2	62,0	12,4	67,3	37,5	70,1	53,2
KPT	0,05	9,9	0,9	17,6	0,9	17,6	0,9	17,6	0,9	0,5	0,9	0,5	1,3	0,5	21,1	17,9	22,7	17,9
LSSE	32,4	9,3	34,3	9,3	34,5	9,3	34,9	9,3	35,0	9,3	35,0	9,3	36,2	9,3	38,3	10,9	38,4	10,9
ŁSSE	10,9	2,3	11,2	7,0	11,8	18,8	15,4	20,0	15,8	21,8	17,4	24,4	22,7	116,9	29,3	127,2	30,1	165,4
MSSE	34,1	0,0	35,4	3,5	74,2	3,5	77,4	3,8	82,3	3,8	87,4	3,8	95,0	36,5	102,9	104,0	104,7	124,6
PSSE	21,9	3,9	23,7	3,9	25,6	3,9	31,6	4,8	31,9	4,8	54,9	16,3	115,2	18,8	160,3	30,4	177,1	30,4
ŚSSE	0,4	2,9	2,9	2,9	3,2	2,9	4,0	5,1	4,7	8,7	4,9	8,7	5,0	15,7	5,8	10,9	5,8	17,2
St SSE	2,9	0,0	3,3	0,1	4,4	0,1	4,6	0,1	5,3	0,1	5,8	0,1	5,9	0,6	6,0	1,1	6,0	1,2
SSSE	21,2	0,0	21,4	0,0	21,5	0,0	22,0	0,0	22,0	0,0	22,6	0,0	22,6	0,0	22,7	0,0	22,7	0,0
TSSE	15,5	7,8	16,8	7,8	18,2	7,8	32,4	7,8	33,7	0,0	84,9	5,0	109,6	23,0	126,0	42,2	129,4	51,6
WSSE	44,7	25,7	45,4	37,0	61,0	37,5	69,6	44,0	77,4	71,9	92,0	98,1	99,3	140,0	99,3	177,1	99,8	217,9
W-MSSE	3,5	0,4	4,3	0,4	4,4	1,0	4,4	1,4	4,9	1,4	5,3	1,4	5,3	37,7	5,3	72,9	5,3	78,3
Razem	219,65	204,3	238,3	244,3	304,5	265,2	350,2	280,3	380,1	307,0	488,2	391,9	618,4	656,0	729,8	892,9	759,2	1061,6
Ogółem nakłady	423,95		482,60		569,70		630,5		687,1		880,1		1274,4		1622,8		1820,8	

*gminy, gestorzy mediów, Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Gospodarki zawartych w *Informacjach o realizacji ustawy o specjalnych strefach ekonomicznych* z lat 2004–2009.

23 mln zł i 51,2 mln zł, co miało związek z przygotowaniem terenów pod inwestycje Sharpa w Łysomicach i LG w Kobierzycach. Dwa kolejne lata cechowały się także wysokimi nakładami obu spółek na omawiany cel: PSSE w 2007 r. wydała 60,3 mln zł, a w 2008 r. – 45,1 mln zł, natomiast TSSE w 2007 r. – 24,7 mln, a rok później – 16,4 mln zł.

Przyrost nakładów we wszystkich strefach łącznie w poszczególnych latach kształtował się następująco: w roku 2002 wyniósł 13,8%, w roku 2003 – 18,1 %, w roku 2004 – 10,6%, a w roku 2005 – 9%. Wydawać się mogło, że dynamika nakładów na infrastrukturę będzie w kolejnych latach stopniowo maleć, ponieważ wybudowane w przeszłości główne instalacje posiadały znaczne rezerwy oraz dlatego, że w ramach dokonywanych wymian gruntów wyłączane były tereny nieuzbrojone na rzecz dobrze przygotowanych inwestycyjnie¹¹⁹. Tak się jednak nie stało – dynamika nakładów na infrastrukturę w roku 2006 znów wzrosła do poziomu aż 28,1% za sprawą gwałtownego napływu do stref nowych inwestorów w analizowanym roku¹²⁰, a w 2007 r. osiągnęła rekordowy poziom 44,8%. Tak wysoki poziom nie utrzymał się w 2008 r. Dynamika nakładów inwestycyjnych obniżyła się, osiągając jednak wciąż wysokie 28%, natomiast w 2009 r. odnotowano znaczący jej spadek do poziomu 12,2%.

Obok budowy infrastruktury drugim głównym działaniem zarządzających strefami jest promowanie obszarów stref. Działania z tego zakresu podejmowane przez spółki zarządzające do roku 1998, a więc w początkowym okresie funkcjonowania stref, zostały uznane przez NIK za nieefektywne. W szczególności chodziło o niekorzystną proporcję struktury wydatków na promocję stref pomiędzy wydatkami na cele reklamowe a wydatkami na finansowanie pobytu pracowników spółek zarządzających w krajowych, a zwłaszcza zagranicznych targach, seminariach gospodarczych i konferencjach¹²¹. Ocena tej efektywności w późniejszym czasie wymagałaby przeprowadzenia stosownych badań.

Informacje zawarte w raporcie sporządzonym przez firmę doradcą KPMG, zestawiającym wyniki funkcjonowania specjalnych stref ekonomicznych i parków przemysłowych w Polsce do końca 2004 r. wskazują, że jedne i drugie wykorzystywały szeroką paletę form promocji. Rozkład odpowiedzi na zadane zarządzającym strefami pytanie: *Jakie formy promocji parków/SSE Państwo stosują?*, został przedstawiony na wykresie 2.20.

Wszystkie strefy korzystają z prasy, Internetu oraz bezpośrednich kontaktów do pozyskiwania inwestorów. Ponad połowa z badanych stref korzystała z pośrednictwa telewizji. Taki sam ich procent korzystał z radia. Pod pojęciem „inne” kryją się natomiast wystawy, targi, misje gospodarcze i konferencje, co wskazuje wyraźnie, że SSE korzystają w większym stopniu niż parki z bardziej różnorodnych form promocji.

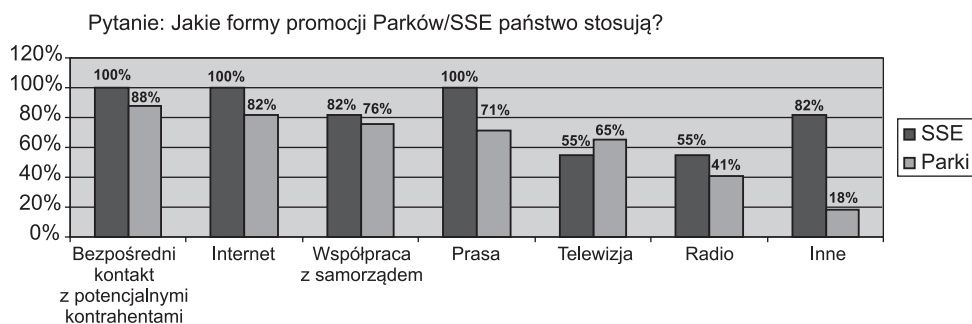
W tabeli 2.11 zostały przedstawione wydatki spółek zarządzających na promocję stref od początku ich funkcjonowania do końca 2009 r.

Najbardziej intensywne działania związane z promowaniem strefy prowadziły: Katowicka, Kostrzyńsko-Słubicka i Pomorska SSE, które na ten cel wydały najwięcej. Najmniejsze nakłady poniosły natomiast: Warmińsko-Mazurska, Kamiennogórska, Słupska i Krakowska SSE. Tylko w 2009 r. największe wydatki na promocję strefy ponieśli zarządzający strefami: kostrzyńsko-słubicką (1 mln zł), łódzką (670 tys. zł) i wałbrzyską (380 tys. zł).

¹¹⁹ *Specjalne strefy ekonomiczne stan na dzień 31 grudnia...*, s. 22.

¹²⁰ Dynamika wzrostu nakładów inwestycyjnych w 2006 r. wyniosła 37,8%. Por. dane zawarte w tabeli 2.5.

¹²¹ Por. *Informacja o wynikach kontroli...*, s. 47.

Wykres 2.20. Odpowiedzi na pytanie zadane spółkom zarządzającym o stosowane przez nie formy promocji

Źródło: *Korzyści z komplementarności i współpracy. Analiza specjalnych stref ekonomicznych oraz parków przemysłowych i technologicznych w Polsce*. Raport badawczy firmy KPMG, s. 18.

Tabela 2.11. Wydatki spółek zarządzających na promocje stref oraz kwoty zwolnienia podatkowego, z którego one skorzystały od początku funkcjonowania stref do końca 2009 r.

Lp.	Strefa	Nakłady na promocję strefy (mln zł)		Zwolnienia podatkowe (mln zł)	
		w 2009 r.	narastająco do końca 2009 r.	w 2009 r.	narastająco do końca 2009 r.
1	Kamiennogórska	0,09	0,54	0,02	1,68
2	Katowicka	0,22	7,74	0,81	9,44
3	Kostrzyńsko-Słubicka	1,00	5,30	0,52	16,20
4	Krakowska	0,24	1,02	0,15	1,42
5	Legnicka	0,14	2,21	0,23	9,55
6	Łódzka	0,67	3,07	2,10	12,40
7	Mielecka	0,04	1,77	0,33	29,40
8	Pomorska	0,32	5,06	0,14	8,00
9	Słupska	0,10	0,64	2,06	7,43
10	Starachowicka	0,16	1,19	0,09	1,92
11	Suwalska	0,18	2,72	0,00	3,90
12	Tarnobrzaska	0,09	1,19	0,65	21,25
13	Wałbrzyska	0,38	3,84	1,32	23,42
14	Warmińsko-Mazurska	0,07	0,41	0,53	1,33
Razem		3,70	36,70	8,95	147,34

Źródło: *Informacja o realizacji ustawy o specjalnych strefach ekonomicznych. Stan na 31 grudnia 2009*, Ministerstwo Gospodarki, maj 2009, s. 31.

Ze względu na istotność budowy infrastruktury, jak i promocji obszarów stref dla ich rozwoju ustawodawca w art. 25 ust. 2 ustawy o SSE przewidział możliwość zwolnienia od podatku dochodowego od osób prawnych dochodów zarządzającego w części wydatkowanej właśnie na cele rozwoju strefy. Rada Ministrów, w drodze rozporządzeń, umożliwiła wszystkim spółkom zarządzającym strefami skorzystanie z tego udogodnienia. W tabeli nr 2.11 zestawiono, obok omówionych już nakładów na promocję poszczególnych stref, zwolnienia podatkowe, z jakich skorzystali zarządzający od początku funkcjonowania stref do końca 2009 r. W największym stopniu ze zwolnień tych skorzystały: Mielecka SSE (29,4 mln zł), Wałbrzyska SSE (23,42 mln zł) i Tarnobrzaska SSE (23,42 mln zł), z kolei z najmniejszych: Warmińsko-Mazurska SSE (1,33 mln zł), Krakowski PT (1,42 mln zł) i Kamiennogórska SSEMP (1,68 mln zł). Największy przyrost kwoty zwolnienia w 2009 r. zanotowały natomiast spółki zarządzające: Łódzką SSE i Słupską SSE. Wartość zwolnienia niezapłaconego podatku dla każdej z nich przekroczyła 2 mln zł¹²².

2.3.7. Wyniki finansowe spółek zarządzających strefami

Wydawanie zezwoleń i sprzedaż nieruchomości są podstawowymi działaniami spółek zarządzających. Prowadzenie tych czynności miało stanowić od początku funkcjonowania specjalnych stref ekonomicznych główne źródło ich przychodów. Jednocześnie zakładano, że uzyskane środki z tego tytułu stanowić będą źródło finansowania kosztów działalności zarządzającego, które zamierzano skoncentrować w pierwszej kolejności na inwestowaniu w rozwój strefy. Bodźcem ekonomicznym do takiego ukierunkowania strategii działalności zarządzającego były wspomniane wyżej przepisy, które zwalniały z podatku dochodowego dochody spółek zarządzających inwestowane na ten cel¹²³.

Spółki zarządzające nie pobierały opłat z tytułu udzielania inwestorom zezwolenia na prowadzenie działalności gospodarczej, natomiast korzystając z możliwości przewidzianych postanowieniami § 5 pkt 5 rozporządzeń Ministra Gospodarki¹²⁴ w sprawie sposobu przeprowadzania, zasad i warunków przetargów lub rokowań oraz kryteriów oceny zamierzeń co do przedsięwzięć gospodarczych, które mają być podjęte przez przedsiębiorców na terenie strefy, wyznaczały odpłatność za *Specyfikację istotnych warunków rokowań lub przetargu ograniczonego*, jaką mógł otrzymać inwestor przystępujący do przetargu lub rokowań. Wymienioną *Specyfikację...* spółki sporządzały we własnym zakresie w formie książkowej zawierającej informacje wymagane postanowieniami § 6 ww. rozporządzenia. Wysokość pobieranych opłat z tego tytułu była zróżnicowana i nie stanowiła znaczącej pozycji w przychodach zarządzającego, np. w Wałbrzyskiej SSE odpłatność ta wahała się od 2440 zł do 4270 zł, co przyniosło spółce zarządzającej w roku 1997 przychody w łącznej wysokości 11 300 zł (0,58% przychodów ogółem), a w roku 1998 (dane za 10 miesięcy) – 46 200 zł (również 0,58% przychodów ogółem)¹²⁵. Powyższe wskazuje wyraźnie,

¹²² *Informacjach o realizacji ustawy o specjalnych strefach ekonomicznych. Stan na 31 grudnia 2009 r.*, s. 31.

¹²³ *Informacja o wynikach kontroli...*, s. 45.

¹²⁴ Wcześniej zarządzeń Ministra Przemysłu i Handlu.

¹²⁵ *Informacja o wynikach kontroli...*, s. 37.

że to sprzedaż gruntów stanowiła zasadnicze źródło przychodów spółek zarządzających. Proces ten jednak – szczególnie w początkowym okresie – nie przebiegał bez problemów. Dla potencjalnego inwestora istotne jest mianowicie, by podmiot, z którym prowadzone są negocjacje i który wydaje zezwolenia na prowadzenie działalności gospodarczej na terenie strefy, był także dysponentem nieruchomości niezbędnej do prowadzenia tej działalności¹²⁶. Tymczasem tylko w nielicznych przypadkach grunty, na których ustanawiano strefy, były w całości własnością zarządzającego. Pozostałymi właścicielami gruntów były: Agencja Własności Rolnej Skarbu Państwa (AWRSP), Agencja Mienia Wojskowego (AMW) oraz osoby prywatne. Według danych Ministerstwa Gospodarki grunty stanowiące zasób AWRSP objęte specjalnymi strefami ekonomicznymi stanowiły 1526 ha, a więc około 24% całego obszaru wszystkich stref¹²⁷. Tylko w strefie suwalskiej AWRSP wprowadziła aportem grunty do spółki zarządzającej. W większości przypadków zarządzający pobierali jedynie prowizje za sprzedaż gruntów będących własnością tej agencji¹²⁸, co dodatkowo zmniejszało poziom osiągniętych przez nich przychodów.

Tabela 2.12. Wyniki finansowe spółek zarządzających strefami w latach 2002–2009

Spółka zarządzająca	2002 r.	2003 r.	2004 r.	2005 r.	2006 r.	2007 r.	2008 r.	2009 r.
SSEMP S.A.	-1358,0	200,0	1072,1	1504,7	3138,5	233,6	22,0	146,2
KSSE S.A.	625,0	733,6	1687,2	3268,5	2220,4	3668,0	8820,5	4039,9
K-SSE S.A.	736,0	4253,2	4351,2	9736,9	5347,0	10049,8	4531,0	1897,1
KPT Sp. z o.o.	89,0	593,6	600,4	757,0	1949,0	154,5	696,3	184,0
LSSE S.A.	-2199,9	163,9	968,0	1882,0	1840,0	8249,0	6591,0	1373,9
ŁSSE S.A.	741,8	924,8	-4100,0	2460,0	2303,2	6651,6	7285,0	7391,6
ARP S.A. Oddz. Mielec	8309,7	8647,4	1391,6	8635,0	4414,9	7214,7	8944,6	5206,1
PSSE Sp. z o.o.	600,1	-1406,2	-4742,5	-1377,5	1427,0	6688,9	25 352,3	1336,1
PARR S.A. (słupska SE)	-1659,6	-570,2	1597,7	186,7	1117,2	1878,3	3321,9	896,7
SSE Starachowice S.A.	262,4	-639,3	119,5	122,1	154,1	177,0	284,3	249,3
SSSE S.A.	-1481,4	-772,3	-1121,8	267,9	-2100,0	-922,3	-292,7	-1261,3
ARP S.A. Oddz. Tarnobrzeg	8309,7	8647,4	1391,6	8635,0	4414,9	4032,0	5614,0	4897,7
WSSE „Invest-Park” S.A.	1845,2	1901,3	4060,8	7098,7	10376,7	31 990,4	38 176,5	5940,7
W-MSSE S.A.	-1151,0	74,1	219,5	10,0	-1680,8	15 692,5	-1843,1	2640,6

Źródło: *Informacja o realizacji ustawy o specjalnych strefach ekonomicznych. Stan na 31 grudnia 2006*, Ministerstwo Gospodarki, maj 2007 oraz *Informacja o realizacji ustawy o specjalnych strefach ekonomicznych. Stan na 31 grudnia 2009*, Ministerstwo Gospodarki, maj 2010.

¹²⁶ Nawet przepisy ustawy o SSE w art. 5 wskazywały, że optymalnym rozwiązaniem było tworzenie stref na gruntach zarządzającego.

¹²⁷ *Funkcjonowanie specjalnych stref ekonomicznych*, Ministerstwo Gospodarki, Warszawa 1998.

¹²⁸ *Informacja o wynikach kontroli...*, s. 39.

Spółki zarządzające objęte kontrolą NIK przeprowadzoną na przełomie 1997 i 1998 r. uzyskały ze sprzedaży gruntów środki w łącznej wysokości 128 mln zł, z czego 53% ogólnej kwoty stanowiły przychody ze sprzedaży gruntów w Katowickiej SSE, charakteryzującej się najlepszą infrastrukturą spośród wszystkich stref. W Suwalskiej SSE sprzedaż gruntów w roku 1997 stanowiła 95,8% przychodów ogółem, a w ciągu 3 kwartałów 1998 r. – 90,9%. W Legnickiej SSE odsetek ten wynosił odpowiednio 89,1% oraz 96,7, a w Wałbrzyskiej SSE 62,2% oraz 96,7%¹²⁹.

Wyniki finansowe osiągnięte przez spółki zarządzające przedstawione w tabeli 2.12 są w dużym stopniu pochodną przedstawionych wyżej uwarunkowań.

Jedyną spółką zarządzającą, która w 2009 r. poniosła stratę w wysokości 1 261,3 tys. zł była SSSE S.A. Jej przyczyną było niezrealizowanie planu sprzedaży nieruchomości¹³⁰. Podobna przyczyna zadecydowała o stratach tej spółki w latach 2006–2008. Niezrealizowanie planu sprzedaży nieruchomości było przyczyną straty także w W-MSSE S.A. za 2008 r. Zmniejszenie sprzedaży nieruchomości było wówczas wynikiem wycofania się inwestorów w związku z kryzysem gospodarczym na świecie oraz wstrzymania się z decyzjami o inwestycji w strefie w oczekiwaniu na rozporządzenie wydłużające okres funkcjonowania strefy do 2020 r. Z kolei w 2006 r. W-MSSE S.A. jako powód ujemnego wyniku finansowego podawała zarówno niezrealizowanie planów sprzedaży gruntów (w Olsztynie), jak i odpisy aktualizujące należności¹³¹.

2.3.8. Pomoc publiczna udzielona przedsiębiorcom w specjalnych strefach ekonomicznych

Wzrost inwestycji podejmowanych w obszarach polskich SSE odnotowywany od 1997 r. skutkował stopniowym zwiększaniem się zarówno wartości wytwarzanej tam produkcji, jak i zwiększaniem zysku poszczególnych podmiotów. To ostatecznie przekładało się automatycznie na wzrost kwot pomocy publicznej dla coraz bardziej dochodowych firm strefowych. Kwoty tej pomocy (z wszelkich tytułów) z lat 1997–2008 zostały zaprezentowane w tabeli 2.13¹³² i na wykresie 2.21.

¹²⁹ *Informacja o wynikach kontroli...*, s. 41.

¹³⁰ *Informacja o realizacji ustawy o specjalnych strefach ekonomicznych. Stan na 31 grudnia 2009*, Ministerstwo Gospodarki, maj 2010, s. 28.

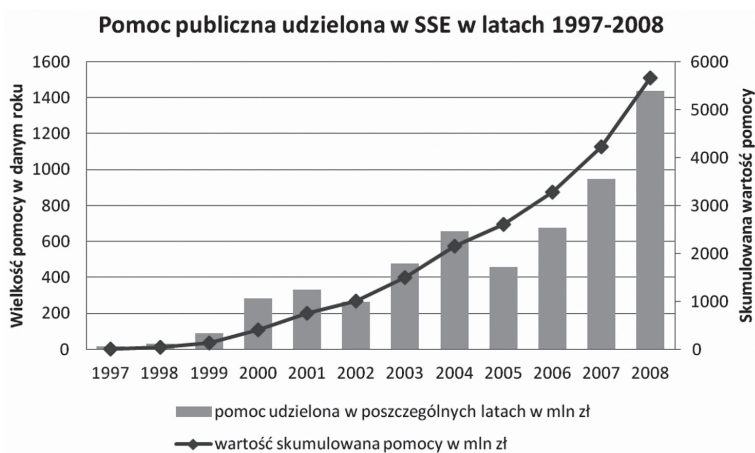
¹³¹ Wyczerpująca analiza przyczyn tego stanu rzeczy oraz działań sanacyjnych znajduje się w: *Informacja o realizacji ustawy o specjalnych strefach ekonomicznych. Stan na 31 grudnia 2006*, s. 26–27..

¹³² Kwota pomocy publicznej udzielona przedsiębiorcom w roku 2008 pochodzi z danych wygenerowanych na potrzeby niniejszej publikacji przez Departament Monitorowania Pomocy Publicznej UOKiK (por. tabela nr 4.5) Zrezygnowano z przytaczania kwoty pomocy publicznej za 2008 r. (i z lat poprzednich) zamieszczonych w *Informacji o realizacji ustawy o specjalnych strefach ekonomicznych*. Stan na 31 grudnia 2009 r. Ministerstwa Gospodarki ze względu na zastosowanie w niej innej niż dotychczasowa metodologii, która nie pozwala na wyodrębnienie pomocy publicznej udzielonej przedsiębiorcom strefowym w danym roku od pomocy publicznej udzielonej spółkom zarządzającym. Kwoty pomocy dla tych dwóch różnych grup podmiotów zostały tam zestawione łącznie. Ponadto sumy wsparcia w kolejnych latach dotyczą jedynie zwolnień w podatku PIT i CIT, pomijając pomoc z innych tytułów, np. zwolnień (ulg) w podatku od nieruchomości. Z kolei słabą stroną wspomnianych danych,

Tabela 2.13. Łączna pomoc publiczna udzielona we wszystkich SSE w latach 1997–2008

Rok	Kwota pomocy (mln zł)	Rok	Kwota pomocy (mln zł)
1997	16,0	2003	477,8
1998	31,3	2004	656,2
1999	88,2	2005	459,1
2000	281,6	2006	675,8
2001	334,2	2007	946,6
2002	264,3	2008	1435,4

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Gospodarki zawartych w *Informacjach o realizacji ustawy o specjalnych strefach ekonomicznych* z lat 2004–2009.

Wykres 2.21. Kwoty pomocy publicznej udzielonej przedsiębiorcom w SSE w latach 1997–2008

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych zawartych w *Informacji o realizacji ustawy o specjalnych strefach ekonomicznych. Stan na 31 grudnia 2008 r.*, Ministerstwo Gospodarki, maj 2008 oraz danych Departamentu Monitorowania Pomocy Publicznej UOKiK.

Od początku funkcjonowania programu SSE wielkość pomocy publicznej udzielonej przedsiębiorcom z obszarów stref wyniosła 5665,8 mln zł, co stanowi 9,99% nakładów inwestycyjnych poniesionych przez tych inwestorów do końca 2008 r. Relacja ta w latach 2003–

pozyskanych z UOKiK, jest to, że nie dotyczą lat wcześniejszych a jedynie okresu 2002–2008. Wartość danych z tego źródła przejawia się jednak w tym, że jako jedyne prezentują kwoty pomocy publicznej udzielonej przedsiębiorcom w rozbiću na poszczególne strefy.

2008 zawsze oscylowała wokół 9–10%¹³³, zaś wcześniej przyjmowała niższe wartości, bo w 2001 r. – 8,08%, a w 2002 r. nawet 7,76%. Wyższe wartości udzielanej pomocy świadczą o uzyskiwaniu przez firmy wraz z upływem czasu większych dochodów. W przyszłości należy spodziewać się stopniowego wzrostu wartości udzielanej pomocy jako skutku osiągnięcia pełnych zdolności produkcyjnych przez liczną grupę inwestorów, którzy napłynęli do stref po przystąpieniu Polski do Unii.

¹³³ Na koniec roku 2003 wyniosła ona 9,78%, na koniec 2004 r. – 10,78%, na koniec 2005 r. – 10,15%, na koniec 2006 r. – 9,27%, a na koniec 2007 r. – 9,1%.

ROZDZIAŁ 3

Funkcjonowanie SSE – wyniki badań ankietowych

3.1. Przedsiębiorstwa w strefach – motywy wejść, strategie i relacje z otoczeniem

3.1.1. Metoda badań

W celu określenia efektywności działania wszystkich polskich SSE i ich oddziaływania na środowisko lokalne i regionalne posłużono się skierowanym do firm wywiadem kwestionariuszowym. Adresatem wywiadu byli prezesi albo dyrektorzy zakładów, często jednak odpowiedzi udzielali dyrektorzy ds. personalnych albo dyrektorzy finansowi. Kwestionariusz wywiadu składał się z 38 pytań, które dotyczyły m.in. następujących kwestii¹³⁴:

- a) wcześniejszej aktywności firmy na terenie Polski, długości jej trwania i skutków relokacji działalności do strefy dla pierwotnego zakładu;
- b) określenie atrakcyjności czynników decydujących o rozpoczęciu działalności w danej strefie i lokalizacjach, które były rozważane alternatywnie;
- c) obszarów związków kooperacyjnych oraz przyczyny ewentualnych braków takich związków;
- d) perspektyw rozwojowych firm wyrażających się m.in. planami zwiększenia zatrudnienia;
- e) źródeł pozyskiwania pracowników wykonawczych i ewentualnych zmian tych źródeł;
- f) poziomu zadowolenia z zatrudnionych pracowników oraz ewentualnych przyczyn braku satysfakcji w tym zakresie;
- g) oceny współpracy z powiatowymi urzędami pracy, miejscowymi władzami i spółką zarządzającą strefą, w której zlokalizowana jest firma, a także możliwości poprawy tych związków;
- h) obszarów współpracy z uczelniami wyższymi i ośrodkami badawczo-rozwojowymi oraz niedostatkami dotychczasowych kontaktów;
- i) szans „zakorzenienia” firmy w miejscu dotychczasowego prowadzenia działalności po wygaśnięciu przywilejów strefowych i czynników decydujących o podjęciu ewentualnej decyzji o zaprzestaniu działalności w strefie;
- j) stosowania przez firmę nowoczesnych metod i technik zarządzania.

¹³⁴ Kompletny kwestionariusz wywiadu znajduje się w załączniku nr 1.

3.1.2. Raport z badań

W okresie od początku lipca do końca października 2008 r. we wszystkich czternastu specjalnych strefach ekonomicznych funkcjonujących w Polsce badaniom poddanych zostało 195 inwestorów z 1132, którzy bądź jedynie uzyskali zezwolenie na prowadzenie działalności w strefie, bądź już ją rozpoczęli. Wszystkie badane podmioty, poza jednym, rozpoczęły już działalność i zlokalizowane były w następujących miejscowościach objętych statusem specjalnej strefy ekonomicznej:

- a) Kamienna Góra (6 firm), Nowogrodzic (5) i Lubań (1) – Kamiennogórska Specjalna Strefa Ekonomiczna Małej Przedsiębiorczości (KSSEMP);
- b) Tychy (10), Gliwice (4), Sosnowiec (2), Bielsko-Biała (1), Żory (1), Zabrze (1), Dąbrowa Górnicza (1) – Katowicka Specjalna Strefa Ekonomiczna (KSSE);
- c) Słubice (7), Nowa Sól (6), Goleniów (3), Karlino (1), Bytom Odrzański (1) – Kostrzyńsko-Słubicka Specjalna Strefa Ekonomiczna (K-SSSE);
- d) Tarnów (5), Kraków (4) i Krosno (1) – Krakowski Park Technologiczny (KPT);
- e) Legnica (8), Polkowice (2) i Krzywa (2) – Legnicka Specjalna Strefa Ekonomiczna (LSSE);
- f) Ksawerów (5), Łódź (4), Ozorków (3), Kutno (2) i Łęczyca (1) – Łódzka Specjalna Strefa Ekonomiczna (ŁSSE);
- g) Mielec (14) – Mielecka Specjalna Strefa Ekonomiczna (MSSE);
- h) Tczew (6), Żarnowiec (6) i Starogard Gdański (1) – Pomorska Specjalna Strefa Ekonomiczna (PSSE);
- i) Słupsk (10) i Koszalin (1) – Słupska Specjalna Strefa Ekonomiczna (Sł.SSE);
- j) Starachowice (9) i Ostrowiec Świętokrzyski (1) – Starachowicka Specjalna Strefa Ekonomiczna (St.SSE);
- k) Suwałki (6), Elk (5) i Gołdap (1) – Suwalska Specjalna Strefa Ekonomiczna (SSSE);
- l) Stalowa Wola (8), Nowa Dęba (4), Tarnobrzeg (1), Krosno (1), Rymanów (1), Jedlicze (1) i Nisko (1) – Tarnobrzaska Specjalna Strefa Ekonomiczna (TSSE);
- ł) Wałbrzych (3), Dzierżoniów (4), Kłodzko (2), Nowa Ruda (2), Wrocław (2), Żarów (1), Jelcz-Laskowice (2), Brzeg Dolny (1), Świdnica (2) i Kudowa-Zdrój (1) – Wałbrzyska Specjalna Strefa Ekonomiczna (WSSE).
- m) Dobre Miasto (5), Szczytno (4), Mrągowo (1) i Olsztyn (1) – Warmińsko-Mazurska Specjalna Strefa Ekonomiczna (W-MSSE).

W tabeli 3.1 zaprezentowano ilości przebadanych podmiotów w poszczególnych strefach na tle ogółu firm posiadających ważne zezwolenie uprawniające do prowadzenia działalności w danej strefie w okresie, kiedy przeprowadzono badania.

Różnice w odsetkach przebadanych firm w poszczególnych strefach były wynikiem różnej ilości funkcjonujących podmiotów w danej strefie, jak i niejednakowej skłonności firm z obszarów różnych stref do wzięcia udziału w tych badaniach. Uznano jednak, że wysoka wartość danych pozyskanych w wyniku badań przewyższa braki będące wynikiem nierównomiernego poznania poszczególnych stref.

Tabela 3.1. Zestawienie ilości firm poddanych badaniom w stosunku do ich ogólnej ilości w poszczególnych strefach

Strefa	Ilość przebadanych firm	Ilość ważnych zezwoleń	Relacja przebadanych firm do ogółu w strefie (%)
Kamiennogórska	12	41	29,3
Katowicka	20	178	11,2
Kostrzyńsko-Słubicka	18	107	16,8
Krakowska	10	44	22,7
Legnicka	12	56	21,4
Łódzka	15	98	15,3
Mielecka	14	96	14,6
Pomorska	13	63	20,6
Słupska	11	42	26,2
Starachowicka	10	77	13,0
Suwalska	12	54	22,2
Tarnobrzeska	17	109	15,6
Wałbrzyska	20	116	17,2
Warmińsko-Mazurska	11	51	21,6
Razem	195	1 132	17,2

Źródło: opracowanie własne, *Efekty funkcjonowania specjalnych stref ekonomicznych wg stanu na dzień 30.06.2008 r.* – dane Ministerstwa Gospodarki.

3.1.2.1. Charakterystyka badanych firm

Aktywność firm w obszarach polskich SSE zdominowana jest przez działalność produkcyjną. Potwierdzają to przeprowadzone badania. Aż 154 podmioty ze 195 zajmowały się wyłącznie produkcją. Działalność wyłącznie usługowa stanowiła domenę 14 firm. Dla 9 kolejnych była nią równolegle produkcja i handel, a dla 7 następnych: produkcja, handel i usługi. Tylko dwie badane organizacje zajmowały się wyłącznie handlem, a jedna – handlem i usługami.

Dominującą formą prawną wśród firm poddanych badaniom była spółka z ograniczoną odpowiedzialnością. Postać taką posiadały aż 152 podmioty. Pozostałe 43 firmy były reprezentowane przez: 20 spółek akcyjnych, 10 spółek jawnych, 5 spółek cywilnych i 6 osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą. Pojedynczo wystąpiły natomiast zarówno czysta spółka komandytowa, jak i spółka z ograniczoną odpowiedzialnością oraz spółka komandytowa.

Większość, bo 101 firm, reprezentowała kapitał polski, pozostałe 94 organizacje – kapitał zagraniczny. Wśród tej drugiej grupy najliczniejsze były kolejno firmy z Niemiec (27), Włoch (9), Austrii (8), USA (7), Francji (7), Holandii (6), Wielkiej Brytanii (5), Szwecji (4), Japonii (4) i Szwajcarii (2)¹³⁵.

¹³⁵ Ponadto wśród przebadanych znalazły się także pojedyncze firmy z następujących krajów: Chin,

Informacje o rodzajach działalności badanych firm, ich formy prawnej, udziału w nich kapitału zagranicznego i kraju jego pochodzenia wraz z przypisaniem tych firm do poszczególnych stref zostały zebrane w tabeli 3.2.

Tabela 3.2. Rodzaje działalności, forma prawna, udział kapitału zagranicznego i kraj jego pochodzenia firm objętych badaniami, prowadzących działalność w obrębie poszczególnych specjalnych stref ekonomicznych

Strefa	Rodzaj działalności	Forma prawna	Kapitał zagraniczny	Kraj	Suma
KPT	handel, usługi	spółka z o.o.	0%	Polska	1
	produkcja	inna	0%	Polska	2
		spółka akcyjna	0%	Polska	1
		spółka z o.o.	100%	USA/ Holandia	1
	produkcja, handel	spółka z o.o.	100%	Szwecja	1
	produkcja, usługi	spółka z o.o.	0%	Polska	1
	usługi	spółka akcyjna	0%	Polska	1
		spółka cywilna	0%	Polska	1
		spółka z o.o.	0%	Polska	1
KPT Suma					10
K-S SSE	produkcja	spółka akcyjna	0%	Polska	1
		spółka z o.o.	0%	Polska	4
			100%	Anglia	1
				Holandia	1
				Japonia	1
				Niemcy	5
	Szwecja	1			
	produkcja, handel	spółka z o.o.	100%	Włochy	1
	produkcja, handel, usługi	spółka z o.o.	0%	Polska	1
usługi	spółka komandytowa	0%	Polska	1	
	spółka z o.o.	0%	Polska	1	
K-S SSE Suma					18
KSSE	brak odp.	spółka z o.o.	0%	Polska	1
	handel	spółka z o.o.	100%	Austria	1
	produkcja	spółka akcyjna	0%	Polska	1
			51–99%	Chorwacja	1
	spółka z o.o.	0%	Polska	5	

Chorwacji, Danii, Hiszpanii, Kanady, Korei Płd., Luksemburga, Malty, Norwegii, Rosji i Ukrainy, a także pojedyncze firmy reprezentujące kapitał mieszany: amerykańsko-holenderski, włosko-amerykański, francusko-japoński i czesko-holenderski.

			100%	Czechy, Holandia	1	
				Japonia	1	
				Niemcy	1	
				Włochy	2	
				Włochy, USA	1	
	produkcja, handel, usługi	spółka z o.o.	100%	Anglia	1	
				Austria	2	
	produkcja, usługi	spółka akcyjna	100%	Włochy	1	
		spółka z o.o.	100%	Niemcy	1	
KSSE Suma					20	
LSSE	produkcja	spółka cywilna	0%	Polska	1	
		spółka z o.o.	100%	Francja	1	
				Francja/ Japonia	1	
				Holandia	1	
				Niemcy	7	
				Wielka Brytania	1	
LSSE Suma					12	
LSSE	produkcja	spółka akcyjna	0%	Polska	1	
		spółka z o.o.	0%	Polska	5	
				100%	Austria	1
					Francja	2
			Niemcy		2	
			Włochy		1	
			1–50%	Szwecja	1	
			51–99%	Włochy	1	
	produkcja, usługi	spółka z o.o.	0%	Polska	1	
LSSE Suma					15	
MSSE	produkcja	inna	0%	Polska	1	
		inna	0%	Polska	1	
		spółka akcyjna	0%	Polska	2	
		spółka z o.o.	0%	Polska	2	
			100%	Austria	1	
				USA	1	
			1–50%	Szwecja	1	
	produkcja, handel, usługi	spółka z o.o.	0%	Polska	1	
	produkcja, handel	spółka z o.o.	0%	Polska	1	
			1–50%	Korea	1	

	usługi	inna	0%	Polska	1
		spółka z o.o.	100%	Anglia	1
MSSE Suma					14
PSSE	handel	spółka akcyjna	0%	Polska	1
		produkcja	spółka akcyjna	51–99%	Holandia
	brak odp.			Austria	1
	spółka z o.o.		0%	Polska	4
			100%	Holandia	1
				Kanada	1
	produkcja, handel, usługi	spółka z o.o.	100%	Luksemburg	1
	produkcja, usługi	spółka z o.o.	0%	Polska	2
produkcja, handel	spółka z o.o.	100%	Wielka Brytania	1	
PSSE Suma					13
Sl. SSE	produkcja	inna	0%	Polska	1
		spółka cywilna	0%	Polska	1
		spółka z o.o.	0%	Polska	5
			100%	Chiny	1
		Szwajcaria	1		
	produkcja, handel	inna	0%	Polska	1
	usługi	inna	0%	Polska	1
Sl. SSE Suma					11
SSE STAR	produkcja	spółka akcyjna	0%	Polska	1
		spółka cywilna	0%	Polska	1
		spółka z o.o.	0%	Polska	4
			100%	Francja	1
	produkcja, handel	inna	0%	Polska	1
	produkcja, handel	spółka z o.o.	0%	Polska	1
	usługi	spółka z o.o.	0%	Polska	1
SSE STAR Suma					10
SSEMP	produkcja	spółka cywilna	0%	Polska	1
			spółka z o.o.	0%	Polska
		spółka z o.o.	100%	brak odp	1
				Niemcy	2
			51–99%	Francja	1
		Włochy	1		
	produkcja, usługi	spółka z o.o.	100%	Niemcy	1
	usługi	spółka z o.o.	100%	Niemcy	1
SSEMP Suma					12

SSSE	produkcja	inna	0%	Polska	3
		spółka z o.o.	0%	Polska	3
			100%	Austria	1
			1–50%	Ukraina	1
				USA	1
	produkcja, handel	spółka z o.o.	0%	Polska	1
	produkcja, usługi	inna	0%	Polska	1
usługi	spółka z o.o.	0%	Polska	1	
SSSE Suma					12
TSSE	produkcja	inna	0%	Polska	1
		spółka akcyjna	0%	Polska	1
			100%	Włochy	1
			spółka z o.o.	0%	Polska
		100%		Norwegia	1
				Malta	1
				Niemcy	1
				USA	1
		1–50%		USA	1
	51–99%	USA	1		
usługi	spółka z o.o.	0%	Polska	1	
TSSE Suma					17
W-M SSE	produkcja	inna	0%	Polska	3
		spółka akcyjna	0%	Polska	1
			100%	Szwajcaria	1
			spółka z o.o.	0%	Polska
		100%		Rosja	1
				Niemcy	1
		1–50%		Niemcy	1
		51–99%		Niemcy	1
W-M SSE Suma					11
WSSE	produkcja	spółka akcyjna	0%	Polska	1
			100%	Dania	1
			51–99%	Niemcy	1
		spółka z o.o.	0%	Polska	3
			100%	Austria	1
				Francja	2
				Hiszpania	1
				Holandia	2
				Japonia	2

				Niemcy	1
				USA	1
				Włochy	1
	produkcja, handel, usługi	spółka z o.o.	0%	Polska	1
	usługi	spółka z o.o.	0%	Polska	1
			100%	Niemcy	1
WSSE Suma					20
Suma końcowa					195

Źródło: opracowanie własne.

Przeprowadzone badania wykazują, że program polskich SSE okazał się szczególnie atrakcyjny dla firm średnich (zatrudnienie od 50 do 249 pracowników) i dużych (zatrudnienie powyżej 250 pracowników). Łącznie obie grupy tych firm reprezentowało 131 podmiotów (68,6%) ze 191 podmiotów, które określiły wielkość zatrudnienia. Na pozostałe 60 firm złożyły się 57 firm małych (29,8%), charakteryzujących się zatrudnieniem od 10 do 49 pracowników, i 3 mikropodmioty (1,6%) o zatrudnieniu od 1 do 9 pracowników. Wielkość firm poddanych badaniom zlokalizowanych w poszczególnych strefach została przedstawiona w tabeli 3.3.

Gdyby atrakcyjność poszczególnych stref mierzyć preferencjami dużych inwestorów, to korzystnie na tle pozostałych wyróżniają się Legnicka SSE i Tarnobrzaska SSE, które na obszar swojej działalności wybrało po 7 dużych firm, oraz Wałbrzyska SSE i Katowicka SSE, gdzie takich firm przebadano odpowiednio 6 i 5. Łącznie na terenie tylko tych 4 stref funkcjonuje 25 dużych podmiotów, co stanowi ponad 53% z 47 dużych firm objętych badaniami. Niewątpliwie strefy Legnicka SSE, Wałbrzyska SSE i Katowicka SSE swój sukces w tym zakresie zawdzięczają efektowi pierwszeństwa. Najwięksi z inwestorów, mając na początku funkcjonowania programu SSE w Polsce małą liczbę stref do wyboru, w nich właśnie lokowali swoją działalność. Ponadto we wcześniej utworzonych strefach generalnie był lepszy stopień przygotowania terenów pod inwestycje.

Tabela 3.3. Wielkość badanych firm w poszczególnych strefach

Strefa	Ilość firm o określonej wielkości zatrudnienia				Łącznie
	1–9 pracowników	10–49 pracowników	50–249 pracowników	ponad 250 pracowników	
KSSEMP	0	5	4	3	12
KSSE	0	4	10	5	19
K-SSSE	0	9	7	1	17
KPT	1	5	2	2	10
LSSE	0	1	3	7	11
ŁSSE	1	2	11	1	15
MSSE	0	4	6	4	14
PSSE	0	3	6	4	13

Sł. SSE	0	2	8	1	11
St. SSE	0	3	5	2	10
SSSE	0	6	4	2	12
TSSE	0	4	5	7	16
WSSE	0	4	10	6	20
W-MSSE	1	5	3	2	11
Razem	3	57	84	47	191

Źródło: opracowanie własne.

Interesująco przedstawia się wielkość firm w zestawieniu ze źródłem pochodzenia kapitału w podziale na kapitał polski i obcy. Relacja, o której mowa, została zaprezentowana w tabeli 3.4.

Tabela 3.4. Wielkość firm a źródła pochodzenia kapitału

Wielkość firmy	Ilość firm		Łącznie
	Kapitał polski	Kapitał obcy	
1–9 zatrudnionych	2	1	3
10–49 zatrudnionych	37	20	57
50–249 zatrudnionych	44	40	84
250 i więcej	16	31	47
Razem	99	92	191

Źródło: opracowanie własne.

Wraz ze wzrostem wielkości organizacji maleje odsetek firm polskich. Wśród firm małych o zatrudnieniu nieprzekraczającym 50 pracowników podmiotów reprezentowanych przez kapitał obcy było tylko 20 wśród 57 przebadanych firm o tej wielkości. Stanowiło to zaledwie 35,1%. Ale już firm średnich – w których zatrudnienie waha się od 50 do 249 zatrudnionych – podmiotów zagranicznych było 40 spośród 84 organizacji o tej wielkości, co stanowiło 47,6%. W przypadku firm dużych (zatrudnienie powyżej 250 pracowników) zdecydowanie dominowały podmioty zagraniczne. Było ich aż 31 wśród 47 podmiotów o takiej wielkości poddanych badaniom, co stanowiło 65,9%.

Kryterium źródeł pochodzenia kapitału badanych firm może być użyteczne także dla określenia stref, gdzie dominuje kapitał zagraniczny, oraz takich, gdzie większość stanowią firmy polskie. Badania wykazały, że wśród podmiotów poddanych badaniom największe odsetki organizacji reprezentowanych przez kapitał obcy znajdowały się w Łódzkiej SSE (53,3%), Kostrzyńsko-Słubickiej SSE (55,6%), Kamiennogórskiej SSEMP (58,3%), Katowickiej SSE (65,0%), Wałbrzyskiej SSE (70,0%) i Legnickiej SSE (91,7%). Z kolei najmniej firm zagranicznych wśród badanych podmiotów było w: Starachowickiej SSE (10,0%), Słupskiej SSE (18,2%), Krakowskim PT (20,0%) i Suwalskiej SSE (25,0%).

Tabela 3.5. Rozmieszczenie firm zagranicznych w SSE

Strefa	Ilość przebadanych firm ogółem	Ilość przebadanych firm zagranicznych	Odsetek firm zagranicznych wśród przebadanych (%)
Kamiennogórska	12	7	58,3
Katowicka	20	13	65,0
Kostrzyńsko-Słubicka	18	10	55,6
Krakowska	10	2	20,0
Legnicka	12	11	91,7
Łódzka	15	8	53,3
Mielecka	14	5	35,7
Pomorska	13	6	46,2
Słupska	11	2	18,2
Starachowicka	10	1	10,0
Suwalska	12	3	25,0
Tarnobrzeska	17	7	41,2
Wałbrzyska	20	14	70,0
Warmińsko-Mazurska	11	5	45,5
Razem	195	94	48,2

Źródło: opracowanie własne.

Na pytanie dotyczące daty złożenia wniosku o pozwolenie na działalność w strefie odpowiedziało 148 z badanych firm. Rozkład udzielonych przez nie odpowiedzi zaprezentowano w tabeli 3.6.

Tabela 3.6. Daty złożenia wniosków przez 148 firm o pozwolenie na działalność w obszarze SSE

Rok	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	Razem
Złożone wnioski	6	7	16	17	27	5	4	14	13	21	14	3	1	148

Źródło: opracowanie własne.

Uderza niska liczba złożonych wniosków w latach 1996 i 1997 – odpowiednio 6 i 7 – oraz w roku 2001 i 2002 – odpowiednio 5 i 4. Szczególnie dużo złożono ich natomiast w roku 2000 – 27. Od roku 2003, bezpośrednio poprzedzającego akcesję, liczba składanych wniosków ustabilizowała się na względnie stałym poziomie, na tle którego korzystnie wyróżnia się rok 2005, kiedy to złożono ich 21. Konsekwencją powyższego pytania było następane: o datę uzyskania zezwolenia. Odpowiedziało na nie 167 organizacji. Rozkład uzyskanych odpowiedzi na to pytanie przedstawiono w tabeli 3.7.

Tabela 3.7. Daty uzyskania zezwoleń przez 167 organizacji na prowadzenie działalności w obszarze SSE

Rok	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	Razem
Ilość wydanych zezwoleń	3	8	19	15	32	7	8	13	6	30	12	11	3	167

Źródło: opracowanie własne.

Zaprezentowane wyniki ze względu na wtórny charakter otrzymywania zezwoleń w stosunku do występowania z wnioskami o ich wydanie są przesuniętą w czasie pochodną wcześniej uzyskanych. Niewielka liczba wydanych zezwoleń w początkach funkcjonowania stref nie może dziwić, jako skutek niewielkiego wówczas zainteresowania inwestowaniem w nich. Spiętrzenie wydawanych zezwoleń w roku 2000, kiedy wydano ich 32, to efekt wzmożonego zainteresowania ich pozyskaniem w perspektywie spodziewanej nowelizacji ustawy o SSE, pogarszającej warunki otrzymywania pomocy publicznej w strefach. Z kolei zwiększenie zainteresowania inwestowaniem w strefach po akcesji znajduje wyraz w nasilonym procesie ich wydawania w roku 2005, kiedy zgodę na to uzyskało 30 firm ze 167, które odniosły się do postawionego pytania.

Średnie okresy liczone w miesiącach, jakie upływały od złożenia wniosku o zezwolenie na działalność a jego uzyskaniem były różne dla spółek zarządzających poszczególnymi strefami. Różnicowanie to przedstawiono w tabeli 3.8.

Tabela 3.8. Średni czas liczony w miesiącach dla poszczególnych spółek zarządzających, jaki upływał od złożenia wniosku przez przedsiębiorcę o zezwolenie na działalność w strefie, a uzyskaniem zezwolenia

Strefa	KSSEMP	KSSE	K-SSE	KPT	LSSE	ŁSSE	MSSE	PSSE	SISSE	StSSE	SSSE	TSSE	WSSE	W-MSSE
Czas	1,5	2,9	1,2	2,5	2,3	3,6	3,1	2,3	1,5	2,2	3,0	2,7	2,1	2,2

Źródło: opracowanie własne.

Zaprezentowane wyniki wskazują, że najsprawniej w tym zakresie funkcjonują Spółki Zarządzające Kostrzyńsko-Słubicką SSE, Kamiennogórką SSEMP i Słupską SSE. Średni czas potrzebny na uzyskanie zezwolenia wynosił w ich przypadku odpowiednio: 1,2 miesiąca, 1,5 miesiąca i 1,5 miesiąca. Najdłużej natomiast proces ten trwał w Łódzkiej SSE (3,6), Mieleckiej SSE (3,1) i Suwalskiej (3,0)¹³⁶.

¹³⁶ Trzy firmy w udzielonych odpowiedziach wskazały ekstremalnie długi czas, jaki upłynął od złożenia wniosku o wydanie zezwolenia do jego wydania. Było to 2 lata. Dwie z tych firm funkcjonowały w Suwalskiej SSE, a jedna w Łódzkiej SSE. Gdyby ich okresy oczekiwania na zezwolenie zostały uwzględnione w obliczeniach, średnie czasy oczekiwania w tych strefach uległyby dalszemu wydłużeniu. Przypadki te zostały jednak pominięte ze względu na swój odosobniony charakter.

Do pytania o termin rozpoczęcia działalności gospodarczej w obszarze SSE odniosły się 174 podmioty. Uzyskane od nich odpowiedzi kształtowały się następująco:

Tabela 3.9. Dаты rozpoczęcia działalności przez 174 firmy w obszarze SSE

Rok	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	Przyszłość	Razem
Ilość	5	15	13	18	20	17	9	8	19	25	12	6	7	174

Źródło: opracowanie własne.

Od roku 1998 widoczny jest narastający trend w uruchamianiu nowych zakładów w obszarach SSE, zakłócony jedynie w dwóch kolejnych latach 2003–2004, w których działalność rozpoczęło zaledwie 9 i 8 podmiotów. Ten spadek aktywności należy tłumaczyć wygasaniem dużej ilości zezwoleń pozyskanych koniunkturalnie w roku 2000, by zdążyć przed nowelizacją ustawy o SSE na mniej korzystną. W latach 2005 i 2006 następuje ponownie nasilenie uruchamiania nowych zakładów jako skutek rekordowo dużej ilości zezwoleń wydanych w roku następującym bezpośrednio po akcesji. Z kolei lata 2007 i 2008 to ustabilizowanie się ilości nowo otwieranych firm, jednak na niższym poziomie niż w rekordowym roku 2006.

Interesująco przedstawiają się odpowiedzi udzielone przez komplet badanych firm o ewentualne przyczyny zwłoki między złożeniem wniosku o wydanie zezwolenia na działalność w obszarze SSE a jego wydaniem oraz między wydaniem zezwolenia a rozpoczęciem samej działalności. Z 10 przedsiębiorców, którzy dostrzegli opóźnienie między wydaniem im zezwolenia a rozpoczęciem działalności w strefie, 8 uznało, że proces budowy nowego zakładu (instalacji) musi trwać i jest to zjawisko o charakterze obiektywnym. Dwaj pozostali, wskazując przyczynę opóźnień w ich przypadkach, stwierdzili, że:

a) „bardzo długi okres, jaki upłynął od momentu otrzymania zezwolenia do momentu uruchomienia działalności gospodarczej (rozpoczęcia sprzedaży), wynikał m.in. z faktu, iż inwestycja dotyczyła obiektów pofabrycznych wpisanych do rejestru zabytków i objętych ochroną konserwatora zabytków w Łodzi”;

b) „okres od otrzymania pozwolenia do rozpoczęcia produkcji był za długi ze względu na procedury uzyskania pozwoleń na budowę, a potem samego procesu realizacji budowy przez generalnego wykonawcę; na każdym w zasadzie z tych etapów następowały opóźnienia, w większej części spowodowane nadmierną biurokracją przy uzyskiwaniu pozwoleń, odbiorów”.

Z kolei zwłokę między złożeniem wniosku o zezwolenie na działalność w strefie a uzyskaniem tego zezwolenia dostrzegło 8 przedsiębiorców działających w różnych strefach. Przyczyny, które ich zdaniem o tym zadecydowały, zostały zebrane w tabeli 3.10.

O tym, że opinie przedstawione w poniższej tabeli mają wysoce subiektywny charakter świadczy fakt, że czas, jaki upłynął od złożenia wniosku o wydanie zezwolenia na działalność w strefie do uzyskania tego zezwolenia, tylko w przypadku jednego podmiotu przekroczył 5 miesięcy. W przypadku pozostałych firm był to okres krótszy, a w przypadku dwóch nie był nawet dłuższy od dwóch miesięcy. Wystawia to bardzo dobrą opinię spółkom zarządzającym, którą potwierdza brak uwag co do szybkości wydawania zezwoleń wyrażony przez 130 organizacji. Kolejnych 47 organizacji bezpośrednio wyraża nawet pogląd o wysokiej sprawności spółek zarządzających w tym obszarze.

Tabela 3.10. Przyczyny decydujące o zwłoce między złożeniem wniosku o zezwolenie na działalność w obszarze SSE a otrzymaniem tego zezwolenia

Strefa	Przyczyna warunkująca zwłokę
KSSEMP	Biurokracja
LSSE	Zbyt sformalizowane uzyskanie pozwolenia
MSSE	Biurokracja oraz proces nabycia już istniejących budynków
PSSE	Procedura przekazywania gruntów strefie trwała tak długo
StSSE	Musieliśmy czekać na raporty dotyczące szkodliwości oddziaływania naszej firmy na środowisko
StSSE	„Poślizg” wynikał ze zmiany przepisów
StSSE	Zmiana ustawy i brak rozporządzeń
W-MSSE	Sprawdzanie właścicieli przez UOP

Źródło: opracowanie własne.

Wszystkie badane podmioty, z wyjątkiem jednego, odniosły się do pytania o działalność prowadzoną na terenie Polski przed jej rozpoczęciem w obszarze specjalnej strefy ekonomicznej. 78 firm nie prowadziło swojej działalności w Polsce przed rozpoczęciem aktywności w obszarze SSE, natomiast w przypadku 116 organizacji działalność taka miała miejsce. Z punktu widzenia oceny efektywności SSE 78 firm wymienionych jako pierwsze – jest najcenniejszych, ponieważ w żaden sposób nie można przypisać im wywoływania efektu substytucji. Najwięcej takich firm przyciągnęły kolejno: Kostrzyńsko-Słubicka SSE (10), Legnicka SSE (9), Katowicka SSE (8), Wałbrzyska SSE i Pomorska SSE po 6 oraz Kamiennogórska SSEMP, Tarnobrzeska SSE i Warmińsko-Mazurska SSE po 5. Z kolei najmniej tych wartościowych inwestorów znalazło się Słupskiej SSE, Starachowickiej SSE i Suwalskiej SSE po 4, a także w Mieleckiej SSE – 3 i Krakowskim PT, gdzie ulokowały się tylko 2 podmioty. Grupę 78 firm tworzyły: 1 mikropodmiot¹³⁷, 26 firm małych (w tym 13 polskich), 34 firmy średnie (15 polskich) i 15 dużych (3 polskie).

Ze 116 firm, które wcześniej, przed rozpoczęciem funkcjonowania w obszarze SSE, prowadziły swoją działalność na terenie Polski, 112 określiło długość tej działalności. 3 podmioty funkcjonowały poza strefą krócej niż rok, 15 – dłużej niż rok, 22 – dłużej niż 3 lata, 29 – dłużej niż 5 lat, a 43 firmy – dłużej niż 10 lat. Działalność ta była prowadzona w przypadku 53 firm na terenie tej samej miejscowości, w przypadku 31 firm na terenie tego samego województwa, a w przypadku 29 – na terenie innego województwa. Ponadto 2 podmioty prowadziły swoją wcześniejszą działalność zarówno na terenie tej samej miejscowości, jak i innego województwa, a 1 podmiot i w tym samym województwie co strefa, i na terenie innego województwa.

Przedstawione wyżej odpowiedzi firm, które przed podjęciem aktywności w obszarze SSE prowadziły swoją aktywność na terenie Polski, nie wskazują jeszcze bezpośrednio na

¹³⁷ Reprezentował on kapitał francuski, mała ilość zatrudnianych pracowników w momencie przeprowadzania badań była wynikiem rozpoczynania dopiero działalności.

wystąpienie efektów substytucji i biegu jałowego¹³⁸. Dowodów na występowanie obu efektów dostarczają jednak odpowiedzi na pytanie o skutki rozpoczęcia działalności w obszarze podstref polskich specjalnych stref ekonomicznych.

Aż 37 firm przyznało, że skutkiem rozpoczęcia przez nie działalności w obszarze SSE było zaprzestanie prowadzenia działalności w miejscu dotychczasowym. Kolejnych 9 wskazało, że skutkiem podjęcia aktywności w strefie było ograniczenie działalności w poprzednim miejscu, a 4 następne, że w starym miejscu zlikwidowały swoje działy produkcyjne, przenosząc je do strefy, pozostawiając w miejscu dotychczasowym pozostałe działy związane z obsługą przedsiębiorstwa. Wreszcie 2 podmioty, rozpoczynając działalność w strefie w starym miejscu, zmieniły profil dotychczasowej działalności. Pełną listę skutków rozpoczęcia działalności w obszarze jednej z polskich SSE zawiera tabela 3.11.

Tabela 3.11. Odpowiedzi udzielone na pytanie o skutki rozpoczęcia działalności w SSE wskazane przez 112 organizacji dla ich dotychczasowej działalności prowadzonej poza obszarem strefy

Udzielone odpowiedzi	Ilość firm
Zaprzestanie prowadzenia działalności gospodarczej w miejscu dotychczasowym	37
Ograniczenie działalności gospodarczej (produkcji) w poprzednim miejscu	9
Zlikwidowanie we wcześniejszym miejscu działu produkcyjnego i pozostawienie tam jedynie pozostałych działów związanych z obsługą firmy	4
Zmiana profilu działalności gospodarczej (produkcji) w poprzednim miejscu	2
Ograniczenie działalności gospodarczej w poprzednim miejscu oraz inny skutek	1
Zmiana profilu działalności gospodarczej w poprzednim miejscu oraz zlikwidowanie tam działu produkcyjnego i pozostawienie jedynie pozostałych działów związanych z obsługą firmy	1
Wystąpienie innego skutku	41
Nie wystąpił żaden z ww. skutków	17
Razem	112

Źródło: opracowanie własne.

Podmioty, które wskazały odpowiedź: wystąpienie innego skutku (rozpoczęcia działalności w obszarze SSE), można podzielić na 3 następujące grupy:

a) 13 firm, których odpowiedź w tym miejscu była konkretyzacją wyżej wskazanego skutku (skutków) dla prowadzonej działalności poza obszarem strefy;

b) 25 firm, które mylnie podały przy odpowiedzi: *inny skutek* – motyw, który nimi kierował przy podejmowaniu decyzji o rozpoczęciu aktywności w obszarze SSE;

¹³⁸ Efekt substytucji – o czym była już mowa – polega na przenoszeniu działalności gospodarczej do specjalnej strefy ekonomicznej przy jednoczesnym zaprzestaniu lub ograniczeniu produkcji w poprzednim miejscu prowadzenia działalności gospodarczej. Pośrednio dotyczy on również firm, które w poprzednim miejscu zmieniły profil produkcji. Efekt biegu jałowego polega zaś na lokalizowaniu w strefie inwestycji, które zostałyby i tak zrealizowane w tym regionie bez wsparcia w postaci przywilejów oferowanych przez strefę.

c) 3 firmy, które cały czas mają niezmienną lokalizację i w trakcie prowadzonej działalności zostały objęte SSE.

Uzasadnione jest twierdzenie, że duża część firm z grupy drugiej, chcąc się rozwijać, była zmuszona do rozbudowy ich dotychczasowych zakładów, niezależnie od powoływania strefy. Odpowiedzi udzielone przez te organizacje świadczą w sposób pośredni o występowaniu efektu biegu jałowego. Z kolei odpowiedzi udzielone przez 3 firmy z ostatniej grupy potwierdzają występowanie tego efektu w sposób bezpośredni.

Interesującym zagadnieniem jest określenie motywów podjęcia przez przedsiębiorców działalności w obszarze SSE. Przypisywali oni odpowiednią wagę wymienionym w pytaniu czynnikom lokalizacyjnym.

Tabela 3.12. Ocena czynników lokalizacyjnych

Czynnik lokalizacyjny	Ilość firm przypisujących określoną wagę danemu czynnikowi						Razem
	0	1	2	3	4	5	
Ulga w podatku dochodowym	2	2	3	21	37	120	185
Ulgi w podatkach lokalnych	30	6	21	33	48	31	169
Dogodne położenie komunikacyjne	20	16	20	43	46	21	166
Odległość od dotychczasowego miejsca prowadzenia działalności	59	23	15	19	26	12	154
Odległość od kooperantów	52	36	16	22	15	17	158
Korzystna cena ziemi	29	15	27	46	30	14	161
Łatwość pozyskiwania pracowników	20	12	20	44	53	19	168
Poziom i struktura kwalifikacji pracowników	29	21	26	39	37	11	163
Relatywna „taniaść” pracowników	33	17	19	36	41	22	168
Nasylenie regionu uczelniami wyższymi	57	32	29	24	16	2	160
Inny	0	0	1	3	6	17	27

wagi: 5 – czynnik decydujący o największym znaczeniu; 4 – czynnik bardzo istotny; 3 – czynnik istotny; 2 – czynnik mniej istotny; 1 – czynnik o minimalnym znaczeniu; 0 – czynnik nieistotny dla decyzji lokalizacyjnej

Źródło: opracowanie własne.

Firmy wskazały zdecydowanie, że największe znaczenie miała dla nich **ulga w podatku dochodowym**. Ze 185 inwestorów, którzy przypisali odpowiednią wagę temu czynnikowi, aż 120 uznało go za czynnik decydujący o największym znaczeniu¹³⁹. 37 inwestorów uznało czynnik ten za bardzo istotny, a 21 za istotny. Dla zaledwie trzech firm był to czynnik mniej istotny, tylko dla dwóch – o minimalnym znaczeniu, zaś dla ostatnich dwóch był on w ogóle nieistotny dla ich decyzji lokalizacyjnej.

¹³⁹ Na wspomniane 120 firm przykładających decydującą wagę do ulgi w podatku dochodowym złożyło się 72 podmioty polskie (spośród nich 45 przed podjęciem aktywności w obszarze SSE prowadziło ją poza obszarem strefy) i 48 firm reprezentujących kapitał zagraniczny (w tej grupie 24 organizacje prowadziły swoją działalność wcześniej poza strefą).

Ulgi w podatkach lokalnych miały dla inwestorów mniejsze znaczenie. Ze 169 inwestorów, którzy ocenili znaczenie tego czynnika, 31 przedsiębiorców przypisało mu „5”. Więcej, bo 48 firm, uznało go jednak za czynnik bardzo istotny („4”), a 33 firmy – za istotny („3”). Dla kolejnych 21 inwestorów czynnik ten miał wartość „2”, a dla 6 – „1”, czyli minimalne znaczenie. Dla aż 30 organizacji ulgi w podatkach lokalnych były nieistotne przy ich wyborze lokalizacyjnym.

Do **dogodnego położenia komunikacyjnego** odniosło się nieco mniej, bo 166 inwestorów. Dla 21 z nich położenie to było czynnikiem decydującym o największym znaczeniu, jednak już dla 46 – był to czynnik bardzo istotny, a dla kolejnych 43 – istotny. Dla kolejnych 20 firm dogodne położenie komunikacyjne przy decyzji lokalizacyjnej było mniej istotne, dla 16 organizacji zaś czynnik ten miał minimalne znaczenie, a dla ostatnich 20 podmiotów nie miał w ogóle znaczenia. 67 firm, które dogodnemu położeniu komunikacyjnemu nadały dwie najwyższe wagi – „4” i „5”, wykazywały ponadprzeciętną koncentrację w następujących strefach: Katowickiej SSE (12), Kostrzyńsko-Słubickiej SSE (9), Wałbrzyskiej SSE (7) oraz Łódzkiej SSE i Kamiennogórskiej SSEMP po 6 firm¹⁴⁰. Ze względu na fakt, że wymienione strefy są zdominowane przez firmy reprezentujące kapitał obcy, nie może dziwić większa ilość firm zagranicznych nadających najwyższe wagi, tj. „4” i „5”, dogodnemu położeniu komunikacyjnemu. Wśród 67 takich firm tylko 27 to firmy polskie.

Odległość od dotychczasowego miejsca prowadzenia działalności została oceniona przez 154 firmy. Tylko dla 12 z nich był to czynnik decydujący o podjęciu działalności, dla 26 – bardzo istotny, a dla 19 istotny. 15 firm uznało odległość od dotychczasowego miejsca prowadzenia działalności za czynnik mniej istotny, a 23 uznało jego znaczenie za minimalne. Najwięcej, bo 59 firm, podejmując swoją decyzję lokalizacyjną, w ogóle nie brało pod uwagę tego czynnika. Nie udało się zaobserwować zależności między źródłem pochodzenia kapitału firm a nadawaniu przez nie dwóch najwyższych wag temu czynnikowi¹⁴¹. Zależność zachodzi jednak między nadawaniem wspomnianych, wysokich wag odległości od dotychczasowego miejsca prowadzenia działalności a wcześniejszą działalnością, jeszcze poza obszarem strefy. Wśród 38 organizacji wysoko oceniających znaczenie tego czynnika („4” i „5”) aż 25 przyznało, że przed rozpoczęciem aktywności w SSE, wcześniej prowadziło swoją działalność poza jej obszarem.

Oceny **wagi odległości od kooperantów** dokonało 158 podmiotów. Dla zaledwie 17 z nich odległość ta była czynnikiem decydującym, dla jeszcze mniejszej ilości, bo dla 15 – bardzo istotnym, zaś dla kolejnych 22 – istotnym. 16 podmiotów uznało tę odległość za mniej istotną, jednak dla 36 firm, choć minimalne, to miała ona znaczenie. Dla największej grupy, liczącej 52 podmioty, odległość od kooperantów nie miała zupełnie wpływu na decyzję lokalizacyjną. Badania dowodzą, że firmy reprezentowane przez kapitał zagraniczny przywiązują większą wagę do odległości kooperantów niż firmy krajowe. Z 32 podmiotów, które czynnikowi temu nadały wagę „4” albo „5”, 19 charakteryzowało się obcym pochodzeniem kapitału. Równocześnie firm zagranicznych było tylko 20 wśród 52, które odległość od kooperantów uznały za czynnik zupełnie nieistotny dla ich decyzji lokalizacyjnych.

¹⁴⁰ Mniejsze natężenie firm z tej grupy występowało w: Legnickiej SSE (5), Słupskiej SSE (5), Mieleckiej SSE (4), Pomorskiej SSE (4), Krakowskim PT (3), Suwalskiej SSE (1) i Warmińsko-Mazurskiej SSE (1).

¹⁴¹ Wśród 38 podmiotów, które nadały dwie najwyższe wagi przy ocenie odległość od miejsca dotychczasowej działalności dla decyzji lokalizacyjnej, było 20 firm polskich i 18 z udziałem kapitału zagranicznego.

Wagę **korzystnej ceny ziemi** jako czynnika determinującego podjęcie decyzji o rozpoczęciu działalności w obszarze SSE oceniło 161 firm. Spośród nich największą grupę stanowiło 46 podmiotów, dla których korzystna cena ziemi była czynnikiem w istotnym stopniu determinującym decyzję lokalizacyjną. Szczególnie interesująco przedstawia się reprezentacja kapitału 14 podmiotów, które temu czynnikowi lokalizacyjnemu nadały najwyższą wagę („5”). Aż 10 podmiotów to firmy o zagranicznym źródle kapitału. Przypisanie wspomnianych 14 firm do podstref poszczególnych SSE może posłużyć jako miernik atrakcyjności podstref tych stref ze względu na atrakcyjne warunki cenowe ziemi. Wybija się tutaj Podstrefa Nowa Sól w obrębie Kostrzyńsko-Słubickiej SSE, w której działalność prowadzą 3 firmy z analizowanej grupy. Korzystny wizerunek Kostrzyńsko-Słubickiej SSE pod tym względem wzmacnia jeszcze opinia o prezentowanym czynniku kolejnej firmy zlokalizowanej w Podstrefie Goleniów. Po dwie firmy ze względu na korzystną cenę ziemi ulokowały się w Podstrefie Gliwice Katowickiej SSE i Podstrefie Mielec Mieleckiej SSE¹⁴².

Z 29 firm, dla których korzystna cena ziemi była zupełnie nieistotna przy dokonywaniu wyboru lokalizacyjnego (waga „0”), 9 podmiotów nadało jedną z dwóch najwyższych wag **położeniu komunikacyjnemu**, po 6: **poziomowi (i strukturze) kwalifikacji zawodowych pracowników i łatwości pozyskiwania pracowników**, a 5 kolejnych: **relatywnej taniości pracowników**. Ponadto na wspomniane 29 firm składa się 12 spółek zagranicznych i 17 podmiotów polskich, co świadczy o przywiązywaniu przez te ostatnie większego znaczenia do innych niż korzystna cena ziemi czynników lokalizacyjnych.

Znaczenie **łatwości pozyskania pracowników** dla decyzji lokalizacyjnej oceniało 168 organizacji. 19 firm wskazało ją jako czynnik decydujący o największym znaczeniu, największa grupa, licząca 53 podmioty – jako czynnik bardzo istotny, a następnych 46 organizacji – jako istotny. Z kolei dla 20 firm łatwość pozyskania pracowników była mniej istotna, a dla 11 podmiotów był to czynnik o minimalnym znaczeniu. Ostatnie 20 firm uznało, że omawiany czynnik nie miał zupełnie wpływu na ich decyzję lokalizacyjną.

Wraz ze zwiększaniem się wartości wag nadawanych łatwości pozyskiwania pracowników jako czynnikowi warunkującemu podjęcie decyzji lokalizacyjnej wśród grup firm, które przypisały temu czynnikowi określoną wartość, wzrasta odsetek spółek zagranicznych. W grupie 44 podmiotów oceniających analizowany czynnik jako „3” było 21 firm reprezentujących obcy kapitał, co stanowiło 48%. Jednak w grupie 53 firm, które dostępności pracowników przypisały wagę – „4”, spółek zagranicznych było 33, co stanowiło już 62%. Największy odsetek tych firm był natomiast w grupie 19 organizacji nadających omawianemu czynnikowi najwyższą wagę. W sumie spółek zagranicznych było tam 12 i stanowiło to 63%.

Przedstawione wyniki wskazują jednoznacznie na relatywnie dużą wagę przywiązywaną przez inwestorów zagranicznych do łatwości pozyskiwania pracowników. Malejące odsetki firm polskich w trzech grupach organizacji nadających najwyższe wagi dostępności pracowników świadczą o swoistym „oswojeniu” się przez kapitał polski z ryzykiem dostępności zasobów siły roboczej.

Na pytanie o znaczenie wpływu **poziomu i struktury kwalifikacji zawodowych pracowników** na decyzję lokalizacyjną ze 195 podmiotów poddanych badaniu odpowiedziały 163 firmy. Tylko dla jedenastu z nich był to czynnik decydujący, o największym znacze-

¹⁴² Pozostałe 6 firm było ulokowane pojedynczo w następujących podstrefach: Starachowice (StSSE), Legnica (LSSE), Polkowice (LSSE), Tychy (KSSE), Tczew (PSSE) i Kamienna Góra (KSSEMP).

niu, ale już dla 37 – bardzo istotny, zaś dla kolejnych 39 – istotny. 26 podmiotów uznało poziom i strukturę kwalifikacji zawodowych pracowników dla decyzji lokalizacyjnej za mniej istotną, a 21 określiło, że czynnik ten miał minimalne znaczenie dla ich decyzji lokalizacyjnej. Dla 29 podmiotów nie miał on zupełnie wpływu na tę decyzję. Warto dodać, że z ostatniej grupy firm aż 20 przed podjęciem aktywności w obszarze SSE prowadziło ją wcześniej poza jej obszarem. Wysoce prawdopodobne jest zatem, że nieprzywiązywanie w ogóle znaczenia do czynnika lokalizacyjnego wynika u tych podmiotów z pozytywnych doświadczeń w zakresie pozyskiwania pracowników o niezbędnych tym podmiotom kwalifikacjach. Analiza korelacji między źródłem pochodzenia kapitału a wartością nadawanych wag prowadzi do konkluzji podobnej jak w przypadku omówionej wyżej łatwości pozyskiwania pracowników, mianowicie, że wśród grup firm nadających wyższe wagi poziomowi i strukturze kwalifikacji zawodowych pracowników zwiększa się odsetek organizacji reprezentowanych przez kapitał zagraniczny¹⁴³.

Odnosnie istotności **relatywnej „taniaści” pracowników** wypowiedziało się 168 firm. Dla 22 z nich czynnik ten był decydujący i to on głównie określał decyzję lokalizacyjną. Podmiotów, które uznały „taniaść” pracowników za czynnik bardzo istotny, było 41, a tych, które uznały go za istotny – 36. Kolejnych 19 firm uznało ten czynnik za mniej istotny, nieco mniej, bo 17, przypisało mu minimalne znaczenie. Grupa, dla której niski koszt pracowników był czynnikiem zupełnie nieistotnym przy podejmowaniu decyzji lokalizacyjnej, liczyła 33 organizacje. Tworzyły ją: 22 firmy polskie i 11 reprezentujących kapitał obcy. Analiza jakościowa tych 33 podmiotów, które tworzą ostatnią z wymienionych grup organizacji każe odrzucić tezę, że zupełne bagatelizowanie kosztów pracowników jest typowe dla firm działających w branżach o wysokim poziomie innowacyjności i zaawansowania technologicznego, w których koszty te schodzą na dalszy plan w zestawieniu np. z wysokimi i rzadkimi kompetencjami. W omawianej grupie znalazła się tylko jedna organizacja z branży farmaceutycznej, uchodzącej za narzucającą wysokie standardy swoim pracownikom. Pozostałe firmy nie wyróżniają się niczym szczególnym, jeśli chodzi o wspomniany wysoki stopień zaawansowania technologicznego, reprezentują zarówno przemysły pracochłonne, jak i kapitałochłonne. Jednak aż 26 z nich przed podjęciem działalności w strefie prowadziło ją wcześniej poza jej obszarem: 13 na terenie tej samej miejscowości, a 13 na terenie tego samego województwa co dana podstrefa. Wydaje się więc, że pomijanie czynnika kosztowego w odniesieniu do zasobów ludzkich przez te firmy musi wynikać z charakteru lokalnych rynków pracy, cechujących się wysoką stopą bezrobocia i nadpodażą siły roboczej.

Podobnie jak w przypadku dwóch wcześniej analizowanych czynników lokalizacyjnych związanych z zasobami ludzkimi, wraz ze wzrostem wartości nadawanych wag, również w przypadku niskiego kosztu pracowników, wzrastał w poszczególnych grupach firm udział reprezentowanych przez kapitał obcy. Przedstawione zostało to w tabeli 3.13.

Informacje zaprezentowane w tabeli 3.12. wskazują, że dla 27 firm oprócz wyżej opisanych czynników lokalizacyjnych wpływ na ich decyzję miały także i **inne** przyczyny. 8 podmiotów przyznało, że o podjęciu przez nie aktywności w strefie zadecydowała *konieczność dalszego rozwoju* (czynnik ten dla 6 firm z tej grupy miał wagę „5”, a dla 2 wagę „4”). 4 kolejne organizacje uzasadniły swoją decyzję istnieniem w obszarze strefy, którą wybrały,

¹⁴³ W grupie 37 firm, które poziomowi i strukturze kwalifikacji zawodowych pracowników przypisały „4”, było 26 podmiotów zagranicznych (70%), a w grupie 11 firm, które czynnikowi temu nadały najwyższą wagę „5” – 6 firm zagranicznych (54,5%).

gotowych hal nadających się „od zaraz” do rozpoczęcia działalności produkcyjnej (wszystkie firmy nadały wagę „5” czynnikowi). 3 następane podmioty jako przyczynę podały fakt istnienia w obszarach wybranych stref uzbrojonego terenu (2 x „5” i 1 x „4”). Motywy podjęcia działalności w strefie przez pozostałych 12 firm wraz z nadanymi wagami znajdują się w tabeli 3.14.

Tabela 3.13. Udział firm reprezentowanych przez kapitał obcy wśród podmiotów oceniających wagę niskiego kosztu pracowników jako czynnika determinującego wybór lokalizacji w obszarze SSE

Waga	Ilość firm			Udział firm obcych (%)
	ogółem	polskie	obce	
„0”	33	22	11	33,3
„1”	17	14	3	17,6
„2”	19	11	8	42,1
„3”	36	16	20	55,6
„4”	41	18	23	56,1
„5”	22	5	17	77,3
Razem	168	86	82	48,8

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 3.14. Inne czynniki lokalizacyjne decydujące o podjęciu aktywności w strefie

Lp.	Wskazany czynnik	Waga	Strefa
1	Bliskość geograficzna krajów byłej Wspólnoty Niepodległych Państw oraz dostępność kruszyw mineralnych	4	SSSE
2	W dotychczasowym miejscu nie mogliśmy spełnić warunków unijnych	5	SŁ.SSE
3	Połączenie trzech firm, których właścicielami są te same osoby	4	SŁ.SSE
4	Teren, na którym istniała firma, został objęty strefą – chcieliśmy funkcjonować, strefa nie była najważniejsza	3	SŁ.SSE
5	Bliskość Politechniki Gliwickiej	3	KSSE
6	Prestiż związany z prowadzeniem działalności w strefie	3	KSSE
7	Poprzednia działalność odbywała się w miejscu wynajmowanym	5	KPT
8	Wysoki poziom technologiczny pobliskich kooperantów	5	MSSE
9	Zbiór zakładów umożliwia kooperację	4	MSSE
10	Możliwość dofinansowania z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego	5	K-SSSE
11	Zwiększone wymogi, którym (firma farmaceutyczna) w dotychczasowym miejscu nie mogłaby sprostać	5	TSSE
12	Zamiłowanie do żeglarstwa	2	W-MSSE

Źródło: opracowanie własne.

Odpowiedzi na pytanie o wskazanie **innych** czynników decydujących o podjęciu aktywności w strefie udzielone zarówno przez grupy firm, jak i pojedyncze – przedstawione w tabeli – z wyjątkiem nielicznych (lp. 8, 9), ponownie potwierdzają występowanie efektu biegu jałowego. Realizacja zamierzeń przez badane organizacje nie wymagała tworzenia specjalnych stref ekonomicznych.

Kolejne pytanie dotyczyło innej, alternatywnej lokalizacji firmy w stosunku do przyjętej. Spośród 137 organizacji, które udzieliły na nie odpowiedzi, 62 nie rozważało innej lokalizacji niż przyjęta¹⁴⁴. Alternatywne lokalizacje zostały wskazane natomiast przez 75 firm. Zdecydowana większość udzielonych odpowiedzi dotyczyła innej podstrefy tej samej specjalnej strefy ekonomicznej, w której funkcjonują. Odstępstwem od tej reguły były odpowiedzi udzielone przez 14 firm prowadzących działalność w SSE położonych peryferyjnie w stosunku do zachodnich granic Polski. Firmy te jako rozważane lokalizacje wskazywały tereny Łódzkiej SSE i Katowickiej SSE. Odwrotna sytuacja dotyczyła dwóch podmiotów prowadzących działalność w Wałbrzyskiej SSE i Kamiennogórskiej SSEMP, które rozważały odpowiednio okolice Olsztyna i Lubelszczyznę, podkreślając jednak, że chodzi także o tereny objęte statusem SSE.

Z punktu widzenia oceny SSE jako narzędzia przyciągania kapitału zagranicznego największe znaczenie mają odpowiedzi 11 podmiotów, które jako rozważane inne miejsca działalności wskazywały: Meksyk, Chiny, Węgry (4), Czechy (2), Ukrainę (2), Rumunię (2), Rosję, Bułgarię, Turcję i Niemcy. Należy przyjąć, że wybór Polski na prowadzenie działalności dokonany przez te firmy był wynikiem funkcjonowania na jej terytorium programu SSE.

Z kolei odpowiedzi udzielone przez 27 organizacji potwierdzają występowanie efektu biegu jałowego, bo firmy rozważały różne inne możliwości pozastrefowej aktywności, takie jak: dzierżawę pomieszczeń; lokalizację w innej części Polski, w pobliżu głównego dostawcy; zakup hal produkcyjnych, dzierżawionych do momentu rozpoczęcia aktywności w strefie; inwestycja na terenach wiejskich, przylegających do miasta, w którym znajduje się podstrefa; teren każdego z trzech niewielkich miast, z których łącznie pochodziła większość pracowników zatrudnionych w zakładzie funkcjonującym przed przeniesieniem go do strefy; rozbudowa dotychczasowego zakładu – do momentu rozpoczęcia działalności w strefie funkcjonującego poza jej terenem itp. Dwa ostatnie z przykładów potwierdzają ponadto wywoływanie przez SSE efektu substytucji.

Specjalne strefy ekonomiczne miały w założeniach kreować rozwój regionalny poprzez aktywizację gospodarczą nie tylko ich najbliższego otoczenia, ale całego regionu dzięki powstawaniu sieci powiązań kooperacyjnych między firmami w strefie i poza nią. Poza tym strefy, dzięki powiązaniom wewnętrznym między przedsiębiorstwami w strefie, miały prowadzić do kształtowania się nowych kompleksów przemysłowych o charakterze lokalnych biegunów rozwoju. Stąd grupa kolejnych pytań, które miały na celu zbadanie wpływu strefy właśnie na jej otoczenie lokalne i regionalne przez pryzmat kooperacji podmiotów działających na jej obszarze z innymi firmami lokalnymi i regionalnymi oraz powiązań działań inwestorów z lokalnym rynkiem pracy.

Na pytanie, czy firma kooperuje z innymi przedsiębiorcami z terenu specjalnej strefy ekonomicznej, w której funkcjonuje, odpowiedziały wszystkie 195 badane podmioty. 80 z nich udzieliło odpowiedzi twierdzącej. Najwięcej takich firm znajdowało się w następujących strefach: Mieleckiej SSE (12), Tarnobrzskiej SSE (12), Katowickiej SSE (8) i Wałbrzy-

¹⁴⁴ W grupie tej znalazły się także 3 firmy, które takiej lokalizacji nie rozważały ze względu na fakt, że zostały włączone w obszar SSE już w trakcie prowadzonej przez nie działalności.

skiej SSE (8). Z kolei najmniej w: Legnickiej SSE (2), Krakowskim PT (2) i Warmińsko-Mazurskiej SSE (1)¹⁴⁵. Najczęściej wymienianym przedmiotem kooperacji były dostawy surowców, półproduktów i półfabrykatów, wskazane przez 33 podmioty. Nieco mniej, bo 29 organizacji kooperowało w zakresie wzajemnego świadczenia usług, a 4 wskazały wyłącznie inne obszary działalności. Pozostałe udzielone odpowiedzi to kombinacje odpowiedzi wskazanych w pytaniu.

Tabela 3.15. Dziedziny kooperacji między firmami z danej strefy

Wymieniany obszar współpracy	Ilość firm
– dostawy surowców, półproduktów i półfabrykatów	33
– wzajemne świadczenie usług	29
– inne	4
– dostawy surowców, półproduktów i półfabrykatów; inne	1
– dostawy surowców, półproduktów i półfabrykatów; wzajemne świadczenie usług	11
– wzajemne świadczenie usług; inne	2
Razem	80

Źródło: opracowanie własne.

Z łącznej liczby 7 organizacji, które przedmiot kooperacji określiły jako inny – 6 dokończyło jego konkretyzacji. 3 firmy z tej grupy sprzedają gotowe wyroby odbiorcom ze strefy¹⁴⁶, 2 kolejne same zajmują się transportem towarów wytworzonych w strefie bądź wynajmują swoje pojazdy producentom strefowym, a ostatnia podejmuje wspólne działania w kontaktach z władzami lokalnymi oraz dostawcami mediów.

Z kolei firmy, których współpraca polegała na wzajemnym świadczeniu różnego typu usług, mogły określać rodzaj tych usług. Z ogółu 42 takich firm uczyniło tak 35. Udzielone odpowiedzi w sposób naturalny były pochodną działalności badanych firm. Najczęściej pojawiającymi się odpowiedziami były: obróbka metali (9), dostawy mediów (5), wykonywanie i regeneracja części do maszyn (4), usługi transportowe (4) i usługi remontowe (3)¹⁴⁷.

Ilość firm potwierdzających istnienie więzi kooperacyjnych z innymi podmiotami z obszaru tej samej SSE należy uznać za co najwyżej umiarkowaną. Zdecydowana większość z grupy organizacji, które nie potwierdziły powstania takich związków, upatruje tego stanu rzeczy w specyfice działalności wynikającej z branży, w której działają¹⁴⁸. Jednak 6 firm

¹⁴⁵ Po 6 firm, które potwierdziły fakt kooperacji z innymi podmiotami w obszarze tej samej strefy, znalazło się w Słupskiej SSE, Starachowickiej SSE i Suwalskiej SSE. 5 takich organizacji wśród badanych było w Pomorskiej SSE, a po 4 w Kostrzyńsko-Słubickiej SSE, Łódzkiej SSE i Kamiennogórskiej SSEMP.

¹⁴⁶ Ze wspomnianych trzech firm jedna była dostawcą opakowań, a druga miała trzech klientów w odległości 300 metrów od swojego zakładu.

¹⁴⁷ W jednym przypadku chodziło o naprawę palet.

¹⁴⁸ W przypadku niektórych, nielicznych firm brak kooperacji zdaje się być uzasadniony w sposób naturalny. Brak jej potrzeby występuje np. u producenta płytek ceramicznych, który samodzielnie pozyskuje glinę niezbędną do ich produkcji, tak jak i wszystkie dalsze etapy w procesie produkcyjnym. W przypadku kolejnego podmiotu musi on mieć sprawdzonych dostawców, co wynika ze specyfiki branży farmaceutycznej, w której funkcjonuje. Następna firma działająca od 40 lat w Szwecji wyselekcjonowała sobie tam przez ten czas najlepszych dostawców, dostarczających jej wysoko wyspecjalizowane komponenty. Takich przykładów jest jeszcze kilka.

jako przyczynę podaje ich młody wiek, 2 kolejne – rozproszony charakter stref, w których funkcjonują, a jeden podmiot został uruchomiony w strefie tylko po to, by świadczyć usługi wyłącznie na rzecz firmy-matki zlokalizowanej poza jej obszarem.

Identyfikacja źródeł dostaw kooperantów firm funkcjonujących w poszczególnych strefach pozwala na dokonanie ich podziału na te, które przyczyniają się do aktywizacji gospodarczej najbliższego otoczenia bądź nawet całego regionu oraz na takie, których udział w tym procesie jest minimalny.

Na pytanie, czy i w jakim stopniu (z rozbiciem na udziały) firma korzysta z dostaw (usług) kooperantów zlokalizowanych poza strefą, odpowiednio na terenie: 1) tej samej miejscowości, 2) tego samego województwa, 3) innych województw, 4) spoza Polski – odpowiedziało 170 organizacji. 98 firm korzystało z komponentów dostarczanych przez firmy z tej samej miejscowości, 122 – z terenu tego samego województwa, w którym zlokalizowana jest podstrefa, 152 firmy – z innych województw, a 136 spoza Polski. Uzyskane wyniki nie są zaskoczeniem – wraz z oddalaniem się od podstrefy w sposób płynny rośnie ilość kooperantów firm strefowych, co w sposób automatyczny przekłada się na wzrost udziałów tych „dalszych” kooperantów w dostawach ogółem.

Z punktu widzenia oceny efektywności SSE dla aktywizacji gospodarczej regionu najbardziej znaczące są te z nich, których firmy w największym stopniu korzystają z dostaw kooperantów zlokalizowanych na terenie tej samej miejscowości i tego samego województwa. W sumie udało się zidentyfikować 40 organizacji, dla których suma zaopatrzenia z obu wskazanych przestrzeni geograficznych osiągnęła 50% i więcej¹⁴⁹. Ich rozmieszczenie w poszczególnych strefach zostało przedstawione w tabeli 3.16.

Tabela 3.16. Firmy strefowe zaopatrywane w 50% i więcej z terenu tej samej miejscowości i terenu tego samego województwa

Strefa	Ilość przebadanych firm ogółem	Ilość firm, których zaopatrzenie w ponad 50% pochodzi łącznie z tej samej miejscowości i z terenu województwa	Stosunek 3:2 (%)
Mielecka	14	7	50,0
Tarnobrzeska	17	6	35,3
Kostrzyńsko-Słubicka	18	5	27,8
Słupska	11	3	27,3
Katowicka	20	4	20,0
Krakowska	10	2	20,0
Kamiennogórska	12	2	16,7
Legnicka	12	2	16,7
Suwalska	12	2	16,7

¹⁴⁹ W grupie wspomnianych 40 firm są dwie firmy zaopatrywane w 100% przez dostawców prowadzących działalność w tej samej miejscowości co podstrefa oraz dwie kolejne zaopatrywane w 90%. Firmy te znajdują się odpowiednio w Wałbrzyskiej SSE, Tarnobrzeskiej SSE, Katowickiej SSE i Krakowskim PT. Ponadto grupę tę tworzą kolejne 4 podmioty, dla których dostawy z terenu tego samego województwa co podstrefa stanowią odpowiednio aż 90%, 85%, 82% i 80%. Firmy te zlokalizowane są w Słupskiej SSE, Tarnobrzeskiej SSE, Kostrzyńsko-Słubickiej SSE i Legnickiej SSE.

Pomorska	13	2	15,4
Wałbrzyska	20	3	15,0
Starachowicka	10	1	10,0
Warmińsko-Mazurska	11	1	9,1
Łódzka	15	0	0,0
Razem	195	40	20,5

Źródło: opracowanie własne.

Badania wskazują, że najsilniejsze oddziaływanie na dostawców z terenu tej samej miejscowości oraz tego samego województwa generuje Mielecka SSE. Sumy dostaw towarów pochodzących z samego Mielca łącznie z dostawami z terenu całego województwa podkarpackiego dla podmiotów strefowych – równe bądź większe od 50% – zgłosiło 7 firm. Stanowiły one aż 50% z przebadanych podmiotów funkcjonujących w obszarze tej strefy. Mieleckiej SSE ustępuje pod tym względem Tarnobrzeska SSE, w której udział podmiotów najsilniej związanych z dostawcami pochodzącymi z tych miejscowości, gdzie leżą jej podstrefy wraz z dostawcami z obszaru całego województwa wyniósł 35,3%. Kolejne pozycje w tym zestawieniu zajmują Kostrzyńsko-Słubicka SSE (27,8%) i Słupska SSE (27,3%). Na przeciwnym biegunie – jeśli chodzi o aktywizację regionu, rozumianą jako generowanie z jego obszaru dostaw dla podmiotów strefowych – leży Łódzka SSE. Spośród 15 przebadanych organizacji funkcjonujących na jej terenie, żadna nie pozyskiwała niezbędnych im komponentów ani bezpośrednio z obszaru miejscowości, gdzie położone są podstrefy Łódzkiej SSE, ani nawet z terenu całego województwa łódzkiego.

Funkcjonowanie Łódzkiej SSE w sposób wyraźny wskazuje na występowanie w jej przypadku efektu enklawy. Natężenie tego efektu może być uwidocznione dla każdej strefy udziałem dostaw z zagranicy wśród ogółu dostaw dla firm funkcjonujących w jej obszarze. Liczby firm zaopatrujących się u dostawców zagranicznych w stopniu równym lub przekraczającym 50% na tle ogólnej liczby firm przebadanych w obrębie każdej ze stref przedstawiono w tabeli 3.17.

Tabela 3.17. Firmy strefowe, których zaopatrzenie w 50% i więcej pochodzi z zagranicy

Strefa	Ilość przebadanych firm ogółem	Ilość firm, których zaopatrzenie w 50% i więcej pochodzi z zagranicy	Stosunek 3:2 (%)
Legnicka	12	8	66,7
Katowicka	20	11	55,0
Wałbrzyska	20	11	55,0
Warmińsko-Mazurska	11	6	54,5
Łódzka	15	7	46,7
Słupska	11	5	45,5
Kostrzyńsko-Słubicka	18	8	44,4
Kamiennogórska	12	4	33,3
Pomorska	13	4	30,8

Suwalska	12	3	25,0
Krakowska	10	2	20,0
Starachowicka	10	2	20,0
Mielecka	14	2	14,3
Tarnobrzeska	17	1	5,9
Razem	195	74	37,9

Źródło: opracowanie własne.

Wśród 195 firm objętych badaniami znajdują się aż 74 podmioty, dla których dostawy z zagranicy stanowią połowę bądź więcej w ogólnym strumieniu ich zaopatrzenia¹⁵⁰. Największy procentowy udział takich firm ma LSSE (66,7%), nieco mniejszy Katowicka SSE i Wałbrzyska SSE (obie po 55%). Intensywność efektu enklawy ulega osłabieniu wraz z oddalaniem się specjalnych stref ekonomicznych od zachodnich granic Polski. W strefach położonych we Wschodniej Polsce efekt ten jest wyraźnie słabszy, np. w Tarnobrzeskiej SSE wśród 17 przebadanych podmiotów był tylko 1, dla którego dostawy z zagranicy stanowiły więcej niż połowę z ogółu pozyskiwanych dostaw. Powyższe argumenty wskazują jednoznacznie na większą siłę stref działających we wschodniej Polsce w sferze aktywizowania gospodarczego zarówno ich otoczenia lokalnego, jak i regionalnego.

Z kolei związek, jaki zachodzi między okresem działalności firmy w strefie i ewentualnie jej wcześniejszej działalności w Polsce a udziałem dostaw spoza Polski w dostawach ogółem przedstawiony jest w tabeli 3.18.

Tabela 3.18. Zależność między udziałem dostaw spoza Polski w dostawach ogółem a czasem funkcjonowania firmy w specjalnej strefie ekonomicznej (w Polsce)

Firma	Udział dostaw spoza Polski w dostawach ogółem	Rok rozpoczęcia działalności w SSE	Wcześniejsza działalność na terenie Polski
1	100%	2001	dłużej niż 3 lata
2	100%	2002	dłużej niż 10 lat
3	100%	2006	dłużej niż 5 lat
4	100%	2007	—
5	100%	2008	dłużej niż 10 lat
6	99%	1999	—
7	99%	2005	dłużej niż 5 lat
8	98%	2006	—
9	97%	2006	—
10	96%	1997	dłużej niż rok
11	95%	1997	krócej niż rok

¹⁵⁰ W grupie wspomnianych 74 podmiotów jest 6 firm, dla których dostawcy zagraniczni są jedynym źródłem zaopatrzenia. Po dwie z tych firm funkcjonują w obrębie Starachowickiej SSE i Kostrzyńsko-Słubickiej SSE, a po jednej w Słupskiej SSE i Katowickiej SSE.

12	95%	2006	dłużej niż 3 lata
13	95%	2007	—
14	95%	2008	dłużej niż 5 lat
15	92%	2000	—
16	90%	1998	dłużej niż 5 lat
17	90%	1998	dłużej niż rok
18	90%	1998	—
19	90%	2001	—
20	90%	2001	—
21	90%	2005	dłużej niż 5 lat
22	90%	2005	—
23	90%	2006	dłużej niż 5 lat
24	90%	2006	—
25	90%	2007	—
26	90%	2008	—
27	84%	2002	dłużej niż 5 lat
28	80%	1999	—
29	80%	2005	dłużej niż 10 lat
30	80%	2005	—

Źródło: opracowanie własne.

Nie dziwią wysokie udziały w dostawach komponentów spoza Polski w przypadku firm, które rozpoczęły swoją działalność w strefach w latach bezpośrednio poprzedzających badania (2006–2008). Podkreślić jednak należy, że z grupy 12 takich firm 5 jednak prowadziło wcześniej swoją działalność na terenie Polski. Tym samym miały one czas na rozpoznanie możliwości współpracy nawet jeśli nie z podmiotami z najbliższego otoczenia strefy, to z innych regionów kraju.

Zasygnalizowane wyżej zjawisko znacznych udziałów dostaw z zagranicy w dostawach komponentów ogółem dla firm zlokalizowanych w podstrefach polskich specjalnych stref ekonomicznych w dużej części tłumaczy uzyskane od 182 firm odpowiedzi na pytanie o przyczyny zaopatrywania się przez nie u dostawców zlokalizowanych poza terenem województwa, w którym funkcjonują oraz za granicą. Spośród czterech wskazanych w ankiecie odpowiedzi: 1) brak odpowiednich firm w bezpośredniej bliskości geograficznej, 2) mała atrakcyjność półproduktów oferowanych przez firmy lokalne, 3) relatywnie wysoka cena półproduktów oferowanych przez firmy lokalne i 4) inne (przyczyny), aż 92 podmioty wybrały odpowiedź pierwszą, zaledwie 3 podmioty – odpowiedź drugą, 10 podmiotów – odpowiedź trzecią, a 26 – ostatnią. Odpowiedzi udzielone przez 51 pozostałych firm miały wielokrotny charakter i były kombinacjami wyżej wymienionych.

Uzupełnieniem powyższych uwarunkowań są i te określone jako: *inne*, wskazane przez 39 firm¹⁵¹. Struktura dostaw 18 z tych firm była wynikiem narzucenia jej przez politykę koncernów, do których te firmy należą. W przypadku 6 kolejnych podmiotów struktura ich dostaw została określona przez naturalne występowanie surowca poza województwem, krajem albo wręcz kontynentem. Dla 5 firm powodem sięgania po dostawy z zewnątrz była ścisła specjalizacja detali, osiągnięta przez firmy z krajów, z których pochodziła dominująca część dostaw, a dla 4 niemożność sprostania przez dostawców z Polski wymogom technologicznym i produkcyjnym. Dla ostatnich sześciu podmiotów struktura ta była odpowiednio wynikiem:

- a) skomplikowanego procesu walidacji nowych dostawców w przemyśle motoryzacyjnym;
- b) wysokich standardów jakościowych, które dla koncernu są kluczowe;
- c) generalnego braku polskich dostawców polskich komponentów;
- d) brakiem firm będących w stanie elastycznie reagować na zmiany zarówno ilości zamawianych towarów, jak i o charakterze konstrukcyjnym;
- e) niskiej znajomości rynku, wynikającej z krótkiego okresu istnienia;
- f) lokalizacją dużych hurtowni oferujących korzystne cenowo produkty poza terenem województwa, w którym funkcjonowała firma.

Tabela 3.19. Rynki zbytu 179 podmiotów prowadzących działalność w obszarze SSE

Strefa	Ilość firm o określonym rynku zbytu				
	obszar strefy	ta sama miejscowość	to samo województwo	reszta Polski	poza Polską
Kamiennogórska	2	1	4	5	10
Katowicka	1	3	11	14	16
Kostrzyńsko-Słubicka	1	2	5	9	17
Krakowska	1	2	2	7	5
Legnicka	1	0	2	9	9
Łódzka	2	2	5	13	12
Mielecka	8	7	10	12	12
Pomorska	1	2	7	12	10
Słupska	4	6	7	7	9
Starachowicka	4	4	4	7	7
Suwalska	2	7	9	11	10
Tarnobrzeska	3	7	8	13	11
Wałbrzyska	3	6	5	11	16
Warmińsko-Mazurska	0	1	6	7	10
Razem	33	50	85	137	154

Źródło: opracowanie własne.

¹⁵¹ Tak duża ilość udzielonych odpowiedzi: *inne* (przyczyny określające zaopatrywanie się poza terenem województwa i Polski) była wynikiem tego, że jako jedyną odpowiedź tę wybrało wspomnianych 26 firm, ale także 13 podmiotów, które udzieliły jej łącznie z jedną bądź więcej wskazanych wcześniej w pytaniu.

Analiza geograficznego rozmieszczenia rynków zbytu firm funkcjonujących w obszarach poszczególnych SSE może być przydatna zarówno do oceny atrakcyjności tych rynków, jak i do identyfikacji wystąpienia efektu enklawy. Swoje rynki zbytu w sposób kompletny określiło 179 firm. Rozkład udzielonych przez nie odpowiedzi wraz z przypisaniem ich do konkretnej SSE zaprezentowano w tabeli 3.19.

33 firmy sprzedawały swoje produkty (usługi) innym podmiotom z obszaru podstrefy, w której funkcjonują. Udziały w sprzedaży ogółem tak określonego rynku zbytu wspomnianych firm wahały się od 1% do 80%, choć generalnie nie przekraczały 15%¹⁵². Strefą o największej ilości firm sprzedających swoje produkty innym firmom strefowym jest Mielecka SSE, gdzie udało się zidentyfikować 8 takich firm, oraz Słupska SSE i Starachowicka SSE po 4 firmy. Podjęte badania nie pozwoliły na identyfikację chociaż jednej firmy, która sprzedawałaby swoje produkty innym firmom z obszaru Warmińsko-Mazurskiej SSE.

50 podmiotów sprzedawało swoje wyroby na terenie miejscowości, w których zlokalizowane są ich macierzyste podstrefy. Rozbieżności w udziałach w sprzedaży ogółem na tak określonym rynku zbytu tych 50 firm były bardzo duże, bo wahały się od 0,1% do 100%¹⁵³.

3 SSE charakteryzowały się jednakowo dużą ilością firm sprzedających swoje produkty na terenie tej samej miejscowości co podstrefy, w których działały. Były to Mielecka SSE, Suwalska SSE i Tarnobrzaska SSE. W każdej z nich udało się zidentyfikować po 7 takich firm. Firm takich nie udało się natomiast zidentyfikować w obszarach podstref Legnickiej SSE.

85 organizacji sprzedawało swoje produkty na terenie tych samych województw, w których zlokalizowane są podstrefy, w których funkcjonują te organizacje. Również i w tym przypadku rozbieżności w udziałach w sprzedaży ogółem na tak określonym rynku zbytu wspomnianych 85 firm były bardzo duże, bo wahały się od 0,2% do 100%¹⁵⁴. Strefami o największej ilości firm sprzedających swoje produkty na terenie tego samego województwa są Katowicka SSE, gdzie udało się zidentyfikować 11 takich firm, oraz Mielecka SSE, w której zidentyfikowano ich 10.

Rynkiem dla 137 firm były tereny województw innych niż województwo, w którym zlokalizowana jest SSE, w której działały. Skala sprzedaży realizowanej na terenie tych innych województw przez wspomniane 137 podmiotów była różna i wynosiła od 1% do 100%¹⁵⁵. Najwięcej wśród przebadanych firm sprzedających swoje produkty na terenie innych województw prowadziło swoją działalność w obszarach: Katowickiej SSE (14), Łódzkiej SSE (13), Tarnobrzaskiej SSE (13), Mieleckiej SSE (12) i Pomorskiej SSE (12).

Aż 154 firmy z ogółu 179, które dokonały charakterystyki swoich rynków zbytu, potwierdziło ich aktywność na rynkach zlokalizowanych poza terenem Polski. Strefami o najwięk-

¹⁵² Firma, która 80% wartości swojej sprzedaży realizowała na terenie strefy funkcjonuje w obszarze Podstrefy Stalowa Wola TSSE.

¹⁵³ W grupie omawianych 50 firm znalazły się dwie, które całość swojej sprzedaży realizowały na terenie miejscowości, w których funkcjonuje ich podstrefa. Pierwsza z tych firm działała w Podstrefie Wałbrzych WSSE, druga – w Podstrefie Stalowa Wola TSSE.

¹⁵⁴ W grupie firm sprzedających swoje produkty na terenie tego samego województwa znalazła się jedna realizująca ją tam w 100%. Firma ta działa w Podstrefie Wykroty Kamiennogórskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej Małej Przedsiębiorczości.

¹⁵⁵ Całość swojej sprzedaży na terenie innych województw realizowało 8 firm funkcjonujących w obszarach następujących stref: Tarnobrzaskiej SSE (2), Legnickiej SSE, Krakowskiego PT, Pomorskiej SSE, Kamiennogórskiej SSEMP i Mieleckiej SSE.

szej liczbie organizacji aktywnych na rynkach zagranicznych są: Kostrzyńsko-Słubicka SSE (17), Katowicka SSE (16), Wałbrzyska SSE (16), Łódzka SSE (12) i Mielecka SSE (12). O eksportowym charakterze strefy w większym stopniu niż ilość firm z jej terenu sprzedających swoje towary za granicą decyduje ilość podmiotów, które całość swoich przychodów czerpią z eksportu produktów bądź usług. W analizowanej grupie znalazło się 25 takich firm, rozmieszczonych odpowiednio w: Kostrzyńsko-Słubickiej SSE (6), Wałbrzyskiej SSE (4), Warmińsko-Mazurskiej SSE (3), Kamiennogórskiej SSEMP (3), Katowickiej SSE (2), Mieleckiej SSE (2), Legnickiej SSE (1), Starachowickiej SSE (1), Słupskiej SSE (1), Łódzkiej SSE (1) i Tarnobrzeskiej SSE (1).

Próbując dokonać identyfikacji występowania efektu enklawy rozumianego jako sprzedaż produktów (usług) przez firmy strefowe poza terenem miejscowości i regionu, w którym zlokalizowana jest podstrefa danej SSE, należy pamiętać, że spośród 179 organizacji, które określiły swoje rynki zbytu, aż 151 z nich połowę i więcej sprzedaży realizuje w sumie poza regionem i na rynkach zagranicznych. Bardziej czytelne rezultaty przynosi przypisanie pozostałych 28 organizacji do określonych stref i przeanalizowanie ich liczb na tle ogółu przebadanych podmiotów w obszarze danej strefy. Im odsetek firm realizujących w sumie ponad połowę wartości sprzedaży na terenie miejscowości i regionu, w którym funkcjonuje firma, jest wyższy, tym słabsze jest nasilenie efektu enklawy. Otrzymane wyniki dla każdej ze stref zostały zaprezentowane w poniższej tabeli.

Tabela 3.20. Efekt enklawy mierzony ilością firm realizujących ponad połowę sprzedaży na terenie tej samej miejscowości oraz regionu, w którym funkcjonują

Strefa	Ilość przebadanych firm ogółem	Ilość firm, których ponad połowa sprzedaży realizowana jest na terenie tej samej miejscowości oraz regionu	Stosunek 3:2 (%)
Słupska	11	4	36,3
Starachowicka	10	2	30,0
Katowicka	20	5	25,0
Krakowska	10	2	20,0
Pomorska	13	2	15,4
Wałbrzyska	20	3	15,0
Mielecka	14	2	14,3
Tarnobrzeska	17	2	11,8
Kostrzyńsko-Słubicka	18	2	11,1
Kamiennogórska	12	1	8,3
Suwalska	12	1	8,3
Łódzka	15	1	6,7
Legnicka	12	0	0,00
Warmińsko-Mazurska	11	0	0,00
Razem	195	28	14,4

Źródło: opracowanie własne.

Efekt enklawy w zakresie sprzedawanych produktów w najłagodniejszej formie występuje w Słupskiej SSE oraz kolejno w Starachowickiej SSE i Katowickiej SSE¹⁵⁶. Z kolei za enklawy totalne należy uznać Legnicką SSE i Warmińsko-Mazurską SSE. W obu tych strefach przeprowadzone badania nie pozwoliły zidentyfikować ani jednej firmy, których udziały w sprzedaży na rynkach lokalnych i regionalnych osiągnęłyby przynajmniej 50%.

Ilość pracowników z wyższym wykształceniem wśród ogółu zatrudnianych przez firmy funkcjonujące w obszarach SSE może określać poziom skomplikowania procesów produkcyjnych, technologicznych i organizacyjnych, które w nich zachodzą. Na pytanie o procentowy udział pracowników z wyższym wykształceniem wśród ogółu zatrudnionych odpowiedziało 178 firm. Wybierały one jeden z siedmiu wskazanych przedziałów. Pełny ich rozkład z uwzględnieniem źródła pochodzenia kapitału firmy zaprezentowany został w tabeli 3.21.

Tabela 3.21. Udział pracowników z wyższym wykształceniem wśród ogółu zatrudnianych pracowników w 178 firmach funkcjonujących w obszarach SSE

Udział pracowników z wyższym wykształceniem	Ilość firm ogółem	Firmy polskie	Odsetek firm polskich (%)
do 10%	64	36	56,3
11–20%	66	36	54,5
21–30%	26	9	34,6
31–40%	10	4	40,0
41–50%	3	3	100,0
51–60%	3	2	66,7
ponad 60%	6	4	66,7
Razem	178	94	52,8

Źródło: opracowanie własne.

Firmy polskie stanowią $\frac{2}{3}$ w grupie organizacji zatrudniających ponad 60% pracowników z wyższym wykształceniem, a także w tych, gdzie odsetek takich pracowników waha się między 51 a 60%. Wszystkie 3 organizacje, a których zatrudniani absolwenci studiów wyższych stanowią od 41 do 50%, to podmioty polskie. Jednak już w przypadku grupy firm o udziale pracowników z wyższym wykształceniem wahającym się między 31 a 40% podmioty polskie stanowią 40%. Ich udział zmniejsza się jeszcze – osiągając poziom 34,6% – w grupie firm, w których odsetek zatrudnionych absolwentów szkół wyższych waha się od 21 do 30%. W dwóch grupach podmiotów cechujących się najniższymi udziałami pracowników o wyższym wykształceniu wśród ogółu zatrudnionych firmy polskie stanowią ponad połowę tych organizacji.

¹⁵⁶ W przypadku Słupskiej SSE decyduje o tym wysoki odsetek sprzedaży realizowanej przede wszystkim na rynku lokalnym przez firmy produkujące beton i elementy budowlane, prowadzące swoją działalność na terenie byłej fabryki domów w Słupsku, natomiast w Starachowickiej SSE firmy o charakterze usługowym z branży metalowej, powiązane z dużymi zakładami produkcyjnymi funkcjonującymi w tej strefie.

Przypisanie firm o określonych odsetkach pracowników z wyższym wykształceniem do poszczególnych stref daje pojęcie o poziomie skomplikowania procesów produkcyjnych, które tam zachodzą. W tabeli 3.22 zaprezentowano podział firm w oparciu o kryterium zatrudnianych pracowników z wyższym wykształceniem. Podział ten uwzględnia ponadto położenie badanych podmiotów w obszarach poszczególnych stref.

Tabela 3.22. Udział pracowników z wyższym wykształceniem wśród ogółu zatrudnianych pracowników w 178 firmach funkcjonujących w obszarach SSE

Strefa	Ilość firm o określonym udziale pracowników z wyższym wykształceniem							Łącznie
	do 10%	11–20%	21–30%	31–40%	41–50%	51–60%	ponad 60%	
KSSEMP	5	5	0	0	0	0	0	10
KSSE	7	4	4	1	1	0	2	19
K-SSSE	6	9	0	1	0	0	0	16
KPT	5	0	0	2	0	0	2	9
LSSE	1	5	2	0	0	1	0	9
LSSE	2	8	1	0	0	1	2	14
MSSE	3	6	3	0	0	0	0	12
PSSE	5	2	2	3	0	1	0	13
Sł. SSE	7	3	1	0	0	0	0	11
St. SSE	1	8	1	0	0	0	0	10
SSSE	3	5	3	1	0	0	0	12
TSSE	7	4	1	1	0	0	0	13
W-MSSE	3	3	4	0	1	0	0	11
WSSE	9	4	4	1	1	0	0	19
Razem	64	66	26	10	3	3	6	178

Źródło: opracowanie własne.

Wśród firm, w których pracownicy z wyższym wykształceniem stanowili najniższe odsetki (do 10% i 11–20%), znalazły się wszystkie podmioty¹⁵⁷, które prowadziły działalność w Kamiennogórskiej SSEMP (10), oraz wszystkie, z wyjątkiem pojedynczych, w obszarach Kostrzyńsko-Słubickiej SSE (15), Słupskiej SSE (10) i Starachowickiej SSE (9). Wyższe w poszczególnych strefach udziały firm zatrudniających mniej pracowników o wyższym wykształceniu wskazują na relatywnie mniej skomplikowany rodzaj prowadzonej produkcji bądź wykonywanych usług. Pod względem swoistego zrównoważenia firm ze względu na odsetki pracowników wyróżnia się Krakowski Park Technologiczny. Oprócz pięciu firm o najniższym odsetku zatrudnianych absolwentów (do 10%) funkcjonują na jego terenie po dwie organizacje, w których udziały takich pracowników wahają się w przedziałach 31–40% i ponad 60%.

¹⁵⁷ Wszystkie z tych, które określiły odsetek zatrudnianych pracowników z wyższym wykształceniem.

Grupa podmiotów o najwyższych odsetkach zatrudnianych pracowników z wyższym wykształceniem, przekraczającym 50%, liczyła ogółem 9 firm (w tym 6 to podmioty polskie). Obszarem aktywności 5 organizacji była wyłącznie produkcja. Wytwarzały i zatrudniały one odpowiednio¹⁵⁸: systemy dociepleń (21 zatrudnionych); folie termoopakowaniowe i termokurczliwe (101); 2 firmy farmaceutyki (140), (119); maszyny do transportu podziemnego dla górnictwa (52).

Jedna z omawianej grupy firm, obok produkcji piekarniczej i cukierniczej, zajmowała się handlem. Zatrudniała 19 pracowników. Kolejna, o zatrudnieniu wynoszącym 31 osób, była centrum logistycznym zagranicznego producenta zamków do okien i drzwi, a ostatnia – największa – o zatrudnieniu 680 osób, świadczyła usługi na rynku telekomunikacyjnym: tworzyła oprogramowanie i integrowała systemy teleinformatyczne. W przypadku firm małych tak wysoki odsetek pracowników z wyższym wykształceniem może być wynikiem bardziej przypadku niż świadomej polityki firmy w zakresie kształtowania struktury zasobów ludzkich. Może być też rezultatem rozpoczynania dopiero działalności i posiadaniem przez firmę jedynie struktur rdzeniowych. Natomiast jeśli chodzi o firmy duże, jest to wymóg, jaki stawiają im zaawansowane technologicznie branże, w których firmy te funkcjonują.

Analizę odpowiedzi na pytanie dotyczące zamiaru zwiększenia zatrudnienia przez firmy należy poprzedzić uwagą, że dla osiągniętych wyników nie był obojętny okres przeprowadzania badań. Odbywały się one, gdy widoczne były już pierwsze oznaki nadchodzącego kryzysu. Trudno jednak jednoznacznie określić, w jakim stopniu fakt ten wpłynął na rozkład udzielonych odpowiedzi. Firmy działające w jednych branżach kryzys zaczęły odczuwać wcześniej, w innych później. Jedne branże dotknięte były kryzysem mocniej, inne słabiej.

Spośród 171 podmiotów, które odpowiedziały na pytanie o zamiar zwiększenia zatrudnienia w okresie trzech miesięcy od momentu przeprowadzania badań, 74 udzieliło odpowiedzi twierdzącej. Równocześnie 64 z nich określiło, o ilu pracowników zatrudnienie to ma wzrosnąć. Z tej grupy 55 firm wskazało ponadto daty rozpoczęcia swojej działalności w obszarze SSE.

W tabeli 3.23. dokonano zestawienia deklarowanego przez daną firmę wzrostu zatrudnienia w stosunku do ilości zatrudnianych pracowników w momencie badania. Uwzględniono w niej ponadto termin rozpoczęcia działalności w strefie.

Uzyskane wyniki generalnie potwierdzają występowanie bezpośredniej zależności między zwiększonym zapotrzebowaniem na nowych pracowników deklarowanym przez firmę a jej krótkim okresem funkcjonowania w obszarze strefy¹⁵⁹. Zaobserwowana prawidłowość pozwala na sformułowanie wniosku, że wpływ specjalnych stref ekonomicznych na lokalne rynki pracy w postaci absorpcji zasobów ludzkich z ich otoczenia jest największy w okresie bezpośrednio po uruchomieniu w strefie nowego zakładu. Bywa jednak i tak, że na skutek wzrostu koniunktury na produkty firm działających w strefie relatywnie dłużej firmy te – mimo osiągnięcia wcześniej docelowego poziomu zatrudnienia – próbują je dynamicznie zwiększać.

Na pytanie o źródła pozyskiwania pracowników wykonawczych w okresie uruchamiania firmy odpowiedziały 184 podmioty. W przypadku 84 z nich źródłem tym były powiatowe urzędy pracy. Dla siedmiu firm z tej grupy było to jedyne źródło pozyskanych

¹⁵⁸ Stan zatrudnienia na 30 czerwca 2008 r.

¹⁵⁹ Nie udało się natomiast dostrzec zależności między wykazywanym przez firmy popytem na nowych pracowników a ich wcześniejszą działalnością poza obszarem SSE bądź jej brakiem.

pracowników. Dla pozostałych 77 organizacji pracownicy pozyskani z powiatowych urzędów pracy stanowili od 5% do 92% ogółu pracowników zatrudnionych w początkowym okresie funkcjonowania firm.

Tabela 3.23. Stan zatrudnienia w firmach, które planowały jego dalszy wzrost w okresie trzech miesięcy od momentu przeprowadzania badań

Firma	Rok rozpoczęcia działalności firmy w strefie	Ilość zatrudnionych – stan na 30.06.2008 r.	Deklarowany wzrost zatrudnienia (przyrost w %)	Firma	Rok rozpoczęcia działalności firmy w strefie	Ilość zatrudnionych – stan na 30.06.2008 r.	Deklarowany wzrost zatrudnienia (przyrost w %)
1*	2008	19	11 <u>57,8%</u>	29	2005	90	10 <u>11,1%</u>
2*	2008	100	25 <u>25%</u>	30*	2005	50	5-10 <u>10-20%</u>
3	2008	10	1-2 <u>10-20%</u>	31*	2005	71	4-5 <u>5,6-7,0%</u>
4*	2008	80	2 <u>2,5%</u>	32*	2005	265	10-20 <u>3,8-7,5%</u>
5*	2007	25	20 <u>80%</u>	33*	2005	1950	30 <u>1,5%</u>
6	2007	47	30 <u>63,8%</u>	34*	2004	24	12 <u>50,0%</u>
7*	2007	10	6 <u>60,0%</u>	35*	2004	97	5 <u>5,2%</u>
8*	2007	10	1-2 <u>10-20%</u>	36*	2004	336	10 <u>3,0%</u>
9*	2007	130	10 <u>7,7%</u>	37	2003	47	50 <u>106,3%</u>
10	2007	166	4 <u>2,4%</u>	38*	2003	200	50 <u>25,0%</u>
11	2006	160	100 <u>62,5%</u>	39	2003	45	10 <u>22,2%</u>
12	2006	130	40 <u>30,8%</u>	40	2003	290	10 <u>3,4%</u>
13	2006	27	10 <u>37,0%</u>	41*	2002	16	2 <u>12,5%</u>
14*	2006	38	10 <u>26,3%</u>	42	2002	245	25 <u>10,2%</u>
15	2006	25	6 <u>24,0%</u>	43*	2001	50	5 <u>10,0%</u>

16*	2006	55	12 <u>21,8%</u>	44*	2001	91	2 <u>2,2%</u>
17	2006	60	8 <u>13,3%</u>	45*	2000	30	10 <u>33,3%</u>
18	2006*	145	12 <u>8,3%</u>	46	2000	30	10 <u>33,3%</u>
19	2006	60	5 <u>8,3%</u>	47	2000	28	4 <u>14,3%</u>
20*	2006	235	15 <u>6,4%</u>	48	2000	72	6-8 <u>8,3-11,1%</u>
21*	2006	80	5-6 <u>6,3-7,5%</u>	49	2000	349	25-30 <u>7,2-8,6%</u>
22*	2006	90	5 <u>5,6%</u>	50	1999	14	3 <u>21,4%</u>
23	2006	52	2-5 <u>3,8-9,6%</u>	51	1999	98	7 <u>7,1%</u>
24	2006	417	3 <u>0,7%</u>	52	1999	35	2 <u>5,7%</u>
25*	2005	15	5 <u>33,3%</u>	53*	1998	40	10 <u>25,0%</u>
26	2005	21	5-10 <u>23,8-47,6%</u>	54*	1998	705	10 <u>1,4%</u>
27*	2005	25	5 <u>20,0%</u>	55*	1997	142	6 <u>4,2%</u>
28*	2005	135	19 <u>14,1%</u>	56			

* Firma, która przed podjęciem działalności w specjalnej strefie ekonomicznej prowadziła ją wcześniej poza jej obszarem.

Źródło: opracowanie własne.

Najczęstszym sposobem pozyskiwania pracowników wykonawczych w okresie uruchamiania firm była jednak rekrutacja osób, które same zgłosiły gotowość podjęcia pracy. Posłużyło się nią ogólnie 108 organizacji. Dla 37 z nich był to jedyny sposób na pozyskanie pracowników. W przypadku pozostałych 71 podmiotów, stanowiła ona od 1% do 98% z ogółu pracowników pozyskanych w okresie uruchamiania firm.

Ankietowane organizacje mogły wskazać również *inne* źródła pozyskiwania pracowników. Uczyniło tak 98 podmiotów. Wspomniane *inne* źródła były jedynymi dla 22 organizacji. W grupie tej 18 firm przyznało, że zatrudnieni przez nie pracownicy pochodzili w całości z zakładu, który funkcjonował wcześniej poza obszarem strefy, dla 3 następujących podmiotów pozyskanie pracowników odbyło się wyłącznie w oparciu o ogłoszenia prasowe, a jedna firma wszystkich pracowników zatrudnionych na początku zawdzięcza usługom agencji doradztwa personalnego. Dla pozostałych 76 podmiotów *inne* źródła pozyskania pracowników stanowiły od 12% do 90% ogółu pracowników zatrudnionych w początkowym okresie funkcjonowania poszczególnych firm. Najczęściej wymienianymi były: ogłoszenia prasowe (w prasie lokalnej i krajowej); polecenie znajomych już przyjętych; usługi agencji

pośrednictwa pracy albo agencji pracy czasowej; przyjmowanie grup pracowników z upadających zakładów; firmy macierzyste poza strefą, które oddelegowały do nowych zakładów w strefie swoich dotychczasowych pracowników; ogłoszenia w Internecie; rekrutacja przez head huntera.

Z kolei na pytanie o źródła pozyskiwania pracowników wykonawczych w okresie późniejszym, tj. w czasie przeprowadzania badań, odpowiedziało mniej niż na poprzednie pytanie, bo 172 firmy. Wraz z wydłużającym się okresem funkcjonowania poszczególnych firm na lokalnych rynkach pracy zmieniała się popularność poszczególnych źródeł. W czasie, kiedy przeprowadzono badania, mniej firm niż w okresie ich uruchamiania korzystało z możliwości, jakie stwarzało zatrudnienie pracowników pochodzących z powiatowych urzędów pracy (74), a więcej z rekrutacji osób, które same zgłosiły gotowość podjęcia pracy (150). Jednak odsetki nowo przyjmowanych pracowników, których źródłem były powiatowe urzędy pracy, były wyższe niż w początkowym okresie funkcjonowania firm. Powyższy trend skłania do wyciągnięcia wniosku, że zakłady funkcjonujące w strefie od momentu rozpoczęcia przez nie działalności przyczyniły się do absorpcji wolnych zasobów siły roboczej z lokalnych rynków pracy do tego stopnia, że aby podołać popytowi na pracowników niezbędne stało się korzystanie przez nie w większym stopniu z kandydatów kierowanych przez publiczne służby zatrudnienia¹⁶⁰. Generalnie natomiast nie uległa zmianie liczba firm, które sięgały po zasoby ludzkie z *innych* źródeł, podobnie ich katalog.

Ze 186 firm, które dokonały oceny zatrudnianych przez nie pracowników, aż 146 wyraziło swoje zadowolenie z ich kompetencji i zaangażowania, 12 było niezadowolonych, a 27 podmiotów udzieliło odpowiedzi: *różnie z tym bywa*¹⁶¹. Niezadowolone podmioty jako uzasadnienie swoich negatywnych ocen wskazywały najczęściej na: niski poziom kwalifikacji zawodowych (5), niską wydajność (2), brak zaangażowania (2), brak chęci podnoszenia kwalifikacji (2) i frustrację pracowników¹⁶². Przyczyny jedynie częściowego zadowolenia z zatrudnianych pracowników, wymienione przez 27 firm, są w dużej części powtórzeniem wyżej wymienionych, decydujących o całkowitym niezadowoleniu. Uzupełniają je jednak o: brak dyscypliny, niesumiennosc, brak więzi z zakładem, niemożność podołania procedurom, brak obowiązkowości, problemy alkoholowe (niektórych), „kręactwa” ze zwolnieniami lekarskimi¹⁶³.

Z kolei do pytania o ocenę współpracy z właściwym miejscowo powiatowym urzędem pracy odniosły się 174 podmioty, z których 51 wskazało na brak takiej współpracy, a następne 2 na brak potrzeby takiej współpracy, uzasadniając to aktywnym i samodzielnym poszukiwaniem pracy przez kandydatów z terenu gminy oraz specyfiką produkcji, która wymaga samodzielnej rekrutacji i weryfikacji umiejętności. Z 96 podmiotów, które dokonały rzeczywistej

¹⁶⁰ W opiniach wyrażanych przez przedsiębiorców w trakcie przeprowadzania wywiadu kwestionariuszowego przedsiębiorcy oceniali zdecydowanie gorzej kandydatów do pracy przysyłanych przez powiatowe urzędy pracy od pozyskiwanych ze wszystkich pozostałych źródeł.

¹⁶¹ W obszarze każdej ze stref znalazła się przynajmniej jedna firma niezadowolona z zatrudnianych pracowników bądź zadowolona tylko częściowo. Najwięcej takich firm było w Łódzkiej SSE (5), Kozłowski-Słubickiej SSE (4), Warmińsko-Mazurskiej SSE (4) i Starachowickiej SSE (4), natomiast najmniej w Wałbrzyskiej SSE (1).

¹⁶² Podmiot, który udzielił tej odpowiedzi, uzasadnił taką postawę pracowniczą jako wynik: *niezrealizowanego mirage'u elektrowni atomowej ludzi, którzy zostali tu osiedleni*.

¹⁶³ Najczęstszym uzasadnieniem takiej oceny odpowiedzi na to pytanie, podanym przez 7 przedsiębiorców niejako „przy okazji”, jest: wysoka fluktuacja pracowników.

oceny tej współpracy – 14 uznały ją za bardzo dobrą, 47 za dobrą, 21 za dostateczną, a 14 za bardzo złą. Obok dokonywanej oceny firmy mogły wskazywać ponadto obszary ewentualnej poprawy dotychczasowej współpracy. Zostały one zaprezentowane w tabeli 3.24.

Tabela 3.24. Oceny dotychczasowej współpracy firm z właściwymi miejscowo urzędami pracy oraz opinie co do możliwości jej poprawy

Ocena	Ilość ocen	Opinia co do możliwości poprawy współpracy
5	14	<ul style="list-style-type: none"> – poprawie powinna ulec informacja w sprawie nowych projektów; – urzędy pracy mogłyby się włączać do przekwalifikowywania pracowników, dofinansowywać szkolenia; – nigdy nie będą agencją pracy, są jednak zaangażowani.
4	47	<ul style="list-style-type: none"> – poprawie mogłaby ulec weryfikacja kandydatów pod kątem kwalifikacji i chęci podjęcia pracy; – <i>nie są aktywnym urzędem, raczej biernym;</i> – poprawie powinna ulec informacja, <i>nie chcemy ciągle powielać naszych prób;</i> – <i>PUP powinien się ukreatywnić i zliberalizować przepisy dotyczące obcokrajowców;</i> – <i>przepisy są tak sformułowane, że przy produkcji sezonowej nie mogą skorzystać z innych możliwości;</i> – urząd jest nazbyt rygorystyczny przy składanych wnioskach o refundację.
3	21	<ul style="list-style-type: none"> – przyspieszeniu powinno ulec rozpatrywanie wniosków o dofinansowanie zatrudnienia; – mała elastyczność ze strony urzędu, jeśli chodzi o zgłaszane zapotrzebowanie na pracowników; – <i>pracownicy muszą się zmienić, błędą w procedurach, które są zupełnie nieodpowiednie;</i> – na składane do urzędu oferty nie otrzymujemy kandydatów lub ich otrzymujemy w innych zawodach; – urząd jest natrętny, chce pomóc, ale mu to nie wychodzi.
2	14	<ul style="list-style-type: none"> – wszystko powinno ulec poprawie: stare bazy danych (nieaktualne nawet od 4 lat), złe rozpoznanie rynku; – <i>zmniejszenie biurokracji, urząd niewiele daje, a dużo wymaga;</i> – pomoc w poszukiwaniu nowych pracowników jest znikoma; – urząd musi wypracować metody współpracy z inwestorami; – większe zaangażowanie w pomoc lokalnym firmom.

Źródło: opracowanie własne.

Aż 9 z 14 negatywnych ocen współpracy z właściwymi miejscowo urzędami pracy była pochodną złej oceny przysyłanych przez te urzędy kandydatów¹⁶⁴. Natomiast wśród zarzutów pod adresem urzędów jako najważniejsze wskazano: ich „zerową” aktywność, powolne reakcje na prośby o umieszczenie ogłoszeń na stronach internetowych urzędów, całkowity brak inicjatywy, nieczytanie ze zrozumieniem zamówień na pracowników i przysyłanie „kogo popadnie”, bo akurat są przyjęcia. Charakterystyczne jest też, że połowa (7) z nega-

¹⁶⁴ Kandydatom tym wytykano głównie: *brak chęci* oraz brak wiedzy technicznej. Jeden podmiot określił kandydatów z tego źródła jako *beznadziejnych*.

tywnych opinii o współpracy z miejscowymi urzędami pracy zostało sformułowanych przez wszystkie przebadane firmy z zaledwie dwóch podstref, na terenie których firmy te funkcjonowały. Świadczy to o obiektywnych brakach w funkcjonowaniu urzędów pracy właściwych miejscowo dla tych podstref.

Współpraca z lokalnymi władzami stała się przedmiotem oceny 186 firm. 32 z nich przyznało, że nie utrzymują wcale kontaktów z miejscowymi władzami bądź w bardzo ograniczonym stopniu¹⁶⁵. Część podmiotów z tej grupy wskazała przyczyny tego stanu rzeczy albo swoje dotychczasowe doświadczenia w omawianym obszarze: *brak potrzeby takiej współpracy przy charakterze prowadzonej działalności (7); nie pomagają, ale i nie przeszkadzają (5); należy unikać tych kontaktów, jak się da, oni szukają tylko sponsorów (2); gdy firma wystąpiła z wnioskiem o umorzenie podatku, nie zgodzili się, mimo tego że istniały stosowne przesłanki; nie powinni zmieniać reguł w trakcie gry.*

Pomijając 39 organizacji, które wyraziły jedynie swoje opinie o dotychczasowej współpracy bez dokonywania jej faktycznej oceny, pozostałe 115 firm oceniło ją. Zdaniem 9 była ona fatalna (niedostateczna)¹⁶⁶, kolejne 16 uznało ją za poprawną (dostateczną), 69 – za dobrą, zaś ostatnich 21 – za bardzo dobrą. Obok nadanych ocen część podmiotów podała ich uzasadnienie.

Tabela 3.25. Oceny kontaktów firm z władzami lokalnymi

Ocena	Ilość ocen	Uzasadnienie oceny
2	9	<ul style="list-style-type: none"> – muszą się urealnić, my nie wybudujemy im drogi; – władze nie są wcale przychylnie wbrew obiegowym sądom; – totalny brak zainteresowania władz, musimy się „dobijać” o podstawowe rzeczy; – rzetelność władz jest problematyczna, cofnięto nam ulgę w podatku od nieruchomości; – sprawy urzędowe są przeciągane; – brak wsparcia w sprawie stworzenia systemu dowozu pracowników; – miały być ulgi w podatkach lokalnych, a ich nie ma; – władza traktuje inwestorów jako element propagandy, opiewania własnych sukcesów.
3	16	<ul style="list-style-type: none"> – brak efektów współpracy; – większość podejmowanych działań odbywa się „pod publiczke”, najlepiej w obecności mediów; – brak koordynacji systemu kształcenia zawodowego z aktywnościami; – można liczyć na przychylność.
4	69	<ul style="list-style-type: none"> – łatwość w załatwianiu wielu spraw; – nie przeszkadzają, a to dużo; – brak konsekwencji w realizacji wspólnych przedsięwzięć; – zbyt mała elastyczność władz w zakresie podatków.

¹⁶⁵ Na grupę tę złożyły się 4 firmy z Mieleckiej SSE, po 3 firmy z Katowickiej SSE, Suwalskiej SSE, Tarnobrzeskiej SSE, Warmińsko-Mazurskiej SSE, Wałbrzyskiej SSE, po 2 firmy z Legnickiej SSE, Łódzkiej SSE, Pomorskiej SSE, Słupskiej SSE, Starachowickiej SSE oraz po jednej z Kostrzyńsko-Słubickiej SSE i Kamiennogórskiej SSEMP.

¹⁶⁶ Podmioty te działały na terenie następujących miast (gmin): Dobre Miasto, Elk, Goleniów, Gromadka, Jelcz-Laskowice, Nowogrodzic, Stalowa Wola, Tarnobrzeg, Tarnów (2).

5	21	<ul style="list-style-type: none"> – ogromne wsparcie w trakcie realizowanej inwestycji: umowy nabycia gruntów, odrolnienia działek; – troszczą się o inwestora; – władze są wręcz partnerem w biznesie.
---	----	---

Źródło: opracowanie własne.

Uderzające było, że zdecydowana większość podmiotów z grupy firm uznających stosunki z władzami jako bardzo dobre i dobre jako przyczynę nadania im tak wysokich ocen wskazywała nieutrudnianie przez te ostatnie prowadzenia działalności gospodarczej. W trakcie przeprowadzania badań można było odnieść wrażenie, że władze lokalne wyróżniały się pozytywnie na tle innych, od których w jakiś sposób zależała działalność firm strefowych.

175 firm dokonało oceny kontaktów i ewentualnych obszarów ich poprawy ze spółkami zarządzającymi strefami ekonomicznymi. Zróżnicowanie ocen tych kontaktów w przypadku każdej ze spółek zarządzających narzuca konieczność odrębnego przedstawienia otrzymanych wyników, które zostały zebrane w tabeli 3.26.

Tabela 3.26. Oceny kontaktów ze spółkami zarządzającymi dokonane przez inwestorów funkcjonujących w obszarze poszczególnych specjalnych stref ekonomicznych

Ocena kontaktów ze spółką zarządzającą dokonana przez inwestora		Ilość firm	Obszary zastrzeżeń wskazane przez firmy albo uzasadnienie oceny
WSSE	bardzo dobre	6	—
	dobre	6	—
	poprawne i zadowalające	3	– możliwość lepszego przepływu informacji oraz zła infrastruktura, o których poprawę powinna zadbać Spółka Zarządzająca.
	sporadyczne	2	—
	z zastrzeżeniami	1	– niejasność regulacji prawnych, procedur, istotności niektórych dokumentów (np. biznes plan składany na etapie rokowań z SSE) powodując, że WSSE nie jest w stanie odpowiedzieć na bieżące pytania, które ma firma.
LSSE	bardzo dobre	0	—
	dobre	1	—
	poprawne i zadowalające	0	—
	sporadyczne	1	—
	z zastrzeżeniami	5	<ul style="list-style-type: none"> – opieszałość władz w zakresie budowy dróg i przystanków; – władze nie interesują się firmami, jakością dróg w obszarze podstrefy; – brak infrastruktury w podstrefie Krzywa; – brak kompletnej dokumentacji geodezyjnej; – brak troski o istniejących inwestorów.
KSSEMP	bardzo dobre	2	—

	bardzo dobre	2	—
	poprawne i zadowolające	2	—
	sporadyczne	1	—
	z zastrzeżeniami	4	<ul style="list-style-type: none"> – większe zaangażowanie i pomoc; – brak mediów: woda, zła komunikacja na terenie strefy; – bardzo źle: osoby niekompetentne; – brak zainteresowania mniejszymi przedsiębiorstwami.
KPT	bardzo dobre	1	—
	dobrze	1	—
	poprawne i zadowolające	1	—
	sporadyczne	2	– nie przeszkadzają.
	z zastrzeżeniami	2	<ul style="list-style-type: none"> – nic się nie dzieje, a powinno; – im kontakty rzadsze, tym lepiej.
K-SSSE	bardzo dobre	1	—
	dobrze	11	– jest „zgrzyt” co do ilości zatrudnianych pracowników; 2) mieli zrobić drogę i jej nie zrobiono.
	poprawne i zadowolające	0	—
	sporadyczne	1	– wynika to z wczesnego etapu naszej działalności.
	z zastrzeżeniami	1	<ul style="list-style-type: none"> – tylko biorą, a nic nie dają w zamian; – zmienił się Zarząd i teraz jest nieco lepiej.
KSSE	bardzo dobre	3	– wiele konkretnych rozwiązań znajduje się poza zasięgiem kompetencji Strefy: zależą np. od gestorów mediów.
	dobrze	9	– niezbędna jest jednak stała informacja o ciągle zmieniającym się stanie prawnym dotycząca firm strefowych.
	poprawne i zadowolające	1	—
	sporadyczne	1	—
	z zastrzeżeniami	4	<ul style="list-style-type: none"> – większe wsparcie w zakresie infrastruktury; – nie interesują się firmami po znalezieniu inwestora; – więcej szkoleń; – „Zdzierają” za dużo pieniędzy, za co nie otrzymujemy nic w zamian: opłata sięga 20 000 za rok. Robią co prawda jakieś szkolenia, informują, co się zmienia w przepisach. Powinni doprowadzić do nieformalnych spotkań między przedsiębiorcami ze Strefy, to byłoby konstruktywne.
LSSE	bardzo dobre	1	—
	dobrze	7	– poprawa infrastruktury w Strefie(2); 2) rozwiązują wszystkie problemy na bieżąco.
	poprawne i zadowolające	2	—

	sporadyczne	2	– wynika to z wczesnego etapu naszej działalności.
	z zastrzeżeniami	3	– nie odgrywają żadnej roli, wręczają tylko faktury; – nie pomagają i nie przeszkadzają; – należy zastanowić się, czy SSE nie powinny być organizacjami non-profit; należy podjąć ponadto działania w kierunku wydłużenia czasu funkcjonowania SSE.
MSSE	bardzo dobre	3	—
	dobrze	6	– komunikacja wewnętrzna musi zostać poprawiona.
	poprawne i zadowolające	2	—
	sporadyczne	1	—
	z zastrzeżeniami	0	—
PSSE	bardzo dobre	1	—
	dobrze	1	—
	poprawne i zadowolające	5	—
	sporadyczne	3	– wcześniej Spółka Zarządzająca angażowała się w większym stopniu; – kontakty ograniczają się jedynie do dostarczania faktur za opłaty strefowe.
	z zastrzeżeniami	2	– dużo obiecują, mało robią; – nastąpiło bezsensowne zbiurokratyzowanie.
St. SSE	bardzo dobre	0	—
	dobrze	8	—
	poprawne i zadowolające	0	—
	sporadyczne	2	– jest mi to obojętne; – brak jakiegokolwiek wsparcia z ich strony.
	z zastrzeżeniami	1	– na początku były problemy z infrastrukturą (brak telefonów), nazwą ulicy; brak przystanku przy firmie ogranicza jej dostępność dla pracowników, musieliśmy sami organizować środek transportu.
St. SSE	bardzo dobre	3	– pomagają w każdym obszarze;
	dobrze	7	– Strefa coś musi zrobić z drogami, skoro wnosimy opłaty.
	poprawne i zadowolające	0	—
	sporadyczne	0	—
	z zastrzeżeniami	0	—
SSSE	bardzo dobre	0	—
	dobrze	9	– „droczymy się” czasami o opłaty; – poprawie powinny ulec: oznakowanie ulic, dbałość o drogi dojazdowe, powinny zostać wybudowane chodniki.
	poprawne i zadowolające	2	—

	sporadyczne	1	—
	z zastrzeżeniami	0	—
TSSE	bardzo dobre	2	—
	dobre	10	– Spółka Zarządzająca powinna organizować więcej szkoleń.
	poprawne i zadowalające	2	– Spółka Zarządzająca organizuje wystawy i szkolenia, problemem jest rozliczanie podatków.
	sporadyczne	1	– brak pomocy przy interpretacji przepisów.
	z zastrzeżeniami	1	– brak zainteresowania.
W-MSSE	bardzo dobre	2	– obecnie jest super, w przeszłości bywało różnie: SSE nie przygotowała na początku terenu tak, jak powinna – zarzucano nam niedopełnianie formalności i pewne rzeczy robiliśmy sami.
	dobre	5	– Zarząd Strefy nie powinien pochodzić z klucza partyjnego; – poprawie powinna ulec infrastruktura drogowa: brak parkingów dla TIR-ów.
	poprawne i zadowalające	0	—
	sporadyczne	0	—
	z zastrzeżeniami	4	– brak wsparcia merytorycznego – wykonują tylko działania kontrolne; – nowe władze zadbały o swoją anonimowość przez brak kontaktów; – władze Strefy muszą bardziej współpracować i integrować – nie ograniczać się jedynie do wystawiania faktur raz na kwartał za „zarządzanie”; – stosunki są złe w każdym wymiarze.

Źródło: opracowanie własne.

Na tle pozostałych spółek zarządzających szczególnie korzystnie przedstawiają się oceny wystawione Spółce Zarządzającej Starachowicką Specjalną Strefą Ekonomiczną. Wszystkie podmioty uznały jej działalność za dobrą (7) i bardzo dobrą (3). Dwoma pozostałymi spółkami zarządzającymi, wobec których żaden przedsiębiorca nie wyraził zastrzeżeń, były te, które zarządzały: Mielecką SSE (6 ocen dobrych i 3 – bardzo dobre) i Suwalską SSE (9 ocen dobrych). Przeciwnieństwem wysokich ocen wystawionych ww. spółkom są oceny wystawione Spółce Zarządzającej Legnicką SSE. Z siedmiu firm, które takiej oceny dokonały, aż 5 zgłosiło swoje zastrzeżenia. Nie jest zaskoczeniem niska ocena stanu infrastruktury tej strefy przy tak minimalnej dynamice wydatków na nią, mimo że kapitał akcyjny Legnickiej SSE w momencie tworzenia strefy był najwyższy w stosunku do wszystkich pozostałych specjalnych stref ekonomicznych w Polsce. Kolejnymi spółkami zarządzającymi ocenionymi w sposób najbardziej krytyczny były te, które zarządzały: Kamiennogóską SSEMP (4 firmy zgłaszały zastrzeżenia), Warmińsko-Mazurską MSSE (4) i Katowicką SSE (4). Jednak ocena funkcjonowania tej ostatniej zdominowana była przez oceny dobre i bardzo dobre.

Odpowiedzi na pytania o istnienie współpracy między firmami zlokalizowanymi w strefie z jednej strony a uczelniami wyższymi i ośrodkami badawczo-rozwojowymi z drugiej

miały potwierdzić bądź wykluczyć możliwość pełnienia przez strefę roli klamry spajającej przemysł z nauką.

Na pytanie o współpracę firmy z uczelniami wyższymi odpowiedziało 181 firm ze 195 objętych badaniami. Z 90 podmiotów, które na powyższe pytanie odpowiedziały przecząco, 88 wskazało przyczyny tego stanu rzeczy. W oparciu o wymienione przez nie powody braku współpracy z uczelniami wyższymi firmy te zostały podzielone na 4 grupy, z których każda jako przyczynę podawała odpowiednio: 1) brak takiej potrzeby, co wynika ze specyfiki branży – 62 podmioty; jako uzupełnienie tej informacji badane przedsiębiorstwa podawały najczęściej: nieskomplikowany charakter ich produkcji (montaż laptopów, wytwarzanie gwoździ), małą wielkość firmy, dostarczanie „nowinek” przez dostawców, technologię pochodzącą zza granicy itp.; 2) brak zainteresowania obu stron – 13 podmiotów; część z badanych firm uszczegółowiła tu swoje stanowisko, wymieniając: niekompetencję naukowców, brak wspólnych „tematów”, wysokie koszty współpracy, własną, dobrze wykwalifikowaną kadre, małe zaangażowanie uczelni w działania zmierzające do współpracy z lokalnymi firmami, brak sensownych ofert współpracy, brak kierunków kształcenia zbieżnych z oczekiwaniami firmy; 3) nieudane próby współpracy podejmowane w przeszłości – 4 podmioty; 4) inne – 9 firm, które wymieniły tu: zbyt krótkie istnienie firmy (3), *brak uczelni w Polsce kształcących fachowców dla nas, jednak na współpracę z uczelniami zagranicznymi jesteśmy zbyt mali; jeszcze nie, ale spółka „matka” współpracuje* (bo musi); zbyt niski poziom innowacyjności firmy; pracownicy są rekrutowani w drodze konkursów, a wiedza i technologie pochodzą całkowicie z centrum; pracownikom firmy całkowicie wystarcza wykształcenie średnie (poligraficzne); *odpowiedź zna zarząd koncernu w Szwecji*.

Najwięcej z 91 organizacji, które potwierdziły współpracę z uczelniami wyższymi, prowadziło swoją działalność odpowiednio w obszarze Wałbrzyskiej SSE (12), Łódzkiej SSE (11) i Katowickiej SSE (11). Najmniej z kolei w Starachowickiej SSE (2), Kamiennogórskiej SSEMP (3) i Krakowskim PT (3). Rozpatrując jednak ilości podmiotów współpracujących z uczelniami wyższymi na tle wszystkich firm poddanych badaniom z danej strefy, najkorzystniej wypada Łódzka SSE, w której współpracę taką zadeklarowało 73,3% firm, Legnicka SSE (66,7%) i Warmińsko-Mazurska SSE (63,6%), najslabiej zaś Starachowicka SSE (20,0%), Kamiennogórska SSEMP (25,0%) i Tarnobrzeska SSE (29,4%)¹⁶⁷.

Aż 54 z 91 podmiotów, które odpowiedziały twierdząco na pytanie o współpracę z uczelniami wyższymi, wskazało, że uczelnie, z którymi one współpracują, zlokalizowane są na terenie tego samego województwa, w którym funkcjonuje firma. 17 kolejnych firm współpracowało z uczelniami spoza terenu województwa, a 15 następnych podmiotów z uczelniami z tego samego województwa i z innych województw. Dla trzech firm partnerami były uczelnie spoza Polski, a dla dwóch ostatnich zarówno spoza Polski, jak i z terenu innych województw.

84 organizacje określiły obszary swojej współpracy z uczelniami wyższymi. Dla 38 z nich były to badania własności fizycznych, testowanie komponentów, przeprowadzanie pomiarów (niezbędnych do certyfikacji), modernizacji wyrobów, rozwiązywania problemów technicznych itd. W przypadku 22 podmiotów obszarem współpracy było odbywanie przez studentów bądź absolwentów wyższych uczelni praktyk i staży studenckich. 11 kolejnych firm współpracę z uczelniami wyższymi traktowało jako sposób pozyskiwania wykwalifikowanych

¹⁶⁷ We wspomnianej grupie 91 organizacji potwierdzających współpracę z uczelniami wyższymi minimalnie więcej, bo 47, było firm reprezentujących kapitał polski.

kadr, a następne – 7 obok pozyskiwania praktykantów (ewentualnie absolwentów) – zlecało uczelniom przeprowadzanie badań i rozwiązywanie problemów technologicznych. 3 firmy korzystały z przeprowadzanych przez uczelnie wyższe szkoleń dla pracowników¹⁶⁸, a dla ostatnich trzech obszarem współpracy były zagadnienia dotyczące ochrony środowiska, problemów technologicznych i ochrony środowiska oraz programów europejskich. Najczęściej wymienianymi przez przedsiębiorców uczelniami partnerskimi były: AGH (4), Politechnika Gdańska (3), Politechnika Rzeszowska (3), Akademia Medyczna w Łodzi (3) i Uniwersytet Zielonogórski (3)¹⁶⁹.

Odpowiedzi udzielone na pytanie o istnienie współpracy z uczelniami wyższymi nie określały jeszcze znaczenia, jakie do faktu tej współpracy przywiązywały badane podmioty. Ważę tego znaczenia można jednak zidentyfikować, analizując odpowiedzi badanych firm na inne, postawione wcześniej pytanie: na ile nasycenie regionu uczelniami wyższymi i tym samym istnienie możliwości współpracy z nimi wpłynęło na podjęcie przez badane firmy ich decyzji lokalizacyjnej? Rozkład odpowiedzi na powyższe pytanie oraz wagi przypisane temu czynnikowi przedstawione są w tabeli 3.12. Wynika z nich, że jedynie dwie spośród 160 firm, które nadały wagę temu czynnikowi lokalizacyjnemu, uznały nasycenie regionu uczelniami wyższymi za czynnik decydujący o największym znaczeniu dla decyzji lokalizacyjnej. Również niewiele, bo 16 firm uznało to nasycenie za bardzo istotne, a nieco więcej – 24 – za istotne. Natomiast dla większej ilości podmiotów, bo dla 29, znaczenie tego czynnika lokalizacyjnego było mniej istotne. Jeszcze więcej firm – 32 – uznało, że czynnik ten miał dla nich minimalne znaczenie. Najwięcej podmiotów – 57 – przyznało, że bliskość wyższych uczelni nie miała zupełnie wpływu na ich decyzję lokalizacyjną.

Z kolei na pytanie o istnienie współpracy z ośrodkami badawczo-rozwojowymi odpowiedziało 175 firm. Z 68 podmiotów, które udzieliły odpowiedzi twierdzącej, 40 było spółkami polskimi, pozostałe 28 – to spółki zagraniczne. Najczęściej wymieniane obszary współpracy to: ulepszanie procesów technologii produkcji, wydawanie opinii o produkcie, certyfikatów, wdrażanie przepisów unijnych, rozwiązywanie problemów konstrukcyjnych, konsultacje w dziedzinie technologii, badania nowych produktów, badania środowiska pracy i poprawa BHP, wykonywanie specjalistycznych ekspertyz, badanie zagrożeń biologicznych i chemicznych itp.

Firmy współpracujące z ośrodkami badawczo-rozwojowymi dokonały następującej lokalizacji przestrzennej tych ośrodków. Ośrodki 12 firm położone były na terenie tego samego województwa, w którym firmy te działały, 32 kolejnych podmiotów – na terenie innych województw, a 8 dalszych – poza terenem Polski. 6 firm współpracowało z ośrodkami zarówno z terenu tego samego województwa, jak i z innych województw, a 5 następnych z ośrodkami z innych województw i spoza Polski. Z ośrodkami badawczo-rozwojowymi spoza Polski współpracowały także 2 firmy, które oprócz tego współpracowały z ośrodkami położonymi na terenie województwa, w którym prowadzą działalność, oraz 3 firmy korzystające ponadto

¹⁶⁸ W przypadku jednej z tych firm chodziło o szkolenia pracowników działów: handlowego, księgowości i produkcyjnego. Dwie pozostałe objęte były szkoleniami z zakresu jakości (jedna z nich wskazała, że chodziło konkretnie o szkolenie Six Sigma).

¹⁶⁹ Inne wymieniane uczelnie to: Politechnika Wroclawska, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski, Politechnika Łódzka, Politechnika Śląska, Politechnika Szczecińska (każda z nich dwukrotnie) oraz przez pojedyncze firmy: Akademia Ekonomiczna we Wrocławiu, Politechnika Koszalińska, Uniwersytet Gdański, Akademia Medyczna w Gdańsku, Politechnika Krakowska, Instytut Tkactwa (Niemcy).

z usług ośrodków zlokalizowanych na terenie tych samych województw, w których działają, jak i poza ich obszarem¹⁷⁰.

Aż 61 organizacji z 99, które podały przyczyny braku współpracy między nimi a ośrodkami badawczo-rozwojowymi, uzasadniało niewytworzenie się jej brakiem takiej potrzeby, co wynikało m.in. z prostoty wytwarzanych produktów czy *dostarczaniem „nowinek” przez dostawców*. 19 następnych firm stwierdziło, że kontakty z takimi ośrodkami utrzymuje firma matka (często zlokalizowana za granicą), a ankietowany podmiot zajmuje się wyłącznie działalnością o charakterze produkcyjnym. Po 6 podmiotów jako przeszkody w nawiązaniu i utrzymywaniu współpracy z ośrodkami badawczo-rozwojowymi wskazało: 1) krótki czas istnienia firmy; 2) brak komplementarnych ośrodków w pobliżu firm; 3) posiadanie przez firmy własnych ośrodków badawczych. Ostatnie dwie firmy brak wytworzenia się współpracy uzasadniały nieznajomością takich ośrodków.

Kolejne pytanie wywiadu skierowanego do przedsiębiorców miało na celu określenie stopnia trwałości związków firm działających w granicach poszczególnych specjalnych stref ekonomicznych z obszarem, w którym funkcjonują te firmy. Rozkład odpowiedzi udzielonych przez 159 podmiotów, które oszacowały w procentach możliwość ich „zakorzenienia się” w miejscu obecnego prowadzenia działalności po wygaśnięciu programu SSE, przedstawiony został w tabeli 3.27¹⁷¹.

Tabela 3.27. Procentowe prawdopodobieństwo pozostania firmy w miejscu dotychczasowej działalności po wygaśnięciu programu SSE

Lp.	Prawdopodobieństwo pozostania firmy w dotychczasowym miejscu (w %)	Ilość firm
1.	100	88
2.	99	4
3.	98	2
4.	95	1
5.	90	21
6.	80	13
7.	75	1
8.	70	3
9.	60	4

¹⁷⁰ Podobnie jak w przypadku współpracy z uczelniami wyższymi, również korzystanie z usług ośrodków badawczo-rozwojowych miało silnie zróżnicowany charakter w odniesieniu do firm funkcjonujących w poszczególnych strefach. Wymienione 68 podmiotów prowadziło swoją działalność odpowiednio w: Katowickiej SSE (11), Łódzkiej SSE (8), Tarnobrzeskiej SSE (7), Mieleckiej SSE (6), Słupskiej SSE (6), Wałbrzyskiej SSE (6), Kamiennogórskiej SSEMP (5), Pomorskiej SSE (4), Starachowickiej SSE (4), Warmińsko-Mazurskiej SSE (4), Legnickiej SSE (3), Kostrzyńsko-Słubickiej SSE (2), Krakowskim PT (1) i Suwalskiej SSE (1).

¹⁷¹ W załączniku nr 2 znajduje się zestawienie 159 podmiotów określających procentowe prawdopodobieństwo pozostania w miejscu dotychczasowej działalności po wygaśnięciu programu SSE wraz z przypisaniem firm do poszczególnych stref oraz wskazane przez firmy ewentualne przyczyny zmiany lokalizacji.

10.	50	15
11.	40	1
12.	10	2
13.	5	1
14.	0	3

Źródło: opracowanie własne.

Uzyskane wyniki wskazują na relatywnie silny stopień związania się firm z obszarami, na terenie których funkcjonują. Świadczą o tym odpowiedzi 88 podmiotów, które prawdopodobieństwo utrzymania swojej aktywności w dotychczasowym miejscu po roku 2020 szacowały na 100%, oraz łącznie 41 kolejnych, które prawdopodobieństwo to szacowały w przedziale 80–99%.

Jednocześnie jednak wśród wskazanych przez 64 firmy przyczyn ewentualnego podjęcia decyzji o zmianie lokalizacji tych firm w odpowiedziach aż 33 z nich przewijał się czynnik kosztowy. Jest to potwierdzeniem uchwyconego wcześniej i wskazanego już postrzegania działalności w obszarze polskich specjalnych stref ekonomicznych przez samych inwestorów. Inwestorzy ci w zdecydowanej większości upatrują swoich możliwości w realizowaniu strategii opartych na niskich kosztach działalności, nie zaś na czynnikach jakościowych. Zmiany tego niekorzystnego zjawiska można jednak upatrywać w postawie tych firm, które zadeklarowały pozostanie w miejscu dotychczasowej działalności po wygaśnięciu stref. Ich zamiar wskazuje, że dostrzegają one w dłuższej perspektywie możliwości skutecznego konkutowania nie w oparciu o malejące wraz z upływem czasu przewagi związane z niższymi kosztami, lecz w oparciu o obecne i tworzące się dopiero czynniki przewagi jakościowej, które będzie oferował region.

Badania pozwoliły potwierdzić nieco większą skłonność do wiązania się z regionem firm polskich niż zagranicznych. Wśród w sumie 129 organizacji, które określiły prawdopodobieństwo swojego pozostania w dotychczasowym miejscu w przedziale od 80 do 100%, znalazło się 75 firm polskich. Podmiotów zagranicznych było 54.

Celem ostatniego pytania wywiadu było określenie, czy przedsiębiorcy stosują nowoczesne metody i techniki zarządzania. Do zagadnienia tego odniosły się 183 podmioty, z których 147 wybrało przynajmniej jedną spośród wskazanych w pytaniu metod. Najpowszechniej firmy sięgały po planowanie strategiczne. Posługiwało się nim 101 przedsiębiorstw (w tym 32 firmy wykorzystujące wyłącznie tę metodę). W 90 organizacjach zastosowanie znalazł controlling operacyjny (18), a w 50 *lean management* (11). Spośród 37 firm wykorzystujących *benchmarking* żadna nie ograniczała się do stosowania tylko tej metody. Wykorzystaniu *benchamarkingu* towarzyszyło zawsze stosowanie także jakiejś innej wymienionej w pytaniu techniki zarządzania. W największym zakresie stosowany był natomiast przez firmy *controlling strategiczny*. Korzystały z niego w sumie 33 podmioty, w tym jeden, który obok tej techniki, nie stosował żadnej innej. Z kolei wykorzystywanie innych niż wskazane w pytaniu metod i technik zarządzania zostało potwierdzone przez 6 organizacji. Metodami wymienionymi przez te firmy były: *kanban*, *hoshin kanri*, *CDN*, *balanced scorecard*, *total quality management* i *activity base costing*.

Badania potwierdzają, że łączne stosowanie wymienionych w pytaniu technik i metod zarządzania jest typowe dla firm dużych. Wśród 13 podmiotów, które stosowały

wszystkie te techniki, były tylko dwie firmy średnie, pozostałe 11 zatrudniało więcej niż 250 pracowników. Ponadto dało się zauważyć większą skłonność do równoległego stosowania tych technik przez firmy zagraniczne niż przez podmioty polskie. Tych ostatnich było zaledwie 3 wobec 10 zagranicznych.

3.2. Zatrudnienie w strefach – nadzieje i fakty

3.2.1. Metoda badań

W celu poznania zasięgu oddziaływania podstref poszczególnych SSE na rynek pracy, a także źródeł pozyskiwania pracowników przez firmy strefowe posłużono się ankietą. Była ona skierowana do pracowników przedsiębiorstw, w których wcześniej przeprowadzono wywiad. Kwestionariusz ankiety zawierał łącznie 28 pytań przeznaczonych dla trzech grup respondentów: 1) tych, którzy podjęli pracę w firmie na terenie specjalnej strefy ekonomicznej jako absolwenci szkół i studiów; 2) osób będących wcześniej bezrobotnymi; 3) tych, dla których zatrudnienie w firmie na terenie specjalnej strefy ekonomicznej było skutkiem rezygnacji z pracy poza jej obszarem. Obok pytań adresowanych wyłącznie do przedstawicieli wskazanych grup pozostałe pytania miały uniwersalny charakter i odpowiadali na nie wszyscy ankietowani. Najważniejsze kwestie, których dotyczyły pytania, to:

- a) określenie długości okresu zatrudnienia w firmie strefowej i rodzaju wykonywanej pracy;
- b) wskazanie, czy zatrudnienie to było poprzedzone stażem, szkoleniem albo przygotowaniem zawodowym i ocena przydatności tych form w podwyższeniu kompetencji istotnych dla wykonywanej pracy;
- c) w przypadku wcześniej zatrudnionych geograficzna lokalizacja poprzedniego pracodawcy;
- d) poznanie źródeł informacji o możliwości zatrudnienia się w firmie z obszaru SSE;
- e) potwierdzenie organizowania szkoleń dla pracowników przez firmy strefowe oraz określenie ich ilości i charakteru;
- f) pozyskanie informacji o wysokości wynagrodzenia osiąganego przez pracownika;
- g) określenie odległości między firmą a miejscem zamieszkania pracownika;
- h) rozpoznanie jego wykształcenia i wieku¹⁷².

Odpowiedzialność za rozprowadzenie ankiety, zebranie jej wypełnionych egzemplarzy oraz odesłanie autorom powierzono osobom, które wcześniej odpowiadały na pytania zawarte w wywiadzie. Osoby te z racji zajmowania wysokich stanowisk najlepiej orientowały się, w jakich proporcjach rozdzielić ankiety między pracowników administracyjnych, produkcyjnych i kadrę zarządzającą, by uzyskane wyniki prawidłowo odzwierciedlały natężenie zjawisk badanych przy pomocy ankiet. Przed rozpoczęciem badań przyjęto regułę, według której w firmach zatrudniających 100 i więcej pracowników osoby, którym powierzono przeprowadzenie badań, rozprowadzają wśród pracowników po 50 formularzy ankietowych, zaś w przypadku firm zatrudniających mniej niż 100 pracowników – po 30.

¹⁷² Kompletny kwestionariusz ankiety został zamieszczony w załączniku nr 3.

3.2.2. Raport z badań

115 firm, które zdecydowały się na udzielenie odpowiedzi na pytania zawarte w wywiadzie kwestionariuszowym, wyraziło także zgodę na przeprowadzenie badań wśród zatrudnianych przez nie pracowników. Na objęcie badaniem swoich pracowników wyraziło ponadto zgodę 7 firm, które odrzuciły możliwość przeprowadzenia wywiadu kwestionariuszowego, tłumacząc to tym, że zawiera on pytania o informacje poufne zdaniem tych firm. Firmy te uznały tym samym, że ankieta dla pracowników nie zawiera takich „niebezpiecznych” pytań.

Z przekazanych pracownikom przez ankieterów 4430 kwestionariuszy ankiet udało się uzyskać 2411 poprawnie wypełnionych¹⁷³.

Tabela 3.28. Liczby wypełnionych ankiet przez pracowników 122 firm funkcjonujących w obszarach poszczególnych specjalnych stref ekonomicznych

Strefa	Ilość firm, których pracownicy zostali przebadani ankietą	Ilość ankiet przekazanych do dyspozycji ankieterów	Liczba poprawnie wypełnionych kwestionariuszy ankiet	Procentowa zwrotność ankiet
Kamiennogórska	11	440	189	43,0%
Katowicka	13	485	211	43,5%
Kostrzyńsko-Słubicka	7	205	101	49,3%
Krakowska	3	50	26	52,0%
Legnicka	14	530	330	62,3%
Łódzka	6	220	130	59,1%
Mielecka	7	225	103	45,8%
Pomorska	6	245	121	49,4%
Słupska	9	310	136	43,9%
Starachowicka	7	240	112	46,7%
Suwalska	5	175	118	67,4%
Tarnobrzeska	7	270	139	51,5%
Wałbrzyska	23	910	627	68,9%
Warmińsko-Mazurska	4	125	68	54,4%
Razem	122	4430	2411	54,4%

Źródło: opracowanie własne.

Jak wspomniano, kwestionariusz ankiety składał się z części ogólnej dla wszystkich pracowników oraz trzech kolejnych, skierowanych po jednej do każdej z trzech grup respondentów, tj.:

¹⁷³ W liczbie tej znajdują się także 82 ankiety, których dodrukowanie było wynikiem własnej inicjatywy ankieterów w sytuacjach, kiedy popyt na ankiety ze strony pracowników był większy niż ich pierwotnie posiadana ilość. Sytuacja taka wystąpiła w pięciu firmach.

a) tych, którzy podjęli pracę w firmie na terenie specjalnej strefy ekonomicznej jako absolwenci szkół i studiów;

b) osób będących wcześniej bezrobotnymi;

c) tych, dla których zatrudnienie w firmie na terenie specjalnej strefy ekonomicznej było skutkiem rezygnacji z pracy poza jej obszarem.

W takiej też kolejności zostały zaprezentowane odpowiedzi na pytania zawarte w ankiecie.

Na pytanie o długość czasu zatrudnienia w obecnej firmie odpowiedziało 2382 ankietowanych. Rozkład udzielonych przez nich odpowiedzi znajduje się w tabeli 3.29., w której wyodrębnione są ponadto cząstkowe wyniki otrzymane dla każdej z badanych stref.

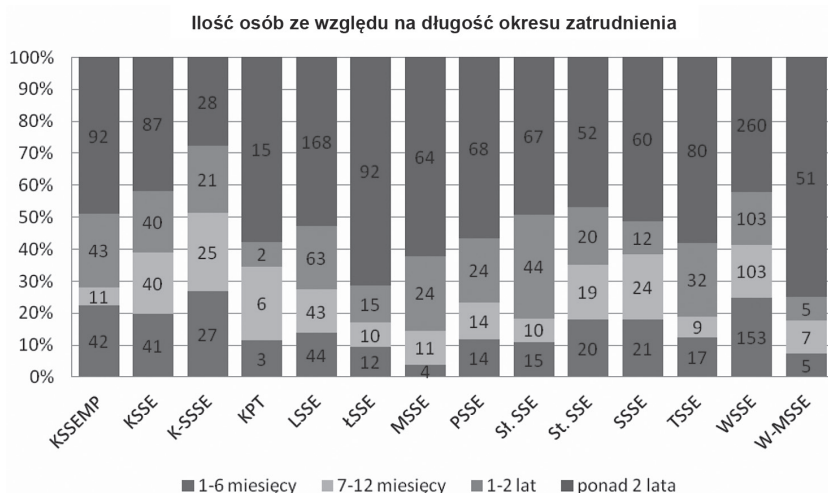
Tabela 3.29. Długość czasu zatrudnienia pracowników 122 firm

Strefa	Czas zatrudnienia								Razem	
	1–6 miesięcy		7–12 miesięcy		1–2 lat		ponad 2 lata			
	Ilość osób	%	Ilość osób	%	Ilość osób	%	Ilość osób	%	Ilość osób	%
KSSEMP	42	22,3	11	5,9	43	22,9	92	48,9	188	100,0
KSSE	41	19,7	40	19,2	40	19,2	87	41,9	208	100,0
K-SSSE	27	26,7	25	24,8	21	20,8	28	27,7	101	100,0
KPT	3	11,5	6	23,1	2	7,7	15	57,7	26	100,0
LSSE	44	13,9	43	13,5	63	19,8	168	52,8	318	100,0
ŁSSE	12	9,3	10	7,8	15	11,6	92	71,3	129	100,0
MSSE	4	3,9	11	10,7	24	23,3	64	62,1	103	100,0
PSSE	14	11,7	14	11,7	24	20,0	68	56,7	120	100,0
Sł. SSE	15	11,0	10	7,4	44	32,4	67	49,3	136	100,0
St. SSE	20	18,0	19	17,1	20	18,0	52	46,8	111	100,0
SSSE	21	17,9	24	20,5	12	10,3	60	51,3	117	100,0
TSSE	17	12,3	9	6,5	32	23,2	80	58,0	138	100,0
WSSE	153	24,7	103	16,6	103	16,6	260	42,0	619	100,0
W-MSSE	5	7,4	7	10,3	5	7,4	51	75,0	68	100,0

Źródło: opracowanie własne.

Długości okresów zatrudnienia pracowników (tabela 3.29 i wykres 3.1) wskazują nie tylko na stopień trwałości związania się tych pracowników z firmami z obszarów specjalnych stref ekonomicznych, ale także pośrednio na etap rozwoju, w którym znajduje się dana strefa. Duża ilość pracowników o okresie zatrudnienia od 1 do 6 miesięcy przy jednocześnie niższym odsetku pracujących rok i dłużej świadczy o stosunkowo niedawnym rozpoczęciu działalności przez znaczną część firm albo przez dominującego w strefie inwestora. Sytuacja taka ma miejsce w obszarach Kostrzyńsko-Słubickiej SSE, Wałbrzyskiej SSE i Kamiennogórskiej SSEMP, gdzie odsetki zatrudnionych pracujących w firmach nie dłużej niż pół roku wyniosły odpowiednio 26,7%, 24,7% i 22,3%. Zwraca uwagę bardzo niski odsetek takich pracowników w obszarze Mieleckiej SSE – zaledwie 3,9%, co należy tłumaczyć wcześniejszym w stosunku do innych powołaniem tej strefy. Z kolei wysoki odsetek pracowników o okresie zatrudnienia ponad 2 lata i jednocześnie niski pracujących

krócej niż pół roku wskazuje, że firmy zbliżają się albo osiągnęły już docelowy poziom zatrudnienia. Taka sytuacja w momencie badań miała miejsce w obszarach Warmińsko-Mazurskiej SSE (75,0%), Łódzkiej SSE (71,3%) i – co nie budzi zdziwienia – w Mieleckiej SSE (62,1%). Zjawisko powyższe potwierdzają przedstawione wcześniej wyniki badań tych firm, które deklarują minimalny przyrost zatrudnienia w przyszłości.

Wykres 3.1. Ilość pracowników poszczególnych SSE ze względu na długość okresu zatrudnienia

Źródło: opracowanie własne.

Odpowiedzi na pytanie o płeć udzieliło 2389 ankietowanych. Udział kobiet w tej grupie wyniósł 40,3%. Był on jednak silnie zróżnicowany w poszczególnych strefach: najwyższy w Katowickiej SSE – 56,5%, najniższy natomiast w Kostrzyńsko-Słubickiej SSE – 29,0%. Niewątpliwie wpływ na to miał rodzaj działalności prowadzonej przez poszczególne firmy i ich lokalizacja w określonych strefach¹⁷⁴.

Tabela 3.30. Płeć pracowników firm funkcjonujących w obszarach SSE

Strefa	Ilość pracowników :			Odsetek kobiet (%)
	Mężczyzn	Kobiet	Razem	
KSSEMP	95	91	186	48,9
KSSE	90	117	207	56,5
K-SSSE	71	29	100	29,0
KPT	19	7	26	26,9

¹⁷⁴ Wśród badanych podmiotów były i takie, których załoga była w 90% zdominowana przez kobiety. Dotyczy to w szczególności firm zajmujących się montażem wiązek elektrycznych czy montażem elementów nadwozi samochodowych. Z kolei w przypadku firm, których przedmiotem aktywności była obróbka metali, odsetek zatrudnianych kobiet nigdy nie przekraczał 5%.

LSSE	197	131	328	39,9
ŁSSE	68	60	128	46,9
MSSE	80	22	102	21,6
PSSE	53	68	121	56,2
SŁ.SSE	82	54	136	39,7
St.SSE	58	52	110	47,3
SSSE	80	36	116	31,0
TSSE	95	43	138	31,2
WSSE	391	232	623	37,2
W-MSSE	47	21	68	30,9
Łącznie	1426	963	2389	40,3

Źródło: opracowanie własne.

Swój wiek określiło 2161 ankietowanych. Uzyskane odpowiedzi pozwoliły stworzyć przedziały wieku pracowników zatrudnionych w każdej ze stref, które zestawiono w tabeli 3.31.

Tabela 3.31. Wiek pracowników firm funkcjonujących w obszarach specjalnych stref ekonomicznych

strefa	przedział wieku																		Razem
	16–25		26–30		31–35		16–35 łącznie		36–40		41–45		46–50		51–55		56		
	ilość	%	ilość	%	ilość	%	ilość	%	ilość	%	ilość	%	ilość	%	ilość	%	ilość	%	
KSSEMP	30	17,9	43	25,6	37	22,0	110	65,5	25	14,9	15	8,9	8	4,8	8	4,8	2	1,2	168
KSSE	42	22,1	74	38,9	32	16,8	148	77,9	15	7,9	10	5,3	5	2,6	9	4,7	3	1,6	190
K-SSSE	23	26,4	22	25,3	12	13,8	57	65,5	7	8,0	5	5,7	8	9,2	9	10,3	1	1,1	87
KPT	1	4,2	7	29,2	5	20,8	13	54,2	5	20,8	4	16,7	2	8,3	0	0,0	0	0,0	24
LSSE	72	23,8	95	31,5	65	21,5	232	76,8	39	12,9	23	7,6	5	1,7	1	0,3	2	0,7	302
ŁSSE	24	20,0	24	20,0	28	23,3	76	63,3	13	10,8	10	8,3	11	9,2	9	7,5	1	0,8	120
MSSE	24	25,3	22	23,2	14	14,7	60	63,2	15	15,8	5	5,3	12	12,6	2	2,1	1	1,1	95
PSSE	28	25,7	24	22,0	17	15,6	69	63,3	11	10,1	7	6,4	9	8,3	10	9,2	3	2,8	109
SŁ.SSE	19	15,1	38	30,2	25	19,8	82	65,1	17	13,5	7	5,6	10	7,9	7	5,6	3	2,4	126
St.SSE	20	18,9	21	19,8	16	15,1	57	53,8	15	14,2	8	7,5	10	9,4	7	6,6	9	8,5	106
SSSE	22	21,6	28	27,5	21	20,6	71	69,6	14	13,7	9	8,8	5	4,9	2	2,0	1	1,0	102
TSSE	32	25,4	27	21,4	20	15,9	79	62,7	14	11,1	13	10,3	10	7,9	7	5,6	3	2,4	126
WSSE	125	22,6	178	32,2	85	15,4	388	70,2	61	11,0	47	8,5	41	7,4	13	2,4	3	0,5	553
W-MSSE	9	14,5	11	17,7	11	17,7	31	50,0	9	14,5	6	9,7	4	6,5	5	8,1	7	11,3	62

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 3.33. Czynniki decydujące o podjęciu zatrudnienia w każdej ze specjalnych stref ekonomicznych

Czynniki wybrane przez pracowników	KSSEMP		KSSE		K-SSSE		KPT		LSSE		LSSE		MSSE		PSSE	
	ilość	%	ilość	%	Ilość	%	ilość	%	ilość	%	ilość	%	ilość	%	ilość	%
– brak innej pracy	49	28,7	36	18,8	23	24,2	3	13,6	96	30,8	31	25,6	38	40,0	29	27,6
– korzystne warunki finansowe	21	12,3	27	14,1	13	13,7	9	40,9	62	19,9	11	9,1	15	15,8	6	5,7
– niewielka odległość od miejsca zamieszkania	1	0,6	20	10,4	14	14,7	0	0	32	10,3	18	14,9	10	10,5	28	26,7
– inne	6	3,5	12	6,3	4	4,2	1	4,5	16	5,1	7	5,8	5	5,3	7	6,7
– perspektywy awansu	6	3,5	22	11,5	3	3,2	3	13,6	17	5,4	6	5,0	5	5,3	9	8,6
– dogodne położenie komunikacyjne	7	4,1	5	2,6	3	3,2	0	0	8	2,6	2	1,7	5	5,3	6	5,7
Suma pracowników wskazujących tylko jeden czynnik podjęcia zatrudnienia w firmie	90	52,7	122	63,7	60	63,2	16	72,6	231	74,1	75	62,1	78	82,2	85	81,0
Suma pracowników wskazujących dwa i więcej czynników podjęcia zatrudnienia w firmie	81	47,3	70	36,4	35	36,8	6	27,3	81	25,9	46	38,0	17	17,9	20	19,0
Suma odpowiedzi udzielonych na pytanie	171	100,0	192	100,1	95	100,0	22	100,0	312	100,0	121	100,1	95	100,1	105	100,0

Czynniki wybrane przez pracowników	Sl.SSE		St.SSE		SSSE		TSSE		W-MSSE		WSSE		Łącznie SSE	
	ilość	%	ilość	%	ilość	%	ilość	%	ilość	%	ilość	%	ilość	%
– brak innej pracy	31	25,0	39	41,5	28	25,7	35	26,3	15	24,6	207	34,8	660	29,6
– korzystne warunki finansowe	24	19,4	20	21,3	20	18,3	19	14,3	8	13,1	72	12,1	327	14,7
– niewielka odległość od miejsca zamieszkania	8	6,5	9	9,6	8	7,3	18	13,5	17	27,9	1	0,2	295	13,2
– inne	13	10,5	8	8,5	20	18,3	10	7,5	2	3,3	47	7,9	158	7,1
– perspektywy awansu	10	8,1	4	4,3	16	14,7	11	8,3	1	1,6	39	6,6	152	6,2
– dogodne położenie komunikacyjne	9	7,3	2	2,1	4	3,7	7	5,3	2	3,3	13	2,2	73	3,3
Suma pracowników wskazujących tylko jeden czynnik podjęcia zatrudnienia w firmie	95	76,6	82	87,3	96	88,0	100	75,2	45	73,8	379	63,8	1665	74,7
Suma pracowników wskazujących dwa i więcej czynników podjęcia zatrudnienia w firmie	29	23,4	12	12,8	13	11,9	33	24,8	16	26,2	215	36,2	563	25,3
Suma odpowiedzi udzielonych na pytanie	124	100,2	94	100,1	109	99,9	133	100,0	61	100,0	594	100,0	2228	100,0

Źródło: opracowanie własne.

Zaprezentowane dane wskazują, że praca w firmach strefowych jest szczególnie atrakcyjna dla pracowników młodych, z przedziałów wiekowych między 16. a 35. rokiem życia. Najwięcej pracowników z tych przedziałów odnotowano w Katowickiej SSE (77,9%), Legnickiej SSE (76,8%) oraz Wałbrzyskiej SSE (70,2%). Z kolei suma ta była najniższa w firmach funkcjonujących na terenie Warmińsko-Mazurskiej SSE (50,0%). Natomiast w przypadku zatrudnionych przez podmioty prowadzące działalność na terenie tej strefy najwyższe były odsetki pracowników z przedziałów wiekowych 51–55 lat (8,1%) oraz 56 i więcej lat (11,3%).

Kolejne pytanie miało na celu określenie poziomu wykształcenia pracowników. Rozkład odpowiedzi uzyskanych od 2388 ankietowanych przedstawiony jest w tabeli 3.32.

Tabela 3.32. Wykształcenie pracowników firm funkcjonujących w obszarach SSE

Strefa	Wykształcenie										Łącz- nie
	podstawowe		zawodowe		średnie zawodowe		średnie ogólne		wyższe		
	ilość	%	ilość	%	ilość	%	ilość	%	ilość	%	
KSSEMP	6	3,3	55	29,9	66	35,9	26	14,1	31	16,8	184
KSSE	1	0,5	38	18,4	45	21,7	29	14,0	94	45,4	207
K-SSSE	3	3,0	26	26,3	29	29,3	14	14,1	27	27,3	99
KPT	1	3,8	8	30,8	9	34,6	2	7,7	6	23,1	26
LSSE	11	3,3	58	17,6	82	24,9	86	26,1	92	28,0	329
ŁSSE	3	2,4	22	17,5	41	32,5	19	15,1	41	32,5	126
MSSE	2	1,9	34	33,0	36	35,0	15	14,6	16	15,5	103
PSSE	7	5,8	38	31,4	31	25,6	16	13,2	29	24,0	121
ŚL.SSE	5	3,7	33	24,3	37	27,2	23	16,9	38	27,9	136
St.SSE	9	8,1	23	20,7	26	23,4	18	16,2	35	31,5	111
SSSE	3	2,6	29	24,8	39	33,3	14	12,0	32	27,4	117
TSSE	5	3,6	22	16,1	47	34,3	18	13,1	45	32,8	137
W-MSSE	4	5,9	20	29,4	18	26,5	5	7,4	21	30,9	68
WSSE	15	2,4	155	24,8	217	34,8	66	10,6	171	27,4	624
Razem	75	3,1	561	23,5	723	30,3	351	14,7	678	28,4	2388

Źródło: opracowanie własne.

Odsetek pracowników o wyższym wykształceniu łącznie we wszystkich strefach wyniósł 28,4%. Odbiegał on *in plus* od średniego w sposób bardzo znaczący wśród zatrudnionych przez firmy z Katowickiej SSE (45,4%) i w mniejszym stopniu w Tarnobrzelskiej SSE (32,8%) i Łódzkiej SSE (32,5%). Najmniej pracowników o wyższym wykształceniu zatrudniały firmy z Mieleckiej SSE (15,5%) i Kamiennogórskiej SSEMP (16,8%). Odsetek ten był niski ponadto wśród pracowników firm z Krakowskiego PT (23,1%), choć idea parku technologicznego powinna wskazywać na dwukrotność tej wartości. Z kolei najczęściej zatrudnionych o wykształceniu zaledwie podstawowym było w firmach z obszaru Staracho-

wickiej SSE (8,1%), Warmińsko-Mazurskiej SSE (5,9%) oraz Pomorskiej SSE (5,8%). Ogólne proporcje między odsetkiem pracowników o wykształceniu najniższym (3,1%) i odsetkiem pracowników o wykształceniu najwyższym (28,4%) nie są korzystne, ponieważ pracownikom o wyższym wykształceniu zawsze jest łatwiej znaleźć pracę niż tym słabiej wykształconym. Ponadto pracownicy ci mogliby być bardziej przydatni ze względu na swoje wykształcenie w odbudowywaniu pozycji rynkowych przez wcześniej zrestrukturyzowane firmy spoza obszaru stref.

Do pytania o czynniki, które zadecydowały o podjęciu przez pracowników zatrudnienia w firmie z obszaru SSE, odniosło się 2228 zatrudnionych. Ankieterzy mieli możliwość wyboru jednej bądź więcej odpowiedzi spośród niżej wymienionych: a) dogodny położenie komunikacyjne; b) niewielka odległość od miejsca zamieszkania; c) perspektywy awansu; d) korzystne warunki finansowe; e) brak innej pracy; f) inny. Pełny rozkład udzielonych odpowiedzi znajduje się w załączniku nr 4. Z zaprezentowanych tam danych wynika, że pracownicy, którzy uznali, że na podjęcie przez nich decyzji o zatrudnieniu wpływ miał tylko jeden ze wskazanych czynników, stanowili aż 74,7% z ogółu udzielających odpowiedzi na to pytanie¹⁷⁵. Czynnikiem, który miał decydujący wpływ na decyzję o podjęciu zatrudnienia dla aż 660 osób (29,6%), był brak innej pracy. Dla kolejnych – 327 (14,7%) – były to korzystne warunki finansowe. Nieco mniej ankietowanych, którzy odpowiedzieli na to pytanie – 295 (13,2%) – wskazywało, że decydująca dla nich była niewielka odległość od miejsca zamieszkania. Perspektywy awansu, które zostały wskazane przez 152 ankietowanych (6,18%), i tym bardziej dogodny położenie komunikacyjne – wskazane przez 73 pracowników (3,3%) – odgrywały relatywnie mniejszą rolę przy podejmowaniu decyzji o podjęciu zatrudnienia w badanych firmach. Łącznie 189 ankietowanych¹⁷⁶ wskazało na *inny* czynnik podjęcia zatrudnienia w firmie ze strefy. Pracownicy najczęściej wymieniali tu: większe możliwości rozwoju zawodowego, możliwość pracy zgodnej z posiadanymi kwalifikacjami, stabilność zatrudnienia, prestiż związany z pracą w znanej międzynarodowej korporacji, pracę w wyuczonym zawodzie i 8-godzinny dzień pracy. Pozostałe odpowiedzi udzielone w tej grupie miały bardzo zróżnicowany charakter i obejmowały m.in.: chęć doskonalenia znajomości języka obcego, miłą atmosferę czy studiowanie na uczelni oddalonej zaledwie 500 metrów od firmy.

Interesująco przedstawiają się rozkłady odpowiedzi udzielonych na pytanie o czynniki decydujące o podjęciu zatrudnienia udzielone w każdej z badanych stref. Zaprezentowano je w tabeli 3.33.

Nie dziwią wysokie odsetki pracowników firm z obszarów Starachowickiej SSE, Mieleckiej SSE i Wałbrzyskiej SSE, którzy za jedyny (tym samym za najważniejszy) czynnik podjęcia zatrudnienia w firmie strefowej uznali brak innej pracy, ponieważ strefy te zostały powołane już po uwolnieniu zasobów ludzkich, jako skutków rozpoczętych wcześniej procesów, odpowiednio: restrukturyzacji Fabryki Samochodów Ciężarowych STAR, redukcji załogi WSK PZL – Mielec i likwidacji kopalń regionu wałbrzyskiego. Dziwić

¹⁷⁵ Pozostałe 25,3% badanych wskazało, że na ich decyzję o podjęciu obecnego zatrudnienia miały wpływ dwa i więcej czynników. W przypadku tej grupy nie jest możliwa ocena wagi przywiązywanej do każdego z czynników z osobna, dlatego jednoznaczne wnioski mogą być wyciągane tylko w oparciu o rozkład odpowiedzi wskazujących pojedynczy czynnik.

¹⁷⁶ Na liczbę tę złożyły się odpowiedzi 158 pracowników, którzy wskazali wyłącznie *inny* czynnik, oraz 31 kolejnych, którzy *inny* czynnik wybierali łącznie z pozostałymi czynnikami wyspecyfikowanymi wcześniej w pytaniu.

natomiast może relatywnie niewielka różnica między wskazanymi odsetkiem pracowników z tych stref, którzy uznali brak pracy za najważniejszy z czynników podjęcia zatrudnienia, a odsetkiem pracowników z LSSE, dla których był on również najważniejszy. Jest to o tyle zaskakujące, że LSSE została powołana przede wszystkim w celu złagodzenia dopiero przewidywanego wzrostu bezrobocia jako efektu podejmowanych wówczas zmian restrukturyzacyjnych w KGHM. Od początku było też wiadomo, że zmiany te będą miały bardziej ewolucyjny charakter niż np. w przypadku kopalń wałbrzyskich. Wynika z tego, że decydenci, którzy podjęli decyzję o utworzeniu LSSE, oczekiwali zbyt wielu efektów w obszarze złagodzenia wzrostu stopy bezrobocia wynikających z wyprzedzającego utworzenia tej strefy w stosunku do zmian, które dopiero miały przynieść ten wzrost, albo że skala zmian restrukturyzacyjnych regionu rozumianego szerzej niż tylko KGHM była tak znaczna, że strefa nie przyczyniła się w oczekiwanym stopniu do ich zamortyzowania poprzez absorpcję wolnej siły roboczej.

„Przestrzelenie” władz w zakresie nazbyt dużych oczekiwań związanych ze strefami jako instrumentem absorbującym wolne zasoby siły roboczej z upadających albo restrukturyzowanych gałęzi przemysłu znajduje potwierdzenie w odpowiedziach udzielonych na kolejne pytanie o to, kim był pracownik bezpośrednio przed podjęciem zatrudnienia w obecnej firmie. Odpowiedzi otrzymane od 2382 ankietowanych, którzy odpowiedzieli na to pytanie, znajdują się w tabeli 3.34.

Tabela 3.34. Źródła pochodzenia pracowników zatrudnionych przez firmy z obszarów SSE

Strefa	Źródło	Ilość pracowników	Odsetek z sumy odpowiedzi udzielonych na pytanie
KSSEMP	bezrobotny	89	47,6
	inna firma	75	40,1
	po szkole	23	12,3
Suma KSSEMP		187	100,0
KSSE	bezrobotny	57	27,0
	inna firma	117	55,5
	po szkole	37	17,5
Suma KSSE		211	100,0
K-SSSE	bezrobotny	37	36,6
	inna firma	45	44,6
	po szkole	19	18,8
Suma K-SSSE		101	100,0
KPT	bezrobotny	6	23,1
	inna firma	16	61,5
	po szkole	4	15,4
Suma KPT		26	100,0
LSSE	bezrobotny	136	42,8
	inna firma	132	41,5
	po szkole	50	15,7
Suma LSSE		318	100,0

ŁSSE	bezrobotny	53	40,8
	inna firma	48	36,9
	po szkole	29	22,3
Suma ŁSSE		130	100,0
MSSE	bezrobotny	43	41,7
	inna firma	47	45,6
	po szkole	13	12,6
Suma MSSE		103	99,9
PSSE	bezrobotny	55	45,5
	inna firma	55	45,5
	po szkole	11	9,0
Suma PSSE		121	100,0
ŚŁ.SSE	bezrobotny	48	35,6
	inna firma	67	49,6
	po szkole	20	14,8
Suma ŚŁ.SSE		135	100,0
St.SSE	bezrobotny	51	46,4
	inna firma	42	38,2
	po szkole	17	15,5
Suma St.SSE		110	100,1
SSSE	bezrobotny	42	35,6
	inna firma	57	48,3
	po szkole	19	16,1
Suma SSSE		118	100,0
TSSE	bezrobotny	49	35,5
	inna firma	66	47,8
	po szkole	23	16,7
Suma TSSE		138	100,0
WSSE	bezrobotny	252	40,9
	inna firma	281	45,6
	po szkole	83	13,5
Suma WSSE		616	100,0
W-MSSE	bezrobotny	27	39,7
	inna firma	32	47,1
	po szkole	9	13,2
Suma W-MSSE		68	100,0
Łącznie wszystkie SSE	bezrobotny	945	39,7
	inna firma	1080	45,3
	po szkole	357	15,0
Razem		2382	100,0

Źródło: opracowanie własne.

Pamiętając o ograniczonych możliwościach wyciągania wniosków w oparciu o niewielką ilość przebadanych pracowników firm z Krakowskiego PT, dostrzegamy, że przedstawione wyniki ukazują niemal identyczną atrakcyjność pracy w każdej z analizowanych stref dla absolwentów szkół i wyższych uczelni¹⁷⁷. Jednak atrakcyjność pracy w strefach dla bezrobotnych jest już mocno zróżnicowana. W Kamiennogórskiej SSEMP stanowią oni aż 47,6% ogółu przebadanych tam pracowników, w Starachowickiej SSE nieco mniej, bo 46,4%, a w Pomorskiej SSE – 45,5%. Jednak w firmach wspomianej już Legnickiej SSE (z uwzględnieniem specyfiki celów jej powołania i czasu) bezrobotni ciągle stanowią aż 42,8% ogółu zatrudnionych, podczas gdy w firmach Wałbrzyskiej SSE mniej, bo 40,9%. Przy porównywalnych odsetkach zatrudnianych absolwentów szkół i wyższych uczelni w poszczególnych strefach skutkuje to różną intensywnością generowania w obszarach ich oddziaływania niekorzystnego zjawiska, jakim jest wysysanie pracowników z firm pozastrefowych funkcjonujących na warunkach ogólnych. Rozstrzygnięcie, czy wynikiem tego było znaczące spowolnienie dostosowań do warunków rynkowych tych firm i jednocześnie zmniejszenie pozytywnych dla regionu efektów funkcjonowania SSE, wymaga podjęcia odrębnych badań. Badania jednoznacznie wskazują, że rekordowy pod tym względem jest Krakowski PT. Pracownicy zatrudnieni w jego firmach w 61,5% zostali pozyskani z firm zewnętrznych. Kolejne miejsca zajmowały: Katowicka SSE (55,5%), Słupska SSE (49,6%), Suwalska SSE (48,3%). Strefy te jednocześnie należały do grupy tych, które w najmniejszym stopniu przyczyniały się do absorpcji bezrobotnych z lokalnych rynków pracy. Bezrobotni zatrudnieni przez podmioty zlokalizowane na ich terenie stanowili odpowiednio: 23,1%, 27,0%, 35,6% i 35,6%.

Odpowiedzi 2349 ankietowanych zapytanych o źródło informacji o możliwości zatrudnienia się w firmie funkcjonującej w obszarze SSE zestawione są w tabeli 3.35.

Tabela 3.35. Źródła informacji o możliwości podjęcia pracy w firmie strefowej

Źródło informacji	Ilość pracowników	Procentowy udział pracowników poinformowanych z określonego źródła
Ogłoszenia prasowe	308	13,1
Powiatowy Urząd Pracy	259	11,0
Znajomi	1543	65,7
Inne	239	10,2
Razem	2349	100,0

Źródło: opracowanie własne.

Spośród 239 pracowników, którzy z możliwych odpowiedzi wybrali *inne* źródło informacji, 197 wskazało, jakie to źródło. Dla 61 zatrudnionych był nim Internet, dla 17 – rodzina, dla 10 – agencje pracy, firmy doradztwa personalnego, dla 7 – targi pracy zorganizowane przez uczelnie wyższe, a dla kolejnych 7 – odbyta wcześniej w firmie praktyka. 43 zatrudnionych wskazało na swoją inicjatywę, której przejawem najczęściej było samodzielne złożenie

¹⁷⁷ Odsetek absolwentów zatrudnianych przez firmy strefowe znacznie odbiega od średniego dla wszystkich SSE, który wynosi 15,0%, w Pomorskiej SSE, gdzie osiąga wartość zaledwie 9%, oraz w Łódzkiej SSE, w której przybiera wartość najwyższą, tj. 22,3%.

aplikacji w firmie, a ostatnich 25 stwierdziło, że z inicjatywą zatrudnienia wyszła sama firma, w której pracują¹⁷⁸. Uzyskane wyniki wskazują na problematyczną rolę publicznych służb zatrudnienia w samym tylko informowaniu potencjalnych kandydatów o możliwości podjęcia pracy w firmach strefowych i są uzupełnieniem, wcześniej przedstawionej, krytycznej oceny działalności tych służb dokonanej przez przedsiębiorców.

Na kolejne pytanie o to, czy pracodawca organizuje dla pracowników szkolenia podwyższające ich kwalifikacje, odpowiedziało 2309 osób. Z tej liczby 1299 potwierdziło fakt organizowania takich szkoleń, co stanowi 56,3% z udzielonych odpowiedzi. Rozkład odpowiedzi przypadających na każdą z badanych stref znajduje się w tabeli 3.36.

Tabela 3.36. Odpowiedzi na pytanie o fakt organizowania przez pracodawcę szkoleń podwyższających kwalifikacje pracowników

Strefa	Odpowiedź na pytanie o fakt organizowania szkoleń				Razem
	tak		nie		
	ilość	%	ilość	%	
KSSEMP	49	26,9	133	73,1	182
KSSE	127	63,2	74	36,8	201
K-SSSE	52	56,5	40	43,5	92
KPT	17	65,4	9	34,6	26
LSSE	256	78,0	72	22,0	328
ŁSSE	69	56,6	53	43,4	122
MSSE	58	58,0	42	42,0	100
PSSE	35	30,7	79	69,3	114
ŚL.SSE	50	38,2	81	61,8	131
St.SSE	74	66,7	37	33,3	111
SSSE	45	41,7	63	58,3	108
TSSE	84	62,7	50	37,3	134
W-MSSE	30	45,5	36	54,5	66
WSSE	353	59,4	241	40,6	594
Łącznie	1299	56,3	1010	43,7	2309

Źródło: opracowanie własne.

Znaczne różnice w odsetkach pracowników, którzy potwierdzili fakt organizowania szkoleń przez pracodawcę między poszczególnymi strefami, są pochodną kilku nakładających się czynników, z których najistotniejsze wydają się: 1) stan dostosowania szkolnictwa zawodowego na terenie, gdzie funkcjonuje firma, do potrzeb pracodawców; 2) poziom zaawansowania technologicznego procesów produkcyjnych właściwych grupom firm w obrębie danej strefy; 3) wcześniej prowadzona przez firmy działalność na terenie Polski, jeszcze

¹⁷⁸ Odpowiedzi pozostałych 21 pracowników miały bardzo rozproszony charakter i uszczegółowiły najczęściej zamknięte odpowiedzi podane w pytaniu.

przed utworzeniem stref. Znaczenie ostatniego z czynników wynika z faktu, że w firmach, które swoją działalność prowadziły jeszcze poza obszarem SSE, był czas na wcześniejsze przeszkolenie kadry, która następnie przeszła do zakładów w strefach; stąd później mniejsza potrzeba organizowania szkoleń. Potwierdzają to zresztą wysokie odsetki pracowników firm objętych szkoleniami ze stref legnickiej, katowickiej i wałbrzyskiej, które, jak wcześniej zauważono, zdominowane były przez firmy, które przed podjęciem działalności w obszarze SSE nie prowadziły jej na terenie Polski. Natomiast relatywnie wysokie odsetki pracowników firm objętych szkoleniami ze stref starachowickiej i mieleckiej, w których ulokowało się wielu pracodawców, którzy swoją działalność rozpoczęli jeszcze przed ich uruchomieniem, wskazują na większą wagę dwóch wcześniejszych czynników uzasadniających przeprowadzanie dużej ilości szkoleń.

Z kolei na następne pytanie o ilość szkoleń, w których wzięli udział badani pracownicy, odpowiedziało 1037 z 1299, którzy wcześniej potwierdzili fakt organizowania takich szkoleń przez pracodawcę. Zestawienie ilości odbytych szkoleń przez określone liczebnie grupy pracowników znajduje się w tabeli 3.37.

Tabela 3.37. Szkolenia dla pracowników firm strefowych

Lp.	Ilość pracowników	Liczba odbytych szkoleń	Lp.	Ilość pracowników	Liczba odbytych szkoleń
1	94	0	13	5	12
2	309	1	14	1	13
3	229	2	15	1	14
4	129	3	16	6	15
5	93	4	17	1	16
6	72	5	18	5	20
7	25	6	19	1	22
8	11	7	20	1	25
9	7	8	21	2	26
10	5	9	22	2	30
11	35	10	23	1	40
12	1	11	24	1	powyżej 50

Źródło: opracowanie własne.

O ile częstsze uczestniczenie w szkoleniach pracowników, których stanowiska pracy związane były z logistyką, kontrolą jakości i utrzymaniem ruchu, wydaje się naturalne, to trudno jest wytłumaczyć duże różnice w ilości szkoleń odbytych przez pracowników ściśle produkcyjnych. Te duże różnice dotyczą nawet pracowników tego samego zakładu¹⁷⁹, co – jak się wydaje – ma związek z wykonywaniem przez pracowników różnych zadań w obrębie procesu produkcyjnego.

¹⁷⁹ W przypadku pracowników produkcyjnych nie ma także jakiegoś systematycznego związku między ilością odbytych szkoleń przez pracownika a czasem jego zatrudnienia w firmie.

1111 pracowników określiło charakter szkoleń, w których uczestniczyli. Dominowały te o charakterze ogólnym. Objętych było nimi 653 ankietowanych (58,8% z grupy, która odniosła się do tego pytania). Kolejnych 362 zatrudnionych potwierdziło swój udział wyłącznie w szkoleniach o charakterze ściśle związanym z branżą, w której działa pracodawca (32,6%). Objęcie większej liczby pracowników szkoleniami o charakterze ogólnym niż ściśle związanym z branżą, w której działa pracodawca, jest korzystne, ponieważ nabyte dzięki nim umiejętności są potencjalnie możliwe do wykorzystania u innego pracodawcy¹⁸⁰. Ze względu na dużą liczbę szkoleń, którymi były objęte liczne grupy pracowników¹⁸¹ nie dziwią odpowiedzi, w których pracownicy wskazują zarówno na uczestniczenie w szkoleniach ogólnych, jak i ściśle związanych z branżą, w której działa pracodawca (8,6%).

Na pytanie o wskazanie przedziału miesięcznego wynagrodzenia brutto osiąganego przez pracownika odpowiedziało 2329 ankietowanych. Przedziały tego wynagrodzenia, jak i liczby pracowników każdej ze stref, którzy się w nich znaleźli, zaprezentowane są w tabeli 3.38.

Tabela 3.38. Przedziały miesięcznego wynagrodzenia brutto osiąganego przez 2329 pracowników firm funkcjonujących w obszarach poszczególnych specjalnych stref ekonomicznych

Strefa	Przedział miesięcznego wynagrodzenia brutto [zł]										Razem
	do 1000		1000–2000		2000–3000		3000–6100		ponad 6100		
	ilość	%	ilość	%	ilość	%	ilość	%	ilość	%	
KSSEMP	17	9,2	112	60,9	37	20,1	16	8,7	2	1,1	184
KSSE	8	3,9	91	44,8	56	27,6	33	16,3	15	7,4	203
K-SSSE	4	4,1	59	60,8	25	25,8	7	7,2	2	2,1	97
KPT	2	7,7	11	42,3	11	42,3	1	3,8	1	3,8	26
LSSE	20	6,4	181	58,2	73	23,5	33	10,6	4	1,3	311
LSSE	7	5,7	44	35,8	44	35,8	24	19,5	4	3,3	123
MSSE	8	7,8	61	59,2	27	26,2	5	4,9	2	1,9	103
PSSE	11	9,5	56	48,3	31	26,7	14	12,1	4	3,4	116
Śl.SSE	4	3,0	81	60,9	32	24,1	15	11,3	1	0,8	133
St.SSE	8	7,3	59	53,6	26	23,6	16	14,5	1	0,9	110
SSSE	4	3,5	71	61,7	25	21,7	13	11,3	2	1,7	115
TSSE	5	3,9	77	60,6	31	24,4	12	9,4	2	1,6	127
W-MSSE	2	3,0	33	49,3	26	38,8	5	7,5	1	1,5	67
WSSE	119	19,4	309	50,3	117	19,1	61	9,9	8	1,3	614
Łącznie	219	9,4	1245	53,5	561	24,1	255	10,9	49	2,1	2329

Źródło: opracowanie własne.

¹⁸⁰ Najbardziej pożądana sytuacja zaistniałaby wówczas, gdyby przeszkoleni przez firmy strefowe pracownicy znajdowali pracę w przyszłości w firmach działających poza strefą, płacących podatek CIT, zmniejszając konieczność ponoszenia dodatkowych kosztów na przeprowadzanie tych szkoleń. Pozwoliłoby to w jakimś stopniu zniwelować różnice w ponoszonych kosztach przez firmy z obszarów stref i spoza nich, przyczyniając się do wyrównania warunków konkurencyjności.

¹⁸¹ Por. dane z tabeli 3.37.

Zdecydowanie najwyższy odsetek pracowników osiągających najniższe wynagrodzenie – do 1000 zł brutto – występuje w Wałbrzyskiej SSE. Wynosi on 19,4%. Jego ekstremalnie wysokiej wartości odsetka pracowników osiągających najniższe wynagrodzenie oraz równocześnie niższych udziałów pracowników osiągających wyższe przedziały wynagrodzeń na tle pozostałych stref nie tłumaczą ani zaprezentowane dalej w tabeli 3.41. wyniki odpowiedzi na pytanie o okresy pozostawania bez pracy bezrobotnych zatrudnionych następnie w firmach tej strefy, ani odpowiedzi zaprezentowane w tabeli 3.42. na pytanie o to, czy bezrobotnym tym przysługiwało prawo do pobierania zasiłku. Generalnie niski poziom zarobków w Wałbrzyskiej SSE znajduje natomiast uzasadnienie dzięki porównaniu stóp bezrobocia w powiatach, na terenie których znajdują się podstrefy tej strefy ekonomicznej, a innymi powiatami Dolnego Śląska oraz powiatami z innych województw. Zestawienie takie znajduje się w załączniku nr 5. Wynika z niego jednoznacznie, że stopy bezrobocia w powiatach wałbrzyskim, kłodzkim, dzierzoniowskim i świdnickim należały nie tylko do najwyższych na Dolnym Śląsku, ale również w skali całego kraju w całym okresie funkcjonowania na ich terenie podstref Wałbrzyskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej i dlatego wynagrodzenia oferowane zatrudnianym tam pracownikom mogły być niższe niż w obrębie pozostałych stref. Decydujące znaczenie wysokiej stopy bezrobocia dla obniżania poziomu zarobków w firmach działających na terenach określonych powiatów znajduje odzwierciedlenie w wysokich odsetkach pracowników osiągających wynagrodzenia w przedziale 1000–2000 zł w Kamiennogórskiej SSEMP (60,9%) i Słupskiej SSE (60,9%). Firmy objęte badaniami z obrębu podstref obu wspomnianych stref położone są na terenie powiatów o bardzo wysokich stopach bezrobocia (słupski i m. Koszalin, kamiennogórski, lubański, w mniejszym stopniu bolesławiecki i zgorzelecki). Na różnice w wysokości osiąganych zarobków ma ponadto wpływ rodzaj branży, w której funkcjonuje firma. Potwierdzeniem tego jest wysoki odsetek pracowników osiągających zarobki z relatywnie wysokiego przedziału od 3000 do 6100 zł w Łódzkiej SSE (19,5%). Jedną z jej podstref zdominowaną jest przez podmioty z branży farmaceutycznej, w której niezbędne jest zatrudnianie specjalistów o najwyższym poziomie wykształcenia.

Na pytanie o zajmowane w firmie stanowisko odpowiedziało 2327 pracowników. Aż 1420 z nich było powiązanych ściśle z produkcją. Pozostali pracownicy zatrudnieni byli w działach logistyki (165), kontroli jakości (191), księgowości (177) i w *innych* (374). Pełny rozkład odpowiedzi udzielonych przez pracowników w poszczególnych strefach znajduje się w tabeli 3.39.

Tabela 3.39. Stanowiska zajmowane przez 2327 pracowników firm funkcjonujących w obszarach SSE

Strefa	Zajmowane stanowisko										Łącznie	
	produkcja		kontrola jakości		logistyka		księgowość		inna dziedzina			
	ilość	udział (%)	ilość	udział (%)	ilość	udział (%)	ilość	udział (%)	ilość	udział (%)	ilość	udział (%)
KSSEMP	119	64,3	16	8,6	13	7,0	12	6,5	25	13,5	185	100,0
KSSE	103	52,6	14	7,1	11	5,6	17	8,7	51	26,0	196	100,0
K-SSSE	57	59,4	9	9,4	13	13,5	10	10,4	7	7,3	96	100,0
KPT	15	57,7	2	7,7	3	11,5	2	7,7	4	15,4	26	100,0

LSSE	162	50,6	69	21,6	27	8,4	24	7,5	38	11,9	320	100,0
ŁSSE	86	68,3	8	6,3	9	7,1	15	11,9	8	6,3	126	99,9
MSSE	84	83,2	3	3,0	4	4,0	6	5,9	4	4,0	101	100,1
PSSE	75	63,0	9	7,6	12	10,1	10	8,4	13	10,9	119	100,0
SŁ.SSE	75	56,8	3	2,3	7	5,3	14	10,6	33	25,0	132	100,0
St.SSE	65	60,2	2	1,9	7	6,5	11	10,2	23	21,3	108	100,1
SSSE	56	56,6	7	7,1	9	9,1	8	8,1	19	19,2	99	100,1
TSSE	92	67,6	10	7,4	7	5,1	11	8,1	16	11,8	136	100,0
W-MSSE	38	56,7	1	1,5	4	6,0	13	19,4	11	16,4	67	100,0
WSSE	393	63,8	38	6,2	39	6,3	24	3,9	122	19,8	616	100,0
Razem	1420	61,0	191	8,2	165	7,1	177	7,6	374	16,1	2327	100,0

Źródło: opracowanie własne.

Spśród 374 pracowników ze wszystkich stref łącznie, którzy wskazali na zajmowanie *innego* stanowiska, 282 określiło obszar ich aktywności zawodowej. W tej liczbie najwięcej, bo po 55 i 39 pracowników, zatrudnionych było w działach handlowych i personalnych badanych firm. Pracami administracyjno-biurowymi zajmowało się 33 zatrudnionych¹⁸², a 30 pracowało w działach rozwoju albo było konstruktorami. Za utrzymanie ruchu odpowiadało 22 pracowników, natomiast za gospodarkę magazynową – 20. Inne rzadziej wymieniane specjalności to: informatycy (12), pracownicy działów marketingu (12), technolodzy (11), kierowcy (10), pracownicy zajmujący się obsługą klienta (9) i serwisów (7) oraz odpowiedzialni za współpracę międzynarodową i tłumaczenia (3).

Odnosić również warto wysoki odsetek pracowników związanych z kontrolą jakości zatrudnianych przez firmy z obszaru Legnickiej SSE. Wynika to ze zdominowania tej strefy przez firmy z branży motoryzacyjnej, w której nacisk kładziony na zapewnienie wysokiej jakości produktów jest silniejszy niż w pozostałych branżach¹⁸³, co jest równoznaczne z potrzebą zatrudniania większej liczby pracowników odpowiedzialnych za zapewnienie wymaganej jakości. Z kolei najwyższy odsetek zatrudnianych zajmujących się logistyką w podmiotach z Kostrzyńsko-Słubickiej SSE to pochodna funkcjonowania na jej obszarze firm spedycyjnych.

Celem odpowiedzi na pytanie o odległość firmy od miejsca zamieszkania pracownika było określenie zasięgu oddziaływania stref ekonomicznych na otaczające je rynki pracy. Odsetki pracowników zamieszkujących w określonych przedziałach odległości od właściwych dla nich podstref poszczególnych SSE zamieszczone są w tabeli 3.40.

Najwyższe odsetki pracowników zamieszkałych w bezpośredniej bliskości firm występują w obszarach Mieleckiej SSE i Słupskiej SSE. Wydaje się to efektem zlokalizowania obu stref w Mielcu i Słupsku na terenach dawnych, dużych zakładów. Podobna sytuacja występuje też w przypadku podstrefy zlokalizowanej na terenie Kamiennej Góry. Generalnie wysokie odsetki zatrudnianych pochodzących z bezpośredniego sąsiedztwa firm są wynikiem lokalizacji podstref w obrębie znaczących ośrodków miejskich. Mała odległość tych

¹⁸² W grupie tej były zarówno asystentki zarządów, jak i sekretarki.

¹⁸³ Może z wyjątkiem branży farmaceutycznej.

podstref od miejsc zamieszkania dużej liczby potencjalnych pracowników wzmacnia atrakcyjność zatrudnienia w firmach, które funkcjonują w ich obszarach. Z kolei o większym zainteresowaniu podjęciem zatrudnienia w obrębie podstref Katowickiej SSE i Legnickiej SSE pracowników zamieszkujących od nich relatywnie dalej może decydować wyższy poziom wynagrodzeń osiągniętych w tych strefach, co jest w stanie zrekomensować zarówno wyższe koszty dojazdów, jak i ich dłuższy czas, niezbędny, by do nich dotrzeć. Natomiast o wysokim odsetku pracowników zamieszkałych w odległości większej niż 25 kilometrów w przypadku firm z Pomorskiej SSE decyduje peryferyjne położenie Żarnowca.

Tabela 3.40. Odległość pomiędzy firmą a miejscem zamieszkania pracownika

Strefa	Odległość od miejsca zamieszkania (km)												Razem	
	0,1–5		6–10		11–15		16–20		21–25		26 i więcej		ilość	udział (%)
	ilość	udział (%)	ilość	udział (%)	ilość	udział (%)	ilość	udział (%)	ilość	udział (%)	ilość	udział (%)		
KSSEMP	68	42,0	23	14,2	26	16,0	16	9,9	12	7,4	17	10,5	162	100,0
KSSE	26	13,8	53	28,0	36	19,0	26	13,8	12	6,3	36	19,0	189	99,9
K-SSSE	39	46,4	17	20,2	6	7,1	7	8,3	6	7,1	9	10,7	84	99,8
KPT	7	30,4	4	17,4	4	17,4	2	8,7	4	17,4	2	8,7	23	100,0
LSSE	58	21,3	73	26,8	26	9,6	39	14,3	33	12,1	43	15,8	272	99,9
ŁSSE	47	40,5	23	19,8	20	17,2	8	6,9	7	6,0	11	9,5	116	99,9
MSSE	58	61,1	14	14,7	5	5,3	7	7,4	7	7,4	4	4,2	95	100,1
PSSE	33	28,7	26	22,6	17	14,8	5	4,3	15	13,0	19	16,5	115	99,9
Śl.SSE	54	46,6	35	30,2	12	10,3	7	6,0	7	6,0	1	0,9	116	100,0
St.SSE	37	37,8	25	25,5	17	17,3	6	6,1	3	3,1	10	10,2	98	100,0
SSSE	35	33,0	48	45,3	13	12,3	1	0,9	4	3,8	5	4,7	106	100,0
TSSE	46	38,3	20	16,7	15	12,5	19	15,8	6	5,0	14	11,7	120	100,0
W-MSSE	37	57,8	7	10,9	6	9,4	1	1,6	5	7,8	8	12,5	64	100,0
WSSE	203	36,8	136	24,7	72	13,1	62	11,3	27	4,9	51	9,3	551	100,1
Razem	748	35,4	504	23,9	275	13,0	206	9,8	148	7,0	230	10,9	2111	100,0

Źródło: opracowanie własne.

W dalszej części przedstawiono odpowiedzi na 3 pytania skierowane wyłącznie do pracowników, którzy rozpoczęli pracę w firmach strefowych bezpośrednio po ukończeniu szkoły (studiów). We wszystkich strefach pracowników takich było 357¹⁸⁴. 329 z nich odniosło się do pytania o to, czy podjęcie zatrudnienia było poprzedzone stażem, na który zostali skierowani przez PUP. W omawianej grupie aż 273 ankietowanych udzieliło odpowiedzi przeczącej. Z 52 osób, które potwierdziły fakt uczestniczenia w takim stażu, 50 wskazywało długość jego trwania. Dla 33 ankietowanych trwał on od 3 do 6 miesięcy, dla 11 – od 7 do 9 miesięcy, a dla 6 – od 10 do 12 miesięcy.

Na pytanie o przydatność umiejętności nabytych w trakcie trwania stażu w pracy u późniejszego pracodawcy odpowiedziało 42 ankietowanych. W grupie tej tylko 13 ankietowanych

¹⁸⁴ Por. dane z tabeli 3.34.

wskazało odpowiedź, że nabyte umiejętności rzeczywiście były im przydatne¹⁸⁵. Pozostali wybierali dwie inne odpowiedzi: że nabyte umiejętności były nieadekwatne do późniejszych wymagań pracodawcy albo że staż wcale im nie pomógł – był zbędny.

Odpowiedzi uzyskane na ostatnie pytanie implikują postawienie innego pytania: czy przy takim niskim poziomie z „utrafianiem” w oczekiwania pracodawców z umiejętnościami, które nabywają absolwenci w trakcie trwania stażów organizowanych przez publiczne służby zatrudnienia, lepiej z nich nie zrezygnować w ogóle na rzecz np. zwiększenia środków na ulgi i zwolnienia przyznawane przedsiębiorcom (nie tylko z obszaru SSE), którzy samodzielnie zorganizują najbardziej przydatne – w ich opinii – szkolenia dla nowo zatrudnianych pracowników?

Drugą grupą pracowników firm strefowych, obok przyjętych bezpośrednio po studiach, do której zaadresowano szereg pytań odrębnych, stanowiły osoby bezrobotne. Grupę tę tworzyło 945 ankietowanych¹⁸⁶. Na pytanie o długość okresu pozostawania bez pracy odpowiedziało 921 osób. Rozkład udzielonych odpowiedzi w poszczególnych strefach zamieszczony jest w tabeli 3.41.

Tabela 3.41. Okresy pozostawania bez pracy bezrobotnych, którzy stali się pracownikami firm w specjalnych stref ekonomicznych

Strefa	Długość bezrobocia										Razem SSE	
	1–3 miesiący		4–6 miesięcy		7–12 miesięcy		1–2 lat		ponad 2 lata			
	Ilość osób	Udział (%)	Ilość osób	Udział (%)	Ilość osób	Udział (%)	Ilość osób	Udział (%)	Ilość osób	Udział (%)	Ilość osób	Udział (%)
KSSEMP	23	26,1	22	25,0	22	25,0	6	6,8	15	17,0	88	99,9
KSSE	19	36,5	10	19,2	8	15,4	4	7,7	11	21,2	52	100,0
K-SSSE	11	31,4	7	20,0	10	28,6	3	8,6	4	11,4	35	100,0
KPT	1	14,3	2	28,6	2	28,6	1	14,3	1	14,3	7	100,1
LSSE	38	26,2	23	15,9	41	28,3	25	17,2	18	12,4	145	100,0
ŁSSE	7	13,7	14	27,5	12	23,5	9	17,6	9	17,6	51	99,9
MSSE	12	28,6	12	28,6	9	21,4	3	7,1	6	14,3	42	100,0
PSSE	17	32,1	17	32,1	3	5,7	6	11,3	10	18,9	53	100,1
SŁ.SSE	11	24,4	7	15,6	12	26,7	7	15,6	8	17,8	45	100,1
St.SSE	14	29,2	12	25,0	10	20,8	6	12,5	6	12,5	48	100,0
SSSE	4	10,3	14	35,9	5	12,8	10	25,6	6	15,4	39	100,0
TSSE	10	21,3	12	25,5	12	25,5	7	14,9	6	12,8	47	100,0
W-MSSE	11	44,0	5	20,0	1	4,0	5	20,0	3	12,0	25	100,0
WSSE	54	22,1	63	25,8	68	27,9	25	10,2	34	13,9	244	99,9
Razem	232	25,2	220	23,9	215	23,3	117	12,7	137	14,9	921	100,0

Źródło: opracowanie własne.

¹⁸⁵ Z tej liczby 8 kobiet zostało zatrudnionych w sekretariatach badanych firm.

¹⁸⁶ Por. dane zawarte w tabeli 3.34.

Spośród bezrobotnych, którzy znaleźli pracę w obszarach specjalnych stref ekonomicznych, najwyższy ich odsetek o ponad dwuletnim okresie pozostawania bez pracy odnotowano w firmach z następujących stref: Łódzkiej SSE (17,6%), Słupskiej SSE (17,8%), Pomorskiej SSE (18,9%) i Katowickiej SSE (21,2%), przy średniej dla wszystkich stref – 14,9%. Równocześnie ostatnia z wymienionych stref cechowała się drugim pod względem wysokości odsetkiem bezrobotnych pozostających bez pracy zaledwie od 1 do 3 miesięcy (36,5%). Najwięcej bezrobotnych z tego przedziału zaabsorbowała Warmińsko-Mazurska SSE (44%). We wszystkich analizowanych strefach łącznie najniższy był odsetek zatrudnionych bezrobotnych o okresie pozostawania bez pracy między rokiem a dwoma (12,7%). Jednak w Suwalskiej SSE wynosił on aż 25%. Firmy z tej strefy cechowały się ponadto na tle innych stref największym stopniem absorbowania bezrobotnych o okresie pozostawania bez pracy wynoszącym 4–6 miesięcy (35,9%).

Badania dowodzą, mimo niekiedy znacznych różnic między poszczególnymi strefami, że praca w firmach zlokalizowanych w SSE okazała się szczególnie atrakcyjna przede wszystkim dla osób krótkotrwale bezrobotnych, tj. o okresie pozostawania bez pracy krótszym niż rok. Stanowiły one łącznie 72,4% spośród 921 bezrobotnych zatrudnionych przez firmy strefowe.

Na pytanie o fakt pobierania zasiłku dla bezrobotnych i o ewentualny, wyrażony w miesiącach, okres tego pobierania odpowiedziało 558 pracowników. Rozkład udzielonych odpowiedzi w każdej z analizowanych stref przedstawiony jest w tabeli 3.42.

Tabela 3.42. Okresy pobierania zasiłku przez bezrobotnych, zatrudnionych następnie w firmach funkcjonujących w SSE

Strefa	Udział osób, które nie pobierały zasiłku (%)	Udział osób pobierających zasiłek (%)				Razem
		długość okresu pobierania zasiłku				
		1–3 miesiący	4–6 miesiący	7–9 miesiący	10–12 miesiący	
KSSEMP	29,4	19,6	17,6	3,9	29,4	70,6
KSSE	43,3	16,7	26,7	3,3	10,0	56,7
K-SSSE	40,0	10,0	15,0	5,0	30,0	60,0
KPT	20,0	20,0	20,0	20,0	20,0	80,0
LSSE	44,4	19,2	11,1	2,0	23,2	55,6
LSSE	21,1	15,8	21,1	5,3	36,8	78,9
MSSE	26,9	19,2	23,1	7,7	23,1	73,1
PSSE	33,3	12,5	33,3	4,2	16,7	66,7
Śl.SSE	35,5	9,7	9,7	3,2	41,9	64,5
St.SSE	20,0	16,7	26,7	10,0	26,7	80,0
SSSE	33,4	8,3	16,7	8,3	33,4	66,6
TSSE	37,9	10,3	31,0	3,4	17,2	62,1
W-MSSE	13,3	33,3	20,0	7,7	26,7	87,7
WSSE	29,3	17,0	15,6	6,8	31,3	70,7

Źródło: opracowanie własne.

Z zaprezentowanych danych wynika, że atrakcyjność pracy w firmach strefowych była największa dla bezrobotnych bez prawa do zasiłku w obszarze oddziaływania Legnickiej SSE. Ta grupa bezrobotnych stanowiła w Legnickiej SSE aż 44,44% ogółu bezrobotnych, którzy następnie stali się pracownikami firm zlokalizowanych w jej obszarze. Przeprowadzone badania nie pozwalają rozstrzygnąć, czy przyczyną niższego odsetka bezrobotnych bez prawa do zasiłku, np. w W-MSSE, niż w LSSE jest wcześniejsze wchłonięcie większej grupy takich bezrobotnych przez firmy z obszaru W-MSSE. Faktem jest tylko, że odsetek ten w przypadku Strefy Warmińsko-Mazurskiej jest ponad trzykrotnie niższy i wynosi zaledwie 13,3% ogółu bezrobotnych zatrudnionych przez firmy z jej obszaru.

897 ankietowanych odniosło się do pytania o fakt uczestniczenia w szkoleniu organizowanym przez PUP przygotowującym bezrobotnego do podjęcia pracy, którą wykonuje w firmie zlokalizowanej w SSE. Spośród nich 101 (11,3%) potwierdziło uczestniczenie w takim szkoleniu, a 97 określiło długość jego trwania. Zestawienie wskazanych przez pracowników okresów trwania tych szkoleń przedstawione jest w tabeli 3.43.

Tabela 3.43. Czas trwania szkoleń zorganizowanych przez powiatowe urzędy pracy dla bezrobotnych przed podjęciem przez nich zatrudnienia w firmach z obszarów specjalnych stref ekonomicznych

Czas trwania szkolenia	Ilość pracowników
Do jednego tygodnia	8
Do dwóch tygodni	9
Do miesiąca	40
Ponad miesiąc	40
Razem	97

Źródło: opracowanie własne.

Niezależnie jednak od długości trwania wspomnianych szkoleń o wiele ważniejsza jest ocena ich przydatności w ułatwieniu rozpoczęcia pracy w firmie strefowej. Zestawienie ocen szkoleń zorganizowanych przez powiatowe urzędy pracy dokonanych przez 87 pracowników, którzy wzięli w nich udział, znajduje się w tabeli 3.44.

Tabela 3.44. Ocena szkoleń

Ocena szkolenia dokonana przez pracownika	Ilość opinii	Udział (%)
Było niezbędne pracodawcy	38	43,7
Nabyte umiejętności były nieadekwatne do późniejszych wymagań pracodawcy	39	44,8
Wcale nie było pomocne*	10	11,5
Razem	87	100,0

* Wszyscy pracownicy, którzy uzasadniali tu swoją opinię wskazywali podjęcie pracy w zupełnie innym zawodzie niż ten, do którego przysposabiało szkolenie.

Źródło: opracowanie własne.

Przeprowadzone badania nie pozwalają na rozstrzygnięcie, czy przyczyną spełniania oczekiwań w zakresie nabycia umiejętności przydatnych w później podjętej pracy w firmach zlokalizowanych w strefach przez mniej niż połowę szkolonych (43,7%) jest gwałtowny napływ inwestorów z nowych – dla właściwego miejscowo powiatowego urzędu pracy – branż czy niedostosowanie programów przeprowadzanych szkoleń do zmieniających się wymagań tych inwestorów, którzy prowadzą swoją działalność w danej podstrefie od dłuższego czasu. Jednak niska ocena przydatności szkoleń dokonana przez samych szkolonych bezrobotnych świadczy o nieumiejętności szybkiego i trafnego reagowania publicznych służb zatrudnienia w obszarze modyfikowania umiejętności kandydatów do podjęcia zatrudnienia w firmach strefowych.

W świetle powyższej opinii łatwiej jest dokonać oceny innego, rzadko stosowanego przez publiczne służby zatrudnienia instrumentu, jakim jest przygotowanie zawodowe. Z 879 bezrobotnych, którzy następnie podjęli zatrudnienie w firmach strefowych i odpowiedzieli na pytanie, czy byli objęci takim przygotowaniem, zaledwie 49 udzieliło odpowiedzi twierdzącej. Z tej niewielkiej liczby długość trwania przygotowania zawodowego określiło 37 pracowników. Wskazane przez nich okresy trwania tego przygotowania zostały zaprezentowane w tabeli 3.45.

Tabela 3.45. Długość trwania przygotowania zawodowego 37 pracowników, którzy wcześniej potwierdzili, że byli nim objęci

Lp.	Ilość miesięcy	Ilość pracowników
1	1 miesiąc	7
2	2 miesiące	11
3	3 miesiące	6
4	4 miesiące	2
5	5 miesięcy	4
6	6 miesięcy	3
7	7 miesięcy	2
8	8 miesięcy	1
9	9 miesięcy	1
10	Razem	37

Źródło: opracowanie własne.

Pytanie nie wymagało dokonywania przez pracownika – wcześniej bezrobotnego – oceny przydatności nabytych umiejętności w wyniku uczestniczenia w przygotowaniu zawodowym. Brak jednak jakiegokolwiek dowodu, że odsetek objętych takim przygotowaniem, którzy wskazywali na jego wysoką przydatność dla późniejszego pracodawcy, byłby większy niż odsetek absolwentów tak oceniających wcześniej odbyty staż oraz odsetek bezrobotnych, którzy uznali za przydatne umiejętności nabyte w trakcie szkoleń organizowanych przez powiatowe urzędy pracy.

Najliczniejszą grupę spośród przebadanych pracowników stanowili ci, dla których zatrudnienie w firmie na terenie specjalnej strefy ekonomicznej było skutkiem rezygnacji z pracy w innej firmie (urzędzie, szkole itp.)¹⁸⁷. Również oni, obok pytań uniwersalnych skierowa-

¹⁸⁷ Por. dane zawarte w tabeli 3.34.

nych do wszystkich ankietowanych, odpowiadali ma pytania odrębne, przeznaczone wyłącznie dla tej grupy. Niżej zostały przedstawione odpowiedzi udzielone na te pytania.

Z łącznej liczby 1080 pracowników, którzy wskazali, że podjęcie przez nich pracy w firmach zlokalizowanych w obszarach specjalnych stref ekonomicznych było wynikiem świadomej decyzji o opuszczeniu dotychczasowych pracodawców, na pytanie, czym zajmował się ten pracodawca, odpowiedziało 938. Rozkład odpowiedzi otrzymanych w poszczególnych strefach przedstawiony jest w tabeli 3.46.

Tabela 3.46. Rodzaje aktywności poprzednich pracodawców osób obecnie zatrudnionych przez firmy strefowe

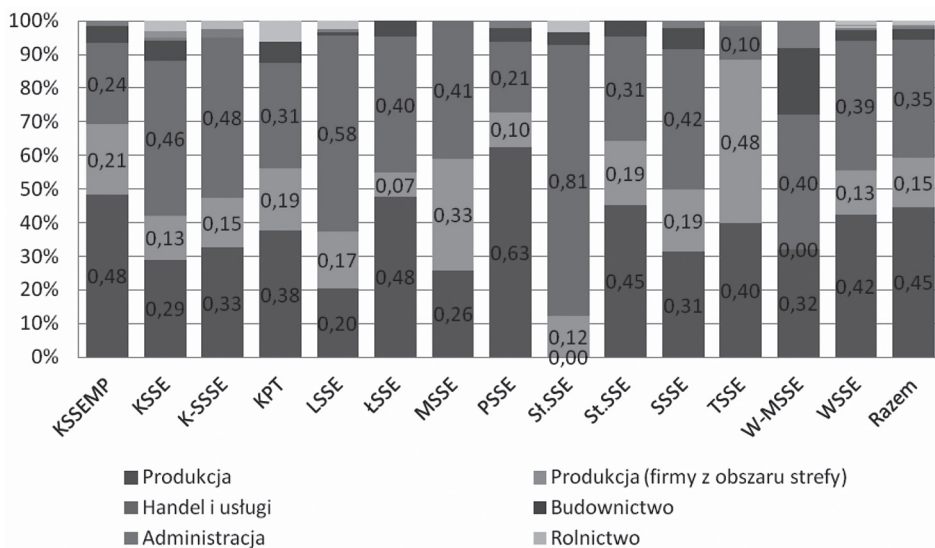
Strefa	Rodzaj działalności poprzedniego pracodawcy														
	Produkcja		Handel i usługi		Budownictwo		Administracja		Rolnictwo		Górnictwo		Edukacja		Razem
	Ilość	%	Ilość	%	ilość	%	Ilość	%	Ilość	%	Ilość	%	Ilość	%	Ilość
KSSEMP	43	69,4	15	24,2	3	4,8	1	1,6	0	0,0	0	0,0	0	0,0	62
KSSE	42	42,0	46	46,0	6	6,0	1	1,0	0	0,0	2	2,0	3	3,0	100
K-SSSE	19	47,5	19	47,5	0	0,0	1	2,5	1	2,5	0	0,0	0	0,0	40
KPT	9	56,3	5	31,3	1	6,2	0	0,0	0	0,0	0	0,0	1	6,2	16
LSSE	44	37,3	69	58,4	1	0,8	1	0,8	0	0,0	0	0,0	3	2,5	118
LSSE	23	54,8	17	40,5	2	4,8	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	42
MSSE	23	59,0	16	41,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	39
PSSE	35	72,9	10	20,8	2	4,2	1	2,1	0	0,0	0	0,0	0	0,0	48
Sł.SSE	7	12,3	46	80,7	2	3,5	0	0,0	0	0,0	0	0,0	2	3,5	57
St.SSE	27	64,3	13	30,9	2	4,8	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	42
SSSE	24	50,0	20	41,7	3	6,3	1	2,1	0	0,0	0	0,0	0	0,0	48
TSSE	53	88,3	6	10,0	0	0,0	1	1,7	0	0,0	0	0,0	0	0,0	60
W-MSSE	8	32,0	10	40,0	5	20,0	2	8,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	25
WSSE	134	55,6	93	38,6	7	2,9	2	0,8	1	0,4	1	0,4	3	1,2	241
Razem	491	52,3	385	41,0	34	3,6	11	1,2	2	0,2	3	0,3	12	1,3	938

Źródło: opracowanie własne.

Wyniki badań wskazują wyraźnie na występowanie niekorzystnego efektu funkcjonowania SSE w postaci wysysania przez firmy z ich obszaru pracowników z innych firm produkcyjnych działających bądź na warunkach ogólnych, bądź w obszarze SSE. Efekt ten jest najsilniej zauważalny w przypadku pracowników z Tarnobrzесьkiej SSE (88,3% zatrudnionych pochodzących z innych firm to pracownicy firm produkcyjnych), nieco słabsze natężenie przyjmuje, jeśli chodzi o pracowników firm funkcjonujących w Pomorskiej SSE (72,9%) i Kamiennogórskiej SSEMP (69,4%). Zauważenie osłabienia omawianego efektu możliwe było po uwzględnieniu odpowiedzi udzielonych na inne pytanie: czy firma, w której pracownik poprzednio pracował, znajdowała się również na terenie specjalnej strefy eko-

nomicznej? Z 982 pracowników, którzy na nie odpowiedzieli, 161 wskazało na przejście z innych firm strefowych¹⁸⁸. Obniżenie wskazanych w tabeli 3.46 ilości pracowników, którzy przyszedli do firm strefowych z innych firm produkcyjnych, o tych, którzy wcześniej pracowali w strefie, przyczynia się do obniżenia odsetka pozyskanych pracowników z firm produkcyjnych spoza strefy do 40% w Tarnobrzeskiej SSE, 62,5% w Pomorskiej SSE i 48,39% w Kamiennogórskiej SSEMP i tym samym do zmniejszenia generowania tego niekorzystnego zjawiska przez każdą ze stref. Innym, nie mniej niebezpiecznym zjawiskiem, jest przyciąganie przez strefy pracowników wcześniej zatrudnionych w handlu i usługach. Powoduje ono ograniczenie możliwości swobodnego rozwijania się rynku usług generalnie słabo rozwiniętych na terenie całej Polski, przy wzrastającej ich roli na całym świecie, oraz potencjalnie niemożności spełnienia oczekiwań przyszłych inwestorów, którzy w coraz większym stopniu uzależniają podjęcie decyzji lokalizacyjnej od odpowiednio wysokiego poziomu rozwoju usług na danym terenie. Zjawisko to przybrało największe rozmiary w przypadku Słupskiej SSE, gdzie spośród pracowników zatrudnionych bezpośrednio przed podjęciem pracy w firmach z obszaru strefy aż 80,7% zajmowało się właśnie handlem i usługami, oraz kolejno w Legnickiej SSE (58,4%) i w Kostrzyńsko-Słubickiej SSE (47,5%).

Ostateczna struktura pochodzenia zatrudnianych pracowników, którzy bezpośrednio przed podjęciem zatrudnienia w firmach strefowych byli pracownikami innych firm (także tych funkcjonujących w obszarach SSE), przedstawiona jest dla każdej ze stref na wykresie 3.2.

Wykres 3.2. Pochodzenie pracowników firm SSE, którzy bezpośrednio przed podjęciem zatrudnienia w strefie pracowali w innych firmach

Źródło: opracowanie własne.

¹⁸⁸ Liczba 161 pracowników, o których mowa, to suma zatrudnionych w następujących strefach: Kamiennogórskiej SSEMP (13), Katowickiej SSE (13), Kostrzyńsko-Słubickiej SSE (6), Krakowskim PT (3), Legnickiej SSE (20), Łódzkiej SSE (3), Mieleckiej SSE (13), Pomorskiej SSE (5), Słupskiej SSE (7), Starachowickiej SSE (8), Suwalskiej SSE (9), Tarnobrzeskiej SSE (29), Wałbrzyskiej SSE (32).

Niezależnie od wspomnianych 161 pracowników, którzy jako miejsce poprzedniego zatrudnienia wskazali firmy z obszaru tej samej specjalnej strefy ekonomicznej, lokalizacji swoich byłych (pozastrefowych) pracodawców dokonało kolejnych 811 zatrudnionych. 295 z nich pracowało wcześniej w różnych organizacjach na terenie tej samej miejscowości, 49 – na terenie tej samej gminy, 354 – tego samego województwa, 73 – innego województwa, a ostatnich 40 – za granicą. Zróżnicowanie poszczególnych SSE w tym zakresie przedstawiono w tabeli 3.47.

Tabela 3.47. Lokalizacja pracodawców, którzy wcześniej zatrudniali pracowników firm strefowych

Strefa	Lokalizacja poprzedniego pracodawcy												Razem
	Teren SSE		Ta sama miejscowość		Obszar gminy		Województwo		Inne województwo		Za granicą		
	ilość	%	ilość	%	ilość	%	ilość	%	ilość	%	ilość	%	
KSSEMP	13	19,7	12	18,2	8	12,1	24	36,4	3	4,5	6	9,1	66
KSSE	13	12,6	28	27,2	5	4,9	52	50,5	4	3,9	1	1,0	103
K-SSSE	6	15,4	12	30,8	6	15,4	9	23,1	3	7,7	3	7,7	39
KPT	3	17,6	8	47,1	1	5,9	3	17,6	1	5,9	1	5,9	17
LSSE	20	15,3	32	24,4	5	3,8	58	44,3	10	7,6	6	4,6	131
ŁSSE	3	8,9	6	17,6	0	0,0	20	58,8	4	11,8	1	2,9	34
MSSE	13	34,2	9	23,7	7	18,4	4	10,5	5	13,2	0	0,0	38
PSSE	5	10,2	6	12,2	2	4,1	30	61,2	5	10,2	1	2,0	49
ŚL.SSE	7	13,2	20	37,7	8	15,1	11	20,8	7	13,2	0	0,0	53
St.SSE	8	19,5	15	36,6	2	4,9	5	12,2	11	26,8	0	0,0	41
SSSE	9	18,0	29	58,0	3	6,0	2	4,0	4	8,0	3	6,0	50
TSSE	29	49,2	13	22,0	0	0,0	14	23,7	2	3,4	1	1,7	59
W-MSSE	0	0,0	7	25,0	2	7,1	16	57,1	3	10,7	0	0,0	28
WSSE	32	12,1	98	37,1	0	0,0	106	40,2	11	4,2	17	6,4	264
Łącznie	161	16,6	295	30,3	49	5,0	354	36,4	73	7,5	40	4,1	972

Źródło: opracowanie własne.

W przypadku Suwalskiej SSE najwyższy udział wśród pracowników firm strefowych tych, którzy odeszli z firm w obrębie tych samych miejscowości, gdzie zlokalizowane są jej podstrefy, jest pochodną lokalizacji podstref tej strefy w pobliżu znaczących ośrodków miejskich (Suwałki) bądź w ich obrębie (Ełk). Z firm funkcjonujących na terenie tych miast pochodzi tak znaczny odsetek pracowników zatrudnionych w danej podstrefie. Ponadto silne oddziaływanie Suwałk i Ełku wynika z najniższej w kraju gęstości zaludnienia byłego województwa suwalskiego. Zdominowanie zatrudnienia podmiotów strefowych pracownikami pochodzącymi z firm z obszaru tej samej miejscowości osiąga mniejsze nasilenie w przypadku Krakowskiego

PT (47,1%) i Słupskiej SSE (37,7%), jest jednak wyższe niż średni wskaźnik dla wszystkich SSE analizowanych łącznie (30,3%). Najniższą wartość osiąga ono w przypadku podstrefy Kamiennogórskiej SSEMP (18,2%), do czego niewątpliwie przyczynia się peryferyjne w stosunku do otaczających miast (Zgorzelec, Bolesławiec, Nowogrodziec) usytuowanie Podstrefy Wykroty. Firmy z Kamiennogórskiej SSEMP mają natomiast wśród zatrudnionych najwyższy odsetek pracowników, którzy wcześniej pracowali za granicą. Średni wskaźnik takich pracowników wynosi 4,1%, a w przypadku pracowników ze wspomnianej strefy – 9,1%. Jego wysoka wartość wynika z bliskości granicy z RFN w stosunku do Podstrefy Wykroty i jej łatwej dostępności komunikacyjnej oraz zatrudniania w przeszłości pracowników firm Podstrefy Kamienna Góra na terenie Republiki Czeskiej¹⁸⁹. Z kolei wysoka wartość wskaźnika zatrudnionych wcześniej pracujących za granicą w odniesieniu do firm z podstrefy Kostrzyńsko-Słubickiej SSE jest wynikiem tego, że są one w większości ulokowane równolegle do granicy z RFN, przy czym Kostrzyn i Słubice są wręcz miastami granicznymi.

Wskazane wyżej negatywne efekty oddziaływania specjalnych stref ekonomicznych na firmy funkcjonujące w ich bliskim i dalszym otoczeniu nie są bynajmniej łagodzone przez wyniki odpowiedzi na kolejne pytanie: czy powodem, który zdecydował o opuszczeniu przez pracownika jego poprzedniej firmy, była jej likwidacja? Z 872 respondentów, którzy na nie odpowiedzieli, jedynie 158 jako bezpośrednią przyczynę przejścia do firmy strefowej wskazało upadek poprzedniego pracodawcy. Z pozostałych 714 pracowników zapytanych o przyczyny porzucenia pracy u dotychczasowego pracodawcy odpowiedziało 595. Odpowiedzi, których udzielili, zebrane są w tabeli 3.48.

Tabela 3.48. Czynniki inne niż upadek pracodawcy, które zdecydowały o porzuceniu zatrudnienia poza strefą

Wskazany czynnik	Ilość pracowników	Udział (%)
Niskie zarobki	235	39,5
Uciążliwe warunki pracy	59	9,9
Nieemożność podnoszenia kwalifikacji	56	9,4
Zbyt duża odległość od miejsca zamieszkania	44	7,4
Likwidacja stanowiska, zwolnienie	27	4,5
Złe warunki zatrudnienia	19	3,2
Brak stabilności zatrudnienia (także: likwidacja stanowiska, zwolnienie)	19	3,2
Przyczyny osobiste	19	3,2
Zła atmosfera	18	3,0
Brak możliwości awansu	16	2,7
Nieterminowo wypłacana pensja, nieuczciwość pracodawcy	14	2,4
Pozostałe	69	11,6
Razem	595	100,0

Źródło: opracowanie własne.

¹⁸⁹ Dominowali tu pracownicy zatrudnieni w fabryce Škody w Mlada Boleslav.

Zagadnienie, czy wyższe wynagrodzenia płacone pracownikom firm prowadzących działalność w obszarach SSE, są wynikiem korzystania z szerokiego wachlarza ulg i zwolnień podatkowych czy ewentualnej wyższej sprawności gospodarowania tych firm, wymaga podjęcia odrębnych badań. Faktem jest, że dla największego odsetka pracowników (39,5%), którzy porzucili zatrudnienie u pracodawców pozastrefowych i podjęli pracę w firmach z obszaru stref, czynnikiem decydującym były wyższe wynagrodzenia osiągnięte w tych drugich. Jedynie dla 9,4% ankietowanych czynnikiem, który zdecydował o zmianie pracy, była niemożność podnoszenia kwalifikacji, a dla zaledwie 2,7% był nim brak możliwości awansu u poprzedniego pracodawcy. Firmy strefowe są więc postrzegane przez pracowników innych firm przede wszystkim przez pryzmat wyższych zarobków, które mogą zostać tam osiągnięte, a w o wiele mniejszym stopniu jako korzystne miejsce dla podnoszenia swoich kwalifikacji czy uzyskania awansu zawodowego.

3.3. Podsumowanie

Analiza odpowiedzi uzyskanych ze 195 firm oraz od 2411 pracowników zatrudnionych w 122 organizacjach prowadzących działalność na terenie SSE pozwala na sformułowanie wniosków w następujących obszarach:

I. Ogólna charakterystyka badanych firm

1. Aktywność zdecydowanej większości wśród firm poddanych badaniom koncentruje się wyłącznie na działalności produkcyjnej (79%). Działalność usługowa stanowiła domenę zaledwie 7% badanych podmiotów.

2. Przeważającą formą prawną wśród przebadanych organizacji była spółka z o.o. (78%). O wiele rzadziej spotykano spółki akcyjne (10%), spółki jawne (5%) i inne.

3. Większa część firm reprezentowała kapitał polski (52%). Wśród podmiotów zagranicznych najliczniejsze były spółki z Niemiec (14%) i z Włoch (5%).

4. Badania potwierdzają, że program polskich SSE zaadresowany był do firm średnich i dużych. Łącznie obie grupy takich firm reprezentowało prawie 69% z ogółu podmiotów poddanych badaniom, które określiły wielkość swojego zatrudnienia.

5. Najwięksi z inwestorów na miejsce prowadzenia swojej działalności najczęściej wybierali SSE utworzone najwcześniej: Katowicką SSE, Legnicką SSE i Wałbrzyską SSE. Peryferyjne położenie Suwalskiej SSE, mimo jej wczesnego utworzenia, powodowało, że nie była ona postrzegana jako atrakcyjne miejsce lokalizacji dużych inwestycji.

6. Wraz ze wzrostem wielkości organizacji maleje odsetek firm polskich. Wśród firm małych podmioty reprezentowane przez kapitał obcy stanowiły zaledwie 35%, wśród firm średnich – 48%, natomiast w przypadku firm dużych aż 66%.

7. Badania potwierdziły różną skłonność firm zagranicznych do inwestowania w poszczególnych strefach. Najwięcej firm reprezentujących kapitał obcy znajdowało się w Legnickiej SSE (92%), Wałbrzyskiej SSE (70%) i Kamiennogórskiej SSE (65%). Z kolei najmniej firm zagranicznych wśród badanych podmiotów było w Starachowickiej SSE (10%), Słupskiej SSE (18%) i Krakowskim PT (20%).

8. Niska ilość wydawanych zezwoleń na prowadzenie działalności w obszarze stref w początkach ich funkcjonowania potwierdza niewielkie zainteresowanie nimi w tamtym okresie, mimo relatywnie wysokich stawek podatku CIT dla firm funkcjonujących na warun-

kach ogólnych. Zmianę tego stanu rzeczy przyniosła dopiero w 2000 r. spodziewana nowelizacja ustawy o SSE, pogarszająca warunki otrzymywania pomocy publicznej w strefach, oraz akcesja Polski do Unii Europejskiej.

9. 78 firm ze 195 poddanych badaniom nie prowadziło swojej działalności w Polsce przed jej rozpoczęciem w obszarze SSE. Najwięcej tych cennych firm – w żaden sposób nie można przypisać im wywoływania efektu substytucji – przyciągnęły: K-SSSE (10), LSSE (9) i KSSE (9), z kolei najmniej: MSSE (3) i KPT (2).

10. Odpowiedzi udzielone przez firmy, które przed podjęciem aktywności w SSE prowadziły wcześniej swoją działalność w Polsce, na pytanie o skutki rozpoczęcia działalności w SSE dla ich dotychczasowej działalności potwierdzają wywoływanie przez strefy efektów substytucji i biegu jałowego.

11. Wśród nowoczesnych metod i technik zarządzania stosowanych przez badane organizacje najczęściej wymieniane było zarządzanie strategiczne. Wykorzystywało je 69% podmiotów, które odniosły się do zagadnienia. Nieco mniejsze zastosowanie znajdował controlling operacyjny (61%) oraz lean management (34%). Łączne stosowanie wszystkich wymienionych w pytaniu technik zarządzania było o wiele bardziej typowe dla firm dużych niż średnich. Grupy podmiotów równolegle wykorzystujące wymienione w pytaniu techniki były zdominowane przez spółki zagraniczne.

II. Czynniki decydujące o podjęciu działalności w SSE

1. Zdecydowanie największe znaczenie miała dla firm ulga w podatku dochodowym. 65% z przebadanych podmiotów uznało ją za czynnik decydujący o największym znaczeniu, natomiast dla zaledwie 18% firm czynnikiem decydującym były ulgi w podatkach lokalnych.

2. Dogodne położenie komunikacyjne było zupełnie bez znaczenia jedynie dla 20 firm (12%) przy podejmowaniu decyzji lokalizacyjnej. Z kolei 67 podmiotów, które dogodnemu położeniu komunikacyjnemu nadały jedną z dwu najwyższych wag, wykazywało ponadprzeciętną koncentrację w następujących strefach: Katowickiej SSE, Kostrzyńsko-Słubickiej SSE i Wałbrzyskiej SSE. Większe znaczenie do omawianego czynnika przywiązywały firmy reprezentujące kapitał obcy – w grupie 67 wspomnianych organizacji było ich niemal 60%.

3. Odległość od dotychczasowego miejsca prowadzenia działalności była czynnikiem decydującym jedynie dla 12 firm (8%) przy podejmowaniu decyzji lokalizacyjnej. Jednak aż 59 organizacji (38%) odległości tej zupełnie nie brało wtedy pod uwagę. Badania pozwoliły dostrzec dodatnią zależność między nadawaniem jednej z dwu najwyższych wag temu czynnikowi, a wcześniejszą działalnością firmy, jeszcze poza obszarem strefy.

4. Podobnie jak oceny odległości od dotychczasowego miejsca prowadzenia działalności przy podejmowaniu decyzji lokalizacyjnej kształtowały się oceny nadane odległości od kooperantów. Dla zaledwie 17 firm (11%) odległość ta była czynnikiem decydującym. Badania dowodzą, że firmy reprezentowane przez kapitał zagraniczny przywiązują większą wagę do odległości kooperantów niż firmy krajowe. Z 32 firm, które czynnikiem temu nadały jedną z dwóch najwyższych wag, 19 (59%) charakteryzowało się obcym pochodzeniem kapitału. Równocześnie firm zagranicznych było tylko 20 (38%) wśród 52, które odległość od kooperantów uznały za czynnik zupełnie nieistotny dla ich decyzji lokalizacyjnych.

5. Wśród 14 firm, które nadały korzystnej cenie ziemi jako determinancie podjęcia decyzji lokalizacyjnej najwyższą wagę, aż 10 podmiotów (71%) to firmy o zagranicznym źródle kapitału. Z kolei na 29 firm, dla których korzystna cena ziemi była zupełnie nieistotna przy dokonywaniu wyboru lokalizacyjnego, składa się 12 spółek zagranicznych (41%) i 17 pod-

miotów polskich (59%), co świadczy o przywiązywaniu przez te ostatnie większego znaczenia do innych niż korzystna cena ziemi czynników lokalizacyjnych.

6. Łatwości pozyskiwania pracowników jako czynnikowi determinującemu podjęcie decyzji lokalizacyjnej jedną z dwóch najwyższych wag nadały w sumie 72 firmy (43%). Do swobodnej dostępności pracowników większe znaczenie przywiązują firmy zagraniczne, co świadczy o swoistym „oswojeniu” się przez kapitał polski z ryzykiem dostępności zasobów siły roboczej. Omawiany czynnik nie był zupełnie brany pod uwagę przy podejmowaniu decyzji lokalizacyjnej przez 20 firm (12%).

7. Relatywnie niższy odsetek dwóch najwyższych wag nadawanych przez badane firmy (29%) poziomowi kwalifikacji zawodowych jako czynnikowi określającemu podjęcie decyzji lokalizacyjnej może świadczyć o jego mniejszym znaczeniu. Równocześnie jednak z 29 podmiotów, dla których poziom kwalifikacji zawodowych pracowników zupełnie nie miał wpływu na ich decyzję lokalizacyjną, aż 20 (69%) przed podjęciem aktywności w obszarze SSE prowadziło ją wcześniej poza jej terenem. Nieprzywiązywanie w ogóle znaczenia do tego czynnika wynika u tych podmiotów z pozytywnych doświadczeń w zakresie pozyskiwania pracowników o wymaganych kwalifikacjach. Spółki zagraniczne w większym stopniu niż polskie przywiązują wagę przy podejmowaniu decyzji lokalizacyjnej do poziomu kwalifikacji pracowników.

8. Niski koszt zatrudnianych pracowników był decydujący bądź bardzo istotny dla podjęcia decyzji lokalizacyjnej dla 63 organizacji (38%). Był on natomiast zupełnie nieistotny dla 33 firm (20%) zdominowanych w $\frac{2}{3}$ przez spółki polskie. Badania dowiodły, że pełne bagatelizowanie kosztów osobowych nie ma związku z przynależnością firm do branż o wysokim poziomie innowacyjności i zaawansowaniu technologicznym, a wynika z nadpodaży siły roboczej na określonych, lokalnych rynkach pracy oraz z wcześniej prowadzonej działalności poza obszarem strefy.

9. Wśród wymienianych przez badane organizacje *innych* czynników decydujących o lokalizacji działalności w obszarze SSE dominowały te, które uzasadniały decyzje firm koniecznością ich dalszego rozwoju albo istnieniem w strefie uzbrojonego terenu, potwierdzając tym samym występowanie efektu biegu jałowego. Realizacja zamierzeń przez badane podmioty była możliwa bez powoływania obszarów uprzywilejowanych.

10. Występowanie efektu biegu jałowego potwierdzają ponadto odpowiedzi na pytanie o wskazanie innej, alternatywnej lokalizacji w stosunku do przyjętej. Z 55% podmiotów, które taką lokalizację rozważały, aż 27 firm wskazało inne, pozastrefowe możliwości działalności. W grupie tej były także firmy, które planowały rozbudowę dotychczasowego zakładu jeszcze przed przeniesieniem go do strefy, co dodatkowo wskazuje na generowanie przez polskie SSE efektu substytucji.

11. Zdecydowana większość firm nie warunkuje swojego pozostania w miejscu prowadzenia dotychczasowej działalności od zakończenia funkcjonowania SSE. Ponad 55% organizacji prawdopodobieństwo utrzymania tam dotychczasowej aktywności ocenia na 100%, kolejne 26% podmiotów prawdopodobieństwo to szacuje w przedziale 80–99%. Wśród wskazywanych przyczyn ewentualnego podjęcia decyzji o zmianie lokalizacji pojawia się czynnik kosztowy, co świadczy o upatrywaniu przez znaczną część badanych firm możliwości w realizowaniu strategii opartych na niskich kosztach, nie zaś na czynnikach jakościowych.

III. Kreowanie przez SSE rozwoju regionalnego

1. Poziom więzi kooperacyjnych między firmami z tej samej podstrefy danej SSE należy uznać za skromny. Współpracę taką potwierdziło zaledwie 41% badanych firm. Najwięcej kooperujących w obszarze strefy działało w Mieleckiej SSE, Tarnobrzeszkiej SSE, Katowickiej SSE i Wałbrzyskiej SSE., z kolei najmniej w Legnickiej SSE, Krakowskim PT i Warmińsko-Mazurskiej SSE.

2. Najczęściej wymienianym przedmiotem kooperacji były: dostawy surowców, półproduktów i półfabrykatów, nieco rzadziej współpraca dotyczyła wzajemnego świadczenia usług.

3. Badania pozwoliły zidentyfikować 40 organizacji najbardziej znaczących dla aktywizacji gospodarczej regionów, na terenie których działają. Dla firm tych suma zaopatrzenia z terenu tej samej miejscowości, w której leży podstrefa, oraz z terenu tego samego województwa osiągnęła poziom co najmniej 50%. Najwięcej takich podmiotów funkcjonowało w obszarze Mieleckiej SSE, Tarnobrzeszkiej SSE i Kostrzyńsko-Słubickiej SSE. Na przeciwnym biegunie, jeśli chodzi o aktywizację regionu rozumianą jako generowanie z jego obszaru dostaw dla podmiotów strefowych, leży Łódzka SSE. Funkcjonowanie tej strefy wskazuje na występowanie w jej przypadku efektu enklawy.

4. Efekt enklawy mierzony udziałem dostaw z zagranicy dla firm w stopniu przekraczającym 50% w ogólnym strumieniu dostaw najsilniej występuje w Legnickiej SSE, Katowickiej SSE i Wałbrzyskiej SSE. Jego intensywność ulega osłabieniu wraz z oddalaniem się SSE od zachodnich granic Polski. Tym samym SSE zlokalizowane we wschodniej części kraju wykazują większą siłę w obszarze aktywizowania gospodarczego ich otoczenia.

5. Niewielka liczba firm (3%) uzasadniała zaopatrywanie się w półprodukty niezbędne do prowadzenia działalności poza terenem województwa naturalnym występowaniem surowca poza jego obszarem (często występował on poza krajem albo wręcz kontynentem). Największe liczby podmiotów swoje zaopatrywanie się u dostawców zlokalizowanych poza terenem województwa, w którym funkcjonują, oraz za granicą tłumaczyły brakiem odpowiednich firm w bezpośredniej bliskości geograficznej (50%) i narzuceniem takiej struktury dostaw przez politykę koncernów, do których te firmy należą (10%). W mniejszym stopniu decydowała wysoka cena półproduktów oferowanych przez firmy lokalne (5%), marginalne znaczenie miała natomiast mała atrakcyjność półproduktów oferowanych przez firmy lokalne (2%).

6. Aż 154 firmy z ogółu 179, które dokonały charakterystyki swoich rynków zbytu, potwierdziło swoją aktywność na rynkach zagranicznych. W grupie tej znalazło się 25 podmiotów, które całość swoich dochodów czerpią z eksportu produktów bądź usług.

7. Efekt enklawy mierzony odsetkiem firm realizujących w sumie ponad połowę sprzedaży poza terenem województwa, w którym położona jest podstrefa, oraz za granicą najłagodniejszą formę przybiera w przypadku Śl. SSE, St. SSE i KSSE.

IV. Zatrudnianie zasoby ludzkie

1. Pracownicy zatrudnieni przez ogół firm objętych badaniami pochodzili z następujących źródeł: a) z innych firm (45,3%); b) przed podjęciem zatrudnienia byli bezrobotni (39,7%); c) byli absolwentami szkół bądź wyższych uczelni (15,0%). Absorpcja bezrobotnych przez poszczególne strefy jest mocno zróżnicowana. W Kamiennogórskiej SSEMP stanowią oni aż 47,6% wśród wszystkich zatrudnionych przez firmy poddane badaniom, natomiast w Krakowskim PT jedynie 23,1%.

2. Badania dowodzą, mimo niekiedy znacznych różnic między poszczególnymi strefami, że praca w firmach zlokalizowanych w SSE okazała się szczególnie atrakcyjna przede wszystkim dla osób krótkotrwale bezrobotnych, tj. o okresie pozostawania bez pracy krótszym niż rok. Stanowiły one łącznie 72,4% spośród 921 bezrobotnych zatrudnionych przez firmy strefowe.

3. Podmioty funkcjonujące w obszarach SSE poza wysysaniem pracowników z firm produkcyjnych funkcjonujących na warunkach ogólnych generują inne, nie mniej niebezpieczne zjawisko, jakim jest przyciąganie pracowników zatrudnionych wcześniej w handlu i usługach. Ogranicza to możliwości swobodnego rozwijania się rynku usług, generalnie słabo rozwiniętych na terenie całej Polski, i przyczynia się do uwstecznienia struktury zatrudnienia.

4. Wśród zatrudnionych przez firmy strefowe najwyższy był odsetek pracowników o wykształceniu średnim zawodowym (30,3%), nieco niższy o wykształceniu wyższym (28,4%). Wartość tego drugiego była silnie zróżnicowana w poszczególnych strefach, najwyższa w Katowickiej SSE – 45%, najniższa natomiast w Mieleckiej SSE – 16%, co może określać poziom skomplikowania procesów produkcyjnych, technologicznych i organizacyjnych zachodzących w poszczególnych strefach. Charakterystyczne jest, że grupy firm o najwyższych przedziałach zatrudnionych pracowników o wyższym wykształceniu zdominowane są przez spółki polskie.

5. Udział kobiet w grupie przebadanych pracowników przekroczył 40%. Najwyższy był on w Katowickiej SSE (56,5%), najniższy w Kostrzyńsko-Słubickiej SSE (29,0%).

6. Badania wskazują, że praca w firmach funkcjonujących w obszarach SSE jest szczególnie atrakcyjna dla pracowników młodych, w wieku między 16. a 35. rokiem życia. Stanowili oni 68% wśród ogółu zatrudnionych poddanych badaniom we wszystkich strefach. Najwięcej młodych zatrudniały firmy z Katowickiej SSE (78%), Legnickiej SSE (77%) oraz Wałbrzyskiej SSE (70%), natomiast najmniej z Warmińsko-Mazurskiej SSE (50%).

7. 43% spośród badanych podmiotów potwierdziło zamiar zwiększenia zatrudnienia w czasie trzech najbliższych miesięcy. Badania były jednak przeprowadzane w okresie, kiedy widoczne już były pierwsze oznaki spowolnienia gospodarczego. Niezależnie od powyższego, badania generalnie potwierdzają występowanie bezpośredniej zależności między zwiększonym zapotrzebowaniem firm na pracowników a ich krótkim czasem działalności w strefie. Tylko nieliczne podmioty funkcjonujące w strefach od dłuższego czasu na skutek wzrostu koniunktury na ich produkty próbują gwałtownie zwiększać zatrudnienie. Tak więc wpływ SSE na lokalne rynki pracy w postaci absorpcji wolnych zasobów ludzkich jest największy w okresie bezpośrednio po uruchomieniu w strefie nowego zakładu.

8. Źródłem pozyskiwania pracowników wykonawczych w okresie uruchamiania działalności, wykorzystywanym przez największą ilość firm, była rekrutacja osób, które same zgłosiły gotowość pracy. Nieco rzadziej źródłem takim były powiatowe urzędy pracy. Zatrudniani przez firmy strefowe pochodzili również z zakładów funkcjonujących wcześniej, jeszcze przed przeniesieniem ich do strefy. Wśród innych źródeł najczęściej wymieniane były: ogłoszenia prasowe (w prasie lokalnej i krajowej), polecenie znajomych już przyjętych, agencje pośrednictwa pracy, ogłoszenia zamieszczane w Internecie.

9. Wraz z upływem czasu zmieniały się proporcje w pozyskiwaniu pracowników z określonych źródeł. W okresie przeprowadzania badań jeszcze większa ilość firm korzystała z rekrutacji osób, które same zgłosiły gotowość podjęcia pracy. Jednak odsetki nowo przyjmowanych pracowników, których źródłem były powiatowe urzędy pracy, były wyższe niż w początkowym okresie funkcjonowania firm. Sytuacja taka wskazuje, że zakłady funkcjonujące w strefach od momentu rozpoczęcia przez nie działalności przyczyniły się do absorp-

cji wolnych zasobów siły roboczej z lokalnych rynków pracy do tego stopnia, że aby podołać popytowi na pracowników, niezbędne stało się korzystanie przez nie w większym stopniu z kandydatów przysyłanych przez publiczne służby zatrudnienia.

10. Zdominowanie stref przez prowadzoną w ich obszarach działalność produkcyjną powoduje, że aż 61% z przebadanych pracowników było powiązanych ściśle z produkcją. Pozostali pracownicy zatrudnieni byli w działach kontroli jakości (8,2%), księgowości (7,6%), logistyki (7,1%) i w innych (16,1%). Różnice w odsetkach przebadanych pracowników zatrudnionych w różnych działach występujące między określonymi strefami są pochodną prowadzonej tam działalności.

11. Najwyższe odsetki pracowników o najkrótszym okresie zatrudnienia – co pośrednio wskazuje na etap rozwoju, w którym znajduje się dana strefa – odnotowano w Kostrzyńsko-Słubickiej SSE, Wałbrzyskiej SSE i Kamiennogórskiej SSEMP. Z kolei wysokie odsetki pracowników o okresie zatrudnienia powyżej dwóch lat (i jednocześnie niskie – pracujących krócej niż pół roku) wskazywały, że firmy z Warmińsko-Mazurskiej SSE, Łódzkiej SSE i – co nie budzi zdziwienia – Mieleckiej SSE zbliżają się albo osiągnęły już docelowy poziom zatrudnienia.

12. Zlokalizowanie podstref określonych SSE na terenie dużych ośrodków miejskich bądź na ich peryferiach skutkuje wysokimi odsetkami pracowników zamieszkałych w bezpośredniej bliskości swoich firm. Z kolei w przypadku pewnego oddalenia podstref od takich ośrodków rekompensatą za wyższe koszty dojazdu oraz dłuższy czas niezbędny, by do nich dotrzeć, jest wyższy poziom wynagrodzeń zatrudnionych tam pracowników.

13. Zdecydowana większość z firm, które dokonały oceny kompetencji i zaangażowania zatrudnianych przez nie pracowników, wyraziła swoje zadowolenie (78%). O niezadowoleniu bądź jedynie częściowym zadowoleniu pozostałych decydowały natomiast: niski poziom kwalifikacji zawodowych, niska wydajność, brak zaangażowania, brak chęci podnoszenia kwalifikacji, brak dyscypliny, niesumienność, brak więzi z zakładem, niemożność podołania procedurom, brak obowiązkowości, „kręactwa” ze zwolnieniami lekarskimi itp.

14. Czynnikiem wymienianym najpowszechniej przez pracowników firm strefowych, który miał decydujący wpływ na podjęcie zatrudnienia, był brak innej pracy (29,6%). Dla liczby pracowników o połowę mniejszej (14,7%) były to korzystne warunki finansowe. Z kolei dla 13,2% była to niewielka odległość od miejsca zamieszkania. Perspektywy awansu (6,18%) i dogodne położenie komunikacyjne (3,3%) odgrywały relatywnie mniejszą rolę przy podejmowaniu decyzji o podjęciu zatrudnienia w badanych firmach.

15. Organizowanie szkoleń przez pracodawców potwierdziło ponad 56% spośród przebadanych pracowników. Najwięcej organizowały ich firmy zlokalizowane w obszarach Legnickiej SSE, Katowickiej SSE i Wałbrzyskiej SSE – w strefach zdominowanych przez firmy, które przed podjęciem działalności na terenie SSE nie prowadziły jej na terenie Polski. Najmniej szkoleń przeprowadzały firmy działające w Kamiennogórskiej SSEMP, Pomorskiej SSE i Słupskiej SSE.

16. Badania potwierdziły wyraźny związek między wysoką ilością szkoleń odbywanych przez pracowników, których stanowiska pracy związane były z logistyką, kontrolą jakości i utrzymaniem ruchu. Równocześnie istniały duże różnice w ilości odbytych szkoleń przez pracowników ściśle produkcyjnych w obrębie tego samego zakładu, co może wynikać z wykonywania różnych zadań w obrębie procesu produkcyjnego.

17. Szkolenia o charakterze ogólnym były przeprowadzane częściej niż szkolenia ściśle związane z branżą, w której działa pracodawca. Było to korzystne, ponieważ nabyte dzięki nim umiejętności są potencjalnie możliwe do wykorzystania u innego pracodawcy.

18. Poziom zarobków pracowników zatrudnionych w organizacjach funkcjonujących w poszczególnych strefach był silnie zróżnicowany. Badania dowiodły, że jego niski poziom nie zależy od długich okresów pozostawania bez pracy bezrobotnych ani od tego, czy bezrobotnym przysługiwało prawo do zasiłku. Zależy natomiast od stóp bezrobocia w powiatach, na terenie których zlokalizowane są podstrefy danej SSE. Na różnice w wysokości osiągniętych zarobków ma ponadto wpływ zdominowanie stref (podstref) przez określone branże. Potwierdzeniem tego jest relatywnie wysoki odsetek pracowników osiągających wysokie wynagrodzenie w jednej z podstref Łódzkiej SSE, gdzie funkcjonują 3 firmy z branży farmaceutycznej, w której niezbędne jest zatrudnianie specjalistów o najwyższym poziomie wykształcenia i rzadkich kompetencjach.

V. Ocena współpracy z miejscowymi władzami i spółkami zarządzającymi oraz efektywności działań podejmowanych przez publiczne służby zatrudnienia

1. Przy dokonywaniu oceny współpracy z władzami lokalnymi nie mała liczba organizacji (17%), które odniosły się do tego zagadnienia, przyznała, że nie utrzymują zupełnie kontaktów z władzą lokalną lub w bardzo ograniczonym stopniu. Najbardziej zmiennymi wśród wymienianych przyczyn tego stanu rzeczy były: brak potrzeby takiej współpracy przy charakterze prowadzonej działalności oraz dotychczasowe złe doświadczenia w tym obszarze. Suma ocen bardzo dobrych i dobrych stanowiła aż 74% z ogółu wszystkich rzeczywistości nadanych ocen przez przedsiębiorców stosunkom z władzami lokalnymi. Zdecydowana większość podmiotów ze wspomnianej grupy firm oceniających najwyżej te stosunki jako przyczynę nadania im tak wysokich ocen wskazywała nieutrudnianie przez władze lokalne prowadzenia działalności gospodarczej. W trakcie przeprowadzania wywiadów można było odnieść wrażenie, że władze lokalne wyróżniały się pozytywnie na tle innych, od których w jakiś sposób zależała działalność firm strefowych.

2. Oceny nadane przez przedsiębiorców kontaktom ze spółkami zarządzającymi miały zróżnicowany charakter w odniesieniu do poszczególnych spółek. Na tle pozostałych szczególnie korzystnie przedstawiają się oceny wystawione spółce zarządzającej Starachowicką Specjalną Strefą Ekonomiczną. Wszystkie podmioty uznały jej działalność za dobrą i bardzo dobrą. Dwie inne spółki zarządzające, wobec których żaden przedsiębiorca nie wyraził zastrzeżeń, to ARP S.A. Oddział w Mielcu i Suwalska SSE S.A. Przeciwnieństwem wysokich ocen wystawionych ww. spółkom są oceny wystawione spółkom zarządzającym: Legnicką SSE, Kamiennogórką SSEMP i Warmińsko-Mazurską SSE. Niezależnie od powyższych ocen firmy określiły średnie okresy liczone w miesiącach, jakie upływały od złożenia wniosku o wydanie zezwolenia na prowadzenie działalności do jego uzyskania. Najkrótsze były one w przypadku Kostrzyńsko-Słubickiej SSE S.A. – 1,2 miesiąca, najdłuższe natomiast w Łódzkiej SSE S.A. – 3,6 miesiąca. Generalnie ten obszar działalności spółek zarządzających został oceniony przez przedsiębiorców bardzo wysoko.

3. Prawie 30% firm spośród tych, które odniosły się do pytania o ocenę dotychczasowego współdziałania z właściwym miejscowo urzędem pracy, wskazało na brak jakiegokolwiek współpracy. Wśród podmiotów, które dokonały rzeczywistej oceny takiej współpracy, dominowały oceny dobre i bardzo dobre. Z kolei większość ocen negatywnych była pochodną złej oceny kandydatów przysyłanych przez urzędy. Najczęstszymi zarzutami pod adresem samych urzędów były: całkowity brak inicjatywy, powolne reakcje na prośby o umieszczenie ogłoszeń na stronach internetowych urzędów i przysyłanie „kogo popadnie”.

4. Zaledwie 11% z zatrudnianych przez firmy strefowe dowiedziało się o możliwości podjęcia pracy dzięki informacjom uzyskanym w powiatowych urzędach pracy.

5. W przypadku tylko 16% z grupy zatrudnionych, którzy pracę w badanych firmach rozpoczęli bezpośrednio po zakończeniu nauki, była ona poprzedzona stażem. Najczęściej trwał on od 3 do 6 miesięcy. Az 69% ze wspomnianej grupy ankietowanych określiło umiejętności nabyte w trakcie odbywanego stażu bądź jako nieadekwatne do późniejszych wymagań pracodawcy bądź że staż wcale im nie pomógł – był zbędny.

6. 11% z grupy pracowników firm strefowych, którzy przed podjęciem zatrudnienia pozostawali bezrobotni, potwierdziło uczestnictwo w szkoleniu organizowanym przez właściwy miejscowo urząd pracy. Wśród oceniających przydatność tego szkolenia dla rozpoczęcia pracy w firmie strefowej niemal jednakowe były odsetki pracowników uznających je za niezbędne pracodawcy (43,7%), jak też za nieadekwatne do późniejszych wymagań pracodawcy (44,8%). Wszyscy pozostali pracownicy, zdaniem których szkolenie to wcale nie było pomocne (11,5%), uzasadniali swoją opinię podjęciem pracy w zupełnie innym zawodzie niż ten, do którego przygotowywało szkolenie.

7. Jeszcze mniejsza liczba, bo zaledwie 6% z zatrudnionych bezrobotnych, objęta była przygotowaniem zawodowym. Z reguły trwało ono nie dłużej niż 3 miesiące, w bardzo nielicznych przypadkach dłużej niż 6 miesięcy.

VI. Współpraca z uczelniami wyższymi i ośrodkami badawczo-rozwojowymi

1. Jedyne połowa z firm, które odniosły się do pytania o istnienie współpracy z uczelniami wyższymi, potwierdziła fakt utrzymywania takich kontaktów. Dominującymi powodami braku współpracy wymienianymi przez organizacje, które na pytanie to odpowiedziały przecząco, były: nieskomplikowany charakter prowadzonej produkcji, mała wielkość firmy, technologia pochodząca z zagranicy. Oceniając poszczególne strefy pod kątem ilości firm współpracujących z uczelniami wyższymi na tle wszystkich przebadanych podmiotów z ich obszarów, najkorzystniej wypadają Łódzka SSE, Legnicka SSE i Warmińsko-Mazurska SSE, najslabiej zaś Starachowicka SSE, Kamiennogórska SSEMP i Tarnobrzaska SSE.

2. Uczelnie, z którymi firmy współpracują, najczęściej zlokalizowane są na terenie tego samego województwa, rzadziej na terenie innych województw. Do zupełnej rzadkości należało natomiast utrzymywanie kontaktów z uczelniami zagranicznymi.

3. Dominującymi obszarami współpracy były badania własności fizycznych, przeprowadzanie pomiarów, testowanie komponentów. Współpraca dotyczyła także odbywania przez studentów bądź absolwentów szkół wyższych praktyk i staży studenckich, rzadziej szkoleń pracowników organizowanych przez uczelnie wyższe.

4. Przy wyborze decyzji lokalizacyjnej firm bliskość wyższych uczelni miała bardzo niewielkie znaczenie. Jest symptomatyczne, że jedynie 2 spośród 160 organizacji, które nadały wagę temu czynnikowi lokalizacyjnemu, uznały nasycenie regionu uczelniami wyższymi za czynnik decydujący, o największym znaczeniu, natomiast najwięcej podmiotów, bo aż 57 przyznało, że nasycenie to nie miało zupełnie wpływu na ich decyzję lokalizacyjną.

5. Współpraca badanych firm z ośrodkami badawczo-rozwojowymi miała miejsce rzadziej niż z uczelniami wyższymi. Potwierdziło ją jedynie 68 podmiotów, z których 40 stanowiły spółki polskie. Wskazywanymi obszarami współpracy były m.in. badania nowych produktów, ulepszanie procesów technologii produkcji, rozwiązywanie problemów konstrukcyjnych.

6. Większość z ośrodków objętych współpracą leżała poza terenem województw funkcjonowania badanych firm. Współpraca z ośrodkami badawczo-rozwojowymi położonymi za granicą zachodziła częściej niż współpraca z zagranicznymi uczelniami wyższymi.

7. Przyczyny niewytworzenia się współpracy z ośrodkami badawczo-rozwojowymi wskazywane przez badane firmy były podobne do uzasadniających brak współpracy z uczelniami wyższymi, z tym, że organizacje częściej wskazywały, że kontakty z takimi ośrodkami utrzymuje firma matka (często zlokalizowana za granicą), a ankietowany podmiot zajmuje się wyłącznie działalnością o charakterze produkcyjnym.

ROZDZIAŁ 4

Bilans kosztów i finansowych efektów programu specjalnych stref ekonomicznych w Polsce

4.1. Metoda badań i założenia

Niezależnie od stopnia realizacji podstawowych celów, dla jakich powołano każdą z polskich specjalnych stref ekonomicznych, możliwe jest obliczenie kosztów funkcjonowania tych stref dla systemu finansów publicznych. Skutkiem działalności stref ekonomicznych z jednej strony są dla systemu finansów publicznych określone korzyści, z drugiej zaś – funkcjonowanie tych stref powoduje dodatkowe wydatki lub uszczuplenia wpływów tego systemu.

Podstawowymi kosztami związanymi z funkcjonowaniem stref są:

- a) udzielona przedsiębiorcom działającym w obszarze stref pomoc publiczna, na którą składają się ulgi i zwolnienia w podatku dochodowym oraz w podatkach i opłatach lokalnych;
- b) koszty budowy i modernizacji infrastruktury niezbędnej inwestorom, poniesione przez gminy, na terenie których znajdują się podstrefy¹⁹⁰;
- c) utrata wpływów z podatku dochodowego od spółek zarządzających specjalnymi strefami ekonomicznymi.

Koszty powyższe, które są wydatkami lub uszczupleniami wpływów systemu finansów publicznych, mają być rekompensowane przez:

- a) wpływy z podatku VAT płaconego przez firmy działające w strefie;
- b) wpływy z podatku od nieruchomości;
- c) wpływy z podatku dochodowego od osób fizycznych zatrudnionych w strefie;
- d) zwiększone wpływy do ZUS-u z tytułu narzutów płacowych;
- e) oszczędności związane ze zmniejszeniem wypłat na zasiłki dla bezrobotnych.

Bardzo trudne jest natomiast oszacowanie zysków firm z otoczenia strefy, do których przyczyniła się działalność podmiotów, które funkcjonują w jej obszarze.

Porównanie kosztów z wpływami i oszczędnościami umożliwia stworzenie bilansu funkcjonowania każdej ze stref dla systemu finansów publicznych. Konstrukcja odpowiednich zestawień wymagała przyjęcia następujących założeń:

Założenie 1. Firmy, które zainwestowały w obszarze stref, nie powstałyby, gdyby nie powołano tych stref – tym samym nie powstałyby utworzone przez nie miejsca pracy (dotyczy to również miejsc pracy utrzymanych przez firmy, które zostały włączone w obszar danej podstrefy już po rozpoczęciu przez te firmy swojej działalności).

¹⁹⁰ Pominięto koszty budowy infrastruktury ponoszone przez spółki zarządzające i gestorów mediów, ponieważ jedni i drudzy nie należą do podmiotów sektora finansów publicznych.

Założenie 2. Zgodnie z wynikami badań ankietowych otrzymanych w każdej ze stref wśród zatrudnionych odsetki bezrobotnych (por. tabela 3.34.) kształtowały się następująco:

Tabela 4.1. Odsetki bezrobotnych zatrudnionych przez firmy funkcjonujące w poszczególnych strefach

Strefa	KSSEMP	KSSE	K-SSSE	KPT	LSSE	LSSE	MSSE
Udział bezrobotnych (%)	48,0	27,0	37,0	23,0	43,0	41,0	42,0

Strefa	PSSE	SlSSE	St.SSE	SSSE	TSSE	WSSE	W-MSSE
Udział bezrobotnych (%)	46,0	36,0	46,0	36,0	36,0	41,0	40,0

Źródło: opracowanie własne.

Dodatkowo przyjęto, że udziały bezrobotnych w każdej z badanych stref były takie, jak wskazane, od początku praktycznego funkcjonowania stref, tj. od roku 1996, oraz że udziały te kształtowały się na tym samym poziomie w kolejnych latach wśród pracowników nowo przyjmowanych do stref w danym roku.

Założenie 3. Wysokości przeciętnych miesięcznych wynagrodzeń brutto w przemyśle w latach 1996–2008, które przyjęto do obliczeń, przedstawione są w tabeli 4.2.

Tabela 4.2. Wysokość przeciętnych wynagrodzeń brutto w przemyśle w latach 1996–2008

Rok	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Wysokość miesięcznego wynagrodzenia brutto	832,83	1014,86	1164,41	1598,89	1756,43	1866,51	1911,52

Rok	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Wysokość miesięcznego wynagrodzenia brutto	1980,73	2123,63	2053,65	2245,95	2450,66	2706,32

Źródło: dane GUS.

Założenie 4. Zasiłek dla bezrobotnych wynosił średnio w 1996 r. – 286,49 zł; w 1997 r. – 320,3; w 1998 r. – 362,97 zł, w 1999 r. – 392 zł, w 2000 r. – 430,17 zł, w 2001 r. – 464,3 zł, w 2002 r. – 483,87 zł, w 2003 r. – 499,87 zł, w 2004 r. – 504, 0 zł, w 2005 r. – 514,52 zł, w 2006 r. – 528,32 zł, w 2007 r. – 536,05 zł, zaś w 2008 r. – 546,18 zł. Dodatkowo przyjęto, że w przypadku wszystkich nowo przyjmowanych do pracy bezrobotnych z prawem do zasiłku przysługiwało im prawo pobierania tego zasiłku przez okres 12 miesięcy.

Założenie 5. Składka na ubezpieczenie społeczne przyjęta do badań jest zaprezentowana w tabeli 4.3. W latach 1996–1998 wynosiła 45% podstawy wymiaru zarówno od wysokości wynagrodzenia, jak i pobieranego zasiłku; z kolei w latach 1999–2006 było to 36,59%

Tabela 4.4. Zatrudnienie i jego przyrosty w firmach funkcjonujących w obszarach poszczególnych SSE latach 1996–2008

Stan zatrudnienia na 31.12. danego roku/ Przyrost zatrudnienia w stosunku do popr. roku	Strefa													
	KSSEMP	KSSE	K-SSSE	KPT	LSSE	LSSE	MSSE	PSSE	SLSSSE	St.SSE	SSSE	TSSE	WSSE	W-MSSE
1996	—	—	—	—	—	—	228	—	—	—	—	—	—	—
1997	—	720	—	—	7	—	1624	—	—	—	175	—	—	—
Przyrost w stosunku do 1996	—	720	—	—	7	—	1396	—	—	—	175	—	—	—
1998	1	3242	—	—	45	754	2920	—	27	163	730	1860	210	—
Przyrost w stosunku do 1997	1	2522	—	—	38	754	1296	—	27	163	555	1860	210	—
1999	50	5468	34	—	639	1167	4081	265	73	298	1456	3126	1509	89
Przyrost w stosunku do 1998	49	2226	34	—	594	413	1161	265	46	135	726	1266	1299	89
2000	310	10393	244	350	1482	1909	5629	2984	311	325	1662	3453	3517	218
Przyrost w stosunku do 1999	260	4925	210	350	843	742	1548	2719	238	27	206	327	2008	129
2001	365	10514	588	545	2205	2209	8544	3751	494	1115	2306	5497	4354	448
Przyrost w stosunku do 2000	55	121	344	195	723	300	2915	767	183	790	644	2044	837	230
2002	633	12501	623	604	3078	2229	9713	4130	829	1402	2695	6069	6098	583
Przyrost w stosunku do 2001	268	1987	35	59	873	20	1169	379	335	287	389	572	1744	135
2003	1414	15432	1214	745	3928	2730	10375	4841	937	1783	3053	6755	7040	1484
Przyrost w stosunku do 2002	781	2931	591	141	850	501	662	711	108	381	358	686	942	901
2004	1930	17374	1753	1479	4843	4955	9166	8291	973	2290	3235	7769	10786	1604
Przyrost w stosunku do 2003	516	1942	539	734	915	2225	-1209	3450	36	507	182	1014	3746	120
2005	2329	21690	7241	3823	5385	6994	11003	10152	1541	4830	3739	10306	18789	5960
przyrost w stosunku do 2004	399	4316	5488	2344	542	2039	1837	1861	568	2540	504	2537	8003	4356
2006	3302	32204	10075	4711	6945	11318	11983	12013	1926	6055	4090	14755	22980	7206
Przyrost w stosunku do 2005	973	10514	2834	888	1560	4324	980	1861	385	1225	351	4449	4191	1246
2007	5033	35285	12891	5566	8104	16510	13104	17493	2180	6970	5096	18799	28673	8415
Przyrost w stosunku do 2006	1731	3081	2816	855	1159	5192	1121	5480	254	915	1006	4044	5693	1209
2008	4469	42539	16446	7699	8698	18670	15824	17545	2728	8030	5132	22538	30924	8933
Przyrost w stosunku do 2007	-564	7254	3555	2133	594	2160	2720	52	548	1060	36	3739	2251	518

od wynagrodzenia¹⁹¹ i 32,52% od zasiłku dla bezrobotnych; w okresie od 1 lipca 2007 r. do 31 grudnia 2007 r. wysokość składki od wynagrodzenia wynosiła 33,59% i 29,52% od zasiłku dla bezrobotnych¹⁹², stąd w obliczeniach dla całego roku 2007 przyjęto średnie arytmetyczne wysokości składek z początku i końca tego roku, co wyznacza jej wysokość na poziomie 35,09% od wynagrodzenia i 31,02% od zasiłku dla bezrobotnych; od 1 stycznia 2008 r. obowiązuje składka od wynagrodzenia w wysokości 29,59% i 25,52% od zasiłku dla bezrobotnych.

Tabela 4.3. Wysokość składek na ubezpieczenia społeczne przyjęta do badań

Wysokość składek	1996–1998	1999–2006	2007	2008
Składka na ubezpieczenie społeczne pracownika, w tym:	45%	36,59%	35,09%	29,59%
– finansowana przez pracodawcę	45%	17,88%	17,88%	15,88%
– finansowana przez pracownika	0%	18,71%	17,21%	13,71%
Składka na ubezpieczenie społeczne osoby bezrobotnej	45%	32,52%	31,02%	25,52%

Źródło: opracowanie własne.

Założenie 6. Stany zatrudnienia w poszczególnych strefach w latach 1996–2008 oraz przyrosty zatrudnienia w stosunku do poprzedniego roku zestawione są w tabeli 4.4.

4.2. Koszty funkcjonowania specjalnych stref ekonomicznych

Największymi kosztami związanymi z realizacją programu specjalnych stref ekonomicznych były kwoty pomocy publicznej udzielonej przedsiębiorcom funkcjonującym w ich obszarach¹⁹³. Dane dotyczące pomocy publicznej zawiera tabela 4.5.

Tabela 4.5. Kwoty (brutto) pomocy publicznej udzielonej przedsiębiorcom w obszarach SSE w latach 2002–2008

Strefa	Rok							Razem
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	
KSSEMP	0	0	3 610 840	1 911 205	10 904 634	5 608 401	4 777 798	26 812 878
KSSE	1 761 893	15 603 900	282 189 726	234 486 702	243 153 352	249 480 228	302 299 330	132 897 5131
K-SSSE	0	0	33 676 775	249 798 688	44 544 106	51 082 576	58 782 532	213 065 857

¹⁹¹ Od 2003 r. składka na ubezpieczenie wypadkowe podlega różnicowaniu, jednak na potrzeby badań przyjęto, że w całym okresie jest na stałym poziomie 1,62%.

¹⁹² Obniżenie to było wynikiem zmniejszenia wysokości składki rentowej z 13% do 10% (w okresie od 1 lipca 2007 r. do 31 grudnia 2007 r.), a następnie do poziomu 6% od 1 stycznia 2008 r.

¹⁹³ Na pomoc tę składają się głównie ulgi w podatku dochodowym, ale także – choć w mniejszym stopniu – ulgi w podatkach opłatach lokalnych.

KPT	0	0	898783	1694895	62068214	45660377	53035170	163357439
LSSE	0	0	86285715	49321273	71172884	77412097	22121477	306313446
LSSE	0	0	69612178	68239999	97578925	134240096	167425254	537096452
MSSE	0	0	57664599	13858025	42018616	61444217	45550151	220535608
PSSE	6006	6009	53605306	89301446	115919589	97501498	225284933	581624787
Sl.SSE	0	0	2641618	1541268	10696076	23940821	10523426	49343209
St.SSE	0	0	10429022	8141340	9141054	11706744	6425845	45844005
SSSE	0	0	11793322	11218009	35113117	32475400	37974941	128574789
TSSE	0	0	24895890	7557335	472752164	81022910	55231857	641460156
W-MSSE	0	0	13955869	29179798	87775341	26111626	49138654	206161288
WSSE	0	0	77861879	46785236	144800495	517289184	396786728	1183523522
Razem	1767899	15609909	729121522	588216399	1447638567	1414976175	1435358096	5632688567

Źródło: dane otrzymane z Departamentu Monitorowania Pomocy Publicznej Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów.

Niskie kwoty pomocy udzielonej przedsiębiorcom z obszaru Kamiennogórskiej SSEMP na tle pozostałych stref (szczególnie Katowickiej SSE i Wałbrzyskiej SSE) są wynikiem początkowego zbyt wąskiego adresowania jej oferty, która koncentrowała się głównie na drobnych przedsiębiorcach. Odstąpienie od tej nieskutecznej praktyki spowodowało od roku 2004 gwałtowny napływ nowych inwestorów, w tym i znaczących ze względu na wielkość inwestycji, czego skutkiem będzie w przyszłości wzrost udzielanej im pomocy publicznej.

Kolejna grupa kosztów związana z funkcjonowaniem specjalnych stref ekonomicznych wynika z konieczności budowy infrastruktury niezbędnej inwestorom przez gminy, na terenie których znajdują się podstrefy poszczególnych SSE. Pełne zestawienie wydatków na ten cel poniesionych przez poszczególne gminy w określonych latach znajduje się w załączniku nr 6, natomiast w tabeli 4.6. zaprezentowano jedynie zbiorcze wydatki w obrębie każdej ze stref.

Nie zawsze jest tak, że wysokie nakłady na budowę infrastruktury poniesione w przeszłości ze względu na znaczne rezerwy głównych instalacji zwalniają gminę z konieczności ponoszenia zwiększonych wydatków na ten cel w późniejszych okresach. Widać to na przykładzie takich gmin jak: Żarów (Wałbrzyska SSE), Kutno i Radomsko (obie Łódzka SSE), Nowa Sól (Kostrzyńsko-Słubicka SSE), Stalowa Wola (Tarnobrzaska SSE) i Gliwice (Katowicka SSE). Sytuacja taka jest wynikiem większego niż oczekiwano zainteresowania inwestowaniem w danej podstrefie. Generalnie jednak malejąca dynamika wydatków na budowę infrastruktury wskazuje na następujące bezpośrednio potem osiągnięcie przez podstrefę docelowego stanu zagospodarowania.

Tabela 4.6. Sumy wydatków na budowę infrastruktury strefowej poniesionych przez gminy objęte obszarami poszczególnych SSE w latach 1996–2008

Gminy objęte statusem SSE	Lata													Łącznie wszystkie lata
	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	
KSSEMP	0	0	0	0	0	1000000	1000000	1000000	0	1 293 741	1 210 152	4 920 923	735 978	11 160 794
KSSE	5 739 921	22 736 467	17 751 977	21 350 823	14 424 443	4 025 324	7 321 287	3 992 272	4 677 768	7 215 980	22 619 037	39 309 705	15 448 006	186 613 010
K-SSSE		0	0	0	0	1 229 880	573 944	573 944	4 038 427	4 506 494	7 628 840	4 382 935	10 567 697	33 502 161
KPT		0	0	0	0	0	7 013 114	7 64 769	0	334 894	192 257	2 061 170	2 231 592	10 742 796
LSSE	0	0	1 042 867	0	0	0	0	0	4 763 758	7 524 828	1 992 172	4 746 170	4 111 585	24 181 380
ŁSSE	0	0	0	0	0	0	3 984 555	9 328 922	1 223 488	10 497 636	13 841 350	17 202 783	23 103 431	79 182 165
MSSE	0	0	0	32 055	29 992	76 000	601 821	505 360	1 201 028	3 740 075	4 061 706	3 266 272	34 909 316	45 483 980
PSSE	0	0	0	0	0	0	0	0	154 446	2 864 183	2 599 823	5 474 575	10 865 421	21 958 448
ŚL.SSE	0	0	0	0	0	0	0	0	2 104 100	14 074 400	3 374 100	497 800	3 583 620	10 967 020
St.SSE	0	0	0	0	0	0	663 927	282 399	19 749 499	14 629 147	257 981	2 660 666	5 930 012	24 004 481
SSSE	0	165 903	60 000	244 914	0	0	0	0	0	0	7 328 288	1 018 243	82 100	8 899 448
TSSE	0	3 654 321	4 758 992	5 303 564	3 165 518	6 042 999	3 270 081	2 011 110	3 295 604	7 483 730	22 379 506	7 590 552	8 967 216	77 923 193
W-MSSE	0	1 302 222	0	0	199 681	19 773	0	9 075	28 074	19 374 444	0	8 331 981	52 177 532	64 005 782
WSSE	0	0	684 470	2 159 265	160 544	1 003 422	4 921 871	15 211 462	12 552 214	23 595 828	28 039 582	30 018 356	13 954 426	121 004 440
Razem	5 739 921	27 858 913	24 298 306	29 090 621	17 980 178	13 397 398	29 350 600	33 679 313	24 716 856	87 031 380	115 524 794	124 292 886	186 667 932	719 629 098

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych otrzymanych z wybranych urzędów miast i gmin, na terenie których znajdują się podstrefy specjalnych stref ekonomicznych.

Ostatnią uwzględnioną w bilansie pozycją kosztów związanych z funkcjonowaniem SSE są kwoty zwolnień od podatku dochodowego od osób prawnych na rzecz spółek zarządzających w części wydatkowanej na cele rozwoju strefy¹⁹⁴. Uszczuplenia, jakie z tego tytułu poniósł budżet państwa, od początku funkcjonowania każdej ze stref do końca 2008 r. wyniosły w sumie 200,78 mln zł.

Tabela 4.7. Kwoty zwolnień podatkowych, z których skorzystali zarządzający SSE

Strefa	KSEMP	KSSE	K-SSSE	KPT	LSSE	ŁSSE	MSSE	PSSE	ŚLSSE	St.SSE	SSSE	TSSE	WSSE	W-MSSE
Zwolnienie podatkowe (mln zł)	1,66	8,63	65,20	4,70	9,32	10,30	29,07	7,86	5,37	1,83	11,53	20,60	23,91	0,80

Źródło: *Informacja o realizacji ustawy o specjalnych strefach ekonomicznych. Stan na 31 grudnia 2008*, s. 36.

Do końca 2008 r. z największych zwolnień podatkowych skorzystały: Kostrzyńsko-Słubicka SSE, Mielecka SSE i Wałbrzyska SSE, z najmniejszych natomiast: Warmińsko-Mazurska SSE, Kamiennogórska SSEMP i Starachowicka SSE.

4.3. Korzyści funkcjonowania specjalnych stref ekonomicznych

W założeniach największą korzyścią dla systemu finansów publicznych wynikającą z funkcjonowania SSE miały być wpływy z tytułu podatku VAT płaconego przez firmy działające w ich obszarach. Pełne zestawienie z lat 2003–2008 zagregowanych dla każdej strefy kwot tego podatku wpłaconych do urzędów skarbowych przedstawiono w tabeli 4.8.

Tabela 4.8. Kwoty podatku VAT podlegające wpłacie do urzędu skarbowego w latach 2003–2008

Strefa	Rok						Razem
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	
KSEMP	2639657	6580547	9137061	13333054	13279884	14109084	59079287
KSSE	92275062	507607569	624041406	675865142	787841679	841723325	3529354183
K-SSSE	3218205	7748217	12827704	38372647	45878421	115833432	223878626
KPT	40192964	157740983	262854192	273087911	331301726	516395152	1581572928
LSSE	5918048	18579702	94201104	87948847	127251658	113193849	447093208
ŁSSE	37847176	464993766	647257657	578086923	479881757	494483374	2702550653

¹⁹⁴ Dotyczy to w szczególności nakładów na budowę infrastruktury oraz wydatków na promocję.

MSSE	53 108 750	94 278 821	84 776 012	109 639 652	107 378 390	102 026 824	551 208 449
PSSE	180 444 413	65 107 137	68 708 424	79 810 073	81 522 409	129 403 031	442 595 487
Śl.SSE	466 263 7	16 552 933	17 941 172	26 059 047	50 593 081	39 883 178	155 692 048
St.SSE	10 363 066	28 275 294	56 301 865	77 346 977	64 373 610	103 720 995	340 381 807
SSSE	8 365 865	29 557 238	52 116 392	41 166 350	99 633 558	99 221 159	330 060 562
TSSE	49 682 832	95 802 983	140 116 709	132 577 690	184 217 447	295 197 248	897 594 909
W-MSSE	22 240 483	42 438 475	50 726 894	60 547 529	75 217 996	51 720 756	302 892 133
WSSE	100 788 689	319 744 453	420 834 794	463 013 930	478 206 481	459 626 578	2 242 214 925
Razem	449 347 847	1 855 008 118	2 541 841 386	2 656 855 772	2 926 578 097	3 376 537 985	13 806 169 205

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych z Departamentu Podatku od Towarów i Usług.

Najwyższych dochodów budżetowi państwa z tytułu zapłaconego podatku VAT przysporzyli przedsiębiorcy funkcjonujący w Katowickiej SSE. Dochody tam wygenerowane w latach 2003–2008 wyniosły łącznie 3 529 354 183 zł. Ich wzrost w poszczególnych latach nie był równomierny. W roku 2004 omawiane dochody były ponad pięciokrotnie wyższe od tych z roku 2003. Jednak w roku 2005 w stosunku do poprzedniego wzrosły jedynie o 23%. W kolejnym 2006 roku ich dynamika uległa ponownemu zmniejszeniu, osiągając zaledwie 8% względem roku 2005. W roku 2007 notuje się ponownie wzrost dynamiki dochodów z podatku VAT w Katowickiej SSE. Dochody z tego tytułu są o 16,6% wyższe niż w roku poprzednim, natomiast w roku 2008 dynamika ta względem roku 2007 maleje, osiągając poziom zaledwie 6,8%. Drugie miejsce pod względem generowania wpływów z podatku VAT dla budżetu państwa zajmuje Łódzka SSE. W latach 2003–2008 funkcjonujący w jej obszarze przedsiębiorcy wpłacili do urzędów skarbowych 2 702 550 653 zł. W przypadku Łódzkiej SSE rekordowy pod względem wpłat podatku VAT był rok 2005, kiedy firmy zapłaciły go w łącznej kwocie 647 257 657 zł. W kolejnych latach poziom dochodów z omawianego tytułu kształtował się następująco: w 2006 r. – 578 086 923 zł, w 2007 r. – 479 881 757 zł, natomiast w 2008 r. – 494 483 374 zł. Wałbrzyska SSE z łączną kwotą podatku VAT 2 242 214 925 zł wpłaconego przez firmy funkcjonujące na jej terenie uplasowała się na trzeciej pozycji. Podobnie jak w przypadku Katowickiej SSE w poszczególnych latach analizowanego okresu obserwowany był stały wzrost kwot podatku VAT wpłacanych do urzędów skarbowych. Zmniejszenie nastąpiło jedynie w roku 2008 względem roku 2007, co – jak się wydaje – wynika ze zdominowania Wałbrzyskiej SSE przez firmy z branży motoryzacyjnej, która najszybciej i w największym stopniu odczuła skutki kryzysu z roku 2008.

Przeciwnieństwem trzech wyżej omówionych stref w obszarze generowania podatku VAT jest Kamiennogórska SSEMP. Łączne wpływy z tytułu tego podatku od przedsiębiorstw prowadzących swoją działalność w jej obszarze w latach 2003–2008 wyniosły tylko 59 079 287 zł, co stanowiło zaledwie 1/60 łącznych wpływów wygenerowanych przez firmy z Katowickiej SSE. Na tle Kamiennogórskiej SSE lepiej wypada Słupska SSE, ponieważ przedsiębiorstwa funkcjonujące na jej terenie zapłaciły w analogicznym okresie urzędom skarbowym podatek VAT w łącznej kwocie 155 692 048 zł.

Niezależnie od różnic między poszczególnymi strefami w wielkościach generowanego przez nie podatku VAT zasilającego budżet państwa należy zauważyć, że wpływy te rozpa-

trywane razem ze wszystkich stref, począwszy od roku 2003 rosłą, by na koniec roku 2008 dać sumę 13 806 169 205 zł. Jej wielkość uzasadnia uznanie specjalnych stref ekonomicznych za skuteczny instrument w zakresie generowania dochodów budżetu państwa.

Kolejną pozycją po stronie korzyści jako wyniku działalności SSE są wpływy z podatku od nieruchomości zapłaconego przez przedsiębiorców gminom, na terenie których znajdują się podstrefy SSE. Realnym przyrostem dochodów gmin z tego tytułu są jednak tylko wpłaty od firm, które przed utworzeniem podstrefy nie prowadziły swojej działalności na terenie danej gminy, w przeciwieństwie do firm, które wcześniej, jeszcze przed ich objęciem strefą, płaciły taki podatek. Znajduje to odzwierciedlenie w danych zawierających wykaz gmin wraz z przypisaniem ich do właściwej strefy zawartych w załączniku nr 7, natomiast tabela 4.9. prezentuje jedynie zagregowane kwoty podatku od nieruchomości wygenerowane przez każdą ze stref w określonym czasie.

Wysokości kwot z tytułu podatku od nieruchomości są pochodną wielkości obszarów podstref wchodzących w skład danej strefy, stopnia jej zagospodarowania, stawek tego podatku przyjętych przez poszczególne gminy oraz odpowiednio wczesnego zagospodarowania. Dlatego też nie jest zaskoczeniem, że największe wpływy z podatku od nieruchomości osiągnęły gminy włączone odpowiednio szybko w obręb największych stref (Katowickiej SSE, Wałbrzyskiej SSE, Tarnobrzyskiej SSE). Narastające w kolejnych latach kwoty podatku od nieruchomości pozyskiwanego przez gminy objęte obszarami poszczególnych SSE potwierdzają sensowność zastosowanego instrumentu oraz wskazują możliwość trwałego utrzymania rosnącego trendu pozyskiwania dochodu z tego podatku przez budżety odpowiednich gmin.

4.4. Bilans

Zestawione w tabelach od 4.5 do 4.9 wielkości stały się podstawą konstrukcji bilansu kosztów i korzyści każdej specjalnej strefy ekonomicznej. Bilanse te przedstawione są w tabeli 4.10.

Wyniki uzyskane jedynie w oparciu o dane, które udało się pozyskać z wymienionych wcześniej źródeł, wskazują, że w latach 1996–2008 dwanaście specjalnych stref ekonomicznych wykazało się dodatnim wynikiem funkcjonowania względem sektora finansów publicznych. Dwie strefy w analizowanym okresie miały deficytowy charakter. Były to: Kostrzyńsko-Słubicka SSE (–62 768 197 zł) oraz Pomorska SSE (–142 961 817 zł). Natomiast najwięcej korzyści systemowi finansów publicznych przysporzyły kolejno: Katowicka SSE (2 202 556 359 zł), Łódzka SSE (2 131 345 425 zł), Krakowski PT (1 407 939 940 zł) oraz Wałbrzyska SSE (1 029 894 974 zł).

W żadnym z bilansów nie są uwzględnione jednak – z powodu braku tworzenia przez Ministerstwo Gospodarki oraz Ministerstwo Finansów odpowiednich zestawień – dane na temat wpływów z tytułu podatku dochodowego od osób fizycznych płaconego przez pracowników zatrudnionych w firmach z obszarów SSE. Inną nieuwzględnioną w bilansie korzyścią systemu finansów publicznych są wpływy z tytułu narzutów płacowych na rzecz ZUS-u oraz oszczędności wynikające z zatrudnienia w strefach znacznej liczby bezrobotnych, co skutkowało zmniejszeniem zarówno kwot wypłacanych im zasiłków, jak i składek na ubezpieczenia społeczne płaconych za nich przez właściwe miejscowo powiatowe urzędy pracy.

Tabela 4.9. Zagregowane kwoty podatku od nieruchomości na rzecz gmin, w obszarze których funkcjonują podstrefy SSE

Strefa	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008*	Łącznie wszystkie lata
KSSEMP	0	0	0	0	294968	774410	1157606	1186454	1231456	1541297	4457694	6087921	16731806
KSSE	0	0	0	8995473	16777663	17670078	19313344	26744016	29597986	33346238	37796633	7178886	197420317
K-SSSE	0	1277926	1373203	1285237	1465355	1603075	2091670	2258841	2757762	4272677	6023505	711944	25121195
KPT	0	0	13876	45247	50677	54296	54296	360199	853033	1163946	1813710	757967	5167247
LSSE	0	0	30225	56786	476536	1169322	1876509	2628652	3762634	4690262	5750610	3209859	23651395
ŁSSE	0	0	0	277807	1971045	2928223	4931760	4172323	5491871	7093324	24570083	3936953	55373389
MSSE	0	0	0	0	7315723	9170334	10348399	9592831	10038515	12249226	12729035	207040	71651103
PSSE	0	40724	47230	50737	855872	3154075	3082593	3371107	4107106	4683544	5572133	920810	25885931
ŚL.SSE	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2370	1733893	236341	1972604
St.SSE	0	507223	532813	568937	383865	871611	825580	975411	1579112	2034711	2460149	619374	11358786
SSSE	0	0	0	0	17052	284907	730579	2310852	2493666	2777390	3100410	0	11714856
TSSE	0	1107044	1239197	2345306	5577348	11940698	13008676	17126039	14695403	16395867	18809059	6007098	108251735
W-MSSE	0	0	0	0	40731	214036	125880	622285	2103547	2318116	2938077	1890259	10252931
WSSE	0	3588538	3921473	4375169	6234731	9236796	9438350	8946228	9485239	12493223	14971859	10316405	93008011
Razem	0	6521455	7158017	18000699	41461566	59071861	66985242	80295238	88197330	105062191	142726850	42080857	657561306

* dane z większości urzędów obejmowały kwoty podatku od nieruchomości pozyskane do 30 czerwca 2008 r.

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 4.10. Bilanse kosztów i korzyści dla systemu finansów publicznych funkcjonowania poszczególnych SSE w latach 1996–2008

Strefa	KSSEMP	KSSE	K-SSSE	KPT	LSSE	LSSE	MSSE
KOSZTY (w zł)							
Pomoc publiczna udzielona przedsiębiorcom	26812878	1328975131	213065857	163357439	306313446	537096452	22053560
Koszty budowy i modernizacji infrastruktury	11160794	186613010	33502161	10742796	24181380	79182165	45483980
Utrata wpływów z podatku dochodowego od spółek zarządzających specjalnymi strefami ekonomicznymi	1660000	8630000	65200000	4700000	9320000	10300000	29070000
Ogółem	39633672	1524218141	311768018	178800235	339814826	626578617	96607540
KORZYŚCI (w zł)							
Wpływy z podatku VAT od firm działających w strefach	59079287	3529354183	223878626	1581572928	447093208	2702550653	551208449
Dochody gmin z tytułu podatku od nieruchomości zapłaconego przez firmy z obszarów stref zlokalizowanych na terenie tych gmin	16731806	197420317	25121195	5167247	23651395	55373389	71651103
Wpływy z podatku dochodowego od osób fizycznych zatrudnionych w strefach	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
Zwiększone wpływy do ZUS-u z tytułu narzutów płacowych	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
Oszczędności z tytułu niewypłaconych zasiłków dla bezrobotnych i niewpłaconych składek na ubezpieczenia społeczne bezrobotnych	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
Ogółem	75811093	3726774500	248999821	1586740175	470744603	2757924042	622859552
KORZYŚCI – KOSZTY	36177421	2202556359	-62768197	1407939940	130929777	2131345425	526252012
Strefa	PSSE	Sl.SSE	St.SSE	SSSE	TSSE	W-MSSE	WSSE
KOSZTY (w zł)							
Pomoc publiczna udzielona przedsiębiorcom	581624787	49343209	45844005	128574789	641460156	206161288	1183523522
Koszty budowy i modernizacji infrastruktury	21958448	10967020	24004481	8899448	77923193	64005782	121004440
Utrata wpływów z podatku dochodowego od spółek zarządzających specjalnymi strefami ekonomicznymi	7860000	5370000	1830000	11530000	20600000	23910000	800000
Ogółem	611443235	65680229	71678486	149004237	739983349	294077070	1305327962
KORZYŚCI (w zł)							
Wpływy z podatku VAT od firm działających w strefach	442595487	155692048	340381807	330060562	897594909	302892133	2242214925
Dochody gmin z tytułu podatku od nieruchomości zapłaconego przez firmy z obszarów stref zlokalizowanych na terenie tych gmin	25885931	1972604	11358786	11714856	108251735	10252931	93008011
Wpływy z podatku dochodowego od osób fizycznych zatrudnionych w strefach	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
Zwiększone wpływy do ZUS-u z tytułu narzutów płacowych	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
Oszczędności z tytułu niewypłaconych zasiłków dla bezrobotnych i niewpłaconych składek na ubezpieczenia społeczne bezrobotnych	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
Ogółem	468481418	157664652	351740593	341775418	1005846644	313145064	2335222936
KORZYŚCI – KOSZTY	-142961817	91984423	280062107	192771181	265863295	19067994	1029894974

Wyliczenie wpływów i oszczędności z wyżej wymienionych tytułów wymaga przyjęcia dodatkowych założeń w stosunku do tych przedstawionych wcześniej, tj.:

Założenie 7. Wynagrodzenia brutto, które osiągają pracownicy firm strefowych, wskazane przez nich w okresie badań (por. tabela 3.38) przybierają konkretne wartości, odpowiednio dla każdego ze wskazanych przedziałów: do 1000 zł: 1000 zł; 1001–2000 zł: 1500 zł; 2001–3000 zł: 2500 zł, 3001–6100 zł: 4550 zł, ponad 6100 zł: 6200 zł.

Założenie 8. Zaprezentowane wcześniej w tabeli 4.2 przeciętne wynagrodzenia brutto w przemyśle w latach 1996–2006 stały się podstawą wyliczenia wysokości zarobków osiągniętych w poprzednich latach względem tych z końca 2008 r. Przyjęto tym samym, że procentowy wzrost zarobków pracowników firm strefowych w kolejnych latach był taki sam jak wzrost średniego wynagrodzenia w przemyśle. Odbiciem niniejszego założenia są wielkości wynagrodzeń przedstawione w tabeli 4.11.

Tabela 4.11. Wysokość zarobków pracowników specjalnych stref ekonomicznych osiągniętych w 2008 r. w przeliczeniu na lata 1996–2007

Rok	Przeciętne wynagrodzenie brutto w przemyśle		Wynagrodzenie pracownika				
	w zł	dynamika (rok poprzedni = 100)	do 1000 zł	1001–2000 zł	2001–3000 zł	3001–6100 zł	ponad 6100 zł
2008	2706,32	110,43	1000,00	1500,00	2500,00	4550,00	6200,00
2007	2450,66	109,11	905,53	1358,30	2263,83	4120,17	5614,30
2006	2245,95	109,36	829,89	1244,84	2074,73	3776,00	5145,32
2005	2053,65	96,70	758,83	1138,25	1897,09	3452,70	4704,78
2004	2123,63	107,21	784,69	1177,04	1961,73	3570,35	4865,10
2003	1980,73	103,62	731,89	1097,84	1829,73	3330,10	4537,72
2002	1911,52	102,41	706,32	1059,48	1765,79	3213,74	4379,17
2001	1866,51	106,27	689,69	1034,53	1724,21	3138,07	4276,05
2000	1756,43	109,85	649,01	973,52	1622,53	2953,00	4023,86
1999	1598,89	137,31	590,80	886,20	1477,00	2688,13	3662,95
1998	1164,41	114,74	430,26	645,38	1075,64	1957,66	2667,59
1997	1014,86	121,86	375,00	562,49	937,49	1706,23	2324,98
1996	832,83	—	307,74	461,60	769,34	1400,20	1907,96

Źródło: opracowanie własne.

Założenie 9. Progi podatkowe, stopy podatku, koszty uzyskania przychodu oraz wysokość składki zdrowotnej odliczanej od zaliczki na podatek dochodowy przyjęte w obliczeniach przedstawione są w tabeli 4.12.

Tabela 4.12. Ustawowa wysokość progów podatkowych, stóp podatku dochodowego od osób fizycznych, koszty uzyskania przychodu oraz wysokość składki zdrowotnej odliczanej od zaliczki na podatek dochodowy w latach 1997–2008

Rok	Podstawa obliczenia podatku w zł		Podatek wynosi	Koszt uzyskania przychodu	Wysokość składki zdrowotnej
	ponad	do			
1996		16 380	21% podstawy obliczenia minus kwota 218,40 zł	40,95 zł	—
	16 380	32 760	3 221,40 zł + 33% nadwyżki ponad kwotę 16 380 zł		
	32 760		8 626,80 zł + 45% nadwyżki ponad kwotę 32 760 zł		
1997		20 868	20% podstawy obliczenia minus kwota 278, 20 zł	52,17 zł	—
	20 868	41 736	3 895,40 zł 40 + 32% nadwyżki ponad 20 868 zł		
	41 736		10 573, 16 zł + 44% nadwyżki ponad 41 736 zł		
1998		25 252	19% podstawy obliczenia minus kwota 336, 60 zł	63,13 zł	—
	25 252	50 504	4 461, 28 zł + 30% nadwyżki ponad 25 252 zł		
	50 504		12 036, 88 zł + 40% nadwyżki ponad 50 504 zł		
1999		29 624	19% podstawy obliczenia minus kwota 394, 80 zł	74,06 zł	7,5%
	29 624	59 248	5 233, 76 zł + 30% nadwyżki ponad 29 624 zł		
	59 248		14 120, 96 zł + 40% nadwyżki ponad 59 248 zł		
2000		32 736	19% podstawy obliczenia minus kwota 436,20 zł	81,84 zł	7,5%
	32 736	65 472	5 783,64 zł + 30% nadwyżki ponad 32 736 zł		
	65 472		15 604, 44 zł + 40% nadwyżki ponad 65 472 zł		
2001		37 024	19% podstawy obliczenia minus kwota 439,32 zł	92,56 zł	7,75 %
	37 024	74 048	6 541,24 zł + 30% nadwyżki ponad 37 024 zł		
	74 048		17 648,44 zł + 40% nadwyżki ponad 74 048 zł		
2002		37 024	19% podstawy obliczenia minus kwota 518,16 zł	96,26 zł	7,75%
	37 024	74 048	6 516, 40 zł + 30% nadwyżki ponad 37 024 zł		
	74 048		17 623,60 zł + 40% nadwyżki ponad 74 048 zł		
2003		37 024	19% podstawy obliczenia minus kwota 530,08 zł	99,96 zł	7,75%
	37 024	74 048	6 504, 48 zł + 30% nadwyżki ponad 37 024 zł		
	74 048		17 611,68 zł + 40% nadwyżki ponad 74 048 zł		
2004		37 024	19% podstawy obliczenia minus kwota 530,08 zł	102,25 zł	7,75%
	37 024	74 048	6 504, 48 zł + 30% nadwyżki ponad 37 024 zł		
	74 048		17 611,68 zł + 40% nadwyżki ponad 74 048 zł		
2005		37 024	19% podstawy obliczenia minus kwota 530,08 zł	102,25 zł	7,75%
	37 024	74 048	6 504, 48 zł + 30% nadwyżki ponad 37 024 zł		
	74 048	600 000	17 611,68 zł + 40% nadwyżki ponad 74 048 zł		
	600 000		227 992,48 zł + 50% nadwyżki ponad 600 000 zł		
2006		37 024	19% podstawy obliczenia minus kwota 530,08 zł	102,25 zł	7,75%
	37 024	74 048	6 504, 48 zł + 30% nadwyżki ponad 37 024 zł		

	74 048	600 000	17 611,68 zł + 40% nadwyżki ponad 74 048 zł		
	600 000		227 992,48 zł + 50% nadwyżki ponad 600 000 zł		
2007		43 405	19% podstawy obliczenia minus kwota 572,54 zł	108,50 zł	7,75%
	43 405	85 528	7 674,41 zł + 30% nadwyżki ponad 43 405 zł		
	85 528		20 311,31 zł + 40% nadwyżki ponad 85 528 zł		
2008		44 490	19% podstawy obliczenia minus kwota 586,85 zł	111,25 zł	7,75%
	44 490	85 528	7 866,25 zł + 30% nadwyżki ponad 44 490 zł		
	85 528		20 177,65 zł + 40% nadwyżki ponad 85 528 zł		

Źródło: opracowanie własne na podstawie ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych z lat 1996–2008.

Założenie 10. Udziały pracowników osiągających poszczególne przyjęte wysokości zarobków były takie jak przedstawione w tabeli 3.38 dla każdej ze stref, zarówno w okresie badań (od sierpnia do października 2008 r.), jak i we wszystkich wcześniejszych latach ich funkcjonowania.

Założenie 11. Miesięczne przyrosty zatrudnienia w każdej ze stref miały regularny charakter i stanowiły $\frac{1}{12}$ rocznego przyrostu zatrudnienia w każdej ze stref¹⁹⁵ (por. dane z tabeli 4.4). Udziały bezrobotnych wśród nowo zatrudnianych w każdym miesiącu były takie same jak wskazane wcześniej w założeniu nr 2.

Założenie 12. Przy obliczaniu wielkości kwot oszczędności wynikających z zatrudniania w strefach bezrobotnych – skutkiem czego było zmniejszenie kwot wypłacanych im zasiłków oraz składek na ubezpieczenia społeczne płaconych za nich przez urzędy pracy – przyjęto, że udziały bezrobotnych, którym nie przysługiwało prawo do pobierania zasiłku, oraz bezrobotnych, którzy go pobierali w każdej ze stref, są takie jak wskazane w tabeli 3.42. Ponadto przyjęto, że wskazane przez ankietowanych przedziały czasu pobierania zasiłku przyjmują konkretne okresy, tj. 1–3 miesiące, 2 miesiące, 4–6 miesięcy, 5 miesięcy, 7–9 miesięcy, 8 miesięcy, 10–12 miesięcy, 11 miesięcy¹⁹⁶.

Ze względu na rozbudowaną formę wyliczeń w poniższych tabelach zestawione są wpływy i oszczędności sektora finansów publicznych ze wskazanych tytułów jedynie w postaci syntetycznych wyników. Wyniki te nie zostały uwzględnione w przedstawionym wcześniej bilansie SSE.

¹⁹⁵ Założenie to nie dotyczy pierwszego roku funkcjonowania KSSE i LSSE, kiedy w pierwszej z nich w roku 1998 była zatrudniona jedna osoba: przyjęto, że w grudniu, a w drugiej na koniec 1997 r. – 7 osób, co do których przyjęto, że były przyjmowane od lipca.

¹⁹⁶ Tylko taki zabieg umożliwił wyliczenie oszczędności z tytułu niezapłaconego bezrobotnym zasiłku.

Tabela 4.13. Wpływy z podatku dochodowego od osób fizycznych pracowników zatrudnionych w firmach z obszaru SSE w latach 1996–2008 (w zł)

Rok	KSSEMP	KSSE	K-SSSE	KPT	LSSE	LSSE	MSSE
1996	0	0	0	0	0	0	130 779
1997	0	777 969	0	0	5 594	0	1 354 989
1998	788	4 423 104	0	0	43 228	846 254	3 387 694
1999	20 473	5 350 460	14 712	0	303 394	1 139 135	2 652 500
2000	156 422	10 708 779	131 016	187 009	991 406	2 001 287	4 019 471
2001	287 654	14 095 239	393 274	461 748	1 751 188	2 724 525	6 068 469
2002	406 319	15 250 019	525 839	559 618	2 374 877	2 838 156	7 272 507
2003	879 863	19 450 198	855 492	691 894	3 280 633	3 340 417	8 361 569
2004	1 602 134	25 580 589	1 548 572	1 315 313	4 633 332	5 870 254	9 188 253
2005	1 906 178	28 883 763	4 566 631	2 976 309	5 064 339	8 561 061	9 006 177
2006	2 990 776	46 640 596	9 974 756	5 468 920	7 194 748	15 214 355	12 090 946
2007	5 042 487	64 463 114	14 921 623	7 405 169	9 909 376	25 876 919	14 965 830
2008	6 992 228	91 745 215	23 659 601	11 924 552	13 628 393	39 453 916	21 621 469
Razem	20 285 319	327 369 043	56 591 516	30 990 532	49 180 508	107 866 279	100 120 654
Rok	PSSE	SISSE	StSSE	SSSE	TSSE	WSSE	W-MSSE
1996	0	0	0	0	0	0	0
1997	0	0	0	144 682	0	0	0
1998	0	23 219	146 739	770 327	1 593 880	164 696	0
1999	135 787	43 278	209 918	963 216	2 118 063	676 868	42 200
2000	1 798 339	185 160	304 125	1 470 434	3 005 864	2 103 232	153 655
2001	3 619 519	388 989	757 607	1 946 319	4 282 118	3 319 213	342 207
2002	4 043 693	608 261	1 219 347	2 318 893	5 178 049	4 163 768	496 550
2003	4 832 875	834 757	1 611 780	2 783 996	6 007 629	5 434 962	1 066 569
2004	8 100 505	1 014 174	2 318 086	3 429 169	7 703 380	8 481 017	1 737 416
2005	10 578 809	1 279 507	3 896 995	3 594 204	9 073 534	13 266 900	4 191 181
2006	14 831 920	2 042 199	6 798 936	4 711 341	14 794 653	21 820 209	8 186 475
2007	22 427 291	2 731 283	9 180 679	6 287 209	22 320 028	30 667 201	10 972 588
2008	32 368 748	4 041 330	12 990 856	8 572 273	33 940 775	43 810 824	14 949 360
Razem	102 737 487	13 192 159	39 435 067	36 992 063	110 017 973	133 908 891	42 138 202

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 4.14. Suma wpływów do ZUS-u z tytułu składek na ubezpieczenie społeczne odprowadzonych od wynagrodzeń pracowników firm SSE w latach 1996–2008 (w zł)

Rok	KSSEMP	KSSE	K-SSSE	KPT	LSSE	LSSE	MSSE
1996	0	0	0	0	0	0	402 607
1997	0	2 054 470	0	0	16 027	0	3 909 593
1998	2 482	12 608 603	0	0	133 774	2 448 036	10 601 637
1999	140 894	30 015 067	98 215	0	1 985 910	6 543 156	18 060 021
2000	1 072 429	60 312 451	865 575	1 176 939	6 517 246	11 534 281	27 501 804
2001	2 029 204	82 391 305	2 679 049	3 005 798	11 843 587	16 183 561	42 820 410
2002	3 120 140	93 509 017	3 869 757	3 898 034	17 335 641	17 760 626	55 833 938
2003	6 692 520	117 780 784	6 230 758	4 763 175	23 735 878	20 729 553	63 493 927
2004	11 506 583	147 747 162	10 666 872	8 576 076	31 814 654	34 978 833	65 698 999
2005	14 101 443	170 857 265	32 369 403	19 951 272	35 724 876	52 085 791	66 415 979
2006	20 523 326	259 593 917	65 742 605	34 166 072	47 386 972	87 766 342	82 448 484
2007	31 879 685	335 997 552	90 932 684	42 979 668	60 274 044	139 000 185	94 177 085
2008	33 103 634	362 230 994	108 157 431	51 992 644	62 451 153	161 958 195	101 542 525
razem	124 172 339	1 675 098 588	321 612 348	170 509 678	299 219 762	550 988 558	632 907 009

Rok	PSSE	SISSE	StSSE	SSSE	TSSE	WSSE	W-MSSE
1996	0	0	0	0	0	0	0
1997	0	0	0	408 615	0	0	0
1998	0	71 637	448 025	2 352 387	4 894 849	517 217	0
1999	837 193	283 931	1 337 791	6 202 757	13 809 384	4 638 244	271 529
2000	11 134 172	1 213 084	1 945 731	9 509 371	19 683 229	14 481 532	983 019
2001	23 145 603	2 618 383	4 979 714	12 962 705	28 876 888	23 530 360	2 252 531
2002	27 586 461	4 416 361	8 605 316	16 615 044	37 658 073	32 159 740	3 509 097
2003	32 623 022	6 012 861	11 288 609	19 762 884	43 280 344	41 560 325	7 473 205
2004	51 977 268	6 947 848	15 483 602	23 115 150	52 625 192	61 151 687	11 587 892
2005	69 661 515	8 995 990	26 676 328	24 881 409	63 703 627	98 598 832	28 673 428
2006	91 431 285	13 440 383	43 719 998	30 477 949	96 891 644	150 178 367	52 494 109
2007	128 434 874	16 588 717	54 552 407	37 621 427	135 113 225	194 494 214	65 080 269
2008	139 879 203	18 541 510	58 505 954	38 666 865	154 621 987	207 724 319	67 040 117
Razem	576 710 597	79 130 705	227 543 473	222 576 564	651 158 441	829 034 837	239 365 195

Źródło: opracowanie własne.

Łączne oszczędności związane z brakiem wypłat zasiłków dla bezrobotnych, którzy zostali pracownikami firm SSE, obrazuje tabela 4.15, a załącznik nr 8 zawiera szczegółowe zestawienie dwóch wielkości, które składają się na ww. oszczędności, czyli 1) oszczędności wynikające bezpośrednio z niewypłacania zasiłków dla bezrobotnych oraz 2) oszczędności

spowodowane brakiem konieczności opłacania składek na ubezpieczenia społeczne bezrobotnych pobierających zasiłki przez powiatowe urzędy pracy.

Tabela 4.15. Suma oszczędności wynikających z niewypłacania zasiłków dla bezrobotnych oraz nieopłacania składek na ubezpieczenie społeczne bezrobotnych, którzy znaleźli zatrudnienie w SSE w latach 1996–2008 (w zł)

Rok	KSSEMP	KSSE	K-SSSE	KPT	LSSE	LSSE	MSSE
1996	0	0	0	0	0	0	162 142
1997	0	340 469	0	0	4 208	0	1 109 925
1998	922	1 351 463	0	0	25 886	591 586	1 167 689
1999	44 584	1 177 370	16 664	0	399 382	319 834	1 032 484
2000	259 603	2 858 565	112 949	201 916	621 991	630 570	1 510 692
2001	59 273	75 803	199 701	121 421	575 776	275 175	3 070 451
2002	300 996	1 297 264	21 175	38 286	724 535	19 118	1 283 241
2003	906 159	1 976 854	369 375	94 523	728 773	494 748	750 723
2004	603 638	1 320 631	339 659	496 122	790 985	2 215 388	0
2005	476 510	2 996 301	3 530 528	1 617 416	478 319	2 072 567	2 144 254
2006	1 193 181	7 494 916	1 872 062	629 176	1 413 637	4 513 068	1 174 595
2007	2 129 389	2 203 205	1 866 025	607 700	1 053 565	5 436 073	1 347 820
2008	0	5 063 451	2 299 483	1 479 858	527 072	2 207 548	3 192 281
Razem	5 974 256	28 156 291	10 627 622	5 286 419	7 344 129	18 775 676	17 946 297
Rok	PSSE	SI SSE	St SSE	SSSE	TSSE	WSSE	W-MSSE
1996	0	0	0	0	0	0	0
1997	0	0	0	77 947	0	0	0
1998	0	11 234	165 584	280 136	1 240 148	153 029	0
1999	247 978	18 891	135 361	361 694	833 150	934 311	98 108
2000	2 792 102	107 259	29 708	112 623	236 152	1 584 894	156 047
2001	850 112	89 016	938 211	380 017	1 593 246	713 051	300 299
2002	437 774	169 820	355 210	239 219	464 652	1 548 358	183 692
2003	848 416	56 558	487 143	227 435	575 684	863 981	1 266 510
2004	4 150 798	19 009	653 602	116 579	857 969	3 464 134	170 074
2005	2 285 760	306 173	3 342 802	329 572	2 191 422	7 555 295	6 302 559
2006	2 347 066	213 095	1 655 419	235 680	3 946 051	4 062 665	1 851 151
2007	6 933 044	141 030	1 240 387	677 607	3 598 121	5 536 037	1 801 833
2008	64 217	297 005	1 402 645	23 669	3 247 326	2 136 678	753 570
Razem	20 957 267	1 429 091	10 406 074	3 062 178	18 783 920	28 552 434	12 883 844

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 4.16. Pełne bilanse kosztów i korzyści dla systemu finansów publicznych funkcjonowania poszczególnych SSE w latach 1996–2008

Strefa	KSSEMP	KSSE	K-SSSE	KPT	LSSE	LSSE	MSSE
KOSZTY (w zł)							
Pomoc publiczna udzielona przedsiębiorcom	26812878	1328975131	213065857	163357439	306313446	537096452	22053560
Koszty budowy i modernizacji infrastruktury	11160794	186613010	33502161	10742796	24181380	79182165	45483980
Utrata wpływów z podatku dochodowego od spółek zarządzających specjalnymi strefami ekonomicznymi	1660000	8630000	65200000	4700000	9320000	10300000	29070000
Ogółem	39633672	1524218141	311768018	178800235	339814826	626578617	96607540
KORZYŚCI (w zł)							
Wpływy z podatku VAT od firm działających w strefach	59079287	3529354183	223878626	1581572928	447093208	2702550653	551208449
Dochody gmin z tytułu podatku od nieruchomości zapłaconego przez firmy z obszarów stref zlokalizowanych na terenie tych gmin	16731806	197420317	25121195	5167247	23651395	55373389	71651103
Wpływy z podatku dochodowego od os. fizycznych zatrudnionych w SSE	20285319	327369043	56591516	30990532	49180508	107866279	100120654
Zwiększone wpływy do ZUS-u z tytułu narzutów płacowych	124172339	1675098588	321612348	170509678	299219762	550988558	632907009
Oszczędności z tytułu niewypłaconych zasiłków dla bezrobotnych i niewpłaconych składek na ubezpieczenia społeczne bezrobotnych	5974256	28156291	10627622	5286419	7344129	18775676	17946297
Ogółem	226243007	5757398422	637831307	1793526804	826489002	3435554555	1373833512
KORZYŚCI – KOSZTY	186609335	4233180281	326063289	1614726569	486674176	2808975938	1277225972

Strefa	PSSE	SI.SSE	St.SSE	SSSE	TSSE	W-MSSE	WSSE
KOSZTY (w zł)							
Pomoc publiczna udzielona przedsiębiorcom	581624787	49343209	45844005	128574789	641460156	206161288	1183523522
Koszty budowy i modernizacji infrastruktury	21958448	10967020	24004481	8899448	77923193	64005782	121004440
Utrata wpływów z podatku dochodowego od spółek zarządzających specjalnymi strefami ekonomicznymi	7860000	5370000	1830000	11530000	20600000	23910000	800000
Ogółem	611443235	65680229	71678486	149004237	739983349	294077070	1305327962
KORZYŚCI (w zł)							
Wpływy z podatku VAT od firm działających w strefach	442595487	155692048	340381807	330060562	897594909	302892133	2242214925
Dochody gmin z tytułu podatku od nieruchomości zapłaconego przez firmy z obszarów stref zlokalizowanych na terenie tych gmin	25885931	1972604	11358786	11714856	108251735	10252931	93008011
Wpływy z podatku dochodowego od os. fizycznych zatrudnionych w SSE	102737487	13192159	39435067	36992063	110017973	42138202	133908891
Zwiększone wpływy do ZUS-u z tytułu narzutów płacowych	576710597	79130705	227543473	222576564	651158441	829034837	239365195
Oszczędności z tytułu niewypłaconych zasiłków dla bezrobotnych i niewpłaconych składek na ubezpieczenia społeczne bezrobotnych	20957267	1429091	10406074	3062178	18783920	12883844	28552434
Ogółem	1168886768	251416607	629125207	604406222	1785806978	1197201946	2737049456
KORZYŚCI – KOSZTY	557443533	185736378	557446721	455401985	1045823629	903124876	1431721494

Źródło: opracowanie własne.

Uwzględnienie w sporządzonych bilansach każdej ze stref wpływów z tytułu podatku dochodowego od osób fizycznych pobranego od pracowników zatrudnionych w firmach zlokalizowanych na ich terenie, a także z tytułu narzutów płacowych na rzecz ZUS-u oraz oszczędności wynikających z zatrudniania bezrobotnych pozwoliło obu strefom wcześniej uznanym za deficytowe, tj. kostrzyńsko-słubickiej i pomorskiej, wykazać, że również one ze względu na generowanie nadwyżki dochodów nad kosztami pozytywnie wpływają na sektor finansów publicznych. W przypadku pozostałych stref ich pozytywne oddziaływanie na ten sektor (choć w różnym stopniu) uległo jeszcze wzmocnieniu. Dodatkowo wartości bilansów bezpośrednich korzyści systemu finansów publicznych z funkcjonowania specjalnych stref ekonomicznych będą w przyszłości wypadkową przede wszystkim: 1) kwot pomocy publicznej udzielonej przedsiębiorcom w kolejnych latach (będą się one zwiększać wraz z realizowaniem wyższych dochodów przez podmioty strefowe, jednak jedynie do momentu osiągnięcia maksymalnych pułapów pomocy); 2) intensywności procesów gospodarczych zachodzących w obrębie stref, czego odbiciem będą kwoty podatku VAT podlegające wpłatom do urzędów skarbowych; 3) odnotowywania przyrostów zatrudnienia w poszczególnych strefach i poziomu osiągniętych tam zarobków, czego skutkiem będą zwiększone wpływy do budżetu państwa z tytułu podatku dochodowego od osób fizycznych oraz zwiększone wpływy z tytułu narzutów płacowych na rzecz ZUS-u; 4) poziomu sum podatku od nieruchomości płaczonego budżetom gmin, na terenie których funkcjonują podstrefy SSE; 5) konieczności poniesienia przez gminy wydatków związanych z budową infrastruktury na potrzeby inwestorów wyrażających zainteresowanie inwestowaniem w obszarach SSE. Relatywnie mniejszą rolę na kształt bilansów, podobnie jak dotychczas, mieć będą utracone przez budżet państwa wpływy z podatku dochodowego od spółek zarządzających specjalnymi strefami ekonomicznymi.

Zakończenie

Złożoność skutków, jakie wywołuje tworzenie wszelkiego rodzaju obszarów uprzywilejowanych, powoduje, że również ocena efektów funkcjonowania 14 specjalnych stref ekonomicznych funkcjonujących na terenie Polski nie może być jednoznaczna. Po stronie niewątpliwych sukcesów SSE należy zapisać wysokość nakładów inwestycyjnych poniesionych przez przedsiębiorców działających w ich obszarach. Do końca grudnia 2009 r. nakłady te przekroczyły poziom 66,5 mld zł. Na terenie stref od początku ich funkcjonowania zostało zakumulowane ponad 10% z całości bezpośrednich inwestycji zagranicznych. Wysoka jest także utworzona przez wszystkie SSE łączna liczba nowych miejsc pracy – 150 928, a wraz z miejscami utrzymanymi – 208 515.

Jednak wcześniejsze wyniki każdej z analizowanych stref w obszarze kreowania nowych miejsc pracy (mimo wysokiej dynamiki) okazały się niewystarczające w zestawieniu z ilościami bezrobotnych w rejonach oddziaływania podstref tych stref. Kiedy wreszcie globalny poziom zatrudnienia osiągnięty przez firmy strefowe stał się odczuwalny, liczba potencjalnych kandydatów na pracowników tych firm zmniejszyła się radykalnie, zarówno na skutek otwarcia rynków pracy przez większość krajów UE, jak i ożywienia całej polskiej gospodarki (szczególnie po akcesji). Tym samym rola stref jako narzędzia absorbującego wolne zasoby siły roboczej z lokalnych rynków pracy poważnie zmalała.

Z kolei wraz z upływem czasu wartość wytworzonej w strefach produkcji – a ta przeznaczana była w dużym stopniu na eksport – systematycznie wzrastała. Specjalne strefy ekonomiczne były więc narzędziem skutecznie poprawiającym bilans handlowy. Innym pozytywnym efektem funkcjonowania firm z obszarów SSE były liczne szkolenia dla pracowników organizowane przez te firmy. Szczególnie korzystne było objęcie tak wysokiego odsetka w każdej z badanych stref szkoleniami o charakterze bardziej ogólnym niż ściśle związanymi z branżą, w której działa pracodawca, ze względu na potencjalną możliwość wykorzystania nabytych dzięki nim umiejętności u kolejnego pracodawcy.

Jednocześnie działalność specjalnych stref ekonomicznych wywołuje szereg negatywnych skutków. Przeprowadzone badania potwierdziły występowanie efektu zarówno substytucji, jak i biegu jałowego. Ten pierwszy obniża w sposób znaczący efekt zatrudnieniowy tych stref. Następstwem drugiego było tworzenie w obszarze stref miejsc pracy, które i tak z bardzo dużym prawdopodobieństwem powstałyby w danym rejonie nawet bez utworzenia strefy. Badania nie pozwoliły natomiast zidentyfikować zaistnienia efektu wypierania, który polega na likwidowaniu zakładów produkcyjnych poza strefą na skutek konkurencji firm działających w specjalnej strefie ekonomicznej. Główną przyczyną jest prowadzenie przez znaczną część zakładów ulokowanych w strefach produkcji na rzecz macierzystych

koncernów zlokalizowanych w Europie Zachodniej i to ten kierunek dominuje w strukturze rynków zbytu firm zlokalizowanych w ich obszarach. Nie oznacza to jednak, że funkcjonowanie omawianych stref nie może przynieść negatywnych następstw związanych z efektem wypierania firm funkcjonujących, jeśli nawet nie na terenie województwa, w którym zlokalizowana jest strefa, to na terenie innych województw kraju, ze strony tych firm strefowych, które lokują tam swoją produkcję. Brak jednak w chwili obecnej przykładów potwierdzających tę hipotezę.

Badania unaocznily także skalę innego niekorzystnego zjawiska związanego z funkcjonowaniem specjalnych stref ekonomicznych. Jedyne w przypadku czterech stref pracownicy firm, którzy przed podjęciem zatrudnienia w danej strefie byli bezrobotni, stanowili większy wśród ogółu odsetek pracowników od odsetka tych pracowników, dla których zatrudnienie w firmie strefowej było skutkiem rezygnacji z pracy poza strefą. W przypadku jednej strefy odsetki te były jednakowe, natomiast w pozostałych dziewięciu badanych strefach odsetek tej drugiej grupy, tj. pracowników „wyspanych” spoza strefy, był wyższy. Dodatkowo w sytuacji, gdy tak znaczna część tej grupy pracowników związana była wcześniej ze sferą szeroko pojętych usług, nasuwa się wniosek, że działalność stref miała także wpływ na pogorszenie struktury branżowej zatrudnienia. Nastąpiło wręcz uwstecznienie tej struktury w obszarach oddziaływania stref. Zarzut ten miałby łagodniejszy charakter, gdyby produkty wytwarzane przez firmy strefowe miały innowacyjny charakter. Tymczasem np. w Wałbrzyskiej SSE ze 129 inwestorów, którzy w okresie przeprowadzania badań bądź jedynie uzyskali zezwolenie na prowadzenie działalności, bądź już ją rozpoczęli, tylko jeden podmiot zadeklarował wytwarzanie takich urządzeń.

Strefy nie mogły ponadto okazać się klamrą spajającą sferę przemysłu ze sferą nauki. Decydował o tym dominujący w nich nieskomplikowany charakter prowadzonej działalności i stosowanie gotowych technologii pochodzących z zagranicy. Zainteresowanie współpracą firm z ośrodkami naukowymi, poza nielicznymi wyjątkami, ograniczało się do pozyskiwania w tych ostatnich wysoko wykwalifikowanych fachowców.

Jednak najważniejszy zarzut, który można postawić większości z funkcjonujących w Polsce SSE, dotyczy przybrania przez nie postaci enklawy. Zdecydował o tym, jak wykazały badania, niski stopień powiązań kooperacyjnych między firmami w strefie i poza nią. To z tego powodu, a także dlatego, że również powiązania wewnętrzne między przedsiębiorstwami w obrębie danej strefy były słabe, nie stały się one nowymi kompleksami przemysłowymi o charakterze aktywnych, lokalnych biegunów wzrostu regionalnego, silnie wpływającymi na przebieg procesów gospodarczych. Specjalne strefy ekonomiczne ponadto nie spełniają jeszcze jednego warunku, by mogły stać się takimi biegunami rozwoju: nie reprezentują dynamicznych dziedzin działalności gospodarczej. Ulgi podatkowe i niskie koszty pracy wywołały zainteresowanie głównie wśród przedsiębiorstw z tradycyjnych branż przemysłu. Dobór tych branż, przy braku znaczących nakładów na prace badawczo-rozwojowe, uprawnia do stwierdzenia, że polskie specjalne strefy ekonomiczne nie staną się centrami dyfuzji innowacji w obszarach oddziaływania tych stref.

Zaprezentowana ocena efektów funkcjonowania specjalnych stref ekonomicznych wpisuje się w szeroki kontekst dyskusji nad sensem i skutecznością włączania się państwa w przebieg procesów gospodarczych. Wyniki osiągnięte – do momentu przeprowadzania badań mimo wspomnianych ograniczonych rezultatów w początkowym okresie realizacji programu – przez każdą z analizowanych stref w obszarze absorpcji wolnych zasobów siły roboczej uzasadniają interwencję państwa przejawiającą się w decyzji o powołaniu tych stref. Równocześnie jednak niezadowalający stopień realizacji jednego z najbardziej istotnych

założeń ogólnych: *pozyskiwanie inwestorów nastawionych na lokalne powiązania kooperacyjne*, zawartego w strategii rozwoju każdej z omawianych stref, powoduje, że skuteczność tej interwencji należy uznać za wysoce problematyczną. Skuteczność stref w jednym wymiarze ich działalności i zarazem nieskuteczność w innym została osiągnięta w warunkach, które rokowały przynajmniej w umiarkowanym stopniu powodzenie ingerencji ze strony państwa. Takim spełnionym warunkiem skutecznej interwencji państwowej w okresie powoływania wszystkich polskich SSE było istnienie odpowiednich adresatów tej interwencji, tj. przedsiębiorstw nastawionych na zysk w długim okresie o ofensywnym zachowaniu na rynku, posiadających prywatnych właścicieli. Jednak pozostałe warunki nie były wówczas spełnione. Chodzi tu przede wszystkim o brak istnienia sieci niezależnych od przemysłu doradców i ekspertów rządowych o wysokich kwalifikacjach zawodowych, a także początkowo brak, a w okresach późniejszych niekompletność informacji, do których mieli dostęp twórcy i realizatorzy programu specjalnych stref ekonomicznych w Polsce. Praktyka dowiodła, że system sprawozdawczości, którym strefy były objęte od początku swojego istnienia, opierający się na przekazywaniu przez spółki zarządzające jedynie danych o wybitnie ilościowym charakterze, takich jak liczba utworzonych miejsc pracy, wielkość zainwestowanego kapitału albo jego wielkość przypadająca na hektar powierzchni, nie jest w stanie zapewnić skutecznego monitorowania całości efektów funkcjonowania stref i dokonywania bądź zmian w rozłożeniu akcentów na pierwotnych celach utworzenia każdej z nich, bądź modyfikowania tych celów jako reakcji na zmiany warunków zewnętrznych, w których strefy obecnie działają. Późne włączenie do systemu informacji o strefach danych będących w posiadaniu Ministerstwa Finansów oraz niewłączenie w ogóle danych pochodzących z Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów oraz z gmin, na terenie których znajdują się podstrefy SSE. uniemożliwia Ministerstwu Gospodarki dokonywanie pełnych, bieżących zestawień kosztów i korzyści funkcjonowania każdej ze stref. Wspomniany jedynie ilościowy charakter danych przekazywanych Ministerstwu Gospodarki przez spółki zarządzające powoduje z kolei, że w dalszym ciągu możliwy jest nieograniczony napływ do stref inwestorów z tradycyjnych, poszukujących niskich kosztów, a nie z dynamicznych, tj. naukochłonnych i innowacyjnych, branż przemysłu. Tego niekorzystnego stanu rzeczy nie zmieni przyjęta w styczniu 2009 r. przez Radę Ministrów *Koncepcja rozwoju specjalnych stref ekonomicznych*, która uznaje inwestycje innowacyjne, obok realizowanych w sektorach wrażliwych i wspierających rozwój klastrów, parków przemysłowych i technologicznych, za kwalifikujące się do wsparcia instrumentem specjalnych stref ekonomicznych. Możliwe jest jednak przenikanie do stref, podobnie jak i wcześniej, firm, których wpływ na aktywizację gospodarczą regionów – rozumianą jako tworzenie sieci powiązań z firmami z obszaru strefy i jej najbliższego otoczenia – jest znikomy.

Żadna z przedstawionych wyżej ułomności w funkcjonowaniu programu specjalnych stref ekonomicznych nie dyskwalifikuje jednak państwa jako kreatora przebiegu procesów gospodarczych. Wskazane niedoskonałości dyskwalifikują natomiast dotychczasowe podejście do zagadnienia SSE reprezentowane przez Ministerstwo Gospodarki. Ministerstwo to, rezygnując z prowadzenia aktywnej polityki regulacyjnej względem stref, wyzbywa się możliwości elastycznego reagowania na zmiany, które zachodzą w ich otoczeniu. Bierności w tym obszarze zadań Ministerstwa Gospodarki nie można tłumaczyć intencją utrzymania stabilnych warunków prawnych dla przedsiębiorców prowadzących działalność w strefach, ponieważ pożądane zmiany w regulacjach dotyczyłyby firm dopiero starających się o uzyskanie zezwolenia na prowadzenie działalności w strefie; warunki dla dotychczasowych inwestorów nie uległyby zmianom.

Postulowany kierunek zmian, uzależniający uzyskanie maksymalnego poziomu pomocy ze środków publicznych w regionie, w którym działa dana podstrefa, od tego czy przedsiębiorca stosuje nowoczesne technologie lub osiąga wysoki poziom innowacyjności albo jego działalność zależy od silnych związków z ośrodkami naukowymi i badawczo-rozwojowymi, jest ponadto zgodny z horyzontalnym charakterem udzielanej pomocy forsowanym przez Wspólnotę. Możliwości generowania impulsów rozwojowych dla całej gospodarki, jakie z tego wynikają, staną się możliwe do osiągnięcia jednak dopiero po opracowaniu i wdrożeniu przez Ministerstwo Gospodarki odpowiednich programów pomocowych.

Załączniki

Załącznik nr 1. Kwestionariusz wywiadu wykorzystany w badaniach 195 firm funkcjonujących w obszarach polskich SSE

ANKIETA

Zwracam się z uprzejmą prośbą o udzielenie odpowiedzi na poniższe pytania. Celem badania jest:

1) określenie czasu, jaki upłynął od złożenia wniosku o pozwolenie na prowadzenie działalności w **Specjalnej Strefie Ekonomicznej** przez Pana/Pani firmę do rozpoczęcia tej działalności i przyczyn ewentualnej zwłoki;

2) określenie skutków, jakie mogły wystąpić w sytuacji, gdy firma przed podjęciem działalności w Specjalnej Strefie Ekonomicznej prowadziła tę działalność poza obszarem strefy;

3) zidentyfikowanie kluczowych czynników, które zadecydowały o wyborze przez Pana/Pani firmę SSE, jako miejsca prowadzenia działalności gospodarczej;

4) rozpoznanie powiązań kooperacyjnych Pana/Pani firmy z innymi podmiotami gospodarczymi prowadzącymi działalność gospodarczą zarówno na terenie SSE, jak i poza jej obszarem; również ewentualnych powiązań Pana/Pani firmy z uczelniami wyższymi i ośrodkami badawczo-rozwojowymi z terenu województwa i innych województw;

5) rozpoznanie głównych kierunków zaopatrzenia i zbytu towarów (usług) oferowanych przez Pana/Pani firmę;

6) określenie wpływu Pana/Pani firmy na lokalny (regionalny) rynek pracy;

7) ogólna ocena kontaktów Pana/Pani firmy z Powiatowym Urzędem Pracy, władzami lokalnymi i Spółką Zarządzającą SSE.

Proszę o udzielenie rzetelnych odpowiedzi na wszystkie pytania, które wymagają bądź wstawienia znaku X w odpowiedniej kratce, bądź Państwa komentarza w wykropkowanych miejscach albo przypisania odpowiednich wag przy przedstawionych czynnikach.

1. Nazwa firmy (fakultatywnie):

2. Rodzaj działalności:

- a) produkcja
- b) handel
- c) usługi

3. Forma prawna działalności:

- a) spółka z o.o.
- b) spółka akcyjna
- c) spółka cywilna
- d) spółka komandytowa
- e) inna ; jaka?

4. Udział kapitału zagranicznego:

- a) 0%
- b) 1–50%
- c) 51–99%
- d) 100%

Z jakiego kraju ten kapitał pochodzi?

5. Ilu pracowników zatrudnia firma, dla której Pan/Pani pracuje?

Stan na dzień:

6. Data złożenia wniosku o pozwolenie na prowadzenie działalności gospodarczej w specjalnej strefie ekonomicznej:

7. Data otrzymania pozwolenia na prowadzenie działalności gospodarczej w specjalnej strefie ekonomicznej:

8. Data rozpoczęcia działalności gospodarczej w specjalnej strefie ekonomicznej:

9. Jeśli okres od złożenia wniosku (pkt 6) do otrzymania pozwolenia (pkt 7), bądź okres od otrzymania pozwolenia do rozpoczęcia działalności gospodarczej (pkt 8) był Pana/Pani zdaniem dłuższy niż powinien, jakie były tego przyczyny?

.....
.....
.....
.....

10. Czy przed rozpoczęciem działalności w Specjalnej Strefie Ekonomicznej Pana/Pani firma prowadziła działalność na terenie Polski?

TAK NIE

11. Jeśli nie, proszę przejść do pytania 14, jeśli tak, to ile trwała ta działalność?

- a) krócej niż rok
- b) dłużej niż rok
- c) dłużej niż 3 lata
- d) dłużej niż 5 lat
- e) dłużej niż 10 lat

12. Działalność ta była prowadzona na terenie:

- a) tej samej miejscowości
- b) tego samego województwa
- c) innego województwa ; jakiego?
- d) poza obszarem Polski

13. Czy skutkiem rozpoczęcia działalności na obszarze Specjalnej Strefy Ekonomicznej było:

- a) zaprzestanie prowadzenia działalności gospodarczej w miejscu dotychczasowym
- b) ograniczenie działalności gospodarczej (produkcji) w poprzednim miejscu
jeśli tak, to o ile%
- c) zmiana profilu działalności gospodarczej (produkcji) w poprzednim miejscu,
- d) zlikwidowanie we wcześniejszym miejscu działu produkcyjnego i pozostawienie tam jedynie pozostałych działań związanych z obsługą firmy
- e) wystąpienie innego skutku,
jakiego?
- f) nie wystąpił żaden z wyżej opisanych skutków
14. Proszę przyporządkować odpowiednie wagi czynnikom, które zdecydowały o ulokowaniu Pana/Pani firmy w obszarze Specjalnej Strefy Ekonomicznej:
(5 – czynnik decydujący, o największym znaczeniu; 4 – czynnik bardzo istotny; 3 – czynnik istotny; 2 – czynnik mniej istotny; 1 – czynnik o minimalnym znaczeniu; 0 – czynnik zupełnie nie mający wpływu na decyzję lokalizacyjną; kilku czynnikom może być przyporządkowana ta sama waga)
- a) ulga w podatku dochodowym waga:
- b) ulgi w podatkach lokalnych waga:
- c) dogodne położenie komunikacyjne waga:
- d) odległość od dotychczasowego miejsca prowadzenia działalności waga:
- e) odległość od kooperantów waga:
- f) korzystna cena ziemi waga:
- g) łatwość pozyskania pracowników waga:
- h) poziom i struktura kwalifikacji zawodowych pracowników waga:
- i) relatywna „taniaść” pracowników waga:
- j) nasycenie regionu uczelniami wyższymi i w związku z tym istnienie możliwości współpracy z nimi waga:
- k) inne; jakie? waga:
..... waga:
15. Jakie, oprócz miejsca obecnej działalności, decyzje lokalizacyjne rozważała firma dla której Pan/Pani pracuje?
.....
16. Czy firma kooperuje z innymi przedsiębiorcami z terenu Specjalnej Strefy Ekonomicznej? TAK NIE
17. Jeżeli nie, proszę przejść do pytania 18, jeżeli tak, to jakich dziedzin dotyczy ta współpraca?
- a) wzajemnego świadczenia różnego typu usług
jakich?
- b) dostaw surowców, półproduktów i półfabrykatów
- c) innego obszaru działalności
jakiego?.....

18. Jakie są (ewentualne) przyczyny niewytworzenia się więzi kooperacyjnych między Pana/Pani firmą a innymi podmiotami działającymi w obszarze strefy?
-
19. Proszę wskazać, czy i w jakim stopniu (z rozbiciem na udziały) Pana/Pani firma korzysta z dostaw (usług) kooperantów zlokalizowanych na terenie:
- a) tej samej miejscowości , jeśli tak to ile % dostaw stąd pochodzi
- b) tego samego województwa , jeśli tak to ile % dostaw stąd pochodzi
- c) innych województw , jeśli tak to ile % dostaw stąd pochodzi
- d) spoza Polski , jeśli tak to ile % dostaw stąd pochodzi
20. W przypadku gdy firma zaopatruje się w niezbędne komponenty (usługi) u podmiotów zlokalizowanych poza terenem województwa, w którym prowadzi działalność, oraz za granicą, proszę wskazać, jakie są tego przyczyny:
- a) brak odpowiednich firm w bezpośredniej bliskości geograficznej
- b) mała atrakcyjność półproduktów (usług) oferowanych przez firmy lokalne
- c) relatywnie wysoka cena półproduktów (usług) oferowanych przez firmy lokalne
- d) inne
- jakie?
-
21. Gdzie i w jakim stopniu (z rozbiem na udziały w ogólnej wartości sprzedaży) firma, w której Pan/Pani pracuje, sprzedaje swoje produkty (usługi):
- a) na terenie specjalnej strefy ekonomicznej (całej) , jeśli tak, to ile %
- b) na terenie tej samej miejscowości , jeśli tak, to ile %
- c) na terenie województwa , jeśli tak, to ile %
- d) na terenie reszty Polski , jeśli tak, to ile %
- e) poza obszarem Polski , jeśli tak, to ile %
22. Jaki procent w Pana/Pani firmie stanowią pracownicy z wyższym wykształceniem w stosunku do ogólnej liczby zatrudnionych?
- a) do 10% ; b) 11–20% ; c) 21–30% ; d) 31–40% ;
- e) 41–50% ; f) 51–60% ; g) ponad 60%
23. Czy w przeciągu najbliższych trzech miesięcy Pana/Pani firma zamierza zwiększyć zatrudnienie? Jeśli tak, to o ile miejsc pracy?
24. Jakie były źródła pozyskiwania pracowników wykonawczych w okresie uruchamiania firmy, w której Pan/Pani pracuje?
- a) miejscowy Urząd Pracy % lub ilość
- b) rekrutacja osób, które same zgłosiły gotowość podjęcia pracy % lub ilość
- c) inne źródła , jakie? % lub ilość
25. Jak te proporcje wyglądają obecnie?
- a) miejscowy Urząd Pracy % lub ilość
- b) rekrutacja osób, które same zgłosiły gotowość podjęcia pracy % lub ilość
- c) inne źródła , jakie? % lub ilość

26. Czy firma jest zadowolona z kompetencji i zaangażowania zatrudnianych pracowników wykonawczych?
TAK NIE
27. Jeśli tak, proszę przejść do pytania 30, jeśli nie, proszę wskazać przyczyny
28. Jak ocenia Pan/Pani współpracę Powiatowym Urzędem Pracy? Co zdaniem Pana/Pani ewentualnie powinno ulec poprawie?
29. Jak ocenia Pan/Pani kontakty z miejscowymi władzami? Co zdaniem Pana/Pani ewentualnie powinno ulec poprawie?
30. Jak ocenia Pan/Pani kontakty ze Spółką Zarządzającą Specjalną Strefą Ekonomiczną? Co zdaniem Pana/Pani ewentualnie powinno ulec poprawie?
31. Czy firma współpracuje z uczelniami wyższymi z terenu:
a) województwa
b) innych województw Polski
c) spoza Polski
32. Jeśli nie, proszę przejść do pytania 35. Jeśli tak, to czego dotyczy ta współpraca?
33. Jakie są przyczyny Pana/Pani zdaniem braku tej współpracy?

34. Czy firma współpracuje z ośrodkami badawczo-rozwojowymi z terenu:
- a) województwa
 - b) innych województw Polski
 - c) spoza Polski
35. Jeśli nie, proszę przejść do pytania 38. Jeśli tak, to czego dotyczy ta współpraca?

36. Jakie są przyczyny Pana/Pani zdaniem braku tej współpracy?

37. Na ile procent ocenia Pan/Pani możliwość „zakorzenienia” firmy w miejscu obecnego prowadzenia jej działalności gospodarczej po roku 2017, kiedy przestanie istnieć Specjalna Strefa Ekonomiczna?
 Co Pana/Pani zdaniem może zdecydować wówczas o podjęciu ewentualnej decyzji o zmianie lokalizacji firmy?

38. Które z nowoczesnych metod i technik zarządzania zostały zastosowane w Pana/Pani firmie ?
- a) controlling operacyjny
 - b) controlling strategiczny
 - c) lean management
 - d) benchmarking
 - e) planowanie strategiczne
 - f) inne , jakie?
-

Uprzejmie dziękując Państwu za udzielenie odpowiedzi, życzę sukcesów w karierze zawodowej.

Załącznik nr 2. Procentowe prawdopodobieństwo pozostania firm z poszczególnych stref po wygaśnięciu programu SSE wraz z przyczynami ewentualnych zmian lokalizacji

Strefa	Numer firmy	Prawdopodobieństwo pozostania firmy w dotychczasowym miejscu (w %)	Wskazane przez firmę ewentualne przyczyny zmiany lokalizacji
KSSEMP	1	100	—
	2	100	—
	3	100	—
	4	90	—
	5	60	wzrost kosztów pracy
	6	50	fakt istnienia spółki
	7	50	ludzie muszą dojeżdżać z daleka; czynnik kosztowy nieistotny
	8	50	wzrost kosztów pracy
	9	50	—
	10	0	—
KSSE	11	100	wszystko zależy od zbytu naszych produktów
	12	100	ewentualna, dodatkowa działalność w oddziałach (rozwój)
	13	100	—
	14	100	—
	15	100	—
	16	100	—
	17	100	—
	18	100	—
	19	100	—
	20	100	—
	21	90	w chwili obecnej brak czynników, które mogłyby o tym zdecydować
	22	90	1) brak pracowników,; 2) zwiększone koszty pracy/mediów/wyższe podatki
	23	90	—
24	70	koszty pracy, rynki zbytu, dostawcy	
K-SSSE	25	100	brak pracowników
	26	100	brak miejsca w sytuacji zwiększonego popytu
	27	100	niższe koszty na wschodzie, np. w Rumunii
	28	100	przy eksportowym charakterze produkcji zdecydować może kurs walut względem złotego

	29	100	czynniki kosztowe, istnienie strefy nieistotne
	30	100	—
	31	100	—
	32	100	—
	33	98	poszukiwanie niższych kosztów
	34	90	tańsza siła robocza albo konieczność znalezienia nowych surowców
	35	90	—
	36	90	—
	37	80	ulgi lokalne
	38	50	czynniki kosztowe
	39	50	czynniki kosztowe
	40	50	uzależnione wyłącznie od tego czy GM będzie funkcjonował w Polsce
KPT	41	100	zeterminowane jest to rozwojem spółki „matki”
	42	100	tylko słaba sytuacja gospodarcza może nas stąd wyrzucić
	43	100	ogólna sytuacja i stopień zapotrzebowania na nasze usługi.
	44	100	—
	45	100	—
	46	100	—
	47	90	koszty pracy powodują, że nasi odbiorcy przenoszą się na wschód
	48	90	—
LSSE	49	100	czynniki makroekonomiczne
	50	100	—
	51	100	—
	52	90	1) koszty płac; 2) podatki lokalne
	53	90	likwidacja zakładów Toyoty w Europie Środkowej
	54	90	1) ulgi; 2) podatki lokalne
	55	80	—
	56	60	koszty
	57	50	1) koszty pracy; 2) podatki
ŁSSE	58	100	podobnie jak dzisiaj, decyzja o znaczącej rozbudowie fabryki
	59	100	zależy tylko od sprzedaży, bo jeśli będzie sprzedaż, to będzie serwis
	60	100	—
	61	100	—
	62	100	—

	63	100	—
	64	100	—
	65	100	—
	66	80	poziom sprzedaży
	67	50	1) koszty pracy; 2) dostępność siły roboczej; 3) względy logistyczne
	68	50	—
	69	10	—
MSSE	70	100	—
	71	100	—
	72	100	—
	73	100	—
	74	100	—
	75	100	—
	76	100	—
	77	100	—
	78	100	—
	79	90	sytuacja gospodarczo-finansowa
	80	50	—
PSSE	81	100	—
	82	100	—
	83	100	—
	84	100	—
	85	90	—
	86	80	czynniki kosztowe
	87	80	dogodniejsze usytuowanie firmy
	88	75	1) niższe koszty pracy; 2) niższe koszty energii
	89	60	1) niższe koszty transportu; 2) niższe koszty pracy; 3) zaczyna brakować dostawców
	90	50	koszty działalności
	91	0	—
Sł. SSE	92	100	warunki ekonomiczne
	93	100	—
	94	100	—
	95	100	—
	96	100	—
	97	100	—
	98	100	—
	99	100	—

	100	100	—
	101	5	postęp technologiczny w branży elektronicznej
St. SSE	102	100	ogólna sytuacja gospodarcza Polski
	103	100	—
	104	100	—
	105	100	—
	106	100	—
	107	80	lepsze warunki ekonomiczne
	108	70	możliwość skorzystania z ulg w podatkach i opłatach lokalnych
SSSE	109	100	ewentualnie „straszliwe” zmiany rynkowe
	110	100	—
	111	100	—
	112	90	zmiany na rynku odbiorców
	113	90	wahnięcie koniunktury
	114	90	czynniki kosztowe
	115	80	—
	116	80	—
	117	50	—
	118	40	—
	119	0	—
TSSE	120	100	—
	121	100	—
	122	100	—
	123	100	—
	124	100	—
	125	100	—
	126	100	—
	127	100	—
	128	100	—
	129	99	1) zbyt wysokie koszty pracy; 2) wysokie obciążenia podatkowe
	130	99	—
	131	99	—
	132	90	—
	133	90	—
	134	80	dogodniejsze położenie komunikacyjne
W-MSSE	135	100	warunki makroekonomiczne
	136	100	—

	137	100	—
	138	100	—
	139	100	—
	140	98	ewentualny spadek sprzedaży
	141	90	—
	142	80	1) czynniki kosztowe; 2) rentowność firmy
	143	80	wzrost kosztów pracy
	144	50	—
WSSE	145	100	1) poszukiwanie nowych rynków zbytu wymuszające zagraniczną lokalizację inwestycji; 2) położenie dostawców; 3) potencjalna możliwość uzyskania pomocy publicznej na innowacyjność
	146	100	—
	147	100	—
	148	100	—
	149	100	—
	150	100	—
	151	99	—
	152	95	lepsze warunki uzyskiwania pomocy publicznej
	153	90	1) dalszy rozwój firmy; 2) współpraca z samorządem
	154	80	tańsza siła robocza
	155	80	1) sytuacja na lokalnym rynku pracy; 2) ogólna sytuacja społeczno-ekonomiczna w Polsce
	156	70	sytuacja gospodarcza w Polsce i UE
	157	60	wysokość obciążeń podatkowych
	158	50	1) przejrzystość prawa; 2) stabilność przepisów; 3) koszt pracy (wysokie obciążenia podatkowe); 4) tańsza siła robocza
	159	10	1) zmiana siedziby obecnych klientów (podążamy za nimi); 2) koszty

**Załącznik nr 3. Kwestionariusz ankiety wykorzystany w badaniach
2411 pracowników firm funkcjonujących w obszarach polskich SSE**

ANKIETA

Zwracam się z uprzejmą prośbą o udzielenie odpowiedzi na poniższe pytania. Celem badania jest poznanie zasięgu oddziaływania **Specjalnej Strefy Ekonomicznej** na rynek pracy, motywów Państwa decyzji o rozpoczęciu pracy w firmie zlokalizowanej w strefie oraz dokonanie bilansu jej funkcjonowania dla systemu finansów publicznych, tj. czy podatki od Państwa wynagrodzeń i fakt, że pracując, nie pobieracie Państwo zasiłku dla bezrobotnych, stanowią dla budżetu państwa większą korzyść niż koszty tego budżetu wynikające z udzielenia ulg i zwolnień przedsiębiorcom, którzy podjęli działalność na terenie strefy.

Proszę o udzielenie rzetelnych odpowiedzi na poszczególne pytania skierowane do trzech grup respondentów: tych, którzy podjęli pracę w firmie na terenie specjalnej strefy ekonomicznej jako absolwenci szkół i studiów (pytania: 3–5), osób będących wcześniej bezrobotnymi (pytania 6–12) i tych, dla których zatrudnienie w firmie na terenie specjalnej strefy ekonomicznej było skutkiem rezygnacji z pracy poza jej obszarem (pyt. 13–17). Pytania 1–3, 18–28 skierowane są do wszystkich grup respondentów i, podobnie jak wskazane wcześniej, wymagają wstawienia znaku x w odpowiedniej kratce oraz podania właściwych informacji w miejscach wykropkowanych.

1. Od jak dawna pracuje Pan/Pani u obecnego pracodawcy?
 - a) 1–6 miesięcy
 - b) 7–12 miesięcy
 - c) 1–2 lat
 - d) ponad 2 lata

2. Czy w okresie bezpośrednio poprzedzającym podjęcie obecnej pracy był(a) Pan/
Pani osobą?
 - a) „świeżo” po szkole (studiach)
 - b) bezrobotną
 - c) zatrudnioną (w innej firmie, urzędzie, szkole itp.)

3. W przypadku zaznaczenia odpowiedzi (b) proszę przejść do pytania 5, zaś w przypadku zaznaczenia odpowiedzi (c) proszę przejść do pytania 12. Jeśli zaznaczył Pan/Pani odpowiedź (a), to czy rozpoczęcie przez Pana/Panią pracy w firmie było poprzedzone bezpośrednio odbyciem stażu, na który został Pan/Pani skierowany(a) przez Powiatowy Urząd Pracy?

TAK NIE

4. Jeśli nie to proszę przejść do pytania 18. Jeśli tak, to jak długo ten staż trwał:
 - a) 3–6 miesięcy
 - b) 6–9 miesięcy
 - c) 9–12 miesięcy

5. Jak ocenia Pan/Pani przydatność tego stażu w ułatwieniu rozpoczęcia pracy w firmie?
- a) był niezbędny
 - b) nabyte umiejętności były nieadekwatne do późniejszych wymagań pracodawcy
 - c) wcale mi nie pomógł, był zbędny
6. Jeśli bezpośrednio przed podjęciem pracy w obecnej firmie był(a) Pan/Pani osobą bezrobotną, to jak długo pozostawał(a) Pan/Pani bez pracy?
- a) 1–3 miesiące
 - b) 4–6 miesięcy
 - c) 7–12 miesięcy
 - d) 1–2 lat
 - e) ponad 2 lata
7. Jeśli pobierał(a) Pan/Pani w tym czasie zasiłek dla bezrobotnych, to przez ile miesięcy?
8. Czy przed podjęciem zatrudnienia uczestniczył(a) Pan/Pani w szkoleniach organizowanych przez Powiatowy Urząd Pracy, przygotowujących Pana/Panią bezpośrednio do podjęcia obecnie wykonywanej pracy?
- TAK NIE
9. Jeśli nie, to proszę przejść do pytania 10. Jeśli tak, to jak długo trwało to szkolenie?
- a) do 1 tygodnia
 - b) do 2 tygodni
 - c) do miesiąca
 - d) ponad miesiąc
10. Jak ocenia Pan/Pani przydatność tego szkolenia w ułatwieniu rozpoczęcia pracy w firmie?
- a) było niezbędne
 - b) nabyte umiejętności były nieadekwatne do późniejszych wymagań pracodawcy
 - c) wcale mi nie pomogło, było zbędne , bo:
 -
 -
11. Czy w okresie bezpośrednio poprzedzającym zatrudnienie w obecnej firmie był Pan/Pani skierowany(a) przez Powiatowy Urząd Pracy na przygotowanie zawodowe?
- TAK NIE
12. Jeśli nie, proszę przejść do pytania 18. Jeśli tak, to proszę napisać, ile miesięcy trwało to przygotowanie?
13. Jeśli bezpośrednio przed podjęciem zatrudnienia w obecnej firmie, pracował Pan/Pani w innej firmie (urzędzie, szkole itp.), to czym zajmowała się ta firma?
-

14. Czy firma, w której Pan/Pani poprzednio pracował(a), znajdowała się również na terenie specjalnej strefy ekonomicznej? TAK NIE
15. Jeśli tak, to proszę przejść bezpośrednio do pytania 17. Jeśli nie, to gdzie firma ta była zlokalizowana?
- a) na terenie tej samej miejscowości, w której znajduje się Państwa obecny pracodawca
 - b) na terenie tej samej gminy
 - c) na terenie tego samego województwa
 - d) na terenie innego województwa
 - e) poza granicami kraju
16. Czy powodem, który zdecydował o opuszczeniu przez Pana/Panią poprzedniej firmy była jej likwidacja (upadek)? TAK NIE
17. Jeśli tak, proszę przejść do pytania 19. Jeśli nie, to proszę wymienić powody, które zdecydowały o opuszczeniu przez Pana/Panią poprzedniego miejsca pracy:
-
18. Jaki(e) czynnik(i) zdecydował(y) o podjęciu przez Pana/Panią pracy w obecnej firmie?
- a) dogodne położenie komunikacyjne
 - b) niewielka odległość od miejsca zamieszkania
 - c) perspektywy awansu
 - d) korzystne warunki finansowe
 - e) brak innej pracy
 - f) inny(e) ; jakie?
19. Skąd dowiedział(a) się Pan/Pani o możliwości zatrudnienia się w firmie, w której Pan/Pani obecnie pracuje?
- a) z ogłoszeń prasowych
 - b) w Powiatowym Urzędzie Pracy
 - c) od znajomych
 - d) z innego źródła ; jakiego?
20. Czy obecny pracodawca organizuje dla pracowników szkolenia podwyższające ich kwalifikacje? TAK NIE
21. Jeśli nie, proszę przejść do pytania 23. Jeśli tak, to proszę wskazać ilość odbytych przez Pana/Panią szkoleń:
22. Czy szkolenia, w których Pan/Pani wzięła udział, miały charakter:
- a) ogólny, tj. umiejętności uzyskane w ich wyniku potencjalnie są możliwe do wykorzystania u innego pracodawcy
 - b) są one ściśle związane z branżą, w której działa obecny pracodawca

23. W którym przedziale zawiera się Pana/Pani miesięczne wynagrodzenie **brutto**?
- a) do 1000 zł
 - b) od 1000 do 2000 zł
 - c) od 2000 do 3000 zł
 - d) od 3000 do 6100 zł
 - e) ponad 6100 zł
24. Czy Pana/Pani stanowisko pracy związane jest z:
- a) produkcją
 - b) kontrolą jakości
 - c) logistyką
 - d) księgowością
 - e) z inną dziedziną ; jaką?
25. Jakie jest Pana/Pani wykształcenie:
- a) podstawowe
 - b) zawodowe – proszę wpisać wyuczony zawód:
 - c) średnie zawodowe – proszę wpisać wyuczony zawód:
 - d) średnie ogólne
 - e) wyższe – proszę wpisać ukończony kierunek studiów:
26. Na terenie jakiej gminy Pan/Pani mieszka:
Ile ma Pan/Pani km do pracy?
27. Wiek respondenta/respondentki:
28. Płeć: żeńska męska

Uprzejmie dziękując Państwu za udzielenie odpowiedzi, życzę sukcesów w karierze zawodowej.

Załącznik nr 4. Czynniki decydujące o podjęciu zatrudnienia w firmie funkcjonującej w obszarze SSE wskazane przez 2228 ankietowanych

Czynniki wybrane przez pracowników	Ilość pracowników	Udział odpowiedzi wskazujących decydujące znaczenie danego czynnika w odpowiedziach ogółem
– brak innej pracy	660	29,6
– korzystne warunki finansowe	327	14,7
– niewielka odległość od miejsca zamieszkania	295	13,2
– inne	158	7,1
– perspektywy awansu	152	6,8
– dogodne położenie komunikacyjne	73	3,3
– perspektywy awansu – korzystne warunki finansowe	83	3,7
– niewielka odległość od miejsca zamieszkania – brak innej pracy	81	3,6
– niewielka odległość od miejsca zamieszkania – korzystne warunki finansowe	71	3,2
– dogodne położenie komunikacyjne – niewielka odległość od miejsca zamieszkania	28	1,3
– niewielka odległość od miejsca zamieszkania – perspektywy awansu – korzystne warunki finansowe	27	1,2
– niewielka odległość od miejsca zamieszkania – perspektywy awansu	25	1,1
– korzystne warunki finansowe, brak innej pracy	22	1,0
– dogodna położenie komunikacyjne – niewielka odległość od miejsca zamieszkania – brak innej pracy	22	1,0
– dogodne położenie komunikacyjne – korzystne warunki finansowe	20	0,9
– dogodne położenie komunikacyjne – niewielka odległość od miejsca zamieszkania – korzystne warunki finansowe	20	0,9
– dogodne położenie komunikacyjne – niewielka odległość od miejsca zamieszkania – perspektywy awansu – korzystne warunki finansowe	18	0,8
– dogodna położenie komunikacyjne – brak innej pracy	14	0,6
– dogodne położenie komunikacyjne – niewielka odległość od miejsca zamieszkania – perspektywy awansu	13	0,6

– dogodne położenie komunikacyjne – perspektywy awansu – korzystne warunki finansowe	11	0,5
– niewielka odległość od miejsca zamieszkania – perspektywy awansu – brak innej pracy	11	0,5
– niewielka odległość od miejsca zamieszkania – korzystne warunki finansowe – brak innej pracy	11	0,5
– dogodne położenie komunikacyjne – niewielka odległość od miejsca zamieszkania – korzystne warunki finansowe – brak innej pracy	10	0,4
– dogodne położenie komunikacyjne – perspektywy awansu	9	0,4
– korzystne warunki finansowe – inny	9	0,4
– perspektywy awansu – brak innej pracy	7	0,3
– brak innej pracy – inny	6	0,3
– perspektywy awansu – korzystne warunki finansowe – brak innej pracy	6	0,3
– dogodne położenie komunikacyjne – korzystne warunki finansowe – brak innej pracy	5	0,2
– dogodne położenie komunikacyjne – niewielka odległość od miejsca zamieszkania – perspektywy awansu – brak innej pracy	5	0,2
– dogodne położenie komunikacyjne – niewielka odległość od miejsca zamieszkania – perspektywy awansu – korzystne warunki finansowe – brak innej pracy	5	0,2
– niewielka odległość od miejsca zamieszkania – perspektywy awansu – korzystne warunki finansowe – brak innej pracy	3	0,1
– dogodne położenie komunikacyjne – inny	3	0,1
– niewielka odległość od miejsca zamieszkania – inny	3	0,1
– niewielka odległość od miejsca zamieszkania – brak innej pracy – inny	2	0,1

– perspektywy awansu – korzystne warunki finansowe – inny	2	0,1
– niewielka odległość od miejsca zamieszkania – perspektywy awansu – korzystne warunki finansowe – inny	2	0,1
– dogodne położenie komunikacyjne – brak innej pracy – inny	1	0,0
– dogodne położenie komunikacyjne – niewielka odległość od miejsca zamieszkania – inne	1	0,0
– dogodne położenie komunikacyjne – korzystne warunki finansowe – inny	1	0,0
– dogodne położenie komunikacyjne – perspektywy awansu – brak innej pracy	1	0,0
– niewielka odległość od miejsca zamieszkania – perspektywy awansu – inny	1	0,0
– dogodne położenie komunikacyjne – niewielka odległość od miejsca zamieszkania – perspektywy awansu – inny	1	0,0
Razem	2228	100,00

Źródło: opracowanie własne.

Załącznik nr 5. Stopa bezrobocia w latach 2004–2009 powiatów, na terenie których zlokalizowane są firmy ze specjalnych stref ekonomicznych objęte badaniami

WOJEWÓDZTWA	Stopa bezrobocia (%)				
	Rok				
	2004	2005	2006	2007	2008
POLSKA	19,0	17,6	14,8	11,2	9,5
ŁÓDZKIE	19,5	17,9	14,7	11,2	9,2
łódzki wschodni	21,5	20,0	16,8	12,2	6,8
pabianicki	20,6	19,1	16,0	10,7	10,0
zgierski	25,8	25,3	20,5	15,3	13,1
brzeziński	20,8	18,0	15,5	13,1	10,7
m. Łódź	18,4	16,4	11,7	8,5	6,8
bełchatowski	17,2	15,9	13,5	10,2	8,3
opoczyński	23,2	21,9	19,6	16,9	12,7
piotrkowski	17,9	17,0	14,2	10,5	7,8
radomszczański	23,7	21,9	20,5	17,9	12,3
tomaszowski	25,6	23,0	20,6	16,0	13,7
m. Piotrków Trybunalski	15,9	14,8	12,9	10,0	7,8
łaski	19,6	17,4	14,9	11,9	11,0
pajęczański	19,3	17,2	15,6	11,0	10,1
poddębicki	17,1	16,3	16,0	12,1	8,8
sieradzki	18,8	18,5	16,9	13,8	11,3
wieluński	13,6	12,5	9,9	8,1	8,1
wieruszowski	13,7	12,9	11,2	9,2	9,4
zduńskowolski	21,5	20,2	17,8	11,9	9,9
kutnowski	26,5	23,5	19,2	16,4	13,9
łęczycki	20,5	19,5	17,1	12,9	10,5
łowicki	15,0	13,3	11,0	9,0	8,0
rawski	14,5	13,2	10,5	7,9	6,5
skierniewicki	12,9	11,3	8,8	6,9	5,0
m. Skierniewice	13,9	11,6	9,8	7,7	6,5
MAŁOPOLSKIE	15,0	13,8	11,3	8,7	7,5
bocheński	14,5	13,1	9,9	7,2	5,6
krakowski	13,5	12,1	9,3	7,3	6,4
miechowski	13,3	12,3	10,3	7,7	6,6
myślenicki	16,9	15,1	11,0	8,1	8,1
proszowicki	11,9	11,3	9,9	7,7	7,8
wielicki	18,5	16,3	12,6	9,0	6,4
m. Kraków	7,5	7,0	5,5	3,8	2,8
gorlicki	24,1	22,6	21,2	16,4	13,4

limanowski	24,1	21,9	19,1	16,3	15,2
nowosądecki	29,3	26,1	21,7	18,0	13,8
nowotarski	14,0	13,4	10,8	9,1	8,6
tatrzański	13,1	12,7	10,9	7,6	6,9
m. Nowy Sącz	17,2	15,8	13,5	9,7	8,5
chrzanowski	21,1	20,5	16,4	12,7	9,6
olkuski	19,0	17,5	15,5	12,5	11,0
oświęcimski	18,2	16,8	14,3	10,6	9,0
suski	14,4	11,6	8,7	7,9	7,0
wadowicki	15,5	15,4	13,1	9,2	8,2
brzeski	17,0	16,2	13,9	11,7	10,2
dąbrowski	21,2	20,5	19,1	17,4	16,4
tarnowski	18,5	17,6	14,2	11,3	10,3
m. Tarnów	12,2	11,4	9,0	6,8	7,3
ŚLĄSKIE	16,9	15,5	12,7	9,2	6,9
bielski	15,0	14,3	11,4	8,0	7,2
cieszyński	15,8	14,3	12,3	9,0	7,0
żywiecki	15,6	14,6	11,0	7,4	7,6
m. Bielsko-Biała	10,1	9,3	7,4	5,2	4,8
lubliniecki	14,7	14,8	12,0	9,8	8,7
tarnogórski	16,0	15,1	12,3	8,9	7,4
m. Bytom	26,7	24,6	21,1	15,9	12,7
m. Piekary Śląskie	21,9	17,7	17,1	14,5	9,8
częstochoowski	22,5	21,5	19,6	14,9	12,9
kłobucki	17,0	16,3	13,1	10,7	7,9
myszkowski	22,8	20,9	19,3	16,2	15,1
m. Częstochowa	16,2	15,3	13,5	9,7	8,0
gliwicki	17,0	16,7	13,1	8,5	6,3
m. Gliwice	14,0	12,5	9,3	6,2	4,5
m. Zabrze	23,4	21,0	18,7	13,0	9,3
m. Chorzów	23,7	22,3	18,4	12,6	8,2
m. Katowice	7,7	7,1	5,4	3,3	1,9
m. Mysłowice	17,0	15,1	12,2	9,1	7,3
m. Ruda Śląska	14,2	13,0	10,3	6,8	5,0
m. Siemianowice Śląskie	28,1	24,0	18,5	13,6	10,3
m. Świętochłowice	29,0	25,7	21,2	12,8	9,3
raciborski	13,8	12,8	9,7	6,4	5,5
rybnicki	21,1	19,2	15,8	9,8	7,0
wodzisławski	17,5	17,2	14,7	11,3	7,5
m. Jastrzębie Zdrój	17,0	14,8	12,7	10,1	6,8
m. Rybnik	14,4	12,9	9,4	6,5	4,6

m. Żory	22,6	19,7	15,0	10,0	7,3
będziński	24,2	23,0	19,9	15,7	10,2
zawierciański	24,3	22,7	20,8	18,1	13,1
m. Dąbrowa Górna	19,9	18,2	15,5	11,6	7,5
m. Jaworzno	22,7	17,7	14,4	13,0	8,9
m. Sosnowiec	22,9	20,4	16,3	12,0	9,2
mikołowski	14,4	13,1	12,8	9,3	4,7
pszczyński	12,4	12,0	9,0	6,6	3,7
bieruńsko-łędziński	11,2	9,9	7,9	5,5	3,0
m. Tychy	13,1	12,0	8,8	5,2	3,6
PODKARPACKIE	19,1	18,5	16,4	14,2	13,0
bieszczadzki	30,4	29,1	27,1	21,5	21,0
brzozowski	28,2	28,2	25,4	22,8	23,3
jasielski	23,6	22,0	19,5	16,8	15,9
krośnieński	21,7	21,2	18,6	14,0	13,6
sanocki	22,0	18,3	16,0	13,9	10,7
leski	27,1	26,5	25,3	22,9	22,4
m. Krosno	8,1	8,3	6,7	4,8	5,3
jarosławski	19,8	19,8	18,7	16,9	15,0
lubaczowski	23,3	22,4	20,4	19,8	18,0
przemyski	23,4	22,7	21,1	19,1	17,9
przeworski	18,9	18,5	16,4	14,4	13,6
m. Przemyśl	20,3	20,1	18,6	17,0	17,0
kolbuszowski	22,4	21,0	18,7	16,4	14,6
łańcucki	19,9	18,9	16,7	14,5	13,5
ropczycko-sędziszowski	22,3	21,4	18,6	15,7	14,6
rzeszowski	19,0	18,6	16,5	15,1	11,3
strzyżowski	24,9	25,5	24,2	22,0	20,0
m. Rzeszów	9,4	9,2	8,1	7,3	5,9
dębicki	19,0	18,9	16,4	13,1	10,2
leżajski	20,6	18,9	18,5	16,3	14,9
mielecki	15,8	15,5	12,9	10,7	10,8
niżański	23,9	23,3	21,4	20,1	19,3
stalowowolski	15,7	14,8	12,4	9,8	9,8
tarnobrzegi	18,9	18,4	16,2	13,8	13,4
m. Tarnobrzeg	18,5	18,3	15,4	13,5	12,8
PODLASKIE	16,1	15,6	13,3	10,4	9,7
białostocki	17,2	17,3	14,3	11,2	11,1
sokólski	17,5	16,9	14,9	12,3	12,2
m. Białystok	13,3	13,2	10,7	7,9	7,8
bielski	10,3	10,4	9,1	7,5	6,3

hajnowski	11,3	12,0	10,2	7,4	8,2
kolneński	20,9	18,4	16,8	14,5	15,0
łomżyński	15,9	15,1	12,1	10,4	8,1
siemiatycki	9,6	9,8	9,8	7,2	6,1
wysokomazowiecki	12,5	11,6	9,2	7,6	6,6
zambrowski	19,7	20,0	16,6	13,2	12,2
m. Łomża	21,2	19,8	16,5	13,0	11,1
augustowski	21,0	20,2	18,3	15,2	14,1
grajewski	25,3	24,3	22,8	19,6	14,8
moniecki	12,3	12,2	10,5	9,0	8,6
sejneński	24,6	23,4	20,9	18,6	17,5
suwalski	16,2	14,7	12,4	7,7	6,8
m. Suwałki	20,1	18,8	15,8	10,3	9,6
LUBUSKIE	25,6	23,0	19,0	14,0	12,5
gorzowski	26,0	21,3	15,9	10,4	8,2
międzyrzecki	27,0	25,3	22,0	18,2	16,7
ślubicki	26,4	24,0	20,6	15,5	14,4
strzelecko-drezdenecki	35,0	32,3	27,6	22,4	21,6
sulęciński	25,3	20,8	17,1	12,2	10,6
m. Gorzów Wlk.	17,9	14,9	8,9	6,1	4,2
krośnieński	36,9	34,9	33,1	28,1	26,5
nowosolski	36,7	34,4	29,2	21,3	21,3
świebodziński	18,8	15,6	12,8	7,1	8,0
zielonogórski	27,0	23,9	21,0	13,5	10,4
żagański	34,3	32,7	29,9	24,7	22,6
żarski	31,2	28,5	23,1	16,4	15,9
wschowski	24,1	21,3	18,1	14,0	14,5
m. Zielona Góra	13,2	12,0	10,1	7,1	4,9
ZACHODNIOPOMORSKE	27,5	25,6	21,5	16,4	13,3
białogardzki	39,0	34,6	35,2	31,2	28,2
drawski	40,4	37,0	32,7	27,7	23,2
kołobrzesci	21,1	18,7	15,0	11,9	9,1
koszaliński	38,7	36,4	31,4	25,3	20,8
ślawieński	36,7	33,1	28,8	20,4	15,5
szczecinecki	36,7	33,1	28,8	20,4	15,5
świdwiński	40,7	38,3	34,0	28,7	23,1
walecki	33,4	31,3	23,7	18,4	15,5
m. Koszalin	20,8	18,8	15,3	11,2	7,8
choszczeński	36,8	35,3	29,8	26,1	22,1
gryficki	36,9	36,1	33,2	26,2	22,6
myśliborski	29,6	28,3	20,0	15,8	13,2

pyrzycki	36,0	32,9	28,7	23,9	21,0
stargardzki	32,5	31,2	26,2	22,0	14,4
łobeski	42,7	41,8	35,2	29,0	23,9
m. Szczecin	15,3	14,1	11,8	6,5	4,3
goleniowski	29,2	28,0	21,2	15,8	15,0
gryfiński	32,9	30,5	25,3	20,8	17,1
kamieński	34,8	33,3	29,9	24,2	22,3
policki	23,3	22,0	18,3	14,1	13,5
m. Świnoujście	20,9	19,2	16,1	11,2	8,1
DOLNOŚLĄSKIE	22,4	20,6	16,6	11,4	10,0
bolesławiecki	25,3	22,4	17,7	13,4	11,3
jaworski	30,7	29,1	24,0	18,8	16,3
jeleniogórski	27,1	25,1	21,9	14,8	13,9
kamienogórski	29,3	27,0	23,2	15,4	16,6
lubański	31,0	29,0	25,8	22,4	22,2
lwówecki	33,7	32,5	29,3	24,1	19,7
zgorzelecki	24,5	22,0	17,2	12,0	10,7
złotoryjski	34,9	33,4	29,6	24,9	23,0
m. Jelenia Góra	15,1	12,6	11,0	7,7	6,5
gólgowski	23,7	22,0	28,0	12,9	11,1
górowski	32,7	31,6	28,2	21,4	18,8
legnicki	30,5	29,1	23,3	16,7	13,9
lubiński	17,6	14,2	10,5	7,3	6,4
polkowicki	15,6	14,3	11,4	8,3	7,4
m. Legnica	20,3	18,2	13,5	7,8	6,3
dzierżoniowski	31,7	33,1	29,5	23,7	21,1
kłodzki	32,9	32,2	27,5	23,1	21,6
świdnicki	26,2	23,9	20,0	12,1	11,9
wałbrzyski	29,1	27,1	23,8	16,2	15,1
ząbkowicki	29,9	30,0	26,1	17,8	17,3
milicki	24,6	23,2	19,1	16,4	14,2
oleśnicki	24,0	21,2	16,2	11,2	11,4
oławski	23,8	19,1	12,6	7,9	7,7
strzeliński	31,4	29,3	24,9	18,7	13,2
średzki	22,5	20,5	15,8	10,0	8,8
trzebnicki	26,8	25,1	20,5	13,9	10,1
wołowski	23,2	22,1	18,3	16,0	15,8
wrocławski	19,2	17,3	10,8	4,6	3,4
m. Wrocław	12,3	10,9	8,0	4,5	3,3
POMORSKIE	21,4	19,2	15,3	10,7	8,4
gdański	20,6	15,8	10,0	5,7	3,5

kartuski	20,9	18,9	14,3	9,5	6,3
nowodworski	42,4	37,0	33,0	27,8	21,9
pucki	20,9	21,0	17,6	12,7	8,4
wejherowski	23,1	19,0	13,5	9,3	8,1
bytowski	35,9	34,7	31,2	22,3	20,1
chojnicki	27,5	26,5	23,5	17,7	14,7
człuchowski	34,3	30,3	26,1	20,2	20,7
łęborski	31,0	28,3	26,3	20,1	16,3
śląpski	35,2	33,5	28,4	21,5	16,2
m. Słupsk	22,4	19,7	13,5	9,1	6,6
kościerski	24,7	23,7	21,3	16,3	13,8
kwidzyński	24,7	21,4	16,2	11,4	9,9
malborski	32,4	29,8	25,6	21,6	17,8
starogardzki	30,9	30,3	25,9	19,0	13,8
teczewski	27,4	24,9	21,5	16,8	9,7
sztumski	39,6	37,3	28,4	19,2	16,9
m. Gdańsk	11,5	9,6	6,1	3,7	2,6
m. Gdynia	9,4	8,0	6,0	2,5	2,3
m. Sopot	8,5	7,3	5,0	2,4	1,9
WARMIŃSKO-MAZURSKIE	29,2	27,2	23,6	18,7	16,8
braniewski	40,5	39,1	36,7	33,6	30,1
działdowski	33,8	29,7	23,3	19,0	20,3
elbląski	35,8	33,3	29,3	22,5	21,0
iławski	24,6	23,6	20,1	12,8	9,8
nowomiejski	28,8	29,0	25,8	20,0	13,8
ostródzki	33,6	31,6	28,0	22,1	18,9
m. Elbląg	24,5	21,2	17,9	12,8	11,7
ełcki	30,5	28,2	25,8	21,4	19,6
giżycki	34,4	32,0	29,1	23,1	16,0
olecki	29,1	26,5	24,2	17,6	20,9
piski	40,6	38,9	32,7	28,8	27,3
gołdapski	40,8	37,4	31,1	24,3	23,3
węgorzewski	40,4	38,2	35,8	30,8	26,3
bartoszycki	39,4	38,7	34,7	31,6	31,2
kętrzyński	35,0	33,5	30,6	25,0	23,1
lidzbarski	37,2	35,1	32,4	27,4	23,5
mrągowski	31,9	29,1	25,4	22,4	19,9
nidzicki	34,8	30,5	25,3	20,4	18,9
olsztyński	29,6	27,7	23,8	18,8	15,1
szczygieński	32,3	31,4	27,7	23,2	21,0
m. Olsztyn	10,8	9,2	6,8	4,4	4,3

Źródło: dane GUS.

**Załącznik nr 6. Nakłady na infrastrukturę poniesione przez gminy,
na terenie których funkcjonują podstrefy poszczególnych SSE**

Strefa	Gmina (miasto)	Lata												Łącznie wszystkie lata
		1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	
LSSE	Legnica	0	1 042 867	0	0	0	0	0	0	629	59 766 ^a	119 862 ^b	3 020 000 ^c	4 243 124
	Gromadka	0	0	0	0	0	0	0	0	25 000	0	0	0	25 000
	Polkowice	0	0	0	0	0	0	0	4 566 363	5 452 552	621 633	0	0	10 640 548
	Legnickie Pole	0	0	0	0	0	0	0	147 000	583 000	0	3 801 000	1 080 000	5 611 000
	Środa Śląska	0	0	0	0	0	0	0	50 395	1 463 647	1 180 904	707 218	0	3 402 164
	Chojnów	0	0	0	0	0	0	0	0	0	129 869	118 090	11 585	259 544
	Razem	0	1 042 867	0	0	0	0	0	0	4 763 758	7 524 828	1 992 172	4 746 170	4 111 585

^a – w tym 20 000 z Powiatowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej; ^b – w tym 99 862 z Powiatowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej; ^c – planowane; ponadto wskazany koszt obejmuje modernizację drogi, z której korzystają mieszkańcy innej miejscowości.

Strefa	Gmina (miasto)	Lata												Łącznie wszystkie lata
		1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	
SSEMP	Janowice Wlk.	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	152 256	0	152 256
	Jawor	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Kamienna G.	0	0	0	0	0	0	0	0	958 816	959 749	4 720 000	0	6 638 565
	Kowary	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Krzeszów	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Lubań	0	0	0	0	1 000 000	1 000 000	1 000 000	0	0	0	25 748	0	3 025 748
	Lubawka	0	0	0	0	0	0	0	0	334 925	0	0	0	334 925
	Piechowice	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Nowogrodzic	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Ostrów Wlk.	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	205 978	205 978
	Odolanów	0	0	0	0	0	0	0	0	0	250 403	22 919	0	273 322
	Prusice	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Żmigród	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Jelenia Góra	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	530 000	530 000
	Razem	0	0	0	0	1 000 000	1 000 000	1 000 000	0	1 293 741	1 210 152	4 920 923	735 978	11 160 794

Strefa	Gmina (miasto)	Lata												Łącznie wszystkie lata
		1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	
WSSE	Wałbrzych	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	2 564 877	89 021	13 742	0	2 713 596	233 114 ^a	5 614 350
	Dzierżoniów	0	488 183	42 090	97 380	262 651	1 920 600	108 130	20 000	0	69 410	3 716 717	203 651	6 928 812
	Nowa Ruda	0	196 287	2 117 175	30 933	0	0	0	0	0	0	0	0	2 344 395
	Żarów	0	0	0	0	700 771	904 138	4 050 583	326 852	902 131	4 957 997	1 516 763	0	13 359 235
	Jelcz-Laskowice	0	0	0	0	0	2 057 133	8 447 872	0	1 052 105	0	0	0	11 557 110

Świdnica	0	0	0	0	0	0	0	68 596	10 533 929	14 447 640	38 327	353 994	25 442 486
Kudowa Zdrój	0	0	0	0	0	0	0	0	212 992	599 326	35 493	0	847 811
Kłodzko	0	0	0	32 231	40 000	40 000	40 000	47 393	47 393	47 393	47 393	51 416	393 219
Strzelin	0	0	0	0	0	0	0	0	542 655	1 338 595	810 913	793 773	3 485 936
Oława	0	0	0	0	0	0	0	94 050	9 978 053	5 981 384	2 488 575	2 209 625	20 751 687
Krotoszyn	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Opole	0	0	0	0	0	0	0	0	0	223 637	11 469 649	5 425 344 ^b	17 118 630
Bolesławiec	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4 442 594	0	4 442 594
Kluczbork	0	0	0	0	0	0	0	0	304 166	0	277 483	0	581 649
Śrem	0	0	0	0	0	0	0	609 302	8 662	369 039	0	0	987 003
Praszka	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Września	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Leszno	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Bystrzyca Kł.	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Kościan	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Namysłów	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	36 669	0	36 669
Nysa	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	652 802	553 509	1 206 311
Syców	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Szprotawa	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Św. Katarzyna	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Ząbkowice Śl.	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Strzegom	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5 161	791 665	2 330 000 ^b	3 126 826
Wołów	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	247 717	0	247 717
Świebodzice	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	732 000	1 800 000	2 532 000 ^c
Razem	0	684 470	2 159 265	160 544	1 003 422	4 921 871	15 211 462	1 255 214	23 595 828	28 039 582	30 018 356	13 954 426	121 004 440

^a – zrealizowane do 30.09. z 1250000 zł planowanych w całym 2008 r.; ^b – planowane; ^c – całość wydatków została poniesiona przez gminę na wykup gruntów.

Strefa	Gmina (miasto)	Lata												Łącznie wszystkie lata
		1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	
SSSE	m. Suwałki	165 903	60 000	244 914	0	0	0	0	0	0	7 328 288	1 018 243	82 100 ^a	8 899 448
	gm. Suwałki	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Ełk	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Gołdap	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Grajewo	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Małkinia Grn.	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Białystok	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Razem	165 903	60 000	244 914	0	0	0	0	0	0	0	7 328 288	1 018 243	82 100

^a – planowane

Strefa	Gmina (miasto)	Lata												Łącznie wszystkie lata
		1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	
LSSE	Ksawerów	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Łódź	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
	Ozorków	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
	Tomaszów Mazowiecki	0	0	0	0	0	3 023 947	1 895 408	0	0	0	0	0	4 919 355
	Opoczno	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
	Warszawa	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
	Nowe Skalmierzyce	0	0	0	0	0	0	0	0	70 500	0	0	0	70 500
	Grodzisk Maz.	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Piotrków Tryb.	0	0	0	0	0	0	3 962 903	0	0	0	69 463	0	4 032 366	

Łęczycza	0	0	0	0	0	0	2 437 144	0	0	28 988	0	0	2 466 132
Kutno	0	0	0	0	0	950 000	860 000	1 070 000	4 510 000	1 390 000	1 630 000	4 430 000	14 840 000
Zgierz	0	0	0	0	0	0	0	0	20 456	549 347	739 311	1 263 000 ^a	2 572 114
Sieradz	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Ujazd	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	250 000	0 ^b	250 000
Zduńska Wola	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Sławno	0	0	0	0	0	0	0	0	0	607	7 878 317	82 606	7 961 530
Aleksandrów	0	0	0	0	0	0	0	0	865 242	0	16 313	8 100 000 ^a	8 981 555
Stryków	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Koło	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Ostrzeszów	0	0	0	0	0	10 608	173 467	0	262 137	0	0	1 622 005	2 068 217
Wieluń	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Rawa Maz.	0	0	0	0	0	0	0	0	669 529 ^c	0	0	0	669 529
Radomsko	0	0	0	0	0	0	0	153 488	4 099 772	11 872 408	6 619 379	7 605 820 ^b	30 350 867
Żyrardów	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Widawa	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Żabia Wola	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Turek	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Bełchatów	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Wróblew	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Opatówek	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Słupca (gm)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Razem	0	0	0	0	0	3 984 555	9 328 922	1 223 488	10 497 636	13 841 350	17 202 783	23 103 431	79 182 165

^c – zarówno droga dojazdowa, jak i wykonana w niej kanalizacja deszczowa służy także innym inwestorom nie objętym obszarem ŁSSE;
^a – planowane; ^b – mimo że gmina nie poniosła żadnych nakładów inwestycyjnych należy doliczyć tu 4 000 000 zł wydatkowanych na budowę drogi ze środków urzędu marszałkowskiego.

Strefa	Gmina (miasto)	Lata													Łącznie wszystkie lata
		1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	
KSSE	Czerwionka- -Leszczyny	0	0	0	0	0	0	4 773	0	0	0	0	0	0	4 773
	Sosnowiec	0	0	0	10 000	0	936 526	2 578 601	80 948	1 828 960	819 915	1 036 396	10 330 324	587 840	18 209 510
	Gliwice	5 739 921	17 351 194	13 752 524	15 837 906	13 114 442	1 198 115	972 029	0	0	0	0	5 001 146	8 761 698 ^a	81 728 975
	Zabrze	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Żory	0	0	0	798 569	270 969	0	47 588	29 436	2 197 256	2 533 115	414 163	510 862	235 063 ^a	7 037 021
	Częstochowa	0	0	0	0	0	0	0	1 178 541	291 675	3 415 543	478 891	457 135	17 080	5 838 865
	Tychy	0	5 385 273	3 999 453	2 498 048	831 453	1 701 193	2 851 421	205 000	0	0	0	0	0	17 471 841
	Bielsko-Biała	0	0	0	0	0	0	0	2 498 347	170 709	75 012	2 020 968	64 100	29 487	4 858 623
	Dąbrowa Górnicza	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	61 000	863 576	924 576
	Siewierz	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	245 287	42 722	37 398	325 407
	Pawłowice	0	0	0	2 206 300	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2 206 300
	Czechowice- -Dziedzice	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Siemianowice	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3 321 649	0	0	3 321 649
	Jastrzębie Zdr.	0	0	0	0	207 579	189 490	866 875	0	0	0	0	0	b.d.	1 263 944
	Godów	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	12 557	101 595 ^b	114 152
	Knurów	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Rybnik	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3 028 226	2 010 623	858 063	5 896 912
	Sławków	0	0	0	0	0	0	0	0	189 168	158 395	2 360 177	10 437 724	0	13 145 464
	Myślenice	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	833 280	3 937 620	1 957 503	6 728 403 ^c
	Strzelce Op.	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Ujazd	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	6 443 892	1 998 703	8 442 59 ^d	

Kietrz	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Lubliniec	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Zawiercie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Konieczpol	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Bieruń	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	214 000	8 880 000	0	0	9 094 000
Razem	5739921	22736467	17751977	21350823	14424443	4025324	7321287	3992272	4677768	7215980	22619037	39309705	15448006	186613010	

^a – kwota planowana; ^b – w roku 2009 zaplanowano do wydania kwotę 5 748 045; ^c – kwota planowana do wydania w 2009 r.: 2 180 000 zł; ^d – kwota planowana do wydania w 2009 r.: 2 500 000 zł.

	Nowy Tomyśl	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Lubsko	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	22 204	742 048	764 252
	Sulęcín	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Razem	0	0	0	0	1 229 880	573 944	573 944	4 038 427	4 506 494	7 628 840	4 382 935	10 567 697	33 502 161

^a – gmina wydała 52 600 zł na zakup akcji mającej powstać Spółki INFRAPARK Police; ^b – gmina wydała ponadto 22 800 zł na poprawę jakości obsługi inwestorów; ^c – gmina wydała ponadto 46 200 zł na poprawę jakości obsługi inwestorów; ^d – gmina wydała ponadto 30 850 zł na poprawę jakości obsługi inwestorów; ^e – gmina zaplanowała wydanie 827 900 zł na poprawę jakości obsługi inwestorów przez Policki Park Przemysłowy – INFRAPARK Police S.A.; ^f – planowane; ^g – kwota nakładów obejmuje sumę wydatków na uzbrojenie 48 ha terenów całego Międzyrzecznego Parku Przemysłowego, w obrębie którego jedynie 11 ha zajmuje Podstrefa Międzyrzecz K-Sł. SSE; ^h – ponadto w roku 2009 zaplanowano do wydania kwotę 339 8750 na budowę drogi.

Strefa	Gmina (miasto)	Lata												Łącznie wszystkie lata
		1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	
KPT	Tarnów	0	0	0	0	0	7 013 114	764 769	0	334 894	0	206 170	b.d.	8 318 947
	Zabierzów	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Niepołomice	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	996 275	996 275
	Oświęcim	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0 ^a
	Gdów	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	402 225	402 225
	Wolbrom	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Andrychów	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Słomniki	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Nowy Sącz	0	0	0	0	0	0	0	0	0	192 257	0	833 092	1 025 349
	Dobczyce	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Razem	0	0	0	0	0	7 013 114	764 769	0	334 894	192 257	206 170	2 231 592	10 742 796

^a – obszar objęty statusem specjalnej strefy ekonomicznej został ustanowiony na terenie wcześniej utworzonej, funkcjonującej strefy przemysłowej.

Strefa	Gmina (miasto)	Lata												Łącznie wszystkie lata
		1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	
W-MSSE	m.Bartoszyce	0	0	0	199 681	19 773	0	7 739	0	0	0	0	0	227 193
	g. Bartoszyce	1 302 222	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1 302 222
	Dobre Miasto	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	gm. Szczytno	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Elbląg	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	50 938 192	50 938 192
	Morąg	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Mrągowo	0	0	0	0	0	0	1 336	28 074	193 744	0	0	b.d.	196 685
	Ostrołęka	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Ciechanów	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Mława	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	7 998 792	1 239 340	9 238 132
	Olecko	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Pasłęk	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	333 189	333 189
	Nowe Miasto Lubawskie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Ława	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Lidzbark	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Howo-Osada	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Wielbark	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Razem	1 302 222	0	0	199 681	19 773	0	9 075	28 074	193 744	0	8 331 981	52 177 532	64 005 782	

Strefa	Gmina (miasto)	Lata												Łącznie wszystkie lata
		1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	
PSSE	m. Tczew	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Gdańsk	0	0	0	0	0	0	0	0	0	368 000	0	0	368 000
	Starogard Gd.	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Kwidzyn	0	0	0	0	0	0	0	0	0	93 823	1 674 575	1 365 000 ^a	3 133 398
	Malbork	0	0	0	0	0	0	0	154 446	1 029 006 ^b	0	0	14 000	1 197 452
	Stargard Szcz.	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Krokowa	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	0	0	0	0	0	0
	Gniewino	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Świecie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Grudziądz	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2 138 000	3 800 000	9 366 000	15 304 000
	Sztum	0	0	0	0	0	0	0	0	1 835 177	0	0	0	1 835 177
	Barcin	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	120 421	120 421
	Kowalewo P.	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Razem	0	0	0	0	0	0	0	0	154 446	2 864 183	2 599 823	5 474 575	10 865 421

^a – planowane; ^b – w tym 421 694 zł poniesione przez Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji, stanowiące w 100% własność miasta.

Strefa	Gmina (miasto)	Lata												Łącznie wszystkie lata
		1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	
Śl. SSE	Koszalin	0	0	0	0	0	0	0	2 104 100	1 407 400	3 374 100	491 700	2 680 000	10 057 300
	Szczecinek	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Wąlczy	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	6 100	563 620 ^a	569 720
	Debrzno	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	340 000	340 000
	Rogoźno	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Żukowo	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Razem	0	0	0	0	0	0	0	0	2 104 100	1 407 400	3 374 100	497 800	3 583 620

^a – w tym planowane dopiero 501 350 zł na budowę drogi dojazdowej do „Podstrefy Wąlczy”.

Strefa	Gmina (miasto)	Lata												Łącznie wszystkie lata	
		1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008		
TSSE	Tarnobrzeg	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
	Tuczepy	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
	Stalowa Wola	0	1 415 000	1 654 200	1 625 516	2 551 600	1 029 616	490	270 668	3 305 968	12 789 385	151 840	629 318	25 423 601	
	Staszów	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
	Nisko	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
	Gorzyce	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	71 759	100 000	171 759
	Pionki	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Ożarów M.	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Piastów	3 654 321	3 343 992	3 649 364	1 540 002	3 491 399	2 240 465	2 010 620	1 752 413	2 463 135	4 241 662	4 999 455	7 949 752 ^a	41 336 580	
	Wyszków	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Nowa Dęba	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Jasło	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1 714 627	645 630	1 714 627	0	4 074 884
	Rymanów	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Krosno	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Jedlicze	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Janów Lub.	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Kobierzyce	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4 702 829	652 871	253 432	5 609 132
	Przemyśl	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0 ^b	0
	Przeworsk	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Siedlce	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	m. Tomaszów L.	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	gm. Tomaszów L.	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Łuków	0	0	0	0	0	0	0	0	1 272 523	0	0	0	34 714	1 307 237
	Pilawa	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Poniatowa	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Połaniec	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Razem	3 654 321	4 758 992	5 303 564	3 165 518	6 042 999	3 270 081	2 011 110	3 295 604	7 483 730	22 379 506	7 590 552	8 967 216	77 923 193	

^a – planowane; ^b – szacowany koszt nakładów związanych z uzbrojeniem obszarów objętych SSE wyniesie począwszy od 2009 r. około 30–40 mln zł.

Strefa	Gmina (miasto)	Lata												Łącznie wszystkie lata
		1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	
MSSE	Mielec	0	0	0	0	0	0	0	600 000	3 339 827	3 589 106	0	0	7 528 933
	Rzeszów	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	m. Dębica	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Laszki	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Lublin	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	203 684	34 784 675 ^a	34 988 359
	Sanok	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Leżajsk	0	0	32 055	29 992	76 000	601 821	9 928	601 028	400 248	472 600	6 996	99 143 ^b	2 329 811
	Lubaczów	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	m. Gorlice	0	0	0	0	0	0	495 432	0	0	0	115 947	25 498	636 877
	gm. Dębica	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Zagórz	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Ropczyce	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	m. Jarosław	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	gm. Jarosław	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Głogów Młp.	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Razem	0	0	32 055	29 992	76 000	601 821	505 360	1 201 028	3 740 075	4 061 706	326 627	34 909 316	45 483 980	

^a – nakłady planowane do poniesienia w 2009 r. wynoszą 15 296 351 zł ; ^b – planowane.

	Gmina (miasto)	Lata											Łącznie wszystkie lata	
		1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007		2008
Strefa	Ostrowiec Świętokrzyski	0	0	0	0	0	663 927	282 399	1 974 949	14 629 147	257 981	266 066	b. d.	18 074 469
	Skarżysko Kamienna	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Szydłowiec	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	919 515	919 515
	Mniszków	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	110 000	110 000
	Opole	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Suchedniów	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Morawica	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	423 818	423 818
	Stąporków	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Hża	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4 476 679	4 476 679
	Puławy	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Sędziszów	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Razem	0	0	0	0	0	663 927	282 399	1 974 949	14 629 147	257 981	266 066	5 930 012	24 004 481

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych przygotowanych przez urzędy miast i gmin, na terenie których znajdują się tereny objęte statusem SSE.

* Niepełne listy gmin wchodzących w skład poszczególnych SSE przedstawione w powyższych tabelach są wynikiem braku odpowiedzi na przesłane za-
pytanie autorów do każdej z gmin o wysokość poniesionych przez nie nakładów infrastrukturalnych na potrzeby inwestorów strefowych albo niemożnością ich
rozgraniczenia w tych przypadkach, kiedy inwestorzy strefowi korzystają z infrastruktury wybudowanej wcześniej na inne cele (np. Wrocław, Kraków, Łódź).

**Załącznik nr 7. Kwoty podatku od nieruchomości na rzecz gmin,
w obszarze których funkcjonują podstrefy SSE**

Strefa	Gmina (miasto)	Lata											Łącznie wszystkie lata		
		1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007		2008	
LSSE	Legnica	0	0	30 225	56 786	467 087	1 142 106	1 257 850	1 631 443	2 538 522	3 050 416	2 923 458	b.d.	13 097 893	
	Gromadka	0	0	0	0	0	0	521 291	461 541	550 595	768 462	1 653 927	1 411 709	5 367 525	
	Polkowice	0	0	0	0	9 449	27 216	97 368	535 668	642 017	661 028	617 806	847 271	3 437 823	
	Złotoryja													0	
	Legnickie Pole	0	0	0	0	0	0	0	0	31 500	210 356	113 605	219 751	575 212	
	Środa Śląska	—	—	—	—	—	—	—	—	zw.	zw.	zw.	441 814	731 128	1 172 942
	Chojnów	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	zw.	zw.	zw.	0
	Razem	0	0	30 225	56 786	476 536	1 169 322	1 876 509	2 628 652	3 762 634	4 690 262	5 750 610	3 209 859	23 651 395	

Strefa	Gmin (miasto)	Lata												Łącznie wszystkie lata	
		1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008		
SSEMP	Janowice Wlk	—	—	—	—	—	—	—	—	—	zw.	b.d.	b.d.	b.d.	
	Jawor	—	—	—	—	—	—	—	—	740	2958	100 720	84 661	189 079	
	m. Kamienna Góra	—	—	—	—	294 968	774 410	874 345	737 078	666 148	823 489	927 894	1 526 537	6 624 869	
	Kowary	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0	290 247	302 621	592 868	
	gm. Kamienna Góra	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	
	Lubań	—	—	—	—	—	—	—	11 205	29 592	30 955	111 821	128 767	312 340	
	Lubawka	—	—	—	—	um.	um.	um.	um.	um.	um.	um.	um.	um.	0
	Piechowice	—	—	—	—	—	—	283 261	415 855	453 404	580 075	1 222 027	1 513 861	4 468 483	
	Nowogrodzic	—	—	—	—	—	—	b.d.	22 316	81 572	103 820	1 804 985	2 531 474	4 544 167	
	Ostrów Wlk.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0	0	
	Odolanów	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0	0	
	Prusice	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0	0	
	Żmigród	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0	0	
	Jelenia Góra	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0	0	0	
Razem		0	0	0	0	294 968	774 410	1 157 606	1 186 454	1 231 456	1 541 297	4 457 694	6 087 921	16 731 806	

Strefa	Gmina (miasto)	Lata												Łącznie wszystkie lata	
		1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008		
WSSE	Wałbrzych	0	0	0	0	708 688	2 309 659	1 859 844	663 160	955 351	1 172 231	1 195 752	1 054 254	9 918 939	
	Dzierżoniów	—	—	—	—	475 869	663 928	494 399	919 823	1 129 864	1 138 106	1 318 188	1 035 047	7 175 224	
	Nowa Ruda	0	0	0	0	0	0	0	27 820	133 756	151 329	231 953	216 212	761 070	
	Żarów	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	232 000	555 460	787 460	
	Jelcz-Laskowice	0	0	0	0	0	0	0	0	61 705	184 268	625 129	1 292 984	2 164 086	
	Świdnica	—	—	—	—	—	—	—	zw.	zw.	zw.	zw.	zw.	zw.	0
	Kudowa Zdrój	—	—	—	—	—	—	—	—	zw.	zw.	zw.	zw.	zw.	0

Kłodzko	—	—	—	—	773 887	917 607	1 061 789	1 208 593	1 135 043	1 173 372	1 137 639	1 157 846	8 565 776
Wrocław	—	3 588 538	3 921 473	4 375 169	4 276 287	5 345 602	6 022 318	6 126 832	5 944 996	6 529 576	6 467 041	b.d.	52 597 832
Strzelin	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3 127	131 545	134 672
Oława	—	—	—	—	—	—	—	—	124 524	317 696	1 583 633	2 532 487	4 558 340
Krotoszyn	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1 826 645	2 075 007	2 218 523	6 120 175
Skarbimierz													
Opole	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0	0	0	0
Bolesławiec	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0	0	0	0
Wiązów	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	b.d.	b.d.	b.d.
Kluczbork	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	16 000	16 000
Śrem	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0	102 390	106 047	208 437
Praszka	—	—	—	—	—	—	—	—	—	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
Września	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0	0	0
Leszno	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0	0	0
Bystrzyca Kł.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0	0	0
Kościan	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0	0
Namysłów	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0	0	0
Nysa	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0	0	0
Syców	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0	0	0
Szprotawa	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0	0	0
Św. Katarzyna	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ząbkowice Śl.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0	0	0
Strzegom	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0	0	0
Wołów	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0	0	0
Świebodzice	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0	0	0
Razem	0	3 588 538	3 921 473	4 375 169	6 234 731	9 236 796	9 438 350	8 946 228	9 485 239	12 493 223	14 971 859	10 316 405	93 008 011

Strefa	Gmina (miasto)	Lata												Łącznie wszystkie lata
		1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	
SSSE	m. Suwałki	0	0	0	0	0	226 936	325 546	336 872	401 379	365 407	437 258	b.d.	2 093 398
	gm. Suwałki	0	0	0	0	0	0	357 645	384 732	380 569	400 254	498 854	b.d.	2 022 054
	Elk	0	0	0	0	0	0	0	1 558 697	1 538 131	1 887 394	2 031 957	b.d.	7 016 179
	Gołdap	0	0	0	0	17 052	57 971	47 388	30 551	173 587	124 335	132 341	b.d.	583 225
	Grajewo	—	—	—	—	—	—	—	—	0	0	b.d.	b.d.	b.d.
	Małkinia Grn.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	b.d.	b.d.	0
	Białystok	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0	0
	Razem	0	0	0	0	17 052	284 907	730 579	2 310 852	2 493 666	2 777 390	3 100 410	0	11 714 856

Strefa	Gmina (miasto)	Lata												Łącznie wszystkie lata
		1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	
LSSE	Ksawerów	—	0	0	0	15 433	213 026	292 298	297 164	330 307	321 980	325 737	b.d.	1 795 945
	Łódź	0	0	0	0	1 079 917	1 008 323	1 135 400	866 684	908 627	1 641 452	1 937 871	b.d.	8 578 274
	Ozorków	0	0	0	0	0	0	1 616 494	1 283 084	1 366 502	1 828 619	1 680 003	b.d.	7 774 702
	Tomaszów Maz	—	—	—	277 807	875 695	1 045 757	1 140 120	956 387	1 940 719	2 113 918	2 215 747	b.d.	10 566 150
	Warszawa	—	—	—	—	—	—	—	—	—	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
	Nowe Skalmierzyce	—	—	—	—	—	—	—	—	—	39 509	474 104	1 007 846	1 521 459
	Grodzisk Maz.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	b.d.	b.d.
	Piotrków Tryb.	—	—	—	—	—	—	—	0	46 698	138 068	82 591	100 105	367 462
	Łęczycza	—	—	—	—	—	—	—	0	40 375	75 902	251 738	404 826	772 841
	Kutno	—	—	—	—	0	0	0	0	0	zw.	zw.	650 000	650 000
	Zgierz	0	0	0	0	0	661 117	747 448	769 004	836 588	840 747	843 528	783 058	5 481 490

Sieradz	—	—	—	—	—	—	—	um.	9 495	9 664	9 834	b.d.	28 993
Ujazd	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0	236000 ^a	236 000
Zduńska Wola	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	bo jest tylko 1
Sławno	—	—	—	—	—	—	—	0	0	0	0	0	0
Aleksandrów	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	16 414 192	0	16 414 192
Stryków	—	—	—	—	—	—	—	—	—	51 813	157 836	160 222	369 871
Koło	—	—	—	—	—	—	—	—	—	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
Ostrzeszów	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0	0
Wieluń	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0	0	0	0
Rawa Maz.	—	—	—	—	0	0	0	0	12 560	30 506	64 850	830 896	938 812
Radomsko	—	—	—	—	—	0	0	0	0	1 146	112 052	b.d.	113 198
Żyrardów	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0	0	0
Widawa	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0	0	0
Żabia Wola	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0	0	0
Turek	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0	0	0
Bełchatów	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0	0	0	0
Wróblew	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0	0	0	0
Kleszczów	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0	0
Opatówek	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	b.d.	0
Słupca (gm)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0	0
Razem	0	0	0	2 277 807	1 971 045	2 928 223	4 931 760	4 172 323	5 491 871	7 093 324	24 570 083	3 936 953	55 609 389

^a – dochody planowane w 2009 r. miały wynieść 350 349 zł.

Strefa	Gmina (miasto)	Lata												Łącznie wszystkie lata	
		1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008		
KSSE	Czerwionka- -Leszczyny	—	—	—	—	—	—	—	—	11 400	0	25 314	b.d.	36 714	
	Sosnowiec	0	0	0	3 621	578 131	464 035	874 023	1 045 354	1 839 535	2 104 189	2 691 061	b.d.	9 599 949	
	Gliwice	0	0	0	0	0	b.d.	b.d.	7 114 833	8 022 373	9 156 589	9 308 497	b.d.	33 602 292	
	Zabrze	0	0	0	0	0	0	0	0	0	41 477	372 049	b.d.	413 526	
	Żory	0	0	0	15 896	481 897	535 022	820 000	834 614	862 331	993 236	1 267 124	b.d.	5 810 120	
	Częstochowa	0	0	0	0	zw.	zw.	zw.	zw.	zw.	zw.	zw.	zw.	zw.	0
	Tychy	—	0	0	0	491 4918	3 325 946	4 264 491	3 936 886	4 462 198	4 780 662	6 010 093	b.d.	31 695 194	
	Bielsko-Biała	0	0	0	6 915 436	7 961 343	8 749 228	8 739 228	9 037 363	9 503 123	9 708 831	10 574 299	b.d.	71 188 851	
	Dąbrowa Gór- -nicza	0	0	0	0	163 449	1 599 157	1 842 076	1 902 166	1 878 877	2 651 645	2 716 411	2 387 863	15 141 644	
	Siewierz	0	0	0	0	0	0	0	96 788	381 484	843 245	1 122 750	b.d.	2 444 267	
	Pawłowice	—	—	—	—	485 300	673 200	700 200	706 800	476 200	546 600	572 500	741 700	4 902 500	
	Czechowice- -Dziedzice	—	—	—	—	—	—	—	—	—	53 498	526 009	538 656	1 118 163	
	Siemianowice	0	0	0	0	0	0	0	0	0	73 419	310 228	682 324	1 065 971	
	Jastrzębie Zdr.	0	0	0	0	125 206	122 585	0	0	0	0	0	0	247 791	
	Godów	0	0	0	0	0	0	0	2 773	52 978	55 848	58 758	60 464	230 821	
	Knurów	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0	0	0	0	
	Rybnik	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0	18 723	b.d.	18 723	
	Sławków	0	0	0	2 060 520	2 067 419	2 200 905	2 073 326	2 066 439	2 107 487	2 336 999	1 971 919	1 723 432	18 608 446	
	Myślenice	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0	27 147	275 851	302 998	
	Strzelce Op.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0	223 751	768 596	992 347	
Ujazd	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0	0	0	0		

Kietrz	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0	0
Lubliniec	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0	0
Zawiercie	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0	0
Konieczpol														0
Bieruń	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0	0
Razem	0	0	0	8995473	16777663	17670078	19313344	26744016	29597986	33346238	37796633	7178886	197420317	

Strefa	Gmina (miasto)	Lata												Łącznie wszystkie lata	
		1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008		
K-SSSE	Kostrzyn	0	0	0	0	0	36049	319570	369717	376782	386767	774392	b.d.	2263277	
	Ślubice	0	0	0	0	zw.	zw.	zw.	zw.	zw.	zw.	79678	161037	240715	
	Gorzów Wlk	0	0	0	0	0	0	29033	24620	120332	546774	730130	b.d.	1450889	
	Nowa Sól	—	—	—	—	—	—	0	4004	16854	11848	90360	b.d.	123066	
	Bytom Odrz.	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
	Barlinek	0	738816	768095	639607	794001	908399	1066044	1138477	1266404	1978735	2029169	b.d.	11327747	
	Goleniów													0	
	Karlino	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	9489	0	9489	
	Czerwieńsk	0	0	0	0	0	0	0	0	90488	288779	300379	b.d.	679646	
	gm.Chodzież	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
	Zielona Góra	0	539110	605108	645630	671354	658627	677023	722023	749278	829871	1206866	b.d.	7304890	
	Międzyrzecz	0	0	0	0	0	0	0	0	0	um.	um.	zw.	0	
	Poznań	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
	Strzelce Kraj.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0	0	0
	Police	0	0	0	0	0	0	0	0	137624	132245	144079	b.d.	413948	
	Rzepin	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	zw.	zw.	0	
	Swarzędz	—	—	—	—	—	—	—	—	—	97658	658963	520907	1277528	
	m. Gubin	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0	0	0	
	gm. Gubin	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0	0	0	
	Gryfino	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0	0	0	
	Nowy Tomyśl	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0	0	0	
Lubsko	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0	0	0		
Sulęcín	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0	30000	30000		
	Razem	0	1277926	1373203	1285237	1465355	1603075	2091670	2258841	2757762	4272677	6023505	711944	25121195	

Strefa	Gmina (miasto)	Lata												Łącznie wszystkie lata	
		1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008		
KPT	Kraków	0	0	13 876	45 247	50 677	54 296	54 296	360 199	853 033	838 924	991 525	b.d.	3 262 073	
	Tarnów	—	—	—	—	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
	Zabierzów	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	723 768	723 768	
	Niepołomice	0	0	0	0	0	0	0	0	0	302 734	799 559	b.d.	1 102 293	
	Krosno										22 288	22 626	34 199	79 113	
	Oświęcim	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0	0	
	Gdów	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0	0	
	Wolbrom	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0	0	
	Andrychów	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	b.d.	0
	Słomniki	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0	0
	Nowy Sącz	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	zw.	0
	Dobczyce	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0	0
	Razem	0	0	13 876	45 247	50 677	54 296	54 296	360 199	853 033	1 163 946	1 813 710	757 967	5 167 247	

Strefa	Gmina (miasto)	Lata												Łącznie wszystkie lata	
		1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008		
W-MSSE	m. Bartoszyce	—	—	0	0	zw.	zw.	zw.	zw.	zw.	zw.	zw.	zw.	0	
	gm. Bezledy	0	0	0	0	3 750	12 808	6 525	60 063	63 066	91 149	90 150	b.d.	327 511	
	Dobre Miasto	0	0	0	0	36 981	86 248	114 105	155 632	159 705	221 895	506 874	b.d.	1 281 440	
	gm. Szczytno	—	0	0	0	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	805 825	581 875	760 345	b.d.	2 148 045	
	Elbląg	0	0	0	0	0	114 980	5 250	406 590	0	37 273	51 641	b.d.	615 734	
	Morąg	0	0	0	0	0	0	0	zw.	zw.	zw.	zw.	zw.	0	
	Mrągowo	0	0	0	0	0	0	0	0	22 273	37 801	47 543	b.d.	107 617	
	Olsztyn	—	—	—	—	—	—	—	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	
	Ostrołęka	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	17 819	17 819	
	Ciechanów	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
	Mława	0	0	0	0	0	0	0	0	1 052 678	1 348 123	1 420 222	1 803 896	5 624 919	
	Olecko	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4 233	68 544	72 777	
	Pasłęk	—	—	—	—	—	—	—	0	0	0	0	0	0	
	Nowe Miasto Lubawskie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	57 069	b.d.	57 069
	Ława														
	Lidzbark	—	—	—	—	—	—	—							
	Howo-Osada														
	Wielbark														
	Razem		0	0	0	0	40 731	214 036	125 880	622 285	2 103 547	2 318 116	2 938 077	1 890 259	10 252 931

Strefa	Gmina (miasto)	Lata												Łącznie wszystkie lata
		1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	
PSSE	m. Tczew	0	0	0	0	189 860	1 399 237	1 617 357	1 758 665	1 822 695	1 857 286	2 312 291	b.d.	10 957 391
	gm. Tczew	0	0	0	0	66 780	208 105	190 146	195 634	668 084	751 735	897 411	920 810	3 898 705
	Gdańsk	0	0	0	0	0	0	0	0	zw.	zw.	17 594 ^a	b.d.	17 594
	Starogard Gd.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
	Kwidzyn	—	—	—	—	548 495	577 309	602 453	814 517	834 651	946 637	1 077 967	b.d.	5 402 029
	Malbork	—	—	—	—	—	—	zw.	zw.	zw.	zw.	zw.	b.d.	b.d.
	Stargard Szcz.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	zw.	zw.	0
	Łysomice	—	—	—	—	—	—	—	—	—	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
	Krokowa	0	0	0	0	0	758 115	468 805	354 477	520 388	870 051	969 299	b.d.	3 941 135
	Gniewino	0	40 724	47 230	50 737	50 737	211 309	203 832	247 814	261 288	257 835	315 165	b.d.	1 686 671
	Świecie	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	b.d.	b.d.	b.d.
	Grudziądz	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0	0	0
	Sztum	—	—	—	—	—	—	—	0	0	0	0	0	0
	Barcin	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0	0	0
	Chojnice													
	Człuchów	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0	0
	Kowalewo P.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0	0
	Razem	0	40 724	47 230	50 737	855 872	3 154 075	3 082 593	3 371 107	4 107 106	4 683 544	5 572 133	920 810	25 903 525

^a – pozostałe zwolnione.

Strefa	Gmina (miasto)	Lata												Łącznie wszystkie lata
		1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	
St. SSE	Koszalin	—	—	—	—	—	—	0	0	0	0	0	0	0
	m. Słupsk	0	0	0	0	0	zw.	zw.	zw.	zw.	zw.	zw.	zw.	0
	gm. Słupsk	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
	Szczecinek	—	—	—	—	—	—	—	—	0	2370	1694857	b.d.	1697227
	Wąlczyk	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	39036	236341	275377
	Debrzno	—	—	—	—	—	—	—	0	0	0	0	0	0
	Rogoźno	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	b.d.	0
	Żukowo	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0	0
	Razem	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2370	1733893	236341

Strefa	Gmina (miasto)	Lata												Łącznie wszystkie lata	
		1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008		
TSSE	Tarnobrzeg	0	0	32829	135573	801001	1550748	1562928	1688935	1937081	1993010	2279074	b.d.	11981179	
	Tuczępy	0	0	0	0	0	0	0	45785	47966	79166	197742	314319	684978	
	Stalowa Wola	0	0	0	0	1377830	2868126	3208516	3110665	2147932	2440118	2896980	3405203	21455370	
	Staszów	0	0	0	0	29975	5789	72009	229763	115593	268273	233820	b.d.	955222	
	Nisko	—	—	—	—	—	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	
	Gorzyce	—	—	—	—	—	2191517	2098314	2296251	2335976	2309872	2490920	b.d.	13722850	
	Radom	—	—	—	—	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	
	Pionki	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
	Ożarów Maz.	0	0	0	0	0	0	0	0	502354	555002	633521	492723	b.d.	2183600
	Piastów	0	1107044	1206368	1171477	2110970	2822914	2923637	4378527	3207237	3383930	3645335	b.d.	25957439	

Wyszków	0	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	6 764	233 741	375 245	577 507	b.d.	1 193 257
Nowa Dęba	0	0	0	1 038 256	1 257 572	2 130 999	2 513 166	2 436 314	2 479 163	2 674 470	3 285 598	2 055 451 ^a	19 870 989
Jasło	—	—	—	—	—	370 605	630 106	2 376 219	1 533 710	1 711 396	2 403 257	b.d.	9 025 293
Rymanów	—	—	—	—	—	—	—	54 462	95 807	135 556	152 248	197 926	635 999
Krosno	—	—	—	—	—	—	—	—	—	22 288	22 626	34 199	79 113
Jedlicze	—	—	—	—	—	—	—	—	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
Janów Lub.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0	0	0
Kobierzyce	—	—	—	—	—	—	—	—	6 195	369 022	131 229	b.d.	506 446
Przemysł	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0	0	0
Przeworsk	—	—	—	—	—	—	—	0	0	0	0	0	0
Siedlce	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0	0	0
m. Tomaszów L.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0	0
gm. Tomaszów L.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0	0
Łuków	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0	0	0
Piława	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0	0	0	0
Poniatowa													0
Połaniec	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0
Razem	0	1 107 044	1 239 197	2 345 306	5 577 348	11 940 698	13 008 676	17 126 039	14 695 403	16 395 867	18 809 059	6 007 098	108 251 735

^a – do 31 sierpnia 2008 r.

Strefa	Gmina (miasto)	Lata												Łącznie wszystkie lata	
		1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008		
MSSE	Mielec	0	0	0	0	7315 723	9 170 334	10 277 864	9 470 586	9 764 783	11 730 229	12 006 860	b.d.	69 736 379	
	Rzeszów	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0	0	0	
	m. Dębica														
	Laszki	—	—	—	—	—	—	—	um.	zw.	zw.	25 306	b.d.	25 306	
	Lublin	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	zw.	zw.	0	
	Sanok	—	—	—	—	—	0	70 535	29 238	94 946	228 621	243 844	b.d.	667 184	
	Leżajsk	—	—	—	—	—	—	0	40 624	46 166	92 240	92 624	b.d.	271 654	
	Lubaczów	—	—	—	—	—	—	—	—	—	44 363	104 889	zw.	149 252	
	m. Gorlice	0	0	0	0	0	0	0	52 383	132 620	29 020	66 948	b.d.	280 971	
	gm. Dębica													0	
	Zagórz	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0	124 753	188 564	207 040	520 357
	Ropczyce	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0	0	0	
	m. Jarosław														
	gm. Jarosław	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0	0	0
	Głogów Młp.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0	0	0
	Ostrów	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0	0	0
	Trzebownik	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0	0	0
	Razem		0	0	0	0	7 315 723	9 170 334	10 348 399	9 592 831	10 038 515	12 249 226	12 729 035	207 040	71 651 103

Strefa	Gmina (miasto)	Lata												Łącznie wszystkie lata
		1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	
SSE Starach.	Starachowice	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
	Ostrowiec Świętokrzyski	0	0	0	0	0	693	20 152	31 359	69 534	98 788	123 890	b.d.	344 416
	Końskie	—	175 306	177 504	180 008	256 091	729 969	645 631	783 264	1 348 790	1 579 573	1 285 915	b.d.	7 162 051
	Skarżysko Kamienna	—	—	—	—	—	—	—	—	—	147 346	380 228	b.d.	527 574
	Szydłowiec	—	—	—	—	—	—	—	zw.	zw.	zw.	zw.	zw.	0
	Mniszków	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	123 125	144 963	268 088
	Suchedniów	—	—	—	—	—	—	—	—	—	48 224	125 215	b.d.	173 439
	Morawica	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0	0	15 248	15 248
	Stąporków	0	331 917	355 309	388 929	127 774	140 949	159 797	160 788	160 788	160 780	421 776	459 163	2 867 970
	Iłża	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0	0	0	0
	Tułowice	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
	Puławy	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0	0	0
	Sędziszów	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0	0
Razem	0	507 223	532 813	568 937	383 865	871 611	825 580	975 411	1 579 112	2 034 711	2 460 149	619 374	11 358 786	

**Załącznik nr 8. Oszczędności systemu finansów publicznych z tytułu niewypłacania
zasiłków dla bezrobotnych, którzy znaleźli zatrudnienie w SSE
oraz z braku konieczności opłacania składek na ubezpieczenia społeczne
bezrobotnych (pobierających zasiłki)**

Suma oszczędności wynikających bezpośrednio z niewypłacania zasiłków
dla bezrobotnych, którzy znaleźli zatrudnienie w SSE w latach 1996–2008 (w zł)

Rok	KSSEMP	KSSE	K-SSSE	KPT	LSSE	LSSE	MSSE
1996	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	111 822,14
1997	0,00	234 806,29	0,00	0,00	2 901,95	0,00	765 465,85
1998	635,75	932 043,35	0,00	0,00	17 852,10	407 990,27	805 302,78
1999	33 643,20	888 447,00	12 574,97	0,00	301 375,17	241 348,08	779 115,34
2000	195 897,35	2 157 081,98	85 231,73	152 366,21	469 356,29	475 829,93	1 139 972,94
2001	44 727,69	57 201,10	150 695,07	91 624,96	434 482,14	207 647,96	2 316 971,59
2002	227 132,14	978 919,23	15 978,60	28 890,91	546 736,28	14 426,68	968 337,33
2003	683 790,73	1 491 740,18	278 731,76	71 327,45	549 934,48	373 338,29	566 498,19
2004	455 507,30	996 552,21	256 307,44	374 375,23	596 879,39	1 671 738,26	0,00
2005	359 575,64	2 261 017,86	2 664 147,51	1 220 507,30	360 941,23	1 563 965,68	1 618 060,97
2006	900 378,24	5 655 686,41	1 412 663,75	474 777,94	1 066 735,14	3 405 575,15	886 352,74
2007	1 625 239,87	1 681 579,08	1 424 229,10	463 822,62	804 125,23	4 149 040,89	1 028 713,36
2008	0,00	4 033 979,07	1 831 965,55	1 178 981,96	4 199 10,94	1 758 722,32	2 543 244,79
Razem	4 526 527,91	21 369 053,76	8 132 525,48	4 056 674,59	5 571 230,34	14 269 623,52	13 529 858,01
Rok	PSSE	SISSE	StSSE	SSSE	TSSE	WSSE	W-MSSE
1996	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
1997	0,00	0,00	0,00	53 756,59	0,00	0,00	0,00
1998	0,00	7 747,64	114 196,20	193 197,03	855 274,34	105 537,05	0,00
1999	187 125,28	14 255,38	102 144,07	272 935,11	628 697,22	705 034,12	74 032,34
2000	2 106 928,71	80 937,90	22 418,02	84 985,35	178 200,80	1 195 965,76	117 753,88
2001	641 496,90	67 171,43	707 976,90	286 761,78	1 202 268,15	538 070,35	226 606,26
2002	330 345,52	128 146,97	268 042,65	180 515,72	350 627,92	1 168 396,09	138 614,24
2003	640 216,98	42 679,14	367 599,88	171 623,53	434 413,14	651 962,92	955 712,45
2004	3 132 204,77	14 343,92	493 209,92	87 970,82	647 426,18	2 614 046,01	128 338,56
2005	1 724 841,33	231 039,07	2 522 489,04	248 696,41	1 653 653,43	5 701 248,82	4 755 930,63
2006	1 771 103,49	160 802,43	1 249 184,11	177 844,68	2 977 701,95	3 065 699,83	1 396 884,42
2007	5 291 592,27	107 640,04	946 715,98	517 177,95	2 746 238,27	4 225 337,48	1 375 235,20
2008	51 161,07	236 619,86	1 117 467,68	18 857,10	2 587 098,87	1 702 261,22	600 358,87
Razem	15 877 016,33	1 091 383,78	7 911 444,44	2 294 322,08	14 261 600,27	21 673 559,63	9 769 466,85

Suma oszczędności wynikających z braku konieczności opłacania składek
na ubezpieczenia społeczne bezrobotnych (pobierających zasiłki),
którzy znaleźli zatrudnienie w SSE w latach 1996–2008 (w zł)

Rok	KSSEMP	KSSE	K-SSSE	KPT	LSSE	LSSE	MSSE
1996	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	50 319,96
1997	0,00	105 662,83	0,00	0,00	1 305,88	0,00	344 459,63
1998	286,09	419 419,51	0,00	0,00	8 033,44	183 595,62	362 386,25
1999	10 940,77	288 922,96	4 089,38	0,00	98 007,20	78 486,40	253 368,31
2000	63 705,82	701 483,06	27 717,36	49 549,49	152 634,67	154 739,89	370 719,20
2001	14 545,44	18 601,80	49 006,04	29 796,44	141 293,59	67 527,12	753 479,16
2002	73 863,37	318 344,53	5 196,24	9 395,32	177 798,64	4 691,56	314 903,30
2003	222 368,74	485 113,91	90 643,57	23 195,69	178 838,69	121 409,61	184 225,21
2004	148 130,97	324 078,78	83 351,18	121 746,83	194 105,18	543 649,28	0,00
2005	116 934,00	735 283,01	866 380,77	396 908,97	117 378,09	508 601,64	526 193,43
2006	292 803,00	1 839 229,22	459 398,25	154 397,79	346 902,27	1 107 493,04	288 241,91
2007	504 149,41	521 625,83	441 795,87	143 877,78	249 439,65	1 287 032,49	319 106,88
2008	0,00	1 029 471,46	467 517,61	300 876,20	107 161,27	448 825,94	649 036,07
Razem	1 447 727,62	6 787 236,90	2 495 096,26	1 229 744,50	1 772 898,57	4 506 052,58	4 416 439,32

Rok	PSSE	SI SSE	St SSE	SSSE	TSSE	WSSE	W-MSSE
1996	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
1997	0,00	0,00	0,00	24 190,47	0,00	0,00	0,00
1998	0,00	3 486,44	51 388,29	86 938,66	384 873,45	47 491,67	0,00
1999	60 853,14	4 635,85	33 217,25	88 758,50	204 452,34	229 277,10	24 075,32
2000	685 173,22	26 321,00	7 290,34	27 637,24	57 950,90	388 928,06	38 293,56
2001	208 614,79	21 844,15	230 234,09	93 254,93	390 977,60	174 980,48	73 692,36
2002	107 428,36	41 673,39	87 167,47	58 703,71	114 024,20	379 962,41	45 077,35
2003	208 198,56	13 879,26	119 543,48	55 811,97	141 271,15	212 018,34	310 797,69
2004	1 018 592,99	4 664,64	160 391,87	28 608,11	210 542,99	850 087,76	41 735,70
2005	560 918,40	75 133,91	820 313,44	80 876,07	537 768,10	1 854 046,12	1 546 628,64
2006	575 962,86	52 292,95	406 234,67	57 835,09	968 348,67	996 965,58	454 266,81
2007	1 641 451,92	33 389,94	293 671,30	160 428,60	851 883,11	1 310 699,68	426 597,96
2008	13 056,31	60 385,39	285 177,75	4 812,33	660 227,63	434 417,06	153 211,58
Razem	5 080 250,55	337 706,92	2 494 629,94	767 855,68	4 522 320,15	6 878 874,27	3 114 376,97

Źródło: opracowanie własne.

Literatura

- Adamczuk F., *Specjalna Strefa Ekonomiczna w Polsce na przykładzie legnickiej SSE*, „Prace Naukowe AE we Wrocławiu” nr 843, Wrocław 2000.
- Ambroziak A., *Rozwiązanie kwestii udzielania pomocy publicznej w specjalnych strefach ekonomicznych w Polsce (I)*, „Wspólnoty Europejskie” 2003, nr 2.
- Ambroziak A., *Rozwiązanie kwestii udzielania pomocy publicznej w specjalnych strefach ekonomicznych w Polsce (II)*, „Wspólnoty Europejskie” 2003, nr 3.
- Bardzo T., *Najlepiej jest w Wałbrzychu. Raport „Gazety Prawnej”, KPMG i Radia PIN*, „Gazeta Prawna”, 10 lipca 2006.
- Bubel M., *Strefa daje możliwości*, „Nowy Przemysł” 1998, nr 6.
- Budzowski K., Światowiec J., *Przesłanki tworzenia i warunki funkcjonowania stref uprzywilejowanych*, „Zeszyty Naukowe Akademii Ekonomicznej w Krakowie”, nr 501, Kraków 1997.
- Cieślik A., *Geografia inwestycji zagranicznych. Przyczyny i skutki lokalizacji spółek z udziałem kapitału zagranicznego w Polsce*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2005.
- Domański B., Gwosdz K. (red.), *Dziesięć lat doświadczeń pierwszej polskiej specjalnej strefy ekonomicznej*, Instytut Geografii i Gospodarki Przestrzennej UJ, Kraków–Mielec 2005.
- Dominiak K., *Geografia przywilejów*, „Gazeta Bankowa” 1997, nr 41.
- Dudała J., *Opel w Gliwicach*, „Nowy Przemysł” 1998, nr 3.
- Dudzik S., *Bezpośrednia skuteczność przepisów prawa wspólnotowego dotyczących pomocy państwa dla przedsiębiorstw*, „Państwo i Prawo” 2000, nr 7.
- Dudzik S., *Pomoc państwa dla przedsiębiorców publicznych w prawie Wspólnoty Europejskiej*, Zakamycze 2002.
- Gibuła R., *Globalizacja a lokalny rynek pracy* [w:] St. Naruszewicz (red.), *Świat otwartych granic. Szanse czy zagrożenia?*, Wydawnictwo Politechniki Białostockiej, Białystok 2005.
- Gibuła R., *Rozpraszanie specjalnych stref ekonomicznych elementem ich rozwoju* [w:] J. Rymarczyk, W. Michalczyk (red.), *Integracja a globalizacja*, tom I, Katedra Międzynarodowych Stosunków Gospodarczych, Wydawnictwo AE we Wrocławiu, Wrocław 2006.
- Gibuła R., Naglik K., *Polskie specjalne strefy ekonomiczne a Unia Europejska*, „Prace Naukowe Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu”, nr 976, Wrocław 2003.
- Gwiazda A., *Specjalne strefy ekonomiczne – koniec przywilejów*, „Manager” 2002, nr 5.

- Informacja o realizacji ustawy o specjalnych strefach ekonomicznych. Stan na 31 grudnia 2006*, Ministerstwo Gospodarki, maj 2007 r.
- Informacja o realizacji ustawy o specjalnych strefach ekonomicznych. Stan na 31 grudnia 2007*, Ministerstwo Gospodarki, maj 2008 r.
- Informacja o realizacji ustawy o specjalnych strefach ekonomicznych. Stan na 31 grudnia 2008*, Ministerstwo Gospodarki, maj 2009 r.
- Informacja o realizacji ustawy o specjalnych strefach ekonomicznych. Stan na 31 grudnia 2009*, Ministerstwo Gospodarki, maj 2010 r.
- Informacja o wynikach kontroli tworzenia i funkcjonowania specjalnych stref ekonomicznych (SSE) na terenie Polski*, Najwyższa Izba Kontroli, Departament Gospodarki i Integracji Europejskiej, Warszawa, lipiec 1999.
- Jaworska K., *KGHM Polska Miedź S.A. w latach 1961 – 2006. Przyczynek do badań nad historią przemysłu na Dolnym Śląsku* [w:] *KGHM Polska Miedź S.A. Geneza i współczesność*, Legnica 2007.
- Jurczyk Z., *Specjalne strefy ekonomiczne w świetle kontroli pomocy publicznej sprawowanej przez Komisję Europejską*, „Prawo Unii Europejskiej” 2004, nr 9.
- Kachel J., *Pomoc regionalna w specjalnych strefach ekonomicznych*, „Forum Podatkowe”, 3 grudnia 2001.
- Kaliszuk E., *Polityka Wspólnoty Europejskiej w zakresie pomocy publicznej*, „Wspólnoty Europejskie” 2002, nr 2 (125).
- Katowicka SSE*, „Nowy Przemysł” 1998, nr 1.
- Katowicka SSE*, „Nowy Przemysł” 2002, nr 9.
- Kompromisowe strefy specjalne*, „Polityka” 2002, nr 30.
- Kozaczka M., *Specjalne strefy ekonomiczne w Polsce 1995–2007*, Katolicki Uniwersytet Lubelski w Lublinie, Wydział Zamiejscowy Nauk o Społeczeństwie w Stalowej Woli, Instytut Ekonomii, Stalowa Wola 2008.
- Kozarowicz H., Panasiewicz Z., Sztando A., *Koncepcja współdziałania strategicznego specjalnej strefy ekonomicznej i lokalnych instytucji jej otoczenia społeczno-gospodarczego*, „Samorząd Terytorialny” 1998, nr 7/8.
- Kozińska K., *SSE wracają do życia*, „Puls Biznesu”, 21 października 2001.
- Kozińska K., *Szefowie SSE czekają na zmiany granic stref*, „Puls Biznesu”, 24 lipca 2001.
- Królak J., *SSE zapłacą podatki od nieruchomości*, „Puls Biznesu”, 11 stycznia 2001.
- Królak J., *Ulgi podatkowe sięgną 15,5 mld zł*, „Puls Biznesu”, 1 sierpnia 2001.
- Kryńska E. (red.), *Polskie specjalne strefy ekonomiczne: zamierzenia i efekty*, Uniwersytet Warszawski, Europejski Instytut Rozwoju Regionalnego i Lokalnego, Wydawnictwo Scholar, Warszawa 2000.
- Łazarowicz M., *Niespecjalnie ekonomicznie*, „Businessman Magazine”, listopad 1999.
- Michaliszyn A., Pośniak A., *Specjalne strefy ekonomiczne po 1 maja 2004 roku*, „Przegląd Podatkowy” 2004, nr 5.
- Mokrzyć M., *Funkcjonowanie specjalnych stref ekonomicznych w Polsce*, „Gospodarka Narodowa” 1998, nr 8–9.

- Ocipka J.K. (1999): *Jak i gdzie tworzyć parki technologiczne*, „*Ekonomika i Organizacja Przedsiębiorstw*”, nr 8.
- Ocipka J.K., *Specjalne strefy ekonomiczne w Polsce*, „*Ekonomika i Organizacja Przedsiębiorstw*” 1999, nr 2.
- Ostrowski, *Strefy niezgody ekonomicznej*, „*Manager*” 1999, nr 6.
- Paszczela M., *Coraz ciasniej w strefie*, „*Nowy Przemysł*” 1998, nr 1.
- Paszczela M., *Inne parki*, „*Nowy Przemysł*” 1999, nr 6.
- Paszczela M. *Inwestor poszukiwany*, „*Nowy Przemysł*” 1999, nr 3.
- Paszczela M. *Strefa nadziei*, „*Nowy Przemysł*” 1999, nr 4.
- Pełka P., Stasiak M., *Pomoc publiczna dla przedsiębiorców w Unii Europejskiej*, Difin, Warszawa 2002.
- Popowska B., *Rola państwa w obszarze pomocy publicznej*, „*Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego*” 2002, nr 8.
- Postuła I., *Problemy implementacji wspólnotowych reguł dopuszczalności pomocy publicznej do prawa polskiego*, „*Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego*” 2004, nr 5.
- Rosińska J., *Trzeba zmienić ustawę o strefach*, „*Puls Biznesu*”, 31 października 2001.
- Sajdłowska-Martini E., Calak R., *Specjalne strefy ekonomiczne w wybranych krajach i w Polsce*, „*Wspólnoty Europejskie*” 2002, nr 5 (128).
- Sobočka-Szczapa H., *Wpływ łódzkiej specjalnej strefy ekonomicznej na lokalny rynek pracy*, „*Polityka Społeczna*” 2001, nr 7.
- Sołoma A., *Specjalne strefy ekonomiczne – sukcesy i porażki. Na przykładzie województwa warmińsko-mazurskiego*, „*Ekonomika i Organizacja Przedsiębiorstw*” 2003, nr 11.
- Specjalne strefy ekonomiczne na koniec 2005 r.*, Ministerstwo Gospodarki i Pracy, 2006.
- Specjalne strefy ekonomiczne stan na dzień 31 grudnia 2004 r.*, Ministerstwo Gospodarki i Pracy, marzec 2005.
- Strefa cudów oczekiwanych*, „*Przemiany a Życie*” 1996, nr 7–8.
- Suwalska SSE, „*Przemiany a Życie*” 1996, nr 7–8.
- Szulc R., *Rządowy projekt ustawy o zmianie ustawy o specjalnych strefach ekonomicznych w Polsce*, „*Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego*” 2001, nr 2.
- Zdunek M., *KSSE zwiększyła swoje tereny do ponad 1015 ha*, „*Puls Biznesu*”, 29 sierpnia 2001.
- Żabińska J., *Miejsce i rola państwa w gospodarce rynkowej*, „*Gospodarka Narodowa*” 1991, nr 9.

Spis rysunków i wykresów

Rysunek 2.1. Lokalizacje specjalnych stref ekonomicznych w Polsce według stanu na koniec 2009 r.	29
Wykres 2.1. Roczny przyrost liczby podstref (narastająco)	33
Wykres 2.2. Powierzchnia oraz liczba podstref KSSE MP na koniec lat 1997–2009	34
Wykres 2.3. Powierzchnia oraz liczba podstref KSSE na koniec lat 1996–2009	34
Wykres 2.4. Powierzchnia oraz liczba podstref K-SSSE na koniec lat 1997–2009	35
Wykres 2.5. Powierzchnia oraz liczba podstref KPT na koniec lat 1997–2009	36
Wykres 2.6. Powierzchnia oraz liczba podstref LSSE na koniec lat 1997–2009	37
Wykres 2.7. Powierzchnia oraz liczba podstref ŁSSE na koniec lat 1997–2009	38
Wykres 2.8. Powierzchnia oraz liczba podstref MSSE na koniec lat 1995–2009	39
Wykres 2.9. Powierzchnia oraz liczba podstref PSSE na koniec lat 1997–2009	40
Wykres 2.10. Powierzchnia oraz liczba podstref Śl. SSE na koniec lat 1997–2009	40
Wykres 2.11. Powierzchnia oraz liczba podstref St. SSE na koniec lat 1997–2009	41
Wykres 2.12. Powierzchnia oraz liczba podstref SSSE na koniec lat 1996–2009	42
Wykres 2.13. Powierzchnia oraz liczba podstref TSSE na koniec lat 1997–2009	43
Wykres 2.14. Powierzchnia oraz liczba podstref WSSE na koniec lat 1997–2009	44
Wykres 2.15. Powierzchnia oraz liczba podstref W-MSSE na koniec lat 1997–2009	45
Wykres 2.16. Powierzchnia oraz stopień zagospodarowania poszczególnych SSE w Polsce na koniec roku 2008	47
Wykres 2.17. Powierzchnia oraz stopień zagospodarowania poszczególnych SSE w Polsce na koniec roku 2009	47
Wykres 2.18. Struktura zainwestowanego kapitału (wg 3 krajów wiodących)	59
Wykres 2.19. Struktura branżowa inwestycji (wg 3 wiodących branż)	63
Wykres 2.20. Odpowiedzi na pytanie zadane spółkom zarządzającym o stosowane przez nie formy promocji	67
Wykres 2.21. Kwoty pomocy publicznej udzielonej przedsiębiorcom w SSE w latach 1997–2008	71
Wykres 3.1. Ilość pracowników poszczególnych SSE ze względu na długość okresu zatrudnienia	120
Wykres 3.2. Pochodzenie pracowników firm SSE, którzy bezpośrednio przed podjęciem zatrudnienia w strefie pracowali w innych firmach	139

Spis tabel

Tabela 2.1. Wielkość i lokalizacja SSE w Polsce wg stanu na dzień 31.12.2009 r.	30
Tabela 2.2. Porównanie stopnia zagospodarowania poszczególnych SSE w latach 2004, 2006–2009	46
Tabela 2.3. Liczba ważnych zezwoleń na prowadzenie działalności wydanych w poszczególnych SSE w latach 1995–2009 narastająco	48
Tabela 2.4. Liczba ważnych zezwoleń na prowadzenie działalności wydanych w poszczególnych SSE w latach 2004–2009	49
Tabela 2.5. Nakłady inwestycyjne w poszczególnych SSE w mln zł poniesione w latach 1995–2009	50
Tabela 2.6. Utworzone miejsca pracy w latach 1996–2008 narastająco	53
Tabela 2.7. Efekty w przeliczeniu na 1 ha zagospodarowanego terenu oraz nakłady na utworzenie jednego miejsca pracy w latach 2004–2009	55
Tabela 2.8. Zmiany struktury inwestycji wg pochodzenia kapitału w latach 2004–2009	57
Tabela 2.9. Zmiany branżowej struktury inwestycji w latach 2004–2008	61
Tabela 2.10. Nakłady na budowę infrastruktury (narastająco) w mln zł na koniec lat 2001–2009	65
Tabela 2.11. Wydatki spółek zarządzających na promocje stref oraz kwoty zwolnienia podatkowego, z którego one skorzystały od początku funkcjonowania stref do końca 2009 r.	67
Tabela 2.12. Wyniki finansowe spółek zarządzających strefami w latach 2002–2009 w latach 1997–2008	69
Tabela 3.1. Zestawienie ilości firm poddanych badaniom w stosunku do ich ogólnej ilości w poszczególnych strefach	75
Tabela 3.2. Rodzaje działalności, forma prawna, udział kapitału zagranicznego i kraj jego pochodzenia firm objętych badaniami, prowadzących działalność w obrębie poszczególnych specjalnych stref ekonomicznych	76
Tabela 3.3. Wielkość badanych firm w poszczególnych strefach	80
Tabela 3.4. Wielkość firm a źródła pochodzenia kapitału	81
Tabela 3.5. Rozmieszczenie firm zagranicznych w SSE	82
Tabela 3.6. Daty złożenia wniosków przez 148 firm o pozwolenie na działalność w obszarze SSE	82
Tabela 3.7. Daty uzyskania zezwoleń przez 167 organizacji na prowadzenie działalności w obszarze SSE	83

Tabela 3.8. Średni czas liczony w miesiącach dla poszczególnych spółek zarządzających, jaki upływał od złożenia wniosku przez przedsiębiorcę o zezwolenie na działalność w strefie, a uzyskaniem zezwolenia	83
Tabela 3.9. Daty rozpoczęcia działalności przez 174 firmy w obszarze SSE	84
Tabela 3.10. Przyczyny decydujące o zwłoce między złożeniem wniosku o zezwolenie na działalność w obszarze SSE a otrzymaniem tego zezwolenia	85
Tabela 3.11. Odpowiedzi udzielone na pytanie o skutki rozpoczęcia działalności w SSE wskazane przez 112 organizacji dla ich dotychczasowej działalności prowadzonej poza obszarem strefy	86
Tabela 3.12. Ocena czynników lokalizacyjnych	87
Tabela 3.13. Udział firm reprezentowanych przez kapitał obcy wśród podmiotów oceniających wagę niskiego kosztu pracowników jako czynnika determinującego wybór lokalizacji w obszarze SSE	91
Tabela 3.14. Inne czynniki lokalizacyjne decydujące o podjęciu aktywności w strefie	91
Tabela 3.15. Dziedziny kooperacji między firmami z danej strefy	93
Tabela 3.16. Firmy strefowe zaopatrywane w 50% i więcej z terenu tej samej miejscowości i terenu tego samego województwa	94
Tabela 3.17. Firmy strefowe, których zaopatrzenie w 50% i więcej pochodzi z zagranicy ...	95
Tabela 3.18. Zależność między udziałem dostaw spoza Polski w dostawach ogółem a czasem funkcjonowania firmy w specjalnej strefie ekonomicznej (w Polsce)	96
Tabela 3.19. Rynki zbytu 179 podmiotów prowadzących działalność w obszarze SSE	98
Tabela 3.20. Efekt enklawy mierzony ilością firm realizujących ponad połowę sprzedaży na terenie tej samej miejscowości oraz regionu, w którym funkcjonują	100
Tabela 3.21. Udział pracowników z wyższym wykształceniem wśród ogółu zatrudnianych pracowników w 178 firmach funkcjonujących w obszarach SSE	101
Tabela 3.22. Udział pracowników z wyższym wykształceniem wśród ogółu zatrudnianych pracowników w 178 firmach funkcjonujących w obszarach SSE	102
Tabela 3.23. Stan zatrudnienia w firmach, które planowały jego dalszy wzrost w okresie trzech miesięcy od momentu przeprowadzania badań	104
Tabela 3.24. Oceny dotychczasowej współpracy firm z właściwymi miejscowo urzędami pracy oraz opinie co do możliwości jej poprawy	107
Tabela 3.25. Oceny kontaktów firm z władzami lokalnymi	108
Tabela 3.26. Oceny kontaktów ze spółkami zarządzającymi dokonane przez inwestorów funkcjonujących w obszarze poszczególnych specjalnych stref ekonomicznych	109
Tabela 3.27. Procentowe prawdopodobieństwo pozostania firmy w miejscu dotychczasowej działalności po wygaśnięciu programu SSE	115
Tabela 3.28. Liczby wypełnionych ankiet przez pracowników 122 firm funkcjonujących w obszarach poszczególnych specjalnych stref ekonomicznych	118
Tabela 3.29. Długość czasu zatrudnienia pracowników 122 firm	119
Tabela 3.30. Płeć pracowników firm funkcjonujących w obszarach SSE	120

Tabela 3.31. Wiek pracowników firm funkcjonujących w obszarach specjalnych stref ekonomicznych	121
Tabela 3.33. Czynniki decydujące o podjęciu zatrudnienia w każdej ze specjalnych stref ekonomicznych	122
Tabela 3.32. Wykształcenie pracowników firm funkcjonujących w obszarach SSE	123
Tabela 3.34. Źródła pochodzenia pracowników zatrudnionych przez firmy z obszarów SSE	125
Tabela 3.35. Źródła informacji o możliwości podjęcia pracy w firmie strefowej	127
Tabela 3.36. Odpowiedzi na pytanie o fakt organizowania przez pracodawcę szkoleń podwyższających kwalifikacje pracowników	128
Tabela 3.37. Szkolenia dla pracowników firm strefowych	129
Tabela 3.38. Przedziały miesięcznego wynagrodzenia brutto osiąganego	130
przez 2329 pracowników firm funkcjonujących	130
w obszarach poszczególnych specjalnych stref ekonomicznych	130
Tabela 3.39. Stanowiska zajmowane przez 2327 pracowników firm	131
funkcjonujących w obszarach SSE	131
Tabela 3.40. Odległość pomiędzy firmą a miejscem zamieszkania pracownika	133
Tabela 3.41. Okresy pozostawania bez pracy bezrobotnych, którzy stali się pracownikami firm w specjalnych stref ekonomicznych	134
Tabela 3.42. Okresy pobierania zasiłku przez bezrobotnych, zatrudnionych następnie w firmach funkcjonujących w SSE	135
Tabela 3.43. Czas trwania szkoleń zorganizowanych przez powiatowe urzędy pracy dla bezrobotnych przed podjęciem przez nich zatrudnienia w firmach z obszarów specjalnych stref ekonomicznych	136
Tabela 3.44. Ocena szkoleń	136
Tabela 3.45. Długość trwania przygotowania zawodowego 37 pracowników, którzy wcześniej potwierdzili, że byli nim objęci	137
Tabela 3.46. Rodzaje aktywności poprzednich pracodawców osób obecnie zatrudnionych przez firmy strefowe	138
Tabela 3.47. Lokalizacja pracodawców, którzy wcześniej zatrudniali pracowników firm strefowych	140
Tabela 3.48. Czynniki inne niż upadek pracodawcy, które zadecydowały o porzuceniu zatrudnienia poza strefą	141
Tabela 4.1. Odsetki bezrobotnych zatrudnionych przez firmy funkcjonujące w poszczególnych strefach	152
Tabela 4.2. Wysokość przeciętnych wynagrodzeń brutto w przemyśle w latach 1996–2008	152
Tabela 4.4. Zatrudnienie i jego przyrosty w firmach funkcjonujących w obszarach poszczególnych SSE latach 1996–2008	153
Tabela 4.3. Wysokość składek na ubezpieczenia społeczne przyjęta do badań	154

Tabela 4.5. Kwoty (brutto) pomocy publicznej udzielonej przedsiębiorcom w obszarach SSE w latach 2002–2008	154
Tabela 4.6. Sumy wydatków na budowę infrastruktury strefowej poniesionych przez gminy objęte obszarami poszczególnych SSE w latach 1996–2008	156
Tabela 4.7. Kwoty zwolnień podatkowych, z których skorzystali zarządzający SSE	157
Tabela 4.8. Kwoty podatku VAT podlegające wpłacie do urzędu skarbowego w latach 2003–2008	157
Tabela 4.9. Zagregowane kwoty podatku od nieruchomości na rzecz gmin, w obszarze których funkcjonują podstrefy SSE	160
Tabela 4.10. Bilanse kosztów i korzyści dla systemu finansów publicznych funkcjonowania poszczególnych SSE w latach 1996–2008	161
Tabela 4.11. Wysokość zarobków pracowników specjalnych stref ekonomicznych osiągniętych w 2008 r. w przeliczeniu na lata 1996–2007	162
Tabela 4.12. Ustawowa wysokość progów podatkowych, stóp podatku dochodowego od osób fizycznych, koszty uzyskania przychodu oraz wysokość składki zdrowotnej odliczanej od zaliczki na podatek dochodowy w latach 1997–2008	163
Tabela 4.13. Wpływy z podatku dochodowego od osób fizycznych pracowników zatrudnionych w firmach z obszaru SSE w latach 1996–2008 (w zł)	165
Tabela 4.14. Suma wpływów do ZUS-u z tytułu składek na ubezpieczenie społeczne odprowadzonych od wynagrodzeń pracowników firm SSE w latach 1996–2008 (w zł)	166
Tabela 4.15. Suma oszczędności wynikających z niewypłacania zasiłków dla bezrobotnych oraz nieopłacania składek na ubezpieczenie społeczne bezrobotnych, którzy znaleźli zatrudnienie w SSE w latach 1996–2008 (w zł)	167
Tabela 4.16. Pełne bilanse kosztów i korzyści dla systemu finansów publicznych funkcjonowania poszczególnych SSE w latach 1996–2008	168

Spis załączników

Załącznik nr 1. Kwestionariusz wywiadu wykorzystany w badaniach 195 firm funkcjonujących w obszarach polskich SSE	175
Załącznik nr 2. Procentowe prawdopodobieństwo pozostania firm z poszczególnych stref po wygaśnięciu programu SSE wraz z przyczynami ewentualnych zmian lokalizacji	181
Załącznik nr 3. Kwestionariusz ankiety wykorzystany w badaniach 2411 pracowników firm funkcjonujących w obszarach polskich SSE	186
Załącznik nr 4. Czynniki decydujące o podjęciu zatrudnienia w firmie funkcjonującej w obszarze SSE wskazane przez 2228 ankietowanych	190
Załącznik nr 5. Stopa bezrobocia w latach 2004–2009 powiatów, na terenie których zlokalizowane są firmy ze specjalnych stref ekonomicznych objęte badaniami	193
Załącznik nr 6. Nakłady na infrastrukturę poniesione przez gminy, na terenie których funkcjonują podstrefy poszczególnych SSE	199
Załącznik nr 7. Kwoty podatku od nieruchomości na rzecz gmin, w obszarze których funkcjonują podstrefy SSE	213
Załącznik nr 8. Oszczędności systemu finansów publicznych z tytułu niewypłacania zasiłków dla bezrobotnych, którzy znaleźli zatrudnienie w SSE oraz z braku konieczności opłacania składek na ubezpieczenia społeczne bezrobotnych (pobierających zasiłki)	228

Spis treści

Wprowadzenie	3
Cele i zakres badań	3
Źródła danych i metodyka badań	4
Horyzont czasowy badań	7
Układ pracy	8
Podziękowania	8

ROZDZIAŁ 1

Tworzenie i funkcjonowanie specjalnych stref ekonomicznych w Polsce

1.1. Pierwotne uwarunkowania tworzenia SSE	9
1.2. Ustawa o specjalnych strefach ekonomicznych	10
1.2.1. Powoływanie specjalnych stref ekonomicznych	11
1.2.2. Zarządzanie strefą	13
1.2.3. Zwolnienia podatkowe i preferencje	14
1.2.4. Prowadzenie działalności gospodarczej na terenie strefy	16
1.3. Procedury tworzenia specjalnych stref ekonomicznych	18
1.4. Kontrowersje i polemiki wokół specjalnych stref ekonomicznych	23

ROZDZIAŁ 2

Specjalne strefy ekonomiczne w Polsce

2.1. Powierzchnie i lokalizacje SSE	27
2.1.1. Kamiennogórska Specjalna Strefa Ekonomiczna Małej Przedsiębiorczości	33
2.1.2. Katowicka Specjalna Strefa Ekonomiczna	34
2.1.3. Kostrzyńsko-Słubicka Specjalna Strefa Ekonomiczna	35
2.1.4. Krakowska Specjalna Strefa Ekonomiczna	36
2.1.5. Legnicka Specjalna Strefa Ekonomiczna	36
2.1.6. Łódzka Specjalna Strefa Ekonomiczna	37
2.1.7. Mielecka Specjalna Strefa Ekonomiczna	38
2.1.8. Pomorska Specjalna Strefa Ekonomiczna	39
2.1.9. Słupska Specjalna Strefa Ekonomiczna	40
2.1.10. Starachowicka Specjalna Strefa Ekonomiczna	41
2.1.11. Suwalska Specjalna Strefa Ekonomiczna	42
2.1.12. Tarnobrzaska Specjalna Strefa Ekonomiczna EURO-PARK WISŁOSAN	42
2.1.13. Wałbrzyska Specjalna Strefa Ekonomiczna INVEST-PARK	43

2.1.14. Warmińsko-Mazurska Specjalna Strefa Ekonomiczna	44
2.2. Zmiany stopnia zagospodarowania stref	45
2.3. Główne parametry rozwoju stref w latach 1997–2009	48
2.3.1. Liczba wydanych zezwoleń	48
2.3.2. Nakłady inwestycyjne	50
2.3.3. Zatrudnienie	52
2.3.4. Struktura inwestycji według kraju pochodzenia kapitału	56
2.3.5. Struktura branżowa inwestycji	59
2.3.6. Nakłady na rozwój strefy	63
2.3.7. Wyniki finansowe spółek zarządzających strefami	68
2.3.8. Pomoc publiczna udzielona przedsiębiorcom w specjalnych strefach ekonomicznych	70

ROZDZIAŁ 3

Funkcjonowanie SSE – wyniki badań ankietowych

3.1. Przedsiębiorstwa w strefach – motywy wejść, strategie i relacje z otoczeniem	73
3.1.1. Metoda badań	73
3.1.2. Raport z badań	74
3.1.2.1. Charakterystyka badanych firm	75
3.2. Zatrudnienie w strefach – nadzieje i fakty	117
3.2.1. Metoda badań	117
3.2.2. Raport z badań	118
3.3. Podsumowanie	142

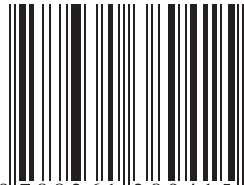
ROZDZIAŁ 4

Bilans kosztów i finansowych efektów programu specjalnych stref ekonomicznych w Polsce

4.1. Metoda badań i założenia	151
4.2. Koszty funkcjonowania specjalnych stref ekonomicznych	154
4.3. Korzyści funkcjonowania specjalnych stref ekonomicznych	157
4.4. Bilans	159
Zakończenie	171
Załączniki	175
Literatura	231
Spis rysunków i wykresów	233
Spis tabel	234
Spis załączników	238

ISBN 978-83-61389-41-5

9 788361 389415